НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ “ЛЬВІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА”
Інститут економіки і менеджменту
Кафедра менеджменту організацій
Наукове товариство студентів, аспірантів, докторантів і молодих вчених ІНЕМ
Національного університету “Львівська політехніка”

ІНСТИТУТ РЕГІОНАЛЬНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ім. М. І. ДОЛІШНЬОГО НАН УКРАЇНИ

ЄВРАЗІЙСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ім. Л. М. ГУМІЛЬОВА, КАЗАХСТАН

УНІВЕРСИТЕТ МАРІЇ КЮРІ-СКЛОДОВСЬКОЇ, РЕСПУБЛІКА ПОЛЬЩА

ХАЙЛЬБРОННСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ, ФЕДЕРАТИВНА РЕСПУБЛІКА НІМЕЧЧИНА

УНІВЕРСИТЕТ БІТЛІС ЕРЕН, ТУРЕЦЬКА РЕСПУБЛІКА

ГРОДНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ім. ЯНКИ КУПАЛИ, РЕСПУБЛІКА БІЛОРУСЬ

Тези доповідей VIII Міжнародної науково-практичної конференції

“УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМ ПРОЦЕСОМ В УКРАЇНІ: РОЗВИТОК СПІВПРАЦІ”

MANAGEMENT OF INNOVATION PROCESS IN UKRAINE: DEVELOPMENT OF COOPERATION

18–20 червня 2020 р., м. Львів

Львів
Видавництво Львівської політехніки
2020

УДК 330.341.1:658.589
У 781

У 781 **Тези** доповідей VIII Міжнародної науково-практичної конференції «Управління інноваційним процесом в Україні: розвиток співпраці». – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2020. – Режим доступу: http://science.lpnu.ua/mipu-2020, вільний. – Заголовок з екрана. – Мова укр.

ISBN 978-966-941-473-1

У збірнику подано тези доповідей та виступів на VIII Міжнародній науково-практичній конференції. У рамках проведення конференції коло тематичних дискусійних напрямів було сформовано навколо розгляду економічних, соціальних та політичних трансформацій управління інноваційним процесом в Україні. Тематика конференції охоплює такі напрями досліджень: «Інноваційний розвиток територій», «Інтеграція України у глобальний інноваційний простір», «Людський та соціальний капітал в системі активаторів інноваційного процесу», «Матеріально-технічне та фінансове забезпечення інноваційних процесів», «Механізм управління інноваційним процесом», «Налагодження взаємодії та розвиток партнерства науково-педагогічних працівників», «Проблеми розвитку співпраці в інноваційних процесах».

Видання призначене для науковців, викладачів, фахівців підприємств та представників органів влади, причетних до питань управління інноваційним процесом в Україні, студентів.

УДК 330.341.1:658.589

Відповідальний за випуск – Карий О. І.

Матеріали подано у авторській редакції.
Відповідальність за зміст матеріалів, їх відповідність вимогам чинного правопису і достовірність фактів та статистичних даних несуть автори.

ISBN 978-966-941-473-1

© Національний університет «Львівська політехніка», 2020

ПОЧЕСНА ГОЛОВА ПРОГРАМНОГО КОМІТЕТУ:

ЧУХРАЙ Н.І. – проректор з науково-педагогічної роботи та міжнародних зв'язків Національного університету «Львівська політехніка», д. е. н., професор

СПІВГОЛОВИ КОМІТЕТУ:

КУЗЬМІН О.Є. – директор Інституту економіки і менеджменту Національного університету «Львівська політехніка», д. е. н., професор

КАРИЙ О.І. – завідувач кафедри менеджменту організацій Національного університету «Львівська політехніка», д. е. н., професор

ЧЛЕНИ КОМІТЕТУ:

АЛЕКСЄЄВ І.В. – завідувач кафедри фінансів Національного університету «Львівська політехніка», д. е. н., професор

ГАЙДУК А.Б. – професор факультету міжнародного бізнесу, Хайльброннський університет (ФРН)

ЕРАЙ АЙДІН – Ph.D. St., Інститут соціальних наук університету Карабюк, (м. Карабюк, Туреччина)

ЗЕЛІНСЬКА А. – професор факультету менеджменту, комп'ютерних наук та фінансів Вроцлавського економічного університету (м. Вроцлав, Республіка Польща), д.е.н., професор

КОЗИК В.В. – завідувач кафедри економіки підприємства та інвестицій Національного університету «Львівська політехніка», к. е. н., професор

КРИКАВСЬКИЙ Є.В. – завідувач кафедри маркетингу і логістики Національного університету «Львівська політехніка», д. е. н., професор

ЛІПОВСЬКИЙ М. – завідувач кафедри маркетингу Університету Марії Кюрі-Склодовської (м. Люблін, Польща), д. е. н., професор

КУЛИНЯК І.Я. – голова Наукового товариства студентів, аспірантів, докторантів і молодих вчених ІНЕМ Національного університету «Львівської політехніки», доцент кафедри менеджменту організацій Національного університету «Львівська політехніка», к.е.н., доцент

МАТКОВСЬКИЙ Р.Б. – доцент Реннської Школи Бізнесу (Ренн, Франція), к.е.н., доцент

МЕЛЬНИК О.Г. – завідувач кафедри зовнішньоекономічної та митної діяльності Національного університету «Львівська політехніка», д.е.н., професор

КРЕЧКО С.А. – к. е. н., ст. викладач кафедри економіки і управління на підприємстві, Гродненський державний університет ім. Янки Купали

ПЕТРОВИЧ Й.М. – професор кафедри менеджменту організацій Національного університету «Львівська політехніка», д. е. н., професор

ПИРОГ О.В. – завідувач кафедри менеджменту і міжнародного підприємництва Національного університету «Львівська політехніка», д. е. н., професор

ПРИТУЛА Х.М. – завідувач сектором транскордонного співробітництва інституту регіональних досліджень Ім. М. І. Долішнього НАН України, д. е. н., професор

СИТНИК Й.С. – завідувач кафедри менеджменту персоналу та адміністрування Національного університету «Львівська політехніка», д. е. н., доцент

СИДИКНАЗАРОВ М.-А. – директор Інституту сучасних досліджень, Євразійський національний університет ім. Л. Н. Гумільова, (м. Астана, Казахстан), доктор політології

ХАТІС КУСАК САМАНСІ – доцент Університету Бітліс Ерен (м. Бітліс, Туреччина)

ЯРЕМКО І.Й. – завідувач кафедри обліку та аналізу Національного університету «Львівська політехніка», д. е. н., професор

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ

ГОЛОВА ОРГАНІЗАЦІЙНОГО КОМІТЕТУ:

ГАЛЬКІВ Л.І. – професор кафедри менеджменту організацій Національного університету «Львівська політехніка», д. е. н., професор

ЧЛЕНИ КОМІТЕТУ:

ЛІСОВСЬКА Л.С. – доцент кафедри менеджменту організацій Національного університету «Львівська політехніка», к. е. н., доцент

МІРОШНИК Р.О. – доцент кафедри менеджменту організацій Національного університету «Львівська політехніка», к. е. н.

ПРОЦАК К.В. – доцент кафедри менеджменту організацій Національного університету «Львівська політехніка», к. е. н., доцент

ШЕРЕМЕТА Б.О. – фахівець кафедри менеджменту організацій Національного університету «Львівська політехніка»

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1
ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ТЕРИТОРІЙ

Бойко В.В. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ УКРАЇНИ.....11
Добуш Ю.Я. ФОРМУВАННЯ СУКУПНОГО ТЕРИТОРІАЛЬНОГО ПРОДУКТУ РЕКРЕАЦІЙНИХ ТЕРИТОРІЙ.....13
Карий О.І. ПРИВАБЛИВІСТЬ ТЕРИТОРІЇ ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ ЇЇ ЛЮДСЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ.....15
Kozyk V.V., Myszczyszyn O.L., Pavelczak T.I. BIESZCZADZKI TRANSGRANICZNY KLASTER TURYSTYCZNY.....16
Krechko Svetlana APPLICATION OF THE CONCEPT OF "SMART SPECIALIZATION" FOR INNOVATIVE DEVELOPMENT OF REGIONS OF THE REPUBLIC OF BELARUS.....17
Лисяк Н.М. ОБГРУНТУВАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ МЕХАНІЗМІВ РЕГУЛЮВАННЯ ВІДНОСИН МІСТ І ПРИЛЕГЛИХ ТЕРИТОРІЙ.....19
Satoła Łukasz THE EVALUATION OF THE QUALITY OF PUBLIC SERVICES AS A SIGN OF INNOVATION IN LOCAL DEVELOPMENT.....20
Стручок Н.М., Подвірна Х.Є., Сенько-Іванчук Ю.В. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ КОНЦЕПЦІЇ СИСТЕМНО-РЕФЛЕКСИВНОГО МАРКЕТИНГУ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМ РОЗВИТКОМ РЕГІОНУ.....21
Шмаков В.С. НАПРЯМКИ ВДОСКОНАЛЕННЯ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ЛОКАЛЬНИХ СПІЛЬНОТ.....23

СЕКЦІЯ 2
ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНИ У ГЛОБАЛЬНИЙ ІННОВАЦІЙНИЙ ПРОСТІР

Азамат А.І., Огінок С.В. ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ МАРКЕТИНГОВИХ СТРАТЕГІЙ ОСНОВНИХ ПРЕДСТАВНИКІВ ІНТЕРНЕТ-ТОРГІВЛІ В УКРАЇНІ.....25
Виклюк М.І., Луценко А.С., Петлін І.В. УПРАВЛІНСЬКИЙ ПІДХІД У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ПОДАТКОВОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ.....27
Галаз Л.В., Гичка В.-О.В. ТІНЬОВА ЕКОНОМІКА ЯК ПРОБЛЕМА РОЗВИТКУ УКРАЇНИ.....28
Дзюрах Ю.М., Кузьмій М.І. ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ В УКРАЇНІ.....30
Дика Б.М., Огінок С.В. РОЗВИТОК ЕКОЛОГІЧНОГО ФРАНЧАЙЗИНГУ В УКРАЇНІ...31
Завербний А.С. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЕНЕРГЕТИЧНОГО ДИВЕРСИФІКУВАННЯ ЗА УМОВ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ.... 33
Килин О.В., Сеник Л.Я., Яхно Т.П. СФЕРА ТУРИСТИЧНИХ ПОСЛУГ: СУТЬ ТА МІСЦЕ У РИНКОВІЙ СИСТЕМІ ГОСПОДАРЮВАННЯ.....34

Козак Л.С., Федорук О.В. СМАРТ-СПЕЦІАЛІЗАЦІЯ ЯК НОВИЙ ПІДХІД В ІННОВАЦІЙНІЙ ПОЛІТИЦІ КРАЇН ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ.....36
Корольчук Л.В. ЕКОІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ДЕРЖАВИ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ СУЧАСНИХ ТЕНДЕНЦІЙ СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ.....38
Kots O.O., Zhelizniak R.Y., Miedviedieva A.Ye. CAUSES AND SIGNIFICANCE OF THE SHADOW ECONOMY.....40
Кошова М.С., Огінок С.В. РОЛЬ ПРЯМИХ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ У ДОСЯГНЕННІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ КРАЇНИ.....42
Кухар Д.О., Огінок С.В. УКРАЇНА У ГЛОБАЛЬНОМУ ІНТЕГРАЦІЙНОМУ ПРОЦЕСІ. ВИКЛИКИ І ДОСВІД ІНШИХ КРАЇН.....44
Лащик І.І., Віблий П.І., Добрицька Н.І. ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ПОДОЛАННЯ ІНФЛЯЦІЇ.....46
Лелюх Д.В., Огінок С.В. ОСОБЛИВОСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ..... 48
Мірошник Р.О., Ярмола К.М. РОЗВИТОК ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНИ……..49
Огінок С.В. ОСОБЛИВОСТІ АДАПТАЦІЇ ТЕХНОЛОГІЧНОГО ПРОДУКТУ ДО ІНОЗЕМНОГО РИНКУ.....50
Пирог О.В., Поріцька А.І. СУЧАСНИЙ СТАН ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМИ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ.....53
Процак К.В., Хрущ Д.В. ІННОВАЦІЇ У ЛІСОВОМУ ГОСПОДАРСТВІ УКРАЇНИ….....55
Станасюк Н.С., Берднік Д.А. КЛЮЧОВІ АСПЕКТИ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ У ГЛОБАЛЬНИЙ ІННОВАЦІЙНИЙ ПРОСТІР.....56
Телюк К.В., Огінок С.В. ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНІ ЦІННОСТІ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ.....58
Khodyrieva O.O. PECULIARITIES OF FACTORS OF INNOVATIVE DEVELOPMENT OF INDUSTRY OF UKRAINE.....60
Шкорина В.В., Підкамінний І.М. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ АГРАРНИХ СТАРТАПІВ В УКРАЇНІ.....51

СЕКЦІЯ 3
ЛЮДСЬКИЙ ТА СОЦІАЛЬНИЙ КАПІТАЛ В СИСТЕМІ АКТИВАТОРІВ ІННОВАЦІЙНОГО ПРОЦЕСУ

Adamovsky A.M. DIGITAL SOCIAL INNOVATION AND SUSTAINABILITY..... 63
Арабчук Я.І. СОЦІАЛЬНИЙ РЕСУРС-МЕХАНІЗМ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ.....65
Босак А.О. ЕКОНОМІЧНЕ ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЕКТІВ.....67
Гальків Л.І., Щука Г.П. ЛЮДСЬКИЙ КАПІТАЛ – РУШІЙ ІННОВАТИЗАЦІЇ ТУРИСТИЧНОГО БІЗНЕСУ..... 69
Гуцул О.А., Огінок С.В. СОЦІАЛЬНІ ІННОВАЦІЇ: КРИТЕРІЇ УСПІХУ..... 70
Захарчин Г.М., Склярук Т.В. ЛЮДСЬКИЙ КАПІТАЛ У СИСТЕМІ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ..... 71

Літорович О.В. АКТУАЛЬНІСТЬ ПРИНЦИПІВ АНРІ ФАЙОЛЯ В ВИПАДКУ ВІДДАЛЕНОЇ ПРАЦІ.....72
Lober G.O., Dziurakh Y.M. THE RIGHT TO LIFE AS THE INTEGRAL RIGHT OF HUMAN AND CITIZEN IN UKRAINE AND IN THE WORLD: A THEORETICAL ASPECT.....74
Maksymovych Sergii DECISION-MAKING IN THE HOUSEHOLD AND MATERIAL DEPRIVATION.....75
Mukhit-Ardager Sydyknazarov. KAZAKHSTAN'S YOUTH IN THE DYNAMICS OF CHANGES IN SUBCULTURES: PRO-SOCIAL OR COUNTER-SOCIAL.....77
Прокопишин-Рашкевич Л.М. СОЦІАЛЬНА ІННОВАЦІЯ ЯК ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОБРОБУТУ СУСПІЛЬСТВА.....79
Рачинська Г.В., Слободюк А.М. СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЯК ІНСТРУМЕНТ ІННОВАЦІЙНОЇ СТРАТЕГІЇ І ТАКТИКИ СТІЙКОГО РОЗВИТКУ БІЗНЕСУ НА ПРИКЛАДІ УКРАЇНСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ.....80
Сас Н.М. ЗАСОБИ ЗБОРУ ІДЕЙ: МОЖЛИВОСТІ ТА ОБМЕЖЕННЯ.....82
Симак А.В., Іванус С.В. ВПЛИВ COVID-19 НА НАШЕ ЗВИЧНЕ ЖИТТЯ.....83
Хім М.К. ОСОБЛИВОСТІ ПРОСУВАННЯ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ КАР'ЄРНОЮ ДРАБИНОЮ: НАЦІОНАЛЬНИЙ ТА ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД.....84
Шевцова Г.З., Соколова Г.Б. ФОРМУВАННЯ ЦИФРОВОЇ КУЛЬТУРИ ПЕРСОНАЛУ ЯК ДОВГОСТРОКОВИЙ ЧИННИК РОЗВИТКУ ХІМІЧНИХ КОМПАНІЙ.....86

СЕКЦІЯ 4
МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНЕ ТА ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Бондаренко Л.П., Кудь А.О. ВЕНЧУРНІ ІНВЕСТИЦІЇ ЯК КАТАЛІЗАТОР ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ.....89
Віблий П.І., Лащик І.І., Добрицька Н.І. ВДОСКОНАЛЕННЯ ІНСТРУМЕНТІВ ГРОШОВО-КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ НБУ.....91
Віблий П.І., Лащик І.І., Тарабінович А.Б. АНАЛІЗУВАННЯ ІНСТРУМЕНТІВ МОНЕТАРНОЇ ПОЛІТИКИ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ ТА ЇХ ВПЛИВУ НА ЕКОНОМІКУ.....93
Гавран В.Я. ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ПІДПРИЄМСТВ ТА ЙОГО ІНВЕСТИЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ: СУТНІСТЬ, НАПРЯМИ, ПРИНЦИПИ.....95
Дзюбіна А.В., Копець Г.Р., Рачинська Г.В. ІННОВАЦІЙНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ РЕСУРСНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ПІДПРИЄМСТВ ЕЛЕКТРОННОГО БІЗНЕСУ.....96
Ільчук П.Г., Коць О.О., Біляк С.А. ДОСЛІДЖЕННЯ РІВНЯ МОНЕТИЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ.....97
Ільчук П.Г., Коць О.О., Миргородець Ю.В. УМОВИ УСПІШНОЇ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ ІНФЛЯЦІЙНОГО ТАРГЕТУВАННЯ.....99
Керімов П.О. СУЧАСНІ ТРАКТУВАННЯ ВІД'ЄМНОГО ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ.....100
Kisiołek Artur MARKETING COMMUNICATION IN THE TIME OF A PANDEMIC.....101

Кондрат І.Ю., Ярошевич Н.Б. МОДЕРНІЗАЦІЯ ВЗАЄМОДІЇ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ З КЛІЄНТАМИ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ КОРОНАВІРУСУ.....103
Косар Н.С., Кузьо Н.Є. ЗАХОДИ ЕКОЛОГІЧНОГО МАРКЕТИНГУ: СУЧАСНІ АСПЕКТИ.....104
Костів А.О., Огінок С.В. ВИКОРИСТАННЯ DATA SCIENCE ДЛЯ ФОРМУВАННЯ БІЗНЕС-СТРАТЕГІЇ.....105
Кравчук І. РОЗВИТОК ІНСТИТУЦІЙНИХ ІНВЕСТОРІВ ЯК ДЖЕРЕЛА ФІНАНСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ КОМПАНІЙ.....107
Кузьмін О.Є., Жигало О.Ю. ОЦІНЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ЄМНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА ТА ВИЯВЛЕННЯ РЕЗЕРВІВ ЇЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ.....109
Кулініч Т.В., Головань А.Г. СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ.....110
Мірошник Р.О., Малішевська Б.О. МАРКЕТИНГОВА ПІДТРИМКА ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ.....111
Moskalevich G.N. INNOVATIVE POTENTIAL OF AN ENTERPRISE AS A MEANS OF INCREASING ITS COMPETITIVENESS.....112
Новаківський І.І., Ярмола К.М. ВИЯВЛЕННЯ ПРОБЛЕМ ТА НАПРЯМІВ ПОКРАЩЕННЯ УПРАВЛІННЯ ЛОГІСТИЧНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ У ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ.....114
Петрович Й.М. МОДЕРНІЗАЦІЯ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ ТА ЇЇ ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ.....116
Терлецька В.О. МОДЕЛІ ВЕНЧУРНОГО ІНВЕСТУВАННЯ У СВІТІ.....119

СЕКЦІЯ 5
МЕХАНІЗМ УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМ ПРОЦЕСОМ

Amirova R.I., Kalaytan T.V., Shurpenkova R.K. SZCZEGÓLNE ZADANIA CONTROLLINGU INNOWACJI.....121
Григор'єва Н.С., Шабайкович В.А. ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНІЧНИХ ІННОВАЦІЙ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТНОСТІ ВИРОБІВ.....123
Грушовська Я.М., Підкамінний І.М. ІННОВАЦІЇ ЯК ЗАСІБ ПЕРЕМОГИ НАД COVID-19.....125
Гуменюк В.В., **Дмитрук В.В.** АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ МЕНЕДЖМЕНТУ ГАЗОВИХ РОДОВИЩ У КОНТЕКСТІ АКТИВІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ.....126
Ємельянов О.Ю., Петрушка Т.О., Симак А.В. ВИДИ ТА ЗАГАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНЮВАННЯ БАР'ЄРІВ НА ШЛЯХУ ДО РЕАЛІЗАЦІЇ ПОТЕНЦІАЛУ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ.....128
Жежуха В.Й., Шевчун М.І. ВИКОРИСТАННЯ РЕІНЖИНІРИНГУ В ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ: ПОТЕНЦІЙНІ НЕГАТИВНІ НАСЛІДКИ.....129
Жигало І.І. ЕКОНОМІЧНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА.....130

Іорга С.М., Моісеєв В.В. РОЛЬ МУЛЬТИПЛІКАТОРНОГО АНАЛІЗУ
В СИСТЕМІ МЕТОДІВ ОЦІНКИ ВАРТОСТІ КОМПАНІЇ.....131
Карпій О.П. ІННОВАЦІЙНИЙ ПРОЦЕС В РОЗВИТКУ МЕРЕЖ
АВТОЗАПРАВНИХ СТАНЦІЙ.....133
Колотило Ю.Б., Огінок С.В. ВПЛИВ СУСПІЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ
НА ІННОВАЦІЙНИЙ ПРОЦЕС.....134
Лісовська Л.С., Лютак О.М., Теребух А.А. ВИДИ СИСТЕМ ВЗАЄМОДІЇ
У ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСАХ.....135
Мамчин М.М. НАПРЯМИ ВИХОДУ ПІДПРИЄМСТВ HoReCa
З КРИЗОВОГО СТАНУ……136
Мамчин М.М., Матвій І.Є. АУТСОРСИНГ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ: ЗА І ПРОТИ.....137
Ożarowski Oleh. INNOVATION IN ENERGY POLICY.....139
Петренко В.П. ІННОВАЦІЇ, ІНТЕЛЕКТОКОРИСТУВАННЯ
І ТЕХНОЛОГІЇ МИСЛЕННЯ: АНАЛІЗ ТА СИНТЕЗ.....140
Підкамінний І.М., Романчук К.В. ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ
ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У СФЕРІ МЕДИЦИНИ..... 142
Познякова О.І., Мацьків Л.Б. УДОСКОНАЛЕННЯ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ
ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ..... 144
Рачинська Г.В., Дремлюга М.В. ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ
ІННОВАЦІЙНОЇ РЕКЛАМИ В УКРАЇНІ.....146
Рикованова І.С. СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ КОМБІНОВАНИХ /
КОНТРЕЙЛЕРНИХ ПЕРЕВЕЗЕНЬ АТ «УКРЗАЛІЗНИЦЯ»..... 147
Семенченко Н.В., Васильченко І.В. ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БАНКІВСЬКОЇ БЕЗПЕКИ В УКРАЇНІ.....149
Строгуш Ю.Б., Огінок С.В. УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМ ПРОЦЕСОМ
В УКРАЇНІ: СОЦІАЛЬНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО.....152

СЕКЦІЯ 6
НАЛАГОДЖЕННЯ ВЗАЄМОДІЇ ТА РОЗВИТОК ПАРТНЕРСТВА НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ

Бачинська О.М. СУЧАСНИЙ СТАН РОЗВИТКУ НАУКОВИХ КОМУНІКАЦІЙ.....154
Вовк О.Б., Симак А.В. ДОЦІЛЬНІСТЬ ВПРОВАДЖЕННЯ КОНСТРУКЦІЙ
З ФУНКЦІЯМИ ТРЕНАЖЕРА ТА ПІДЗАРЯДКИ ЗОВНІШНІХ ПРИСТРОЇВ
У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ У РАМКАХ РЕЦИКЛІНГУ.....156
Dębicka J., Halkiv L., Mazurek E. KSZTAŁTOWANIE POTENCJAŁU
INNOWACYJNEGO STUDENTÓW: PRACA W CZASIE STUDIÓW.....158
Кулиняк І.Я. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЛЬВОВА
ЯК НАУКОВОГО ТУРИСТИЧНОГО ЦЕНТРУ.....160
Мокієнко К.В., Завербний А.С. ОСОБЛИВОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ ЯК
СКЛАДОВОЇ ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ..... 162
Сас С.П. ВПЛИВ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УНІВЕРСИТЕТУ
НА ЙОГО ФІНАНСОВИЙ ПОТЕНЦІАЛ.....163

Шахно А.Ю., Петришин О.О. РОЛЬ ДЕРЖАВИ В ІНВЕСТУВАННІ ОСВІТИ ЯК ЧИННИКА ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ.....165

СЕКЦІЯ 7

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ СПІВПРАЦІ В ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСАХ

Беспалюк Х.М., Познякова О.І. ДИВЕРСИФІКАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ В ПЕРІОД КРИЗИ: ПРОАКТИВНІ МІРИ ЧИ ВИМУШЕНІ ЗАХОДИ.....168
Vorfolomeiev A.V. BENEFITS FROM COOPERATION BETWEEN SUPLLIER AND USER IN INNOVATIVE CHEMICAL LEASING MODEL.....170
Гайванович Н.В. ВПЛИВ СТАЛОГО ЛАНЦЮГА ПОСТАВОК НА ФОРМУВАННЯ ІМІДЖУ КОМПАНІЇ.....171
Гербут М.В., Копець Г.Р., Урікова О.М. ІННОВАЦІЙНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ВІТЧИЗНЯНИХ ТУРИСТИЧНИХ ПІДПРИЄМСТВ.....173
Жигало О.Ю. МЕТОД ОЦІНЮВАННЯ СПРИЯТЛИВОСТІ МИТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЕКСПОРТНО-ІМПОРТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ЄМНОСТІ.....174
Комар Ю.О., Лучко Г.Й. ВПЛИВ ВІЗУАЛЬНОГО КОНТЕНТУ ДЛЯ НАЛАГОДЖЕННЯ СПІВПРАЦІ.....175
Кулініч Т.В., Повар О.С. ОСНОВНІ НАПРЯМКИ АДАПТАЦІЇ МАШИНОБУДІВНИХ ПІДПРИЄМСТВ ДО СУЧАСНИХ УМОВ ДИНАМІЧНОГО СЕРЕДОВИЩА.....176
Лащик І.І., Віблий П.І., Тарабінович А.Б. АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ СВІТОВОГО БАНКУ В УКРАЇНІ.....178
Лісовська Л.С., Юринець О.В., Зінчук І.В. СУТНІСНІ ОЗНАКИ ЕКОНОМІЧНОЇ ВЗАЄМОДІЇ.....179
Садура О.Б., Агрес О.Г. ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОВІДНОСИН МІЖ БАНКАМИ ТА СТРАХОВИМИ КОМПАНІЯМИ.....181
Слободюк А.М., Грибик І.І. ПРИКЛАДНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ ЗМІНАМИ В АТ «КОНЦЕРН ГАЛНАФТОГАЗ».....183

СЕКЦІЯ 1
ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ТЕРИТОРІЙ

Бойко В.В.
Національний університет «Львівська політехніка»

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ УКРАЇНИ

Реформування аграрного сектору економіки та підвищення його ефективності функціонування не змогло трансформуватися в процеси соціально-економічного розвитку сільських територій та покращення рівня якості життя сільського населення. Відтак, розвиток сільських територій супроводжується такими негативними тенденціями як відсутність робочих місць; бідність сільського населення; занепад соціально-економічної, дорожньої, транспортної, телекомунікаційної та побутової інфраструктури; міграція сільського населення та погіршення людського капіталу; низький рівень прояву місцевих ініціатив; інертність сільських громад; інше. Подолання дестабілізуючих тенденцій розвиту сільських територій потребує комплексного підходу до вирішення проблеми на засадах впровадження інноваційних підходів.

Практична роль інноваційного розвитку ґрунтується на формуванні резервів для підвищення рівня конкурентоспроможності сільських територій та покращення їх інвестиційної привабливості. Структурно-функціональні характеристики інновацій, з однієї сторони, вимагають поступального наукового та економічного розвитку, а з іншої – безпосередньо і є джерелом активізації науково-технічного прогресу. Інноваційний розвиток сільських територій має бути націлений на активізацію несільськогосподарських видів діяльності. Суто аграрна спеціалізація сільських територій призводить не лише до заниження рівня доходів сільського населення, зумовлюючи погіршення його життя і навіть бідність, але й унеможливлює повноцінну реалізацію особистого потенціалу розвитку мешканців сіл. Соціально-економічна роль інноваційного розвитку сільських територій полягає в можливості формування синергічного ефекту стосовно мобілізації ресурсів у напрямі забезпечення їх багатофункціонального розвитку, підвищення рівня зайнятості серед сільського населення, збільшення фінансових надходжень до місцевих бюджетів, покращення людського капіталу, розбудови інфраструктури тощо.

Серед ключових перешкод на шляху інноваційного розвитку сільських територій України доцільно визначити такі: ресурсні обмеження органів місцевого самоврядування; недосконалість інституційного середовища, що полягає й переважанні ролі неформальних інститутів над формальними у процесі прийняття управлінських рішень; погіршення людського капіталу в сільській місцевості, наявність негативних міграційних процесів та «старіння» сільського населення; несформованість комунікаційних зв’язків між суб’єктами інституційного обміну, що ускладнює впровадження інноваційних проектів; депресивний характер розвитку сільських територій України; фактична відсутність на сільських територіях сучасних об’єктів інноваційної інфраструктури, передусім, технопарків, інноваційно-технологічних центрів, бізнес-інкубаторів, інноваційно-технологічних та інжинірингових фірм; недостатній рівень розвитку горизонтально-вертикальних кооперативних систем, що перешкоджає формуванню спільної матеріально-технічної бази суб’єктів господарювання для активізації інноваційних процесів, консолідації та мобілізації ресурсів, підвищення рівня інвестиційної привабливості суб’єктів бізнесу на сільських територіях; недосконалість та непослідовність державної економічної політики у сфері забезпечення підтримки інноваційного розвитку сільських територіях, що є наслідком недоліків у програмуванні процесів стимулювання економічного розвитку та формуванні механізмів їх реалізації;

низький рівень інвестиційної привабливості сільських територій, що стримує процеси техніко-технологічного переоснащення суб'єктів підприємництва, перешкоджає розвитку інфраструктури на сільських територіях, формує галузеві дисбаланси та диспропорції між рівнем розвитку представників бізнесу в сільській та міській місцевостях.

Вирішення ідентифікованих структурних проблем інноваційного розвитку сільських територій України потребує імплементації ефективних заходів в межах державної економічної політики, основними серед яких визначено такі: 1) формування мережі суб'єктів інституційного середовища, шляхом приведення її у відповідність до вимог і потреб суб'єктів підприємництва в сільській місцевості, покращення інституційно-правового забезпечення розширення можливостей підприємств до реалізації інноваційних програм, посилення функціональної спроможності органів влади та місцевого самоврядування у формуванні сприятливого бізнес-середовища для активізації інноваційних процесів; 2) покращення інфраструктурного забезпечення розвитку інноваційної діяльності в сільській місцевості на засадах подолання наявних диспропорцій між сільською місцевістю та містами, шляхом розбудови об'єктів соціально-економічної, дорожньої, обслуговуючої, телекомунікаційної інфраструктури, створення бізнес-інкубаторів, венчурних фондів, технологічних парків тощо; 3) підвищення рівня інвестиційної привабливості сільської економіки, формування механізмів гарантування захисту прав та інтересів потенційного інвестора, розробка регламентуючих нормативно-правових актів співпраці та відповідальності інвестора та місцевих державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування та сільських громад, мінімізація проведення можливих контрольних процедур; 4) посилення соціально-психологічних стимулів у представників суб'єктів підприємницької діяльності до впровадження інновацій, реалізації інноваційних проектів, активізації інноваційних ініціатив, формування сприятливого середовища для реструктуризації та перепроектування діяльності господарюючих суб'єктів, мінімізація потенційних конфліктів і протиріч, що можуть виникнути у процесі впровадження інновацій; 5) побудова механізмів формування науково-консультаційного забезпечення активізації інноваційного розвитку сільських територій на засадах налагодження співпраці суб'єктів бізнесу з науково-освітніми установами, інтеграції теоретичної і практичної підготовки кадрів для сільської економіки, популяризації активізації інноваційного характеру розвитку підприємницької діяльності, проведення конференцій, семінарів, симпозіумів, круглих столів, формування мережі інформаційно-консультаційної підтримки інноваційних проектів.

Стимулювання інноваційного розвитку сільських територій забезпечить підтримку процесів вирішення не лише суто економічних (підвищення ефективності господарювання підприємств, їх техніко-технологічне переоснащення, диверсифікацію ризиків, розширення ринків збуту продукції, підвищення рівня конкурентоспроможності підприємств і сільських територій, покращення інвестиційної привабливості останніх, зростання внутрішнього споживчого попиту тощо) але й соціальних (підвищення рівня добробуту сільських жителів, створення нових робочих місць, розвиток об'єктів соціально-економічної інфраструктури, активізацію місцевих ініціатив, покращення людського капіталу в сільській місцевості, зниження темпів міграції та ін.) проблем.

Запропоновані заходи у напрямі забезпечення інноваційного розвитку можуть бути використані місцевими державними адміністраціями та органами місцевого самоврядування у процесі розробки регіональних програм соціально-економічного розвитку сільських територій, розробки механізмів реалізації інвестиційної політики, активізації розвитку підприємництва в сільській місцевості, а також безпосередньо суб'єктами господарювання сільської економіки у ході раціоналізації внутрішніх і зовнішніх виробничо-господарських процесів на засадах їх інноваційного розвитку.

Добуш Ю.Я.
Національний університет «Львівська політехніка»

ФОРМУВАННЯ СУКУПНОГО ТЕРИТОРІАЛЬНОГО ПРОДУКТУ РЕКРЕАЦІЙНИХ ТЕРИТОРІЙ

Рівень регіонального розвитку та його спеціалізація залежить, передусім, від можливостей певного регіону та його унікальної пропозиції для цільових економічних суб'єктів, які і визначають його функціонально-галузевий профіль. Інші чинники забезпечують його підтримку. Таким чином, регіон стає привабливим для цільових економічних суб'єктів з огляду переваг території та має можливість залучати необхідних для його поступального динамічного розвитку суб'єктів, що забезпечить ефект «кластерингу», коли розвиток профілюючої галузі забезпечить залучення суб'єктів господарювання інших галузей, що формують інфраструктурне забезпечення економіки регіону.

З урахуванням спеціалізації регіонів у рекреаційній діяльності, виникає необхідність формування територіального продукту, конкурентоспроможного у сучасному економічному середовищі.

Рівень розвитку рекреаційних територій на регіональному рівні визначається, передусім, наявністю ресурсів, що залучені у рекреаційний процес. Залежно від природно-ресурсного компонента маркетингового потенціалу рекреаційних територій, який визначає функціональне спрямування рекреаційної діяльності відповідних територій, встановлюється здатність таких територій до розміщення рекреантів та задоволення їхніх рекреаційних потреб. Виходячи з цього, відповідним чином розвивається інфраструктура рекреаційних територій, починаючи від санаторно-курортних закладів та закладів розміщення до центрів інформаційної підтримки рекреантів. Рекреаційна діяльність, як пріоритетний вид економічної діяльності на більшості підприємств рекреаційних територій, вимагає координування та регулювання рекреаційної та пов’язаної з нею діяльності господарювання та залучення органів місцевого самоврядування в управлінську діяльність. Тобто, розвиток рекреаційних територій на регіональному рівні в більшій мірі залежить від факторів мікросередовища та мезосередовища, аніж від факторів макросередовища.

Рекреаційна територія є середовищем, у якому взаємодіють природа, людина, виробництво, інформація у межах адміністративно-територіальних одиниць та поза ними. Саме такий взаємозв’язок в значній мірі визначає напрям розвитку економічних, екологічних і соціальних процесів. Адже саме з їх допомогою органи місцевого самоврядування та бізнес-середовище рекреаційних територій в межах регіонів повинні забезпечити на ринку рекреаційних послуг такий сукупний територіальний продукт, який би, по-перше, відрізнявся від територіальних продуктів конкуруючих курортів, по-друге, забезпечив би достатній рівень конкурентоспроможності, по-третє, задовольняв би потреби максимальної кількості цільових економічних суб'єктів.

Виходячи з цих тверджень та досліджень сукупності товарів і послуг, що пропонуються рекреаційними територіями, сукупний територіальний продукт рекреаційних територій можна представити у вигляді сукупності атрибутів, які надають йому практичної корисності, визначають рівень сприйняття потенційних економічних суб'єктів та їхню поведінку. В табл. 1 наведено рекомендовану мультиатрибутивну модель сукупного територіального продукту рекреаційних територій, яку можна застосовувати у регіональному маркетингу та при формуванні ними конкурентних переваг.

Комбінація цих елементів дає змогу певному потенційному економічному суб’єкту виокремити загальну корисність, яку він присвоює відповідному територіальному продукту. Така загальна корисність може виражати ймовірність вибору економічним суб’єктом на користь конкретного територіального продукту. Комбінація цих елементів дає змогу певному потенційному економічному суб’єкту виокремити загальну корисність, яку він присвоює відповідному територіальному продукту. Така загальна корисність

може виражати ймовірність вибору економічним суб’єктом на користь конкретного територіального продукту.

Таблиця 1

Рекомендована семантична мультиатрибутивна модель сукупного територіального продукту рекреаційних територій

Детермінанти / Атрибути	Детермінанти для рекреантів	Детермінанти для населення/персоналу	Детермінанти для інвесторів
Матеріальні атрибути	Рекреаційні послуги Оздоровлення Проживання / перебування Харчування Дозвілля Транспортна інфраструктура	Проживання Дозвілля Місце праці Розвинута соціальна інфраструктура	Місце ведення господарської діяльності Доступ до ресурсів (матеріальних, трудових, технічних, інформаційних та ін.) Розвинута ринкова інфраструктура Умови для інвестування
Нематеріальні атрибути	Географічне розташування Екологічна безпека Природні умови Гостинність місцевого населення	Географічне розташування Екологічна безпека Природні умови Безпечна криміногенна ситуація	Географічне розташування Туристичні і рекреаційні потоки Співпраця з виконавчими органами місцевого самоврядування

Сукупний територіальний продукт бальнеологічних курортів характеризується матеріальними та нематеріальними атрибутами, котрі у свою чергу складаються із сукупності характеристик, що характеризують атрибут.

Атрибути володіють різною значимістю для потенційних економічних суб'єктів, яка відображає цінності і пріоритети, з якими економічні суб’єкти пов’язують майбутні вигоди від вибору того чи іншого територіального продукту. Так, набір одних характеристик, що формують певні атрибути для певної цільової групи економічних суб'єктів матиме вищу корисність, ніж для іншої цільової групи економічних суб'єктів. Економічні суб’єкти оцінюють атрибути та їх характеристики з точки зору ступеня значимості кожного атрибуту та з точки зору ступеня їх присутності у оцінюваному сукупному територіальному продукті. Таким чином, знання відносної значимості атрибутів дасть змогу розробити стратегію сегментування ринку цільових економічних суб'єктів, з метою якомога кращої адаптації до різноманітних потреб.

Рекреаційна територія розглядається як «полігамний продукт», який пропонується на ринку рекреантів, суб’єктів господарювання та інвесторів. Суб’єкти регіонального маркетингу рекреаційних територій у цьому випадку забезпечують розвиток допоміжних, обслуговуючих, сервісних видів діяльності та інфраструктури поряд з рекреацією, як пріоритетного виду діяльності більшості підприємств на рекреаційних територіях. Це дасть змогу підвищити рівень конкурентоспроможності рекреаційних територій та забезпечить привернення уваги цільових економічних суб'єктів.

1. Szromnik A. Marketing Terytorialny. Kraków: Oficyna, 2007. 240 s.
2. Панкрухин А.П. Маркетинг территорий. 2-е изд. СПб.: Питер, 2006. 416 с.
3. Сачук Т.В. Территориальный маркетинг. СПб.: Питер, 2009. 368 с.

Карий О.І.
Національний університет «Львівська політехніка»

ПРИВАБЛИВІСТЬ ТЕРИТОРІЇ ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ ЇЇ ЛЮДСЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ

Розробники політики та планувальники на різних адміністративних рівнях приймають рішення щодо розподілу соціально-економічної діяльності в просторі. Ці рішення, у свою чергу, впливають на зміну привабливості території для різних цільових аудиторій.

Привабливість територій визнається стержневим чинником підтримки та посилення їх конкурентоспроможності в епоху глобальної конкуренції та економіки, заснованої на знаннях. Кожна територія має специфічне поєднання чинників, що забезпечують її привабливість, і кожна територія може зосередитись у своєму розвитку на сильних сторонах (соціальне, економічне, культурне, природне різноманіття) та конкурентних перевагах порівняно з іншими територіями. Тому привабливість країн, регіонів, населених пунктів для інвесторів, кваліфікованих працівників, туристів вже давно є предметом дискусій науковців та практиків у цілому світі. Проте реалізація всіх цих конкурентних переваг можлива лише за умови наявності відповідного людського потенціалу.

Л. Сервілло, Р. Аткінсон, А. П. Руссо [1] визначають територіальну привабливість як потужний елемент європейської просторової політики, що дозволяє стратегіям регіонального розвитку більш системно забезпечувати територіальну єдність, зокрема з точки зору мобільності людини.

Серед останніх публікацій на цю тему слід відзначити працю Мішень Туччіо "Measuring and Assessing Talent Attractiveness in OECD Countries" [2], у якій представлено набір показників, спрямованих на порівняльне оцінювання країн Організації економічного співробітництва та розвитку у залученні талановитих мігрантів за трьома профілями талантів: працівники з магістерськими або докторськими ступенями, підприємці та студенти університету.

Формування привабливості території пов’язане не лише з економічними та природними чинниками [3; 4; 5], але і такими специфічними чинниками як якість медичних послуг [6], спорт, доступність зелених зон, культурна пропозиція тощо. Зокрема, М. Ладу, Г. Балетто, Г. Боруссо [7] зазначають, що спорт завжди відігравав дуже важливу роль у громадянському суспільстві, стаючи чітким вираженням різних культур та способу життя протягом історії. На сьогоднішній день він вважається важливим чинником, що сприяє формуванню привабливості певної території та досягненню сталого розвитку населених пунктів та регіонів.

Безумовно зелені насадження сприяють збільшенню привабливості території. Проте М. Бєрнацька та Я. Кроненберг [8] виявили інституційні бар’єри, які перешкоджають використанню міських зелених зон на трьох рівнях – наявність, доступність та привабливість – і в такий спосіб, знижують їх привабливість для мешканців населених пунктів та гостей.

Динаміка розвитку культури є, на думку Ж. Ромао, К. Коуртіт, Б. Неутса та П. Нійкампа [9], а також Б.О. Малішевської та І.Я. Кулиняка [10], визначальним фактором для залучення нових мешканців та підтримки сильної міжнародної туристичної галузі на території.

Відповідно можна погодитися з висновками А.П. Баррейра, Л.К. Нунеш, М.Х. Гімараєш і Т. Панагопулос [11], що у сучасних умовах вже не достатньо місцевій владі зробити проживання на території громади комфортним для мешканців. Мешканці громади повинні відчувати привабливість проживання на цій території.

Таким чином, забезпечення привабливості території є важливим завданням державної та місцевої влади, джерелом зберігання та нарощування людського капіталу як основної детермінанти успішного розвитку держави, регіону, територіальної громади, окремого населеного пункту.

1. Servillo L., Atkinson R., Russo A.P. Territorial attractiveness in EU urban and spatial policy: a critical review and future research agenda. European Urban and Regional Studies. 2012. 19(4). P. 349-365. https://doi.org/10.1177/0969776411430289

2. Tuccio M. Measuring and Assessing Talent Attractiveness in OECD Countries. OECD Social, Employment and Migration Working Papers. 2019. No. 229. 58 p. https://doi.org/10.1787/1815199X

3. Kuzmanović M., Savić G., Pajić K. Residential Attractiveness of Cities from the Perspective of the Efficiency, Residents' Perception and Preferences: The Case of Serbia. In: Mladenović N., Sifaleras A., Kuzmanović M. (eds) Advances in Operational Research in the Balkans. Springer Proceedings in Business and Economics. Cham: Springer, 2020. https://doi.org/10.1007/978-3-030-21990-1_9

4. Preston K., Maré D.C., Grimes A., Donovan S. Amenities and the Attractiveness of New Zealand Cities. June 30, 2018. Available at: https://ssrn.com/abstract=3477045. http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3477045

5. Mondal B., Das D.N. How residential compactness and attractiveness can be shaped by environmental amenities in an industrial city? Sustainable Cities and Society. 2018. Volume 41. P. 363-377. https://doi.org/10.1016/j.scs.2018.05.022

6. Гальків Л.І., Галаз Л.В., Денбіцка Й. Теоретичні засади та інституційне середовище розвитку медичного туризму в системі чинників попередження втрат людського капіталу. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: Проблеми економіки та управління. 2019. Випуск 4. С. 24-33. https://doi.org/10.23939/semi2019.04.024

7. Ladu M., Balletto G., Borruso G. Sport and Smart Communities. Assessing the Sporting Attractiveness and Community Perceptions of Cagliari (Sardinia, Italy). In: Misra S. et al. (eds) Computational Science and Its Applications – ICCSA 2019. Lecture Notes in Computer Science. Vol 11624. Cham: Springer, 2019. https://doi.org/10.1007/978-3-030-24311-1_14

8. Biernacka M., Kronenberg J. Classification of institutional barriers affecting the availability, accessibility and attractiveness of urban green spaces. Urban Forestry & Urban Greening. 2018. Volume 36. P. 22-33. https://doi.org/10.1016/j.ufug.2018.09.007

9. Romão J., Kourtit K., Neuts B., Nijkamp P. The smart city as a common place for tourists and residents: A structural analysis of the determinants of urban attractiveness. Cities. 2018. Volume 78. P. 67-75. https://doi.org/10.1016/j.cities.2017.11.007

10. Малішевська Б.О., Кулиняк І.Я. Формування туристичної привабливості м. Львова. 2018. Соціально-економічні проблеми сучасності: Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції, м. Маріуполь, 15 червня 2018 р. Маріуполь, 2018. С. 385-388.

11. Barreira A.P., Nunes L.C., Guimarł es M.H., Panagopoulos T. Satisfied but thinking about leaving: the reasons behind residential satisfaction and residential attractiveness in shrinking Portuguese cities. International Journal of Urban Sciences, 2019. Vol.23:1. P. 67-87. DOI: 10.1080/12265934.2018.1447390

Kozyk V.V., Myszczyszyn O.L., Pavelczak T.I.
Narodowy Uniwersytet "Politechnika Lwowska"

BIESZCZADZKI TRANSGRANICZNY KLASTER TURYSTYCZNY

We wspyłczesnym świecie, wyraźnie zorientowanym na innowacje i wszelkie formy postępu, dynamiczny rozwyj gospodarek i społeczestw coraz częściej wiąże się z kooperacją, wypierającą – przynajmniej w niektyrych obszarach – rywalizację.

Klastry istniały na długo przed tym, zanim Alfred Marshall po raz pierwszy opisał je w ujęciu ekonomicznym oraz zanim koncepcja ta została szerzej omowiona przez profesora Michaela Portera, ktory nazwał je czynnikami napędzającymi konkurencyjność i innowacje.

Klaster – jest to geograficzne skupisko wzajemnie powiązanych firm, wyspecjalizowanych dostawców, jednostek świadczących usługi, firm działających w pokrewnych sektorach i związanych z nimi instytucji w poszczególnych dziedzinach, konkurujących między sobą, ale również współpracujących [1].

Klastry stanowią współcześnie jedną z form zrzeszania małych grup społecznych w dużą zbiorowość. Stwarzają korzystne warunki do działalności dla małych podmiotów, których potencjał rozwojowy jest ograniczony [2].

Pogranicze jako obszar transgraniczny to specyficzne miejsce prowadzeniadziałalności gospodarczej. Funkcjonujące tam przedsiębiorstwa mają możliwości współdziałania z partnerami

pochodzącymi z sąsiadującego kraju. Transgraniczne współdziałanie gospodarcze jest coraz częściej wspierane przez programy współpracy transgranicznej.

Transgraniczne współdziałanie gospodarcze związane jest z nawiązywaniem trwałych więzi gospodarczych pomiędzy podmiotami pochodzącymi z różnych krajów, a które funkcjonują na terenach pogranicza. To ważny obszar badawczy, który zawiera w sobie m.in. budowanie relacji między firmami, poszukiwanie przewag konkurencyjnej i tworzenie sieci podmiotów kooperujących [3].

Bieszczadzki Transgraniczny Klaster Turystyczny został utworzony w ramach realizacji projektu "Polsko-Ukraińska strategia rozwoju turystyki jako niezbędny element wspólnych przedsięwzięć", który otrzymał dofinansowanie ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR) Program Sąsiedztwa INTERREG IIIA/Tacis CBC Polska- Białoruś-Ukraina.

Bieszczadzki Transgraniczny Klaster Turystyczny – to sieć współpracujących podmiotów gospodarczych zlokalizowanych w geograficznym sąsiedztwie, wspieranych przez miejscowe władze, instytucje i organizacje. Klaster turystyczny to "hotel rozproszony", który jest w zasadzie czymś innym niż typowy hotel. Takie hotel rozproszony istnieje już w następujących miejscowościach: Czarna- Lipie, Jałowe-Jasień, Polana, Dźwiniacz-Stańkowa, Chmiel-Krywe, Bandrów Narodowy, Dwernik-Nasiczne, Lutowiska, Łobozew-Teleśnica Oszwarowa, Rejon Stary Sambor (Ukraina), Rejon Turka (Ukraina) [4].

Dziś, na początku dwudziestego pierwszego wieku, decydenci powszechnie przyjmują, że klastry stanowią jeden z głównych czynnikow napędzających internacjonalizację przedsiębiorstw, a co za tym idzie – rownież wzrost i dobrobyt.

1. Michael E. Porter. On Competition. Harvard Business Press, 1998. p. 215.

2. Krzysztof Sala. Klastry jako forma współdziałania i innowacyjności na przykładzie bieszczadzkiego transgranicznego klastra turystyczneg. Zeszyty Naukowe Małopolskiej Wyższej Szkoły Ekonomicznej w Tarnowie. Tom 32. Nr 4. 2016.

3. Agnieszka Połomska-Jasienowska. Transgraniczne klastry jako forma współdziałania gospodarczego na pograniczu. Studia Ekonomiczne. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach. Nr 255. 2016. S. 176-195.

4. Bieszczadzki Transgraniczny Klaster Turystyczny. Online. https//www.ppr.pl/wiadomosci/aktualnosci/bieszczadzki-transgraniczny-klaster-turystyczny-131829.

Krechko Svetlana
Yanka Kupala State University of Grodno

APPLICATION OF THE CONCEPT OF "SMART SPECIALIZATION" FOR INNOVATIVE DEVELOPMENT OF REGIONS OF THE REPUBLIC OF BELARUS

The article discusses the practical application of the "smart specialization" concept for the innovative development of the regions of the Republic of Belarus. The questions of determining the approach to the selection of "smart specialization" are raised. The problems of choosing tools for analyzing the regional system for choosing areas of specialization are reviewed. The necessity of developing the concept of "smart specialization" for a small open economy in terms of solving cross-border relations is considered.

The concept of "smart specialization" of the region, the idea of which appeared in the first decade of the 21st century, is a tool for both assessing the strategic competitive advantages of the region in the context of digitalization and globalization of the world economy, and ensuring economic growth on an innovative basis. Despite the fact that individual researchers consider the scientific, technological and innovative development, as well as the definition of the "smart specialization" tool, many scientists and practitioners believe that local approaches to implementation can lead to the emergence of high-tech resources [1]. This considers the fact that the digitalization of the economy covers the entire industry structure and causes changes not only in

high-tech, but also in low- and medium-tech industries, thereby increasing their technical and economic potential [2]. Thus, the concept of "smart specialization" is still relatively new but has already gained recognition in European regions as an instrument of innovative development. However, its formation has not yet been completed and the potential for spreading to wider territories with different economic conditions from Europe is not fully realized.

The essence of the idea of «smart specialization» extends to the area of the main problem of the economy – the limited resources problem. This means that regions cannot ensure a high level of competitive development in all areas of knowledge and areas of the economy. Therefore, the basis for the development of the world economy is the division of labor and specialization. Thus, for the effective development of the region, it is necessary to choose the priorities of strategic goals and concentrate resources in certain areas of knowledge. This practice is not new for the Belarusian economy [3]. The novelty and complexity of applying the concept of «smart specialization» at present, in the conditions of the information and network economy, in the context of globalization and digitalization, is manifested in the need to assess priority areas within global economic relations, taking into account the transformation of global value chains and restructuring of the global economy this reason [4].

«Smart specialization» as setting priorities at the regional level in a small group of sectors that are potentially competitive in international markets, generators of new activities with a competitive advantage over other regions requires a thorough analysis of the current level of development of the regional economy, with all internal and external relations. Another requirement is to analyze a development potential with the help of modern analytical tools [5]. The choice of the latter, as well as an adequate interpretation of the results using a wide range of data, remains one of the barriers to the widespread use of this concept.

Further, when choosing a specialization, in contrast to traditional concepts based on absolute and relative competitive advantages, it is necessary to determine which specialization is "smart". The determination of the key criterion for choosing the direction of specialization of the region in assessing the characteristics of the segment of the economy should be aimed at identifying the most important prerequisites for the development of the region, its ability to take advantage of economies of scale in the global market [6].

Nevertheless, the realities of the modern economy demonstrate the need to digitalize all sectors of the economy to gain the ability to take advantage of the information and network economy. Information and communication technologies are a prerequisite for the use of new knowledge and the development of new organizational skills [7]. "Smart specialization" works as a tool for combining innovation with the strengths of the regional economy and, on this basis, generates new combinations of resources and opportunities.

Thus, the creation of competitive strategies aimed at developing a unique and effective business system should be based on the use of system integration and network interaction of the existing quality of the region's business ecosystem and the structure of its economic activity with its further targeted development in the direction of deepening specialization in technological areas or specific sectors where the region is competitive.

The adoption of a regional development model based on the concept of "smart specialization" for the regions of the Republic of Belarus in the context of the above requires further study of the conditions and mechanisms for choosing the region's economic, scientific and technological specialization and tools for implementing innovative activities to achieve high productivity, sustainable competitiveness and economic growth [8-9]. For this, it is necessary to clarify the features and relationships:

– between new organizational and management decisions based on information and communication technologies, and organizational changes;

– between the formation of new organizational forms that support new business models in the regional economy, and the development of approaches to the organization of the regional economy.

This study will consider the achievements of the digital economy and apply effective methods and tools of organizational and economic support of production activities in the global digital space

to achieve a qualitatively new structure of economic assets which meet the economic priorities of the digital economy. To sum up, it is required to develop tools for an active regional economic policy using new organizational and managerial decisions based on a cluster approach and the concept of "smart specialization".

1. Digital transformation of the economy and cluster development. Monograph. Edited by A.V. Babkin. St. Petersburg, 2019. 374 s.

2. Dunenkova E.N. The development of the region on the basis of cluster policy and smart specialization // Priority and perspective directions of scientific and technical development of the Russian Federation: Materials of the II All-Russian scientific and practical conference. March 12-14. 2019. State University of Management. M. P. 21-24.

3. Recommendations on the development of regional sustainable development strategies in the Republic of Belarus / total. ed. Vertinskaya T.S. // Support for regional and local development in the Republic of Belarus. Minsk, 2015.

4. Rusak I.N. The use of smart specialization mechanisms in managing the regional development of the Republic of Belarus // Economic growth of the Republic of Belarus: globalization, innovativeness, sustainability: Materials of the IX International Scientific and Practical Conference. 2016. P. 36-38.

5. The role of clusters in smart specialisation strategies / Directorate General for Research and Innovation. European Commission. 2013. 64 p.

6. Porter M. Competitive advantage: how to achieve a high result and ensure its stability. M.: Alpina Business Books, 2005. 715 p.

7. Platonov V.V., Bergman Yu.P., Khultin T. Influence of cross-border cooperation networks on the dynamics of innovative activity in border regions. Finance and Business. 2010. No. 1. P. 47.

8. The national strategy for sustainable socio-economic development of the Republic of Belarus for the period until 2030. Minsk, 2015. URL: http://srrb.niks.by/info/program.pdf.(address of 05.20.2020).

9. Krupsky D.M. Conceptual approaches to state regulation of the digital transformation of the national economy of Belarus // Economic Bulletin of the Research Economic Institute of the Ministry of Economy of the Republic of Belarus, 2019. No 1 (259). P. 4-11.

Лисяк Н.М.
Національний університет «Львівська політехніка»

ОБГРУНТУВАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ МЕХАНІЗМІВ РЕГУЛЮВАННЯ ВІДНОСИН МІСТ І ПРИЛЕГЛИХ ТЕРИТОРІЙ

Необхідність регулювання відносин міста і прилеглих територій, формування їх ефективних зв'язків, зумовлена потребою вирішення завдань територіального розвитку міст, формуванням економічної бази розвитку міст і приміських територій та досягнення фінансово-економічних ефектів від їх поєднання. На відміну від міст і об'єднаних територіальних громад, які формують фінансову модель управління згідно чітко регламентованого законодавством порядку, економічні механізми регулювання відносин міста і прилеглих територій потребують такого врегулювання (в Україні триває процес розгляду закону «Про міські агломерації»), На основі вивчення законодавчо-правових документів, що діють в Україні, теорії та практики регулювання відносин міст і прилеглих територій [1-4], виділено економічні механізми вирішення проблеми. Вони стосуються форми співробітництва, сфери фінансово-економічних відносин, умов співпраці.

Формою співробітництва пропонується створення агломерації, що об'єднує місто та територіальні громади, що знаходяться в зоні впливу агломерації. Обов'язковим елементом є визначення організаційних функцій таких утворень. Такі функції виконує рада агломерації для реалізації політики з питань, що мають спільне стратегічне значення для членів агломерації. Фінансово-економічні відносини вимагають створення спільного документу міської агломерації – кошторису, який формується за рахунок трансфертів з бюджетів учасників міської агломерації; внесків інших суб'єктів для фінансування спільних проектів; міжнародна допомога; кредитні ресурси; інвестиції з різних джерел; інші доходи. Видатки кошторису спрямовуються на будівництво об'єктів інфраструктури; утилізацію відходів;

енергозберігаючі технології і проекти; природоохоронні заходів; участь в утриманні соціально-культурних та екологічних об'єктів та ін. Можливості співробітництва регламентується договором про спільне фінансування (утримання) організацій комунальної форми власності та реалізації спільних проектів інфраструктури.

Обгрунтування економічних механізмів відносин міста і прилеглих територій, незважаючи на те, що існуюча адміністративно-правова система України надає багато можливостей для соціально-економічного управління такими територіями, вимагає впровадження деяких нових правових регуляторів і застосування нових інструментів. Зокрема, врегулювання вимагають питання розробки планів соціально-економічного розвитку, створення статистичної бази даних для агломерації, формування системи моніторингу соціально-економічних та територіальних процесів і змін у використанні цих територій.

1. Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2020 року затверджена Постановою Кабінету міністрів України від 12 вересня 2018 року № 733. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/385-2014-%D0%BF.

2. Закон України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» 05.02.2015 № 157-VIII пот.редакція від 20.12.2019 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19.

3. Возняк Г.В. Бюджетна політика розвитку регіонів України: сучасна парадигма та орієнтири подальших реформ: монографія. Львів: ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України», 2016. 520 с.

4. Габрель М. Просторова організація містобудівних систем. К.: А.С.С, 2004. 400 с.

Satoła Łukasz
University of Agriculture in Krakow
Faculty of Agriculture and Economics
Department of Enterprises Management and Economics

THE EVALUATION OF THE QUALITY OF PUBLIC SERVICES AS A SIGN OF INNOVATION IN LOCAL DEVELOPMENT

The use of innovative solutions in local development management means, among others, taking into account the opinions of residents in this process. The activities of local authorities are mostly assessed through the prism of key tasks they perform for the benefit of residents. The provision of local public services is the main task of municipalities. Local government authorities should take into account the requirements of sustainable development in the process of local development management.

The purpose of the study was to present and assess residents' opinions on the quality of public services in the area inhabited by these communities. The source of empirical data was the results of own surveys carried out in southern Poland (mostly in the Malopolska Region). The questions contained in the questionnaires concerned on various aspects of the sustainable development, the quality of miscellaneous public services and the condition of local infrastructure. The methods of descriptive statistics, a measure of interdependence of features and object grouping methods were used for the data analysis.

The vast majority of respondents know the concept of sustainable development and were able to define it correctly. The respondents' opinions were varied as to whether their municipalities were developing in a sustainable way. The most of the opinion were that such a concept of development was implemented in their commune. However, there was also a fairly large group of people who did not have an opinion on this subject, which may suggest that in their decisions municipal authorities focus on the direction of development that is currently desired in the area they manage.

Residents rated social services available in the commune higher than communal services provided with the help of technical infrastructure. Educational services (in primary schools) were rated best, while primary healthcare services were clearly lower. In the group of services related to technical infrastructure, the highest scores were obtained for telecommunications services, and the

worst – for municipal roads. Visibly higher ratings for the level of provision of local public services were formulated by people living in cities, while lower ratings were more common among residents of rural areas.

The assessments of the quality of public services were definitely higher in communes developing in accordance with the principles of sustainable development. Identifying such a relationship leads to the conclusion, that actions aimed at improving the level of public services provided on local level also contribute to the implementation of the idea of sustainable development. Local authorities have to ensure the quality of local public service offer, as it is an important factor in determining the standard of living of local communities and can determine the location of economic activities.

Стручок Н.М., Подвірна Х.Є., Сенько-Іванчук Ю.В.
Львівський інститут економіки і туризму

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ КОНЦЕПЦІЇ СИСТЕМНО-РЕФЛЕКСИВНОГО МАРКЕТИНГУ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМ РОЗВИТКОМ РЕГІОНУ

У змінному економічному просторі, за умов глобалізації актуальності набуває пошук інноваційних підходів до розвитку регіону. Оскільки розвиток регіону супроводжується різновекторними структурними змінами, типовими серед яких є: модифікація факторів виробництва та зрушення в структурі економіки регіону; більш ефективне використання потенційних ресурсів регіону; ціннісні орієнтири та зростання соціальних відносин між мешканцями регіону тощо.

Розвиток, як зростання, передбачає структурні зміни, що призводять до: технологічного прогресу, зростання якості продукту та швидшого розподілу товарів і послуг. Оскільки розвиток регіону тісно пов'язаний з інтегруванням його потужностей, на нашу думку дієвим інструментом виступатиме концепція системно-рефлексивного маркетингу.

Інтегрування засад маркетингу і рефлексивного управління дозволило розвивати концепцію системно-рефлексивного маркетингу. Системно рефлексивний маркетинг це маркетинг, в якому управління здійснюється через системний розподіл інтересів суб'єктів ринкових відносин, а узгодження інтересів здійснюється з позиції рефлексивного маркетингового керуючого [1]

Засновником дефініції «рефлексивне управління» вважається В.А. Лефевр, який відзначив можливість рефлексивного управління досягти успіху лише тоді, коли вплив на процес вибору рішення керівником, що майстерно делегує повноваження, відбувається через конструктивний аналіз власних дій зі сторони. Рефлексія є типовим механізмом взаємовпливу керованої системи, оскільки може одночасно проявлятись як об’єкт управління, що буде знаходитись під впливом дії чи конкретної реакції суб’єкта на цей об’єкт [2]

Засади рефлексивного управління висвітлено у наукових публікаціях В.А. Лефевра, І.Ансофф, Дж.Майнера, К. Прахалад, К.Ф. Пачковського, А.В. Карпова, Ф.І Єршова, О.С. Анісімова, Г.П. Щедровицького, Р.Н. Лепа. Що ж до відмінних рис рефлексивного управління, то це питання досліджено Ю. Вебером, П.Ф. Друкером, Дж. Соросом тощо.

Російський науковець А.А. Денисов виділяє мету рефлексивного управління у процесі впливу на вибір споживача за умови, що важко зруйнувати його здібність усвідомлення й реалізації цього вибору. Рефлексивне управління є результативним, адже дозволяє коригувати споживчу поведінку вибору в значно ширшому діапазоні ситуацій, оскільки не завжди можна нівелювати можливість вибору [3].

Серед завдань управління системно-рефлексивного маркетингу на регіональному ринку доречно виділити:

– дослідження тенденцій та вимог споживачів до якості та цінової політики продукту регіону;

– визначення основних напрямів впливу на користувачів і конкурентного середовища ринку регіону;

– формування стратегії вибору клієнтів у регіоні;

– аналіз та виокремлення рефлексивного впливу конкурентного середовища ринку, запобігання та протидія рефлексивним атакам;

– збір, аналіз і обробка інформації, необхідної для виявлення реакції споживачів і конкурентів на рефлексивний вплив у регіоні;

– ідентифікація факторів зовнішнього впливу на підвищення рівня конкуренто-спроможності регіону;

– прийняття рішення по формуванню маркетингової стратегії розвитку регіону.

Розглядаючи концепцію системно-рефлексивного маркетингу доречно визначити ранг системної рефлексії. Системно-рефлексивний маркетинг поширюється на різні рівні прийняття маркетингових рішень, що визначаються рангом рефлексії. Варто розрізняти такі ранги рефлексії: 0. Система розподілу. 1. Маркетинг відносин. Інструменти маркетингу впливу. 2. Управління поведінкою спживачів. Формування попиту і стимулювання збуту. 3. Класичний маркетинг: комплекс маркетингу, позиціонування, функціональні маркетингові стратегії. 4. Категорійне управління. 5. Стратегічний маркетинг. Узгодження інтересів внутрішніх стейкхолдерів шляхом формування стратегічного бачення. 6. Стратегічне управління з позиції фактичного власника бізнесу. 7. Сприйняття ринку регіону як об’єкта управління [4].

Ранг системної рефлексії суб’єкта управління визначає роль маркетингу, починаючи від інструменту в технології управління і закінчуючи власне технологією управління.

Системно-рефлексивний маркетинг – це інструмент управління, який ґрунтується на фундаментальних принципах:

1. Реальним власником об'єкта управління (регіону), формуючим його стратегію та процеси перетворення на ринку, є стейкхолдер, який володіє найвищим рангом системної рефлексії (а саме, має систематичне й адекватне уявлення про об’єкт управління, уподобання його стейкхолдерів, про внутрішнє та зовнішнє середовища) – принцип системної рефлексії.

2. Дійсний власник об’єкту управління втілює свою вигоду через погодження з інтересами стейкхолдерів (правило маркетингу) та залучає зовнішніх стейкхолдерів в управління стратегією регіону [5].

Застосування системно-рефлексивного маркетингу в розвитку регіону дає можливість конструктивно розв’язувати внутрішні й зовнішні конфлікти, формувати стратегічне бачення і корпоративну стратегію, сприяє усвідомленню суб’єктами управління об’єкта управління та власних інтересів відносно нього, підвищує ефективність його діяльності. Це, своєю чергою, сприяє розвитку підприємництва і підвищенню конкурентоспроможності регіону в умовах глобалізації ринкового середовища.

1. Длігач А. Системно-рефлексивний маркетинг у сучасному підприємництві // Маркетинг в Україні. № 5. 2010. С. 47-51.

2. Лефевр В.А. Элементы логики рефлективных игр Проблемы инженерной психологии. Вып. IV. М.: изд-во АН СССР, 1966. 127 с.

3. Денисов А.А. Нетократия и рефлексия. Рефлексивные процессы и управление, 2007. Т. 7. №1. С. 11-19.

4. Лепа Р.Н., Лысенко Ю.Г., Меркулова Т.В., Пушкарь А.И., Дымченко Е.В., Длигач А.А. и др.; Рефлексивные процессы в экономике: концепции, модели, прикладные аспекты: монографія [Текст] / под ред. Р. Н. Лепы; Нац. акад. наук Украины, Ин-т экономики пром-сти, Донец. нац. ун-т. Донецк: «Ноулидж», Донец. отд-ние, 2011. 422 с.

5. Imam A., Zadeh M.N., Dubey L.R. Dairy Marketing Strategies in the Context of Globalization: Issues and Challenges [Text]. International Journal of Trade, Economics and Finance. 2011. Vol. 2(2). P. 138-143. doi:10.7763/ ijtef.2011.v2.92.

Шмаков В.С.
Інститут філософії та права
Сибірське відділення РАН

НАПРЯМКИ ВДОСКОНАЛЕННЯ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ЛОКАЛЬНИХ СПІЛЬНОТ

Реформи 90-х рр. в агропромисловому комплексі (АПК) Російської Федерації породили кризові явища, які призвели до падіння сільськогосподарської економіки, загострення ситуації з демографією, зниження рівня і якості життя, деградацію людського капіталу сільських локальних спільнот, активізували міграційні процеси. Наслідки цієї кризи відчуваються і сьогодні. За багатьма показниками не досягнуто дореформений рівень виробництва, не відновлена соціальна інфраструктура села, відчуваються серйозні проблеми з відтворенням людського капіталу. Підтримка сталого розвитку сільських локальних спільнот диктує необхідність цілеспрямованого, інноваційного вирішення проблем АПК, визначення перспектив його розвитку. Виведення сільськогосподарських регіонів на якісно новий рівень буде сприяти забезпеченню гармонійного вирішення накопичених проблем села [1; 2; 3]. Із середини 2000-х рр. в АПК починається процес модифікації виробничо-економічної, інституційної та соціокультурної сфери.

У ході реформ змінюється склад суб'єктів соціально-економічних відносин. Трансформація АПК впливає на еволюцію сільських локальних спільнот, посилює соціальну диференціацію.

Ми розглядаємо сталий розвиток села як процес взаємодії групи елементів: економіка, ресурси, людський капітал [1, с. 36-37]. Як методологічна основа використовуємо структурно-функціональний підхід, що дозволяє забезпечити комплексний аналіз розвитку села. Основною гіпотезою дослідження є положення про те, що найбільш важливі процеси, що визначають сталий розвиток сільських локальних спільнот, можна об'єднати в три основні групи: виробничо-економічні, соціокультурні та інституційні. У тій чи іншій мірі, їх рішення націлене на створення ефективних інструментів підтримки і вдосконалення інноваційного потенціалу сільськогосподарських регіонів, з метою забезпечення соціально орієнтованого розвитку сільських громад та АПК у цілому.

Виробничо-економічні модифікації конституюється державною аграрною політикою, яка визначає комплексний розвиток АПК. У рамках цієї політики вирішуються питання сталого розвитку сільських локальних спільнот.

– Вивчення і узагальнення теоретичних поглядів і емпіричного досвіду управління агропромисловим комплексом.

– Розробка стратегії, методичного інструментарію та практичних рекомендацій щодо забезпечення економічно стійкого, соціально орієнтованого розвитку села.

– Складання програм фінансування, кредитування, юридичного супроводу системного вдосконалення АПК і життя сільських локальних спільнот.

– Моніторинг становлення і функціонування аграрної економіки, ефективності роботи органів влади всіх рівнів.

Соціокультурні перетворення передбачають створення механізмів оновлення, перетворення, реорганізації системи сільськогосподарської діяльності, що сприяють підвищенню рівня соціального благополуччя населення.

– Визначення основних факторів, що відображають сталий розвиток, рівень і якість життя жителів сільських локальних спільнот.

– Формування і підтримка інфраструктури сільських поселень (включаючи, медицину, систему освіти і культури).

– Розвиток людського капіталу сільських спільнот, схильного в результаті реформ 90-х років значного скорочення і деградації, і, до теперішнього часу, що не має продуманої програми розвитку і конкретної підтримки держави.

Інституційні перетворення обумовлюють необхідність систематизації та класифікації чинників, причин і умов, що лежать в основі формування інноваційного потенціалу, спрямованого на сталий розвиток АПК і сільських локальних спільнот.

– Визначити плани і рекомендації, націлені на створення ефективних інститутів і механізмів, що сприяють розробці системи інноваційного соціально-економічного господарювання та управління на селі, що гарантують державну підтримку для їх виконання.

– Обґрунтувати і розгорнути роль і важливість економічних, політичних і соціокультурних інститутів, інституційного середовища як визначальних і стимулюючих процесів розвитку сільських локальних спільнот, що забезпечують інноваційність і стійкість їх поступального руху.

– З метою інтенсифікації та вдосконалення АПК зосередити увагу органів влади на формування територіально-виробничих кластерів.

Розвиток у сільськогосподарських регіонах, що мають складні кліматичні умови, кластерної системи ведення сільського господарства, орієнтованої на застосування нових технологій і нової техніки, повну переробку сировини, може в значній мірі підвищити продуктивність праці та збільшити вихід кінцевого продукту, що буде сприяти поліпшенню якості життя жителів села.

Основними індикаторами, що визначають рівень сталого розвитку сільських громад є активізація державної аграрної політики, спрямованої на розвиток багатоукладної економіки. Важливе значення має наявність ресурсів: людський капітал; земельні, сировинні, природно-кліматичні умови. Але визначальний вплив надають соціокультурні індикатори: економічна і соціальна активність; самоврядування; трудова мотивація; соціальна мобільність; економічна поведінка. В умовах модернізації виробничо-економічної діяльності, розвитку нової системи господарювання необхідно приділяти увагу проблемам зайнятості, розвитку освіти, медицини, враховувати національно-сімейні традиції, релігійні відносини та ін. Процес формування нових виробничо-економічних, соціокультурних та інституційних механізмів у сільських локальних спільнотах обумовлює їх системну трансформацію. Інтенсивний розвиток багатоукладної економіки, на тлі занепаду традиційних форм організації сільського господарства, веде до диверсифікації соціально-економічної діяльності та зміни сільського способу життя. Ці процеси сприяють створенню інструментів інноваційних змін сільських локальних спільнот, переходу спільнот від парадигми збереження стійкості до парадигми випереджального розвитку. Результати дослідження показують, що модифікація виробничо-економічного потенціалу АПК породжує процес поляризації соціально-економічного простору, сегментацію моногенного соціально-економічного поля.

1. Утворюються кластери інноваційних перетворень, що створюють архіпелагову структуру, своєрідні латифундії. Сільські спільноти, які не попадають у систему структурних трансформацій, становляться деградуючими територіями.

2. У процесі соціально-економічних реформ складається інноваційна модель адаптації, що характеризується активним типом соціально-економічної поведінки. Жителі села все в більшій мірі стають найманими працівниками. Становище сільських спільнот продовжує залишатися нестійким. Сільські локальні спільноти знаходяться в умовах кризи розвитку або в стані трансформації.

1. Тощенко Ж.Т., Великий П.П. Основные смыслы жизненного мира сельских жителей России. Мир России. 2018. Т. 27. № 1. С. 7-30.

2. Бондаренко Л.В. Развитие сельских территорий: оценки, мнения, ожидания // Социс. 2016. № 3 (383). С. 76-82.

3. Шагайда Н.И, Узун В.Я. Тенденции развития и основные вызовы аграрного сектора России // Экономика сельскохозяйственных и перерабатывающих предприятий. 2018. № 9. С. 2-9.

4. Шмаков В.С. Трансформация жизненных стратегий сельских локальных сообществ на рубеже XX-XX1 в. // Гуманитарные науки в Сибири. 2017. Т. 24. № 4. С. 34-38.

СЕКЦІЯ 2
ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНИ У ГЛОБАЛЬНИЙ ІННОВАЦІЙНИЙ ПРОСТІР

Азамат А.І.
Львівський національний університет імені Івана Франка
Огінок С.В.
Національний університет «Львівська політехніка»

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ МАРКЕТИНГОВИХ СТРАТЕГІЙ ОСНОВНИХ ПРЕДСТАВНИКІВ ІНТЕРНЕТ-ТОРГІВЛІ В УКРАЇНІ

Ринок електронної комерції в Україні все ж таки тільки починає свій розвиток, проте вже станом на сьогодні деякі інтернет-магазини отримали першість. Якщо оцінювати діяльність українських представників онлайн-торгівлі по таким чотирьом ключовим маркетинговим аспектам, як придбання товару, реєстрація на сайті, взаємодія та конверсія, можна виділити основних гравців, які займають значну частку українського інтернет-ринку [1]. Усі обрані компанії можна класифікувати таким чином: 1)лідери електронної комерції в Україні; 2) високоефективні компанії на ринку; 3) самаритяни маркетингової ефективності; 4) другорядні компанії на ринку.

Щодо лідерів українського ринку електронної торгівлі, то, на жаль, на даний момент жоден з представників е-комерції не займає позицію лідера маркетингової ефективності [2]. Лідерська позиція передбачена високим рівнем взаємодії споживача і компанії, а також реєстрація користувачів на сайті має бути максимально високою. Тоді їхні споживачі отримують більше цінностей в довгостроковому періоді, а сама компанія демонструє вищий показник окупності інвестицій.

Серед високоефективних компаній опинилися такі, як: Rozetka.com.ua, Lamoda.ua і Hotline.ua [1]. Усі вони показують високий рівень реєстрації користувачів на сайті, але показник взаємодії трохи нижчий за рівень реєстрації. Такі представники отримують кращий показник окупності інвестиції у короткостроковому періоді, проте рівень отримання цінностей для споживачів у довгостроковому періоді може знижуватися.

Під самаритянами в маркетингу розуміють компанії, які показують дуже високий рівень взаємодії споживачів з компанією, проте всі інші показники залишаються значно нижчими, що в свою чергу призводить до низької маркетингової ефективності інтернет-магазину. Самаритянами українського ринку електронної комерції є Modnakasta.ua та Shafa.ua, які мають високий рівень взаємодії споживача і водночас низький рівень реєстрації користувачів [1]. Такі магазини мають добру репутацію серед споживачів, але їхню поведінку на ринку не можна назвати агресивною на відміну від конкурентів.

Другорядні компанії на ринку демонструють низькі результати за всіма чотирма ключовими аспектами. Такими компаніями на українському ринку вважаються Zakupka.com, Citrus.ua, Allo.ua, Price.ua, Ek.ua та Oodji.com [1]. Усі вони мають низький рівень і реєстрації користувачів, і взаємодії споживачів. Вищеперераховані компанії мають якомога сильніше сконцентруватися одночасно на маркетингу та утриманні клієнтської бази для зміцнення власних позицій на ринку.

Визначивши основні інтернет-компанії, які показують високу ефективність маркетингу на українському ринку, а саме Rozetka.com.ua і Lamoda.ua, які займають перше і друге місце відповідно, варто проаналізувати рівень конверсії і розглянути ключові аспекти їхніх маркетингових стратегій шляхом SWOT-аналізу.

Станом на 2019 рік, Rozetka.com.ua став найпопулярнішим порталом сфери е-комерції в Україні, зайнявши першу позиції серед українських інтернет-магазинів [3]. Кількість відвідувачів в рік становить 433 200 000 осіб, з них здійснюють покупки – 4 332 000 [4].

Коефіцієнт конверсії = 4 332 000 / 433 200 000 × 100% = 1%.

У порівнянні зі світовими титанами ринку електронної комерції, показник конверсії інтернет-магазину Rozetka.com.ua є надзвичайно низьким, проте для України цей показник вважається нормальним і демонструє високу ефективність даної компанії.

Lamoda.ua – це наступний за ефективністю та середній за розміром інтернет-магазин, який займає ключову позицію на ринку одягу, взуття та аксесуарів в Україні. Кількість відвідувачів в рік становить 225 600 000 осіб, з них здійснюють покупки – 4 060 800 [5].

Коефіцієнт конверсії = 4 060 800 / 225 600 000 × 100% = 1,8 %.

Отже, бачимо, що кожна з цих компаній демонструє високу ефективність в ніші, яку вона займає, оскільки Lamoda.ua – представник спеціалізованого на одязі та взутті інтернет-магазину, а Rozetka.com.ua – це всеохоплюючий інтернет-магазин будь-яких товарів. Для отримання більш детальної ефективності маркетингу варто розглянути ключові аспекти компаній шляхом SWOT-аналізу (Табл. 1).

Проаналізувавши показники та ключові аспекти маркетингу обох компаній, можна зазначити, що ці інтернет-магазини стрімко розвиваються і залучають якомога більше інструментів для того, щоб утримати стійкі позиції в період швидкого розвитку електронної комерції в Україні. Для прикладу можна порівняти рівні конверсії даних компаній з іншими в тому самому секторі.

Таблиця 1

SWOT	Rozetka.com.ua	Lamoda.ua
Сильні сторони	Щоденна публікація відео на власному каналі YouTube; створення контенту на кожному етапі продажів; надання повного опису товару та великий розділ відгуків клієнтів; застосування e-mail маркетингу; застосування різноманітних соціальних мереж для поширення оригінального контенту.	Використання інструментів ретаргетингу та аналіз купівельної спроможності споживачів; використання основних рекламних інструментів: банерної та контекстної реклами; популярність мобільного додатку; використання партнерського каналу.
Слабкі сторони	Значні інвестиції в розвиток контент-маркетингу та порівняно великий штаб працівників підрозділу створення контенту.	Великі затрати на рекламу; не завжди вигідні умови та результати діяльності з партнерами.
Можливості	Зростання клієнтської бази; збільшення пошукового трафіку; швидке поширення інформації про товари і магазин в цілому.	Залучення додаткових сегментів споживачів; покращення діяльності через постійне вдосконалення мобільного додатку.
Загрози	Збільшення конкуренції через розвиток електронної комерції в Україні.	Існування значної конкуренції на українському інтернет-ринку одягу, які можуть скоротити частку Lamoda.ua.

Джерело: складено автором на основі даних [1-5].

Rozetka.com.ua має показник конверсії 1%, а такі найближчі конкуренти, як citrus.ua, allo.ua та prom.ua відповідно мають:

– рівень citrus.ua = 0,8%;
– рівень allo.ua = 0,7%;
– рівень prom.ua = 0,9% [2, 1].

Lamoda.ua має показник конверсії 1,8%, а її конкуренти:

– modnakasta.ua має показник 1,7%;

– shafa.ua має показник 1,1% [1].

Отже, зважаючи на вищезазначені показники конверсії та SWOT-аналіз кожної з високоефективних українських онлайн-компаній, можна зробити висновок, що ринок електронної комерції невпинно зростає і має позитивні тенденції. Також існує низка проблем, які потрібно вирішити задля більш ефективного функціонування електронної торгівлі в Україні.

Основні гравці на ринку електронної комерції застосовують ключові маркетингові стратегії, які націлені на збільшення клієнтської бази, просування товарів та послуг на вітчизняному ринку, використання партнерських каналів, розвиток контент-маркетингу та досягнення вищого рівня розвитку ринку в порівнянні до провідних ринків світу. Усі вони запозичують досвід іноземних представників ринку електронної торгівлі та пристосовують його до українських реалій. Тому тенденції використання електронної комерції серед українських споживачів супроводжуються деякими проблемами, які поступово долаються і призводять до швидкого зростання ринку та залучення більшої частки інтернет-споживачів.

1. Guesswork Research Team. Which e-commerce companies in Ukraine are effective in converting its users into buyers? [Електронний ресурс] / Guesswork Research Team. 2019. Режим доступу до ресурсу: http://www.guesswork.co/research/ua/?src=research.

2. Map of the Month: GfK Purchasing Power, Europe 2018 [Електронний ресурс]. 2018. Режим доступу до ресурсу: https://www.gfk.com/insights/news/map-of-the-month-purchasing-power-europe-2018/.

3. Рейтинг UAnet за грудень: інтернет-магазини різко збільшили охоплення [Електронний ресурс]. 2019. Режим доступу до ресурсу: https://rau.ua/novyni/novini-kompanij/rating-uanet/.

4. Guesswork Research Team. Is rozetka.com.ua converting its users into buyers effectively? [Електронний ресурс]. 2019. Режим доступу до ресурсу: http://www.guesswork.co/research/ua/ecommerce/companies/rozetka.com.ua.

5. Guesswork Research Team. Is lamoda.ua converting its users into buyers effectively? [Електронний ресурс]. 2019. Режим доступу до ресурсу: http://www.guesswork.co/research/ua/ecommerce/companies/lamoda.ua.

Виклюк М.І., Луценко А.С.
ПВНЗ «Європейський університет»
Петлін І.В.
Львівський інститут економіки та туризму

УПРАВЛІНСЬКИЙ ПІДХІД У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ПОДАТКОВОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

«Предмет податкової безпеки є старим, але він завжди з’являється новим. Як фенікс, що піднімається з попелу, він регулярно виникає, ніби є протиотрутою проти невідповідності фіскальної політики»
Олів'є Фуке

Внаслідок постійного пошуку способів зростання національного багатства, а потім і його розподілу, держави потребують раціональних механізмів оподаткування, що, перш за все, направленні на гармонізацію відносин між державою, суб’єктами оподаткування та одержувачами соціальних благ. При цьому, альтернативи податкам, як одного із найбільш ефективних методів формування доходів держави, ще досі не придумано. Тому, на думку представників різноманітних соціально-економічних сфер та підприємницьких структур, зростання кількості загроз та ризиків у податковій сфері є неминучим процесом, як в національних масштабах, так і поза їх межами [1-3]. Зазначене потребує постійного попередження та регулювання з боку держави через функціонування спеціальної управлінської моделі податкової безпеки держави, економіко-правова форма якої має забезпечити

створення державою умови для взаємодії інтересів особистості, підприємницьких структур й держави, упровадження принципу взаємної відповідальності суб'єктів податкового процесу, що опирається на соціально-економічні потреби суспільства.

Представники управлінського підходу переважно визначають податкову безпеку надто вузько – в правовому аспекті [1,4], зокрема визначаючи її як комплекс заходів в сфері адміністрування податків, чи певний напрям податкової політики з врегулювання правових відносин платників податків та держави внаслідок заходів з мінімізації претензій податкових органів в разі виникнення чи можливості виникнення податкових спорів [3], чи як просто складову правої безпеки в сфері оподаткування [4] та матеріальну основу соціальної безпеки в державі [2]. В межах означеного підходу важливим є створення належного правового забезпечення, що сприятиме досягненню податкового компромісу для платників податків, спори котрих з податковими органами вже направлені до суду, чи будуть направлені у майбутньому [5, с.12].

Отже, податкова безпека з погляду управлінського підходу визначається у контексті податкової політики і реалізовується через комплекс регулюючих та правових заходів податкових органів щодо мінімізації загроз та їх наслідків, котрі виникають внаслідок правопорушень та податкових спорів, умисного ухилення від сплати податків, податкового шахрайства, порушення фінансового забезпечення соціального балансу в державі тощо. Однак, не менш важливим для формування належного рівня податкової безпеки держави та її суб'єктів є інші форми забезпечення, зокрема організаційна, інформаційна, інституційна та фінансова. Тому, комплексність підходу до забезпечення податкової безпеки є більш раціональним та ефективним для України, що визначатиме предмет подальших наукових досліджень із зазначеної проблематики.

1. Olivier Fouquet. Dossier spécial: la sécurité fiscale : points de vue pluriels. Rapport introductive URL: https://www.linkedin.com/pulse/la-s%C3%A9curit%C3%A9-fiscale-olivier-fouquet.

2. Гальків Л.І., Крамченко Р.А. До питання управління безпекою соціальних систем. Вісник Львівської комерційної академії. Зб. наук. праць. Серія економічна. 2015. Вип. 49. С. 77-81.

3. Медведкіна Є. Теоретико-методологічні засади забезпечення фінансової безпеки національних економік. URL: http://www.nbuv.gov.ua.

4. Michel Bouvier (2016). La sécurité fiscale: les grands enjeux d'aujourd'hui. URL: https://www.tgr.gov.ma/wps/wcm/connect/c488615f-e3d8-462a-94d4-b0ce3f9a46cc/Bouvier++s%C3%A9curit%C3%A9+fiscale.pdf?MOD=AJPERES&ContentCache=NONE.

5. Барановський О.І. Податкова безпека: сутнісний вимір. Збірник наукових праць Університету державної фіскальної служби України. 2017. № 1. С. 7-24. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpnudps_2017_1_3.

Галаз Л.В., Гичка В.-О.В.
Національний університет «Львівська політехніка»

ТІНЬОВА ЕКОНОМІКА ЯК ПРОБЛЕМА РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Однією із головних проблем розвитку економіки України та її можливості конкурувати з провідними країнами світу є тіньова економіка. Тіньовий бізнес перешкоджає наповненню державного бюджету, через скорочення податкових надходжень створює несумлінну конкуренцію серед підприємств. Це, у свою чергу, впливає на економічний розвиток держави, знижується добробут і рівень життя населення, сприяє зростанню корупції та існуванню корупційних схем, знижує інвестиційну привабливість держави.

Вивчивши та узагальнивши думки вітчизняних економістів та аналітиків, ми дійшли висновку про те, що основними причинами тінізації економіки України є:

– неефективність державного регулювання економіки – відсутність довіри бізнесу до держави, недосконалість законодавства, бюрократизація;

– несправедливе податкове навантаження, нестабільність і недосконалість податкового законодавства;

– проблеми ринку праці, пов'язані з низькими економічними стимулами до офіційного працевлаштування;

– неефективність системи контролю за неофіційним працевлаштуванням та оподаткування заробітної плати;

– недосконалість грошово-кредитної політики держави, надмірна активність на позичковому ринку, надмірний обсяг грошової маси, яка не відповідає потребам;

– низька ефективність у сфері судової та правоохоронної діяльності тощо.

Щодо показника рівня тіньової економіки України, то він має позитивну динаміку послідовно зменшуючись, починаючи з 2015 року (рис.1).

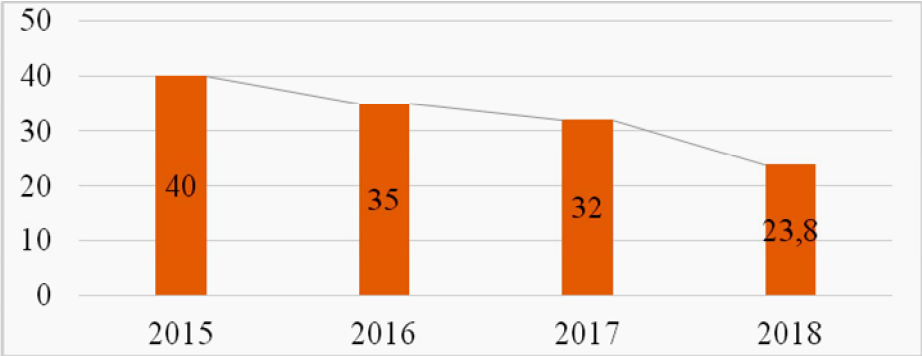

Рис. 1. Рівень тіньової економіки України у % від обсягу ВВП у період з 2015-2018 роки [2].
Джерело: https://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=e384c5a7-6533-4ab6-b56f-50e5243eb15a&tag=TendentsiiTinovoiEkonomiki

Така динаміка пояснюється заходами, проведеними Державною фіскальною службою України щодо виявлення суб'єктів мінімізації податків, покращенням роботи державного фінансового контролю. Окрім цього, поліпшено умови ведення зовнішньоекономічної діяльності шляхом спрощення процедури проведення митних формальностей та забезпечено можливість для українських підприємств одержати пільгові терміни сплати ПДВ під час імпорту обладнання для власного виробництва тощо.

Компанія Ernst & YoungB, досліджуючи показники української економіки за 2018 рік, дійшла висновку про те, що 846 млрд. грн. або 23,8 % від ВВП перебуває в тіні [3]. Із них 702 млрд. грн. або 19,7 % ВВП – це готівкова тіньова економіка і 144 млрд. грн. або 4,1 % ВВП – це виробництво продукції для власного споживання [3]. Готівкова тіньова економіка поділяється на: наслідкову та пасивну. У наслідковій тіньовій економіці вигоду отримують дві особи, наприклад, замовник здійснює оплату готівкою, не вимагаючи рахунку і отримує знижку, а постачальник зменшує податкові витрати через те, що не реєструє трансакцію. Її обсяг становить 190 млрд. грн. або 5,3% ВВП. А від пасивної тіньової економіки вигоду отримує лише продавець, який продає продукцію у готівковій формі без чеку і не платить податки. Її обсяг набагато більший від наслідкової і становить 512 млрд. грн. або 14,4 % ВВП і вона займає 73,8% готівкової тіньової економіки. Mastercard оприлюднили дані, що в Україні лише 38% малого і середнього бізнесу дають можливість споживачам здійснювати оплату у безготівковій формі, тобто у 62% малого і середнього бізнесу споживач здійснює оплату готівкою [3]. Готівкову тіньову економіку можна скороти, стимулюючи продавців та покупців до безготівкових рахунків і впроваджуючи дозволену норму розрахунків у готівці.

Україні потрібно подолати тіньову економіку, щоб забезпечити свою конкурентну спроможність та позитивний імідж серед провідних країн світу. Одним із найважливіших кроків у цьому напрямку є злагоджена та справедлива робота законодавчої, виконавчої і судової гілок державної влади та подальше проведення антикорупційних реформ. Для детінізації економіки потрібно здійснити реформи у фіскальній політиці, правильно

розподіляючи ставки податку між різними категоріями підприємств на основі проведення податкової реформи. Це буде стимулювати до легалізації доходів, одночасно збільшуючи їх.

Важливим кроком вважаємо поширення безготівкових розрахунків у банківській системі, що допоможе контролювати доходи та видатки, які перевищують доходи.

Необхідно проводити реформування ринку праці у напрямку легалізації оформлення трудових відносин, втілення пенсійної реформи.

Загалом, для подолання тіньової економіки потрібно створити умови для розвитку малого і середнього бізнесу, проводити послідовне підвищення заробітної плати та сприяння створенню нових робочих місць, контролювати джерела доходів та відповідальність керівників підприємств за незаконне використання коштів.

1. Рейкін В.С. (2017) Оцінка рівня тінізації як індикатора макроекономічної безпеки України. Науковий вісник Херсонського державного університету. Випуск 23. Част. 1. С. 113-116. Режим доступу: URL: http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_23/1/27.pdf

2. Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України (2019). Тенденції тіньової економіки в Україні у 2018 році. Режим доступу: URL: https://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=e384c5a7-6533-4ab6-b56f-50e5243eb15a&tag=TendentsiiTinovoiEkonomiki (15.07.2019).

3. Національний банк України (2020). Дослідження тіньової економіки в Україні. Режим доступу: URL: https://bank.gov.ua/news/all/doslidjennya-tinovoyi-ekonomiki-v-ukrayini--mayje-chvert-vvp--abo-846-mlrd-griven--perebuvaye-v-tini (15. 02. 2020).

4. Приступа Т.В., Чайковська М.А. (2019). Тіньова економіка та її вплив на соціально-економічний розвиток України. Приазовський економічний вісник. Режим доступу: URL: http://pev.kpu.zp.ua/journals/2019/1_12_uk/11.pdf.

5. Міністерство економічного розвитку і торгівлі України (2019). Загальні тенденції тіньової економіки в Україні. Режим доступу: URL: https://www.me.gov.ua/Documents/Download?id=236bfd6e-429c-42f8-97a3-10368d4c8902.

Дзюрах Ю.М.
Кузьмій М.І.
Національний університет «Львівська політехніка»

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ В УКРАЇНІ

Україна здійснює складний демократичний перехід до політично-організованого, відповідального суспільства нової якості, в якому рівень бізнесу та політична участь громадян, що гарантують їх права та свободи, поступово зростають та формується нова структура соціального простору. Відбувається всебічна модернізація українського суспільства, що є концептуально орієнтованим процесом трансформації, усвідомленим зусиллям держави зробити якісні зміни у всіх сферах суспільного життя на основі мобілізації національних ресурсів та врахування досвіду розвинених країн.

Державне управління інноваційною діяльністю має здійснюватися відповідною системою державного управління. Система державного управління – це сукупність суб’єктів державного управління, які взаємодіють між собою і навколишнім середовищем і утворюють єдине ціле. Система державного управління є системою правових норм, у відповідності з якими відбувається діяльність виконавчої влади [1].

На форму державного управління, її становлення та розвиток впливають такі фактори: історичний тип держави (тобто конкретно історичні умови виникнення і розвитку держави); співвідношення політичних сил у державі на момент її конституювання; форма права і форма держави; рівень правової культури; рівень економічного розвитку держави; соціальна сутність держави [2].

Функції державного управління у сфері інноваційної діяльності набувають специфічних властивостей, а їх реалізація передбачає запровадження спеціальних методів та соціальних технологій для управління інноваційним процесом.

Основними нормативно-правовими актами в сфері інноваційної діяльності є закони України «Про інноваційну діяльність», «Про спеціальний режим інвестиційної та інноваційної діяльності технологічних парків», «Про державні цільові програми». Варто зазначити, що сьогодні правові питання регулювання правовідносин в інноваційній сфері вирішуються Цивільним кодексом України, Господарським кодексом України, законами України «Про охорону прав на промислові зразки», «Про охорону прав на промислові зразки».

Головним суб'єктом інноваційного розвитку економіки загалом та її економічних одиниць зокрема є держава, яка визначає вибір конкретної моделі інноваційного розвитку. Держава створює умови для збільшення науково-технічного потенціалу країни, визначає пріоритети у галузі науково-технічної діяльності та підтримує їх розвиток за допомогою системи фінансових, кредитних та податкових інструментів, формує організаційні механізми інформаційно-ресурсного забезпечення інноваційної діяльності. З цією метою створюється законодавче забезпечення, яке визначатиме правові, економічні та організаційні умови наукової, технічної та інвестиційної діяльності та порядок і умови підтримки інноваційної діяльності.

Отже, Україні потрібні структурні та інноваційні зміни, які представляють процес вдосконалення економіки шляхом оновлення елементів системи та зв'язків між ними, і саме держава повинна відігравати активну роль у цьому процесі.

1. Мартиненко В.Ф. Державне управління інвестиційним процесом в Україні: навчальний посібник. К.: НАДУ, 2008. 300 с.

2. Чечель О.М. Тип економічної системи як чинник економічної політики держави. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeBu_2009_2_29.

Дика Б.М.
Львівський національний університет імені Івана Франка
Огінок С.В.
Національний університет «Львівська політехніка»

РОЗВИТОК ЕКОЛОГІЧНОГО ФРАНЧАЙЗИНГУ В УКРАЇНІ

Франчайзинг беззаперечно вважається одним із найбільш прибуткових, прозорих та популярних форм провадження бізнесу, адже він надає вигідні умови обом сторонам франчайзингового договору. Для франчайзера створюється можливість проникнути на нові ринки з великою вірогідністю на успіх за найменших витрат. Для франчайзі – запустити свій (рентабельний) бізнес з мінімальними ризиками зазнати невдачі. І незважаючи на те, що франчайзинг є відносно молодим видом організації економічної діяльності, він вже отримав авторитет та набув популярності і в США, і в країнах Європи, і поступово проникає на український ринок.

Серед провідних науковців, які займалися дослідженням франчайзингу, відзначимо таких: С. Сосна, Є. Васильєва, О. Городова, Р. Гамельтон, І. Дахно, С. Огінок, А. Пехник, Д. Хайфілд, М. Мендельсон, Д. Стенфорд, Б. Сміт. Однак, існує досить багато невирішених питань, які стосуються сфери франчайзингу, що дає підстави здійснювати подальші дослідження, насамперед, які стосуються екологічного франчайзингу.

Зараз особливо гостра увага (в тому числі й в Україні) зосереджена на підвищенні захисту навколишнього середовища, контролі за дотриманням міжнародних стандартів, зокрема ISO 9000 та ISO 14000. [1] Постійне зростання вимог до якості обумовило впровадження на багатьох підприємствах розвинених країн «тотального» управління якістю. Тому й до основних цілей франчайзингу зараз належить підвищення попиту на екологічно чисті умови навколишнього середовища, екологічно чисті та якісні товари,

техніку і технологію з метою забезпечити виробництво товарів і послуг на основі екологічної нешкідливості. [2]

Екологічний франчайзинг – це система, яка орієнтована на сталий розвиток на основі розповсюдження екологічно збалансованих видів виробництва та розподілення в умовах появи нових екологічних потреб. Екологічний франчайзинг є найбільш комплексним. Разом з усіма правами франчайзер передає франчайзі розроблену ним технологію організації і ведення бізнесу. Франчайзі повністю ідентифікується з франчайзером і стає частиною загальної корпоративної системи. Франчайзер при здійсненні екологічного франчайзингу бізнес-формату може бути підприємством, яке видобуває сировину, виробником екологічно чистих і безпечних товарів, оптовим або роздрібним торгівцем, підприємством [3, 4].

Соціально-економічний розвиток в Україні сильно залежить від стану навколишнього середовища та рівня використання виробничо-промислового потенціалу. І в сучасних умовах необхідності пошуку рівноваги між економікою та екологією у системі франчайзингу почали особливо виділятися саме екологічні проблеми.

Отже, аби не допустити розвиток цих екологічних проблем до критичного стану та запобігти всім можливим ризикам від них, екологічний франчайзинг в Україні повинен розвиватися в таких напрямках:

Впровадження франчайзингових проектів від компаній, що пропонують комплексне вирішення проблеми утилізації промислових відходів у населених пунктах та ліквідації негативного впливу на довкілля заборонених і непридатних до використання хімічних засобів захисту рослин та тари від них.

Співпраця з організаціями, що можуть прогнозувати настання та можливі наслідки від надзвичайних ситуацій природного характеру.

Екологічна рекреація, готельний бізнес, мінеральні води певних регіонів України та екологічні продукти харчування можуть стати рентабельними видами франчайзингу.

Франчайзинг від компаній, що займаються комплексним очищенням водойм.

Встановлення очисних споруд на підприємствах, що здійснюють небезпечні викиди у навколишнє середовище.

Купівля франшиз від компаній, що спеціалізуються на екологічному консалтингу та аутсортингу.

Підвищення рівня екологічних знань, якого можна досягнути через співпрацю з компаніями, що проводять курси, тренінги та семінари для керівників і спеціалістів, що працюють на підприємствах, які в процесі своєї діяльності можуть забруднювати навколишнє середовище [2].

В цілому, хоч український ринок екологічних товарів і послуг відстає від аналогічних ринків розвинених країн, все ж таки він має розгалужену інфраструктуру та повільно, але впевнено наближається до світового рівня. Саме в цьому йому й допомагає екологічний франчайзинг, забезпечуючи максимальне зростання споживання, розширення вибору та збільшення задоволення споживачів.

1. Огінок С.В., Горін Н.В. Екологічний франчайзинг як інструмент інноваційного розвитку глобальної економіки. Вісник Національного університету “Львівська політехніка”. Серія: Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. 2017. № 875. С. 130-136.

2. Ілляшенко І.О. Формування системи франчайзингу як фактора вирішення екологічних проблем. Економіка природокористування і охорони довкілля. 2014. С. 27-28.

3. Перга Т.Ю. Інноваційні механізми екологічного менеджменту в Україні. Дослідження міжнародної економіки. 2011. № 2. С. 75-86.

4. Ілляшенко І.О. (2011). Механізми екологічного франчайзингу в реалізації потенціалу сталого розвитку. Економіка природокористування і охорони довкілля. 2011. С. 121-127.

Завербний А.С.
Національний університет «Львівська політехніка»

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЕНЕРГЕТИЧНОГО ДИВЕРСИФІКУВАННЯ ЗА УМОВ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ

За умов високодинамічного економіко-політичного середовища, зумовленого насамперед гармонійним розвитком науково-технічного прогресу, глобалізуванням світової економіки, підвищенням рівня конкуренції тощо країни, а особливо їх ключові складові (економіка, енергетика та ін.) прагнуть до використання високоефективних, інноваційних способів задля організування діяльності та отримання необхідних обсягів ресурсів. Одним із таких засобів може виступати диверсифікування[1, с. 15] (зокрема й енергетичне).

Доцільно констатувати, що більшість фахівців визначають сутність поняття енергетичної «диверсифікації», що показує притаманність «статичності» у трактуванні його змісту. Однак, саме «диверсифікування» передбачатиме динамічний процес (динамічність), на відміну від «статичної» диверсифікації.

Це актуально при умовах високодинамічного розвитку світового господарства, (зокрема й енергетичної сфери). Лишень динамічні процеси зможуть посприяти вирішенню першочергових, ключових проблем/завдань щодо забезпечення достатнього рівня енергетичної безпеки (як наслідок, економічної, національної). Тому, вважаємо, за доцільне вживання саме поняття «енергетичне диверсифікування».

Останнім часом значна увага почала приділятися дослідженням процесів реалізування політики диверсифікування енергозабезпечення. Саме воно стає невід'ємною, основоположною складовою енергетичної безпеки кожної країни [2, с. 15-16].

Проблеми енергетичного диверсифікування, його ролі, значення, місця в енергетичних стратегіях країн витупають предметом наукових досліджень таких вчених-економістів як Манаєнко І.М., Кондратюк А.А. [2], Музиченко М.В. [3], Дзьоба О.Г. [4, с. 37-41, 5], Сімків Л.Є., Кафка С.М. [5], Степанова А. [6] та багатьох інших.

Основними об'єктами процесу диверсифікування виступають ринки/галузі діяльності, номенклатура/асортимент продукції (послуг), інвестиційні портфелі, способи виробництва продукції (надання послуг, виконання робіт), інструменти фінансового менеджменту тощо.

Теорія диверсифікування зводиться до 2-ох основних кластерів моделей: моделі взаємодії ринку та продукту; моделі співвідношення рівня ризику притаманному середовищу господарювання (ведення бізнесу) із невизначеністю та результативністю сформованої стратегії [7].

Процес формування та розвитку організаційно-економічного механізму диверсифікування джерел енергопостачання економіки будь-якої країни вимагає встановлення найефективніших економічних методів/засобів, інструментів, механізмів тощо із метою прискорення процесів застосування відновлювальних, альтернативних джерел енергії (на базі узагальнення, адаптування до національних (українських) умов провідного світового досвіду), вплив яких дозволятиме значно підвищувати частку у загальному обсязі виробництва енергії країни. В Україні це сприятиме розширенню промислового використання енергії даних джерел, дозволятиме підвищувати рівень енергонезалежності тощо.

В світовій практиці виділяються наступні види диверсифікування: конгломератне, концентричне, горизонтальне, перехресне [7].

Нами ж пропонується виділяти енергетичне диверсифікування за ознакою «за технологіями»: використання інноваційних технологій енергозбереження; застосування інноваційних технологій генерування енергетичних носіїв (ресурсів, продуктів); застосування інноваційних технологій перероблення, транспортування, використання енергетичних носіїв (ресурсів, продуктів).

За базами НДДКР доцільно виділяти: розроблення інноваційних енергетичних технологій; розроблення інноваційних енергетичних продуктів/послуг; запозичення інноваційних

технологій, енергетичних продуктів/послуг; наслідування інноваційних технологій, енергетичних продуктів/послуг; селективне інтегрування інновацій. Тобто, рушійною силою задля ефективного енергетичного диверсифікування в Україні повинні виступати відновлювальна, альтернативна енергетика.

Проведене аналізування статистичних даних дозволило констатувати те, що відновлювальна енергетика (включаючи вітроенергетику), виходить із такої категорії як «альтернативна». Останніми роками (2015-2020 рр.), вона стає вже одним із основних напрямків енергетичного розвитку більшості країн світу, особливо це спостерігається у промислово розвинених.

Дослідивши енергетичне диверсифікування, можна зробити висновок, що воно сприятиме забезпеченню досягнення відразу 3-ьох груп економічних, соціальних цілей: стабілізування, гнучкості та гармонійного економічного зростання.

Високий рівень залежності від енергетичних ресурсів (усіх без винятку галузей національної економіки України) її соціальної сфери, домогосподарств тощо) формує їх визначальну роль для процесу забезпечення стабільного, гармонійного, динамічного та інноваційного розвитку суспільства. Доступність енергетичних ресурсів, безперебійність їх постачання, рівень ефективності використання витупатимуть запорукою при досягненні необхідного рівня енергетичної безпеки (однієї із найважливіших складових економічної/національної безпек за умовах розвитку євроінтеграційних процесів).

1. Манаєнко І.М., Кондратюк А.А. Теоретичні засади диверсифікації діяльності підприємства в умовах нестабільного бізнес-середовища. Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Економіка і управління. Економіка та управління національним господарством. Том 29 (68). № 5. 2018. С. 15-19.

2. Музиченко М.В. Місце і роль диверсифікації постачання енергоносіїв у системі забезпечення енергетичної безпеки ЄС. Причорноморські економічні студії. Випуск 21. 2017. С. 15-18.

3. Поручник А.М., Кулаковський К.О. Енергетична безпека та диверсифікація енергоресурсів. Економіка та держава. № 8/2017. С. 18-21.

4. Дзьоба О.Г. Про деякі аспекти оцінювання енергетичної безпеки з урахуванням ризиків суб'єктів паливно-енергетичного комплексу. Науковий вісник Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу. Серія «Економіка та управління в нафтовій і газовій промисловості». 2016. № 1 (13). С. 37-41.

5. Дзьоба О.Г., Сімків Л.Є., Кафка С.М. Економіко-управлінські аспекти трансформації та інноваційного розвитку соціально-економічних систем в контексті підвищення енергетичної безпеки України. Івано-Франківськ: ІФНТУНГ, 2017. 274 с.

6. Степанова А. Диверсифікація енергетичної залежності України. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка. № 7(172)/2015. С. 69-73.

7. Henderson B. Henderson on Corporate Strategy. New York: ABT Books, 1989. 564 p.

Килин О.В., Сеник Л.Я., Яхно Т.П.
Львівський інститут економіки і туризму

СФЕРА ТУРИСТИЧНИХ ПОСЛУГ: СУТЬ ТА МІСЦЕ У РИНКОВІЙ СИСТЕМІ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Сфера туристичних послуг є специфічним і складним об'єктом управління. Туризм відіграє певну економічну роль та значущість у світовій економіці, національному господарстві окремих країн та регіонів. Однією з характерних його ролей у глобальному масштабі є те, що він є стимулятором і каталізатором економічного зростання, оскільки активно сприяє зростанню індивідуальної та суспільної продуктивності праці; створює умови та стимулює розвиток низки нових виробничих і обслуговуючих секторів, які спеціалізуються на випуску товарів та послуг туристичного призначення; прискорює впровадження сучасних виробничих та обслуговуючих технологій і стимулює інноваційні процеси; активізує попит на продукцію, обладнання, технології, ноу-хау шляхом реклами

товарів та послуг місцевого виробництва; стимулює інвестиційні процеси як усередині країни або в окремих її дестинаціях, так і шляхом залучення капіталів із-за кордону.

Зазначена проблематика розглядалась нами в контексті перпективи розвитку туристичного та готельного бізнесу в умова глобалізації [1, с.16] та екологічного туризму України [2 ,с. 89].

Також туризм відіграє роль макроекономічного мультиплікатора. Це відбувається за рахунок помноження ефекту від туристичної діяльності у суміжних галузях економіки (торгівлі, транспорті, промисловості, будівництві); проникнення інвестицій і імпорту товарів; зростання податкових надходжень від підприємств сфер туризму, мультиплікації зайнятості населення.

Важливою є роль туризму як балансуючого фактору та компенсатора в процесі економічного розвитку через поліпшення галузевої структури національного господарства; покращення балансу зайнятості робочої сили, доходів і витрат населення; активізацію платіжного балансу країн і регіонів з переважним розвитком в'їзного туризму; перерозподіл національного доходу усередині країни та у міжнародному масштабі.

Найбільш відчутною є економічна роль і значення туризму для національної економіки держави. В теорії і практиці вона пов'язана переважно з активним міжнародним туризмом в його якості «прихованого» або «невидимого» експорту. Він характеризується низкою конкурентних переваг по відношенню до економічних інтересів країни, що приймає туристів, у порівнянні з іншими формами міжнародних економічних відносин.[5].

У просторовому плані можна виділити такі види ринків:

1. Світовий ринок – глобальна система конкурентних виробничо-споживчих відносин, що стимулює підвищення економічної ефективності виробництва й реалізації туристичних послуг.

2. Національні ринки країн світу, що функціонують у системі нормативно-правових обмежень і стимулів, формованих державами.

3. Загальні ринки країн, що утворять інтеграційні угруповання (Європейський союз, НАФТА, АСЕАН, СНД і ін.), поступово утворюючі єдині економічні простори. 4. Ринки регіонів усередині країн, що мають відмінності (особливості) у порівнянні один з одним, що виражають специфіку соціально-економічного розвитку регіонів.

5. Місцеві ринки, що приблизно відповідають масштабам мікрорегіонів, які для місцевих жителів, як правило, становлять звичайне місце проживання, переміщення за межі якого може вважатися туристичною подорожжю [4].

Туристичний ринок – це сфера задоволення потреб населення у послугах, пов'язаних з відпочинком, змістовним проведенням дозвілля чи оздоровленням. Економічний зміст ринку туристичних послуг розкривається через його функції, основними з яких є:

1) регулятивна функція полягає у тому, що ринок забезпечує збалансованість попиту і пропозиції, узгодження виробництва і споживання туристичних продуктів в цілому та по окремих сегментах.

2) стимулююча функція – забезпечує стимулювання підвищення економічної ефективності виробництва туристичних послуг в умовах конкуренції та досконалення пропозиції відповідно до особливостей попиту в різних міжнародних регіонах;

3) оптимізаційна функція – оптимізує використання факторів виробництва туристичних послуг, «показує» виробникам які, у якій кількості та для кого необхідно виробляти туристичні послуги.

4) інформаційна функція – надає інформацію про усереднені параметри сукупних попиту і пропозиції на різні види туристичних послуг, забезпечує встановлення ціннісних еквівалентів для купівлі-продажу туристичних продуктів.

5) сануюча функція – ринок вибраковує з обігу ті туристичні послуги або їх виробників, які не можуть забезпечити мінімальний стандарт якості [3].

Міжнародний активний туризм сприяє також активізації платіжного балансу країни та компенсації негативного сальдо у ньому, збільшенню валютних резервів і підвищенню

економічної стабільності національної валюти. Вплив туризму на національну економіку країни вимірюється рядом економічних показників: питомою вагою туризму в створенні валового внутрішнього продукту, надходженнями від підприємств сфери туризму до державного бюджету у вигляді податків і зборів, особистих доходів громадян у формі заробітної плати для зайнятих у сфері гостинності та часткою оплати туристичних послуг у структурі споживчих витрат середньо статичного домогосподарств [5].

Отже, туристичний ринок як ринкова система функціонує завдяки механізму постійної взаємодії попиту та пропозиції, адаптації підприємств сфери туризму до швидко змінюваного навколишнього середовища.. Розвиток ринку туристичних послуг має важливе соціально-економічне значення, оскільки сприяє залученню інвестицій, зайнятості населення, розвитку інфраструктури країни та світового господарства.

1. Вітер О.М. Розвиток туристичного та готельного бізнесу в умовах глобалізації // О.М. Вітер, О.В. Килин, Н.М. Стручок // Науковий журнал «Причорноморські економічні студії». Випуск 49. 2020. С. 16-21.

2. Гальків Л.І., Килин О.В., Стручок Н.М. Екологічний туризм в Україні: стан та перспективи розвитку / Вісник Одеського національного університету: зб. наук. праць. Серія: Економіка. Том 20. Випуск 3. 2015. Одеса: В-во Одеського національного університету, 2015. С. 189-193.

3. Гонтаржевська Л.І. Ринок туристичних послуг в Україні: навч. посіб. Донецьк: Східний видавничий дім, 2008. 180 с.

4. Василиха Н.В Особливості та сучасні аспекти функціонування ринку туристичних послуг / Збірник наукових праць "Торгівля, комерція, підприємництво". Львів. 2011. Випуск 13. С. 122-125.

5. Ринки туристичних послуг: стан і тенденції розвитку: монографія / за заг. ред. професора В.Г. Герасименко. Одеса: Астропринт, 2013. 334 с. С. 9-12.

Козак Л.С., Федорук О.В.
Національний транспортний університет

СМАРТ-СПЕЦІАЛІЗАЦІЯ ЯК НОВИЙ ПІДХІД В ІННОВАЦІЙНІЙ ПОЛІТИЦІ КРАЇН ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Концепція смарт-спеціалізації є новим підходом щодо фінансування досліджень та інновацій і регіонального розвитку країн ЄС. Відповідно до визначення, сформульованого експертами ОЕСР, смарт-спеціалізація є інноваційною основою для національних економік, метою якої є ілюстрація яким чином державна політика, структурні умови, політика у сфері досліджень і розробок, інвестицій в інновації може впливати на економічну, наукову та технологічну спеціалізацію регіонів, на їх продуктивність, конкурентоспроможність й економічне зростання.

Смарт-спеціалізація розглядається в розвинених країнах як концептуальна модель формування не тільки інноваційної, а й соціально-економічної політики в цілому. Вона передбачає виявлення і стимулювання розвитку унікальних галузей або видів економічної діяльності, що власне й становлять спеціалізацію тих чи інших регіонів у рамках національної економічної системи (рис. 1). Розумна спеціалізація передбачає не стільки стимулювання інновацій, скільки активізацію довгострокових структурних змін в економіці регіону з орієнтацією на перспективу, тобто формування такої політики, яка дасть регіону змогу зайняти важливі ніші на глобальних ринках.

Смарт-спеціалізація базується на чотирьох принципах економічної трансформації:

1. Критична маса і строгий відбір: обмежена кількість пріоритетів на основі власних можливостей та міжнародної спеціалізації. Концентрація фінансових ресурсів і більш ефективне управління бюджетом.

2. Конкурентна перевага: адаптація інноваційного потенціалу до потреб бізнесу через підприємницький пошук.

3. Кластери та контакти: розвиток кластерів та створення платформ для міжгалузевих зв’язків у регіоні та поза його межами.

4. Колаборативне лідерство: створення ефективної інноваційної системи на основі державно-приватного партнерства.

Рис. 1. Смарт-спеціалізація як нова концепція економічного розвитку

Таким чином, застосування основних постулатів концепції смарт-спеціалізації спрямоване на покращення розподілу державних коштів у дослідження і розробки та інновації в умовах бюджетних обмежень з метою стимулювання конкурентоспроможності, продуктивності та економічного зростання за рахунок підприємницької діяльності. Стратегія розумної спеціалізації встановлює пріоритети з метою створення конкурентних переваг шляхом розвитку й узгодження сильних наукових та інноваційних сторін регіону або галузі з вимогами бізнесу; розвитку ринку шляхом згуртування, при цьому уникаючи дублювання та фрагментарності.

Останні два десятиліття економічному розвитку країн Центральної та Східної Європи значно сприяли прямі іноземні інвестиції та експорт. Оскільки ці інвестиції не були напряму пов'язані з науковим та інноваційним потенціалом країн, тому і не створили очікуваного потужного інноваційного середовища для подальшого довгострокового зростання. Крім того, одним із слабких місць інноваційного розвитку цих країн є відсутність міцних горизонтальних зв'язків між бізнесом, наукою та державою. Через це використання принципів розумної спеціалізації є для країн Центральної та Східної Європи унікальною можливістю удосконалити свої стратегії інноваційного розвитку, а також зміцнити міжнародне, міжсекторальне та державно-приватне партнерство. Використання розумної спеціалізації для країн Центральної та Східної Європи, що мають відкриті інноваційні системи, може стати основною рушійної силою модернізації технології та спеціалізації, які могли б забезпечити для них унікальну конкурентну перевагу.

Особливістю реалізації політики смарт-спеціалізації є постійне застосування підприємницького пошуку. Водночас як для країн Центральної та Східної Європи, так і для України, що перебуває у процесі поступової децентралізації, практичне використання смарт-спеціалізації є проблематичним. За цих обставин органи державного та регіонального управління повинні виступати ініціаторами та активними учасниками реалізації інноваційної політики на основі розумної спеціалізації.

Варто підкреслити, що втілення в життя концепції смарт-спеціалізації не гарантує автоматичного вирішення складних питань, прискорення соціально-економічного розвитку, але може надати поштовх розвитку ініціативи у науково-технічній та інноваційній сфері на основі раціонального використання наявних ресурсів та розумного застосування закордонного досвіду.

1. Розвиток інноваційної системи України в європейському науково-технологічному просторі : наукова доповідь / за ред. І. Ю. Єгорова. Електрон. дані. Київ, 2018. 198 с. Режим доступу: http://ief.org.ua/docs/sr/302.pdf.

2. Radosevic S., Ciampi Stancova K. Internationalising Smart Specialisation: Assessment and Issues in the Case of EU New Member States. URL: http://link.springer.com/article/10.1007/s13132-015-0339-3.

3. Foray D., David P., Hall B. Smart Specialisation – The Concept. URL: http://ec.europa.eu/invest-in-research/monitoring/knowledge_en.htm.

Корольчук Л.В.
Луцький національний технічний університет

ЕКОІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ДЕРЖАВИ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ СУЧАСНИХ ТЕНДЕНЦІЙ СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Поява новітніх технологій, заміна праці людини штучним інтелектом і, разом з тим, виснаження природних невідновлювальних ресурсів планети, а також загострення глобальних проблем на фоні перманентного збагачення окремої групи країн визначають новий вектор розвитку світової економіки, формують нові домінанти суспільних потреб, породжують нові сфери економіки та застосування людської праці (в першу чергу інтелектуальної).

Якщо ж до сказаного вище додати ще фактор переважання науково-технічного прогресу за темпами розвитку над іншими видами економічної діяльності та підвищення швидкості зміни технологічних поколінь, то можна стверджувати, на наше переконання, про близьку перспективу нового міжнародного поділу праці, в результаті якого з'явиться так звана «альтернативна економіка», заснована на декаплінг-процесах, екоінноваціях, зниженні попиту на людську фізичну працю та її заміні машинами, підвищенні запиту на інтелектуально-креативну діяльність людини, покращенні рівня життя населення, культивації в людини високих моральних цінностей, почуття емпатії заради суспільного блага. В умовах альтернативної економіки матеріальні цінності перестають бути пріоритетними, а натомість цінуються знання та досвід.

Основи альтернативної економіки співпадають сьогодні із засадами концепції сталого розвитку, яка покликана адаптувати світову спільноту до новітніх тенденцій, забезпечити її стійкість до актуальних загроз, адже саме сталий розвиток є тією альтернативою забезпечення стійкого добробуту населення Землі паралельно з її збереженням для наступних поколінь в умовах загострення сучасних глобальних проблем.

Формальна інтеграція принципів зеленої економіки в рамках концепції сталого розвитку світової економіки в національну стратегію соціально-економічного розвитку держави не робить з України потужного гравця на світовій арені, а натомість спричиняє втрату в часі щодо створення можливостей для нарощення конкурентоспроможності держави та формування її спеціалізації в умовах нового міжнародного поділу праці, що в результаті може призвести до економічного аутсайдерства, небезпека якого полягає у перетворенні на відсталу країну, яка відіграватиме роль вторинного споживчого ринку товарів з продовженим життєвим циклом в рамках реалізації принципів кругової економіки, відсталих технологій, кількість яких зростатиме прямо пропорційно до стрімкого розвитку науково-технічного прогресу, які на кілька порядків ресурсозатратніші з низькою екологічною ефективністю та високим ступенем негативного впливу на навколишнє середовище та здоров'я людини, а також експортера дешевої робочої сили, що забезпечуючи купівельну

спроможність населення і, одночасно, низькі вимоги до якості товарів тільки підвищить інтерес до нашої держави, як потужного споживчого ринку непопулярних товарів в розвинених країнах, які, в свою чергу, як лідери інновацій, зацікавлені в наявності таких ринків задля забезпечення збуту неактуальних вже для своїх національних ринків товарів, щоб уникнути витрат в умовах пришвидшення зміни технологічних поколінь.

З метою відвернення перспективи економічного аутсайдерства для нашої країни, необхідно впевнено стати на шлях інноваційного розвитку, нарощувати конкурентоспроможність, розвивати зелену економіку, обрати курс на сталий розвиток і робити реальні практичні кроки в даному напрямку. Інновації в сучасному глобалізованому світі повинні не просто сприяти соціально-економічному розвитку регіону (держави), але й забезпечувати розрив прямопропорційного взаємозв'язку між економічним зростанням та використанням природних ресурсів, тобто враховувати так званий декаплінг-фактор (decoupling-factor). Саме інновації є інструментом підвищення конкурентоздатності країни без завдання шкоди навколишньому середовищу.

Декаплінг сьогодні є пріоритетним напрямком розвитку економіки розвинених країн, який передбачає зміну форм та методів ведення економічної діяльності суб'єктами господарювання, зміну менталітету та культури жителів планети задля її збереження для наступних поколінь без дискримінації економічного росту держав та світового господарства в цілому.

Таким чином, особливої актуальності набувають сьогодні інновації з декаплінг-фактором, які за своїм змістом відповідають поняттю «екоінновації», що є порівняно молодим напрямом діяльності бізнесу і державної політики, який почав розвиватися наприкінці минулого століття. Цей напрям поєднує засоби екологічної та інноваційної політики, спрямовані на запровадження нових технологічних і організаційних рішень з метою зменшення негативного антропогенного впливу на довкілля і підвищення ефективності використання обмежених природних ресурсів [1].

Європейська комісія у Плані дій з екоінновацій від 2010 р. (Eco-nnovation Thematic Report) визначила екоінновації як будь-яку форму інновацій, що спрямовані,або мають своїм результатом значний та демонстрований прогрес у напрямі досягнення мети сталого розвитку шляхом зменшення впливу на навколишнє середовище, підвищення стійкості до екологічного навантаження або досягнення більш ефективного і відповідального використання природних ресурсів [4].

Таким чином, екоінновації спроможні забезпечити сталий розвиток та конкурентоспроможність національної економіки, а також модернізацію виробничих процесів, набуття конкурентних переваг на міжнародних ринках, нарощення науково-технічного потенціалу тощо. Інакше кажучи, широке впровадження екоінновацій в економіку нашої держави сприятиме забезпеченню її науково-технологічної безпеки, а отже дасть можливість Україні утвердитись на світовому ринку як потужний конкурент та рівноправний партнер. А своєчасна ефективна інноваційна політика сприяння розвитку та інтеграції екоінновацій в соціально-економічне життя країни допоможе Україні долучитися до клубу країн-лідерів та використовувати актуальні тенденції сучасного глобалізованого світу, такі як зелена економіка, сталий розвиток, технологічна сингулярність, як нові можливості для саморозвитку та процвітання.

1. Корольчук Л.В. Кластерна модель еко-інноваційного розвитку транскордонного регіону: декаплінг-фактор. Економічний форум. Луцьк: Луцький НТУ, 2019. № 2. С. 90-94.

2. Корольчук Л.В. Декаплінг – пріоритет країни на шляху до сталого розвитку економіки. Економічні науки. Серія «Економічна теорія та економічна історія». Збірник наукових праць. Луцький НТУ. Випуск 15(60). Луцьк, 2018. С. 54-64.

3. Мусіна Л.А. Еко-інновації як шлях до зеленої модернізації економіки: міжнародний досвід і перспективи України. Науково-технічна інформація. 2015. № 2. С. 26-34. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NTI_2015_2_6.

4. Europe in transition. Paving the way to a green economy trough eco-innovation. Annual report 2012. Eco-innovation observatory. URL: https://www.eco-innovation.eu/

5. Policies and practices for eco-innovation uptake and circular economy transition. EIO bi-annual report 2016. Eco-innovation observatory. URL: https://www.eco-innovation.eu/
6. Thematic Strategy on the Sustainable Use of Natural Resources, 2005. URL:// http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2005:0670:FIN:EN:PDF.

Kots O.O., Zhelizniak R.Y., Miedviedieva A.Ye.
Lviv Polytechnic National University

CAUSES AND SIGNIFICANCE OF THE SHADOW ECONOMY

Evaluation of the shadow economy has received much attention in recent times. The main incentives for any economic activity, including the shadow economy, are to generate maximum income, as well as the mentality inherent in society. In general, the population is predisposed to work more if more money can be earned.

The shadow economy has been observed as a phenomenon for more than four decades also named as unofficial, hidden, underground, or black market. Economists globally try to define it, estimate the extent of it and recommend either control or eliminate it of the shadow economy is all economic activities (whether legal or illegal) dealt on market transactions.

To estimate the extent of the shadow economy, Schneider and Enste [5] infers three common following approaches: the direct method (through the surveys); the indirect method (via national accounting, monetary approaches and physical input method); and the model approach. Eilat and Zinnes [3] emphasize the density of regulatory perception as the key determinant of the shadow economy in transitional countries. As Krstic and Schneider [4] also concur that the social welfare system can demoralize individuals and firms from working in the official sector.

Foreign scientific literature identifies three main reasons that affect the dynamics of the shadow economy: taxes and payments to the social security fund, the intensity of regulation, public sector services. Excessive tax burden (taxes and social security payments) is noted as one of the main reasons stimulating the growth of shadow economic activity, as the difference between the total value of the official labour force and the income remaining after taxes has a significant impact on the growth of shadowing. The intensity of regulation, often measured in the number of laws and regulations, is another important factor that reduces the freedom (choice) of employees in the formal economy. These include labour market regulations, trade barriers, and labour restrictions for foreigners. Excessive regulation leads to a significant increase in labour costs in the formal economy. Most of these costs can be shifted to employees, so they are also an incentive to work in the shadow economy, where this can be avoided. The increase in the shadow economy may lead to a decrease in public revenues, which in turn reduces the quality and quantity of socially required goods and services. Ultimately, it may lead to higher tax rates for firms and individual entrepreneurs in the formal economy. This is quite often accompanied by deterioration in the quality of public goods and management and, as a result, encourages participation in the shadow economy.

The shadow economy has both negative and positive socio-economic significance. Traditionally, shadow economic activity has been perceived as negative. However, as long as it does not exceed admissible sizes, it plays its stimulating role in the development of the country's economy. The positive impact of the shadow economy, given its limited size, may affect the stimulation of small business. Most small businesses start their operations in the shadow sector of the economy, and then, as they develop, move from the shadow sector into formal business, i.e. into economic activities carried out in accordance with the adopted legal procedure and accounted for in the accounts.

The shadow economy provides employment, goods and services for low-income groups with no other sources of supply. The loss of formal employment has pushed the masses of the population

to seek other forms of employment. Tolerance of non-payment of taxes in the shadow economy has contributed to the preservation of a large number of jobs that would not otherwise exist.

During the transition period of economic development, the presence of shadow activities contributes to the improvement of the legislative framework, as it is a kind of indicator of imperfection of legislation and shows the "bottlenecks" in it.

On the other hand, when the shadow economy becomes widespread and criminalized, active government intervention in such processes is necessary.

This is due to the fact that shadow informal relations corrupt economic actors. Under the conditions of poor quality tax legislation, entrepreneurs get used to not paying taxes, and this becomes part of the entrepreneurial culture.

The negative side of the shadows of economics also applies:

– supporting the development of corruption. Officials, "turning a blind eye" to evading payments of shadow economic entities, expect compensation for this service (money, services). Such relations corrupt officials, and they can transfer these rules of communication to honest taxpayers [1];

– there is a high risk of criminalizing activities, as the line between criminal and non-criminal activities is very thin and easy to break;

– a significant shadow sector may reduce investments, as the laws of management in the shadow economy are not prescribed, which increases the risk of investments. Mutual support and investment of business is based more on trust and kinship than on formal contractual relations [2].

Thus, in the post-Soviet period there was a significant increase in the level of shadow economic activity with its qualitative transformation. As a result, a shadow economy was formed in Ukraine, the main features of which are: corruption, economic activity without registration, concealment of part of economic transactions, hiring of labour without registration of labour relations and, as a result, tax evasion. Size of shadow economy in Ukraine in 2018 was 47.2% of the total GDP and 46.8% in 2017 [6]. This has both negative and positive aspects, allowing reducing social tensions in society. The task is to use the positive aspects of shadow activity to minimize its negative impact on the country's economy and society as a whole, primarily the criminalization of economic activity. This requires strengthening the State and improving legislation.

On the whole, while the underground economy has positive aspects besides negative ones, countries around the world should still focus their efforts on reducing it. It is necessary to minimize the volume of the hidden sector because it contributes to the growth of corruption and illegal, sometimes even criminal, businesses, including drug trafficking and trade in human organs. It is also important that the methods of states should not be aimed at struggle, but at natural reduction through the voluntary refusal of citizens to conceal information about their operations. Increasing income levels through relatively low tax rates, stronger legislative regulation, and anti-corruption policies will contribute to a significant reduction in the shadow economy.

1. Choi J.P., Thum M. Corruption and shadow economy. International Economic Review. 2005. 46 (3). P. 817-836.

2. Davidescu A.A., Strat V.A. Shadow economy and foreign direct investments: an empirical analysis for the case of Romania. Ecoforum. 2015. 4 (2/7). P. 110-118.

3. Eilat Y., Zinnes C. The shadow economy in transition countries: Friend or foe? A policy perspective. World Development. 2002. 30 (7). P. 1233-1254.

4. Krstic G., Schneider F. Formalizing the shadow economy in Serbia. 2015. New York, NY: Springer International Publishing.

5. Schneider F., Enste D.H. Shadow Economies: Size, Causes, and Consequences. Journal of Economic Literature. 2000. 38(1). P. 77-114.

6. Shadow economy in Ukraine. Results of the 2019 survey. URL: https://www.kiis.com.ua/?lang=eng&cat=reports&id=897&page=1.

Кошова М.С.
Львівський національний університет імені Івана Франка
Огінок С.В.
Національний університет «Львівська політехніка»

РОЛЬ ПРЯМИХ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ У ДОСЯГНЕННІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ КРАЇНИ

Однією з основних рис розвитку співпраці всередині світового господарства другої половини XX – початку XXI століття стало стрімке зростання міжнародних інвестиційних потоків та ролі ТНК на світовому ринку, порівняно зі зростанням світового виробництва й торгівлі. Наразі спостерігаємо ситуацію, коли особливо пришвидшуються процеси глобалізації, транснаціоналізації та інтернаціоналізації системи міжнародних фінансів і як наслідок – постійне зростання обсягів міжнародних потоків прямих іноземних інвестицій (ПІІ), що їх можна назвати головним двигуном економічного розвитку у XXI столітті. Та як і будь-який процес, інвестиційні потоки мають певні наслідки, зокрема, через динамічно зростаючий попит на іноземні, особливо прямі, інвестиції країни світу ведуть за них гостру конкурентну боротьбу, через те що обсяги надходження потоків ПІІ в країну регулюють саме країни-інвестори. І, зрештою, вони приймають рішення інвестувати в ті країни світу, де, на їх думку, більш привабливі умови, стабільні й досконалі фінансові механізми регулювання руху інвестицій у межах визначеної економічної політики та які підтримують тенденції щодо підвищення прозорості політики розвитку ринкових відносин.

Цей період зростання інвестицій відбувався під впливом певних подій, які чинять досить різний вплив на галузі виробництва та економіки країн і основними серед них є: відкритість ринків, пожвавлення, а через це, і спрощення зовнішньої торгівлі та інвестиційної політики, транснаціональний характер сучасного науково-технічного прогресу, а також активна конкуренція не тільки всередині країн, а і на зовнішніх ринках. Завдяки ПІІ країни стають економічно більш розвиненими та причетними до подій, що відбуваються на світовому ринку, адже тепер і вони мають до цього відношення. А ще завдяки ПІІ країни-реципієнти також беруть участь у глобалізації економічних зв’язків, оскільки тепер вони займаються виробництвом товарів та їх переміщення між країнами. Далі ми детальніше розглянемо роль прямих іноземних інвестицій на економіки країн світу.

Прямі іноземні інвестиції є відносно новим для економіки поняттям, проте з теоретичної точки зору вже визначено, що ПІІ мають вирішальну роль як каталізатор структурної модернізації та економічного зростання в країнах-реципієнтах. Деякі вчені, зокрема Г. Ройбера, Дж.Даннінга, у своїх працях описують роль ПІІ, розкривають поняття їх функції впливу на економічне зростання через розробку технологій, підвищення управлінських навичок та зв’язки зі світовими ринками.

Існує твердження, що роль ПІІ в економіці країни можна визначити з допомогою таких 3-х питань:

1) які саме причини підштовхують країни, деякі фірми зокрема, до залучення ПІІ та інтернаціоналізації загалом?

2) які головні детермінанти, що визначають приплив міжнародних інвестиційних потоків?

3) який саме зв’язок існує між прямими іноземними інвестиціями та економічним зростанням [5, с. 29-31].

Відповідь на перше питання можна було отримати завдяки комплексному аналізу країни, її економічної та політичної структури, оцінці ризиків та вигод, а також завдяки проведенню певних аналітичних досліджень/опитувань. Саме необхідність у таких дослідженнях стали фундаментом для розробки та проведення традиційних бізнес-курсів, де можна було отримати необхідні навички для детального аналізу.

Друге питання стосувався того, як логічно можна пояснити розподіл ПІІ між країнами, беручи до уваги те, що найчастіше фірми приймають рішення, щодо інвестування маючи детальний план, можливо з декількома сценаріями розвитку подій, щодо оптимізації інвестицій протягом певного періоду часу. Найчастіше для того, аби отримати відповідь на це питання, використовують добре відому парадигму на основі конкурентних переваг Дж. Даннінга – OLI – за якою їх групуються в три блоки:

1) O (ownership) — переваги володіння;

2) L (localization) — переваги, пов'язані з розміщенням виробництва приймаючої економіки;

3) I (internalization) — переваги інтерналізації.

Перевага володіння полягає у тому, що товар буде конкурентоспроможним на закордонному ринку, якщо він матиме перевагу власності. Ця власність може бути у будь-якій формі, наприклад: наявність нестандартного виробничого процесу або ж запатентованого блага чи доступу до унікальних нематеріальних благ таких, як репутація, торгова марка, система управління. Цю конкурентну перевагу обов'язково потрібно використовувати, коли мета полягає у захопленні нових зовнішніх ринків. Перевага розташування має місце, коли велика компанія для розширення ринків збуту обрала шлях інвестування, замість експортування. Переваги щодо розташування також можуть відрізняти, що залежить від цілей компанії-інвестора. Наприклад, якщо фірма має на меті розширити свою частку на міжнародному ринку, то вона розглядатиме для інвестицій країну з великим внутрішнім ринком, а якщо фірма планує зменшити витрати, то її ціль – це країни з низькою заробітною платою. Нарешті, враховуючи, що фірма вирішила виробляти за кордоном, вона може вибирати між різними договірними договорами, включаючи ліцензійні угоди та стратегічні партнери. Перевага інтерналізації, є найбільш важливою, оскільки вона визначає до якої межі компанія може бути самостійною та наскільки вона може контролювати власні конкурентні переваги, замість того аби переносити чи пропонувати їх зарубіжним фірмам, наприклад через експорт або ліцензування. Дана парадигма є «вичерпною» і тому відповідно від наявності переваг компанія планує свої інвестиції. Наприклад, якщо компанія має переваги володіння (O) і переваги інтерналізації (I), то очевидно, що вона буде інвестувати за кордон у тому випадку, коли знайде країну, чиї переваги розташування існують поза межами країни-походження [4, с. 110-111]

І зрештою відповідь на третє питання стосується ситуації загального добробуту країни, або ж просто загального економічного, соціального та технологічного розвитку, і вивчає, чи сприяє цьому ПІІ чи ні.

Зрозуміло, що рівень іноземного інвестування є важливим в кожній економіці та для повноцінного визначення його ролі та впливу ПІІ на економіку кожної окремої країни необхідно підходити індивідуально, аналізуючи показники та економічну ситуацію всередині країни. Проте все ж можна виділити декілька загальних критерій, що визначають роль ПІІ, зокрема:

1) ПІІ є відмінним додатковим джерелом капіталу для країни, яке дозволяє реалізувати інвестиційні проекти, що забезпечують пожвавлення економіки та дозволяють наповнити ринок конкурентоспроможними товарами і послугами;

2) інвестиції сприяють розробці та впровадженню прогресивних технологій, ноу-хау та сучасних методів менеджменту;

3) зачасту інвестиції маю конкретну ціль і об'єкт інвестування, а тому це сприяє високому рівню підготовки персоналу, який використовуватиме нові технології у своїй роботі.;

4) також інвестори своїми діями та досвідом допомагають розвивати ринкову економіку країни, виводять її на новий рівень та показують «правила гри», до яких звик увесь світ. Приймаючи нові «правила гри» економіка країни-реципієнта приваблює нових інвесторів, а також надає іноземному інвестору більше впевненості щодо повернення йому вкладених коштів, з хорошим доходом;

5) завдяки ПІІ пришвидшується процес інтеграції економіки в світове господарство і таким чином економіка цієї країни розуміє свою причетність та свій внесок в світову економіку [1, с. 536; 2, с. 544; 3, с. 336].

Можемо зробити висновок, що потреби в іноземних інвестиціях існують практично в кожній країні та вони є визначальним фактором, який впливає на темпи економічного зростання та розвиток країни в цілому, а також ПІІ є передумовою для інтеграції та пожвавлення міжнародного співробітництва.

1. Бланк И.А. Основы инвестиционного менеджмента [Текст]. Т. 1. К.: Эльга-Н; Ника-Центр, 2001. 536 с.
2. Інвестиційний менеджмент: підручник [Текст] / В.М. Гриньова, В.О. Коюда, Т.І. Лепейко та ін. Х.: ІНЖЕК, 2011. 544 с.
3. Матюшенко І.Ю., Божко В.П. Іноземні інвестиції : навч. посібн. [Текст] / М-во освіти і науки України. К.: Про- фесіонал, 2005. 336 с.
4. Bjorvatn K., Kind H., Nordås H. The Role of FDI in Economic Development / Nordic Journal of Political Economy. 2002. P. 110-111.
5. Nabil Md.D. The role og FDI in development and growth in OIC member countries / Journal of Economic Cooperation. 2000. № 3. P. 29-31.

Кухар Д.О.
Львівський національний університет імені Івана Франка
Огінок С.В.
Національний університет «Львівська політехніка»

УКРАЇНА У ГЛОБАЛЬНОМУ ІНТЕГРАЦІЙНОМУ ПРОЦЕСІ. ВИКЛИКИ І ДОСВІД ІНШИХ КРАЇН

На сучасному етапі розвитку економіки за умов глобалізації, жорсткої конкуренції та насиченості ринків дуже важливе місце посідають питання розробки і впровадження інновацій. Зокрема і в Україні для ефективного функціонування економіки і конкурентоспроможності наших товарів у глобальній перспективі уряду необхідно сприяти інноваційному процесу. На цьому шляху держава стикається з певними викликами та труднощами, які треба подолати.

У Глобальному індексі інновацій у 2019 році Україна посіла 47 місце [1] випередивши Грузію, Туреччину та Румунію. І хоча у цьому списку Україна не показала найгірших результатів (у минулому році вона зайняла 46 місце), варто зазначити, що показник інноваційності 37.40 не є задовільним. У глобальних рейтингах беруться до уваги безліч показників, тому варто звернути уваги саме на «проблемні» показники в Україні. Негативно значущими є, наприклад, складові політичної стабільності і безпеки, верховенства права, а предметно – ефективності ринку праці, продуктивності, якості дослідницьких установ і їхнього зв'язку з виробництвом, кількості заявок на права інтелектуальної власності тощо [2].

Інновації передбачають певний внесок у їх розвиток. Це ціна за вражаючі успіхи в майбутньому. Тому фінансування держави не слід зменшувати через наявність інвестиційного ризику. Інвестиційний ризик повинен бути вивчений, проаналізований, виміряний та захищений. Підприємництво має підтримуватися як державними установами, так і через приватні інвестиційні фонди, які фінансують розвиток інноваційних стартапів [3].

Світові компанії досліджують як інновації впливають на економічні процеси всередині і відзначають позитивні зсуви в роботі. Все більше компаній в Канаді, США та Китаї збільшують частку інноваційних технологій. В Україні трохи інша тенденція: компанії використовують старі бізнес-моделі, але додаючи до них нові елементи [4]. З одного боку, це не лише провина самих компаній, але й держави.

У сучасних економіках, заснованих на знаннях, держава через центральні та через органи місцевого самоврядування повинна підтримувати розвиток підприємництва та

інновацій. Так, до прикладу, можна взяти Швейцарію: мала країна, яка за підтримки уряду, стала найбільш інноваційною у світі, бо просто не мала вибору, коли економічні процеси почали глобалізуватися. Для величезних економік, таких як США і Китай, це більше питання конкуренції [5]. Варто зазначити, що кожна з країн-лідерів у галузі інновацій – чи то США, Китай або Індія – надає державної підтримки підприємництву і культурі інновацій. Кожна країна має свою концепцію: в Японії уряд ініціював програму «Суспільство 5.0», Німеччина має програму «Індустрія 4.0», в Китаї – це «Інтернет+», у США – «Індустріальний інтернет-консорціум» [4].

Для України інновації це можливість не залишатися на плаву у економічні системі, що швидко змінюється. Інновації служать магнітом для інвестицій, сприяють ефективнішому виробництву продукції та розвитку освіти [6]. Україна стикається з кількома проблеми на своєму шляху до інноваційного майбутнього. Це погане фінансування, часткова відсутність державних програм для підтримки інновацій, поганий інвестиційний клімат, недостатня кількість кваліфікованих кадрів.

Більшість країн зі списку технологічних лідерів дотримуються низки простих кроків, серед яких державна підтримка, податкові пільги, усвідомлення своєї ніші в технологіях та більш масштабна підтримка цих напрямків, забезпечення кадрового резерву і збереження талантів у країні, підтримка підприємництва, створення таких інноваційних проектів, які стануть привабливими для появи іноземних інвесторів-новаторів.

Українським бізнесам варто впроваджувати не лише інноваційні технології виробництва чи навчати працівників новим навичкам, але й змінювати свої бізнес-моделі. Питання не лише в субсидіюванні чи державному фінансуванні, але й в освіті. Інновації не можливі без кваліфікованих працівників і фінансування. Серед компаній практично немає тих, хто готовий фінансувати дослідження «з нуля», держава ж утримує інститути національної академії наук і частково університети, але практично не фінансує суто інноваційні програми і проекти. Інноваційний процес не лише потребує коштів, але й часу, тому компаніям це економічно невигідно.

Держава повинна підтримувати інноваційний процес, змінювати регуляторну систему, правильно розставити пріоритети уряду, звернути увагу на функціонуванні інноваційних процесів у державних компаніях, таких як «Укрзалізниця», «Укренерго», «Укргазвидобування» [4], а також співпрацювати з підприємцями.

Інноваційність – складний показник, який стосується не лише наявності суто технологічних чи конкурентоспроможних виробництв у тій чи іншій країні. Тому останнє зниження рейтингів інноваційності України свідчить не стільки про поточний стан технологій, а про погіршення ситуації в освіті та науці, яку проте ще не пізно виправити.

1. Global Innovation Index 2019 – 12th Edition [Електронний ресурс]. 2019. Режим доступу до ресурсу: https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_gii_2019-intro4.pdf.

2. Перепадя О. То вниз, то вгору: чому Україна ніяк не закріпиться в ТОП інноваційних країн [Електронний ресурс] / Deutsche Welle. 2019. Режим доступу до ресурсу: https://p.dw.com/p/3C3rZ.

3. Prokopowicz D. Should the state support the development of entrepreneurship and innovation? [Електронний ресурс]. 2018. Режим доступу до ресурсу: https://www.researchgate.net/post/Should_the_state_support_the_development_of_entrepreneurship_and_innovation.

4. Карпушин К. Назад у майбутнє: що не так з інноваціями в Україні [Електронний ресурс] / Mind. 2019. Режим доступу до ресурсу: https://mind.ua/openmind/20203744-nazad-u-majbutne-shcho-ne-tak-z-innovaciyami-v-ukrayini.

5. Radu S. The Fad Behind the Tag [Електронний ресурс]. 2019. Режим доступу до ресурсу: https://www.usnews.com/news/best-countries/articles/2019-01-23/why-countries-care-about-being-innovative.

6. How does innovation lead to growth? [Електронний ресурс] // European Central Bank. 2017. Режим доступу до ресурсу: https://www.ecb.europa.eu/explainers/tell-me-more/html/growth.en.html.

Лащик І.І., Віблий П.І., Добрицька Н.І.
Національний університет «Львівська політехніка»

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ПОДОЛАННЯ ІНФЛЯЦІЇ

Рівень розвитку та благоустрою кожної держави залежить від стану її економіки. З кожним роком все дедалі важливого значення набуває інфляція. Вона супроводжується надмірним зростанням частки грошової маси на ринку та падінням купівельної спроможності національної валюти. Інфляція характеризується такими основними чинниками як: підвищення рівня цін на вітчизняну та імпортну продукцію; вилучення капіталу з держави та його переміщення в офшорні зони; спад виробництва та зростання безробіття; збільшення державного боргу та недовіра населення.

Кожна країна потребує формування шляхів подолання інфляції і проходить певний період від стану дефіциту товарів і зростання цін до утворення комплексу антиінфляційних заходів. В економіці країн Заходу склалося два фундаментальних напрямки вирішення інфляційних процесів: кейнсіанський (економічний) та монетаристський (інституціональний).

Прихильники монетаризму вважають, що збільшення пропозиції грошей визначається лише грошово-кредитною політикою держави. За жорсткого монетарного регулювання головними завданнями являються: стабілізація цін і рівновага ринкової кон'юктури. Якщо висока зайнятість населення та стабільне економічне зростання будуть гарантовані, то відповідно пропозиція грошейта їх маса в обігу буде підвищуватись, цим самим призводячи до підвищення попиту і цін на товарних ринках, а як наслідок – інфляцію. У випадку спрямування монетарної політики на монетизацію бюджетного дефіциту за допомогою емісії грошей, вона перетворюється на інфляційну політику.[1]

Мілтон Фрідман схилявся до того, що причини інфляції щільно пов'язані зі зростанням грошової пропозиції, що в свою чергу призводить до підвищення попиту і цін, тоді як зростання цін неминуче притягує за собою інфляцію.[2]

Згідно з концепцією Джона Кейнса, інфляція є низкою обставин, процесом, де існує надмірний попит, коли сукупні видатки значно перевищують обсяг національного продукту. М. Кейнс пропонував знижувати не номінальну, або «грошову» заробітну плату, яка є «непіддатливою» через несамовитий супротив працівників, а застосовувати «гнучку інфляційну грошову політику», яка в результаті спричинить зниження реальної заробітної плати [3].

На рис. 1 можна побачити динаміку рівня інфляції України порівняно з іншими країнами світу з 2016 по 2020 роки. Наприклад, інфляція в ЄС розраховується на основі гармонізованого індексу споживчих цін на товари та послуги. Цей індекс розраховується однаковим методом у всіх країнах ЄС, використовуючи єдиний набір визначень, а також список товарів і послуг.

Отож, на даному етапі буде доцільно розглянути динаміку річної зміни інфляції в деяких країнах (рис. 1).

Як можна бачити по зображеній вище діаграмі, то ми обрали для порівняння досить різні країни. Проте, бачимо, що США та Німеччина показують стабільно низький показник інфляції своєї валюти, що є досить очікуваним. Також можемо бачити, що значних коливань зазнає валюта Туреччини. Українська гривня показала найвищі і в той же час найгірші результати у 2017 році, а після цього відбувся спад рівня інфляції. Загалом, на момент 2019 року найнижчий показник у Німеччини, що становить 1,5%.

Як можна бачити по зображеній вище діаграмі, то ми обрали для порівняння досить різні країни. Проте, бачимо, що США та Німеччина показують стабільно низький показник інфляції своєї валюти, що є досить очікуваним. Також можемо бачити, що значних коливань зазнає валюта Туреччини. Українська гривня показала найвищі і в той же час найгірші

результати у 2017 році, а після цього відбувся спад рівня інфляції. Загалом, на момент 2019 року найнижчий показник у Німеччини, що становить 1,5%.

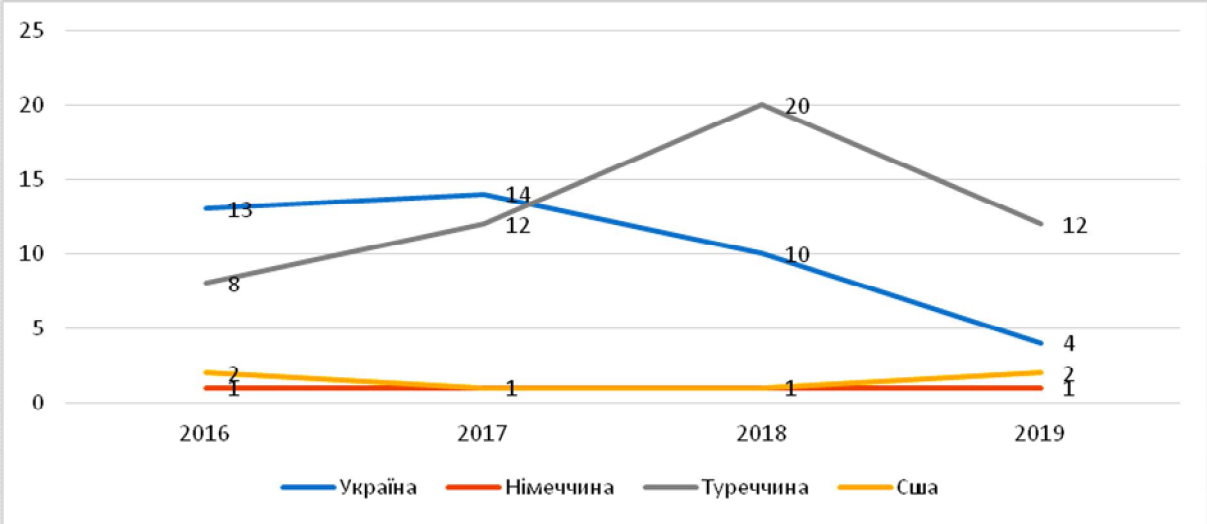

Рис. 1. Динаміка річної зміни інфляцій в окремих країнах, % [5, 7]

У розвинутих країнах головною рушійною силою переходу до нового режиму було прагнення знизити інфляцію (США). У Філіппінах, наприклад, відбувалося руйнування зв'язку між грошовою масою та інфляцією. Вважалося, що монетарне таргетування зумовлювало надто глибоку рецесію економіки [4].

У періоди не стабільного економічного розвитку держава потребує використання дієвих заходів подолання кризових явищ, зокрема інфляційних. Аналіз багаторічного досвіду різних країн світу свідчить про ефективність застосування у боротьбі з інфляцією інфляційного таргетування [6].

Отже, інфляція притаманна для кожної країни і є складним процесом в економіці. Тому актуальним є застосування антиінфляційної політики як одного із основних методів боротьби з даним явищем.

Світовий досвід країн ринкової економіки свідчить, що для регулювання інфляційного процесу потрібно застосовувати такі дії: встановлювати економічно обґрунтованої ставки відсотків за кредит; регулювати зайнятість, валютний та грошовий обіг; розвивати безготівкові платежі і водночас обмежити питому вагу готівкових грошей, які найбільше піддаються інфляційному знеціненню; широко запровадити електронні гроші, картки споживача.

1. Гроші та кредит: підручник / За заг. ред. М.І. Савлука. К.: КНЕУ, 2001. 602 с.

2. Фридман Милтон Количественная теория денег. М.: Дело, 1996. 109 с.

3. Гальчинський А. Основи кейнсіанської моделі регулювання економічного циклу // Вісник НБУ. 2009. №1. с. 5.

4. Булавіна О.А. Модель регулювання інфляції в умовах сталого економічного розвитку // Інформаційні технології в економіці, менеджменті і бізнесі: проблеми науки, практики і освіти: зб. наук. праць. К.: Вид-во «Європейський університет», 2002. С. 165-172.

5. Інфляційна карта світу: місце України [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://minfin.com.ua/ua/2020/01/13/40397536/

6. Офіційний сайт Банку Англії [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.bankofendland.co.uk/TheBankofEngland.

7. Уровень инфляции в Европейском Союзе [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://www.statbureau.org/ru/european-union/inflation.

Лелюх Д.В.
Львівський національний університет імені Івана Франка
Огінок С.В.
Національний університет «Львівська політехніка»

ОСОБЛИВОСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

В Україні концепція сталого розвитку недостатньо поширена через багато причин: слабке інформаційне забезпечення, фінансову нездатність до покращення питань соціальної, екологічної, політичної та економічної стабільності тощо. Часто термін «сталий розвиток» використовують лише, щоб визначити стійке зростання економічних показників країни, її регіонів, міст та окремих галузей. Іноді туди також включалися несистемні заходи щодо збереження довкілля та поліпшення здоров'я та умов життя людей. Однак немає досліджень та програм, які б поєднували три аспекти сталого розвитку: соціальний, екологічний та економічний [1].

Сталий розвиток пов'язаний з постійним просуванням до створення людського суспільства без культурних, расових та мовних відмінностей. З моменту декларації принципів сталого розвитку в контексті національних економічних та соціальних реалій в Україні модель ринкових перетворень не набула необхідної соціальної орієнтації. Цей підхід виявився руйнівним та призвів до значних соціальних втрат. В Україні формування середнього класу як основного носія демократії, соціальної та політичної стабільності в суспільстві не вдалося, а також принципово нової соціальної інфраструктури, адаптованої до ринкові умови не забезпечено [6]. Результатом несистематичної вибіркової реформи стала відсутність узгодженого підходу до впровадження положень концептуальних рамок сталого розвитку у національне законодавство та подальша їх імплементація у ділову практику. Поряд з позитивними досягненнями (розвиток екологічної освіти, культурної різноманітності) існують значні прогалини в галузі охорони здоров’я, житлово-комунальних послуг тощо. Впровадження принципів сталого розвитку на національному, регіональному та муніципальному рівнях обмежується відсутністю обізнаності про стійкість керівників різних рівнів та місцевих громад щодо можливостей співпраці та партнерства у проектах розвитку соціальної інфраструктури, місцевих екологічних ініціатив тощо [5]. У будь-якому прагненні до сталого розвитку слід включати всі аспекти суспільства.

Окрім економічних та екологічних аспектів, яким традиційно приділяють більшу увагу, соціально-політичний та культурний аспекти потребують чіткого залучення до сталого розвитку держави.

До недавнього часу Україна приділяла недостатню увагу розвитку малих та середніх підприємств. У своїй політиці економічного зростання уряд зосередив увагу на великих компаніях промислового сектору, зокрема на підприємствах металургійної та хімічної промисловості [4]. З того часу стало зрозуміло, що якщо українська економіка має бути конкурентоспроможною, її потрібно трансформувати та диверсифікувати таким чином, щоб враховувати екологічні проблеми. Враховуючи зростання рівня зацікавленості у створенні зеленої економіки в Україні, уряд стоїть перед вирішенням низки проблем: відсутність адміністративних та фінансових інструментів, які дають можливість виявити витрати, пов'язані з негативними фінансовими та екологічними зовнішніми ситуаціями, недосконалою системою моніторингу якості навколишнього середовища, недостовірною статистичною інформацією щодо рівня загальних викидів парникових газів в Україні та різних галузях промисловості в зокрема.

Нові підходи в розробці економічної та фінансової політики держави дозволяють забезпечити стійке економічне зростання, покращити якість довкілля та вирішити багато соціальних проблем. Дана тенденція є серйозним викликом для України, і кілька років тому існували великі сумніви щодо її перспектив, але після підписання Угоди про асоціацію з ЄС, з’явились реальні можливості для побудови економіки з низьким рівнем викидів вуглекислого газу та реформування фінансової системи. З цією метою нові сфери державної

політики повинні розглянути поточні проблеми та забезпечити умови для довгострокового економічного зростання [2].

Концептуальні основи державного регулювання сталого розвитку країни складаються в гармонійному та збалансованому розвитку економічного, соціального, екологічного та інституційного компонентів, що реалізуються шляхом розробки, прийняття та реалізації відповідних стратегічних та концептуальних правових документів.

На даний момент можна поставити під сумнів ефективність правових, організаційних, управлінських та інституційних механізмів щодо державного регулювання сталого розвитку, адже більшість дій уряду та міністерств є достатньо безсистемними. Це зумовлено соціально-економічними потребами, а також ризиками, які мали тимчасовий характер, завданнями державної політики або комерційними інтересами власників великого приватного капіталу (холдингами та групами), що досить часто не узгоджуються із проголошеними напрямами реформування держави, а також стратегічними цілями, які мають на меті стабілізацію соціального становища в державі та створення бази для піднесення економіки [3].

В даний час перед Україною стоїть стратегічне завдання модернізації економіки на основі сталого розвитку. Одним з найпопулярніших методів державного регулювання сталого розвитку є система стратегічного планування, яка врівноважує економічні, екологічні та соціальні цілі довгострокового розвитку громади. У той же час досі не існує єдиного підходу до визначення, створення та розробки комплексної стратегії сталого розвитку, що базується на цілісному баченні. Питання сталого розвитку особливо важливе для України через високий рівень техногенного навантаження на його довкілля.

Таким чином, практичне втілення стратегій сталого економічного розвитку сприятиме процесу зміни якісних характеристик соціально-економічних систем у межах екологічних обмежень, щоб забезпечити можливості задоволення потреб майбутніх поколінь.

1. Андрощук Г.О., Жиляєв І.Б., Чижевський Б.Г., Шевченко М.М. Стратегія інноваційного розвитку України на 2010-2020 роки в умовах глобалізаційних викликів. Київ: Парламентське вид-во., 2009. 632 с.

2. Бойко А.В. Стійкість національної економіки: теорія, методологія, практика: монографія. Київ: Ін-т екон. та прогнозув. НАН України, 2014. 288 с.

3. Бурик З.М. Механізм державного регулювання в сфері сталого розвитку / Державне управління: удосконалення та розвиток [Електронний ресурс]: електронне наукове фахове видання. 2018. Вип. 2. Режим доступу: http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/2_2018/31.pdf

4. Горбач Л.М., Плотніков О.В. Міжнародні економічні відносини: Підручник. К.: Кондор, 2005. 266 с.

5. Гук О.В. Взаємозалежність моделі сталого розвитку і конкурентоспроможність національної економіки / Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2017. Випуск 14. С. 74-78.

6. Новікова В.С. Основні тенденції розвитку господарського законодавства зарубіжних країн з урахуванням принципу сталого розвитку. Юридичний науковий електронний журнал. 2017. № 3. С. 61-64.

Мірошник Р.О., Ярмола К.М.
Національний університет «Львівська політехніка»

РОЗВИТОК ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНИ

Сучасний розвиток інноваційної діяльності України характеризується рядом особливостей та проблем. В умовах ринкової трансформації економіки України інноваційна діяльність відіграє важливу роль у формуванні економічного потенціалу країни, розвитку галузей народного господарства, створенні нових видів продукції, робіт та послуг, створенні нових робочих місць тощо. На даному етапі розвитку вітчизняної економіки в умовах жорсткої конкуренції, насиченості ринків важливе місце займають питання розробки і впровадження інновацій. Лише ефективна інноваційна діяльність буде запорукою успіху України. Інновації є рушієм для економічного, технологічного, політичного, екологічного та соціального розвитку суспільства. Необхідними передумовами розвитку ефективної та

прибуткової діяльності суб'єктів господарювання та вітчизняної економіки в цілому є розроблення нових методів та підходів до вивчення інноваційної діяльності, впровадженні нових принципів інноваційного розвитку, вивченні тих факторів та чинників, які стримують впровадження інновацій.

Інноваційна діяльність являє собою сукупність досліджень наукового, технологічного, організаційно-фінансового та маркетингового характеру, спрямованих на створення та запровадження інновацій [1]. Незважаючи на те, що проведення таких заходи не завжди вінчається успіхом, їх реалізація є необхідною, оскільки стає поштовхом до пошуку чогось нового.

Основним і визначальним критерієм розвитку інновацій є наявність кваліфікованого людського капіталу. Так, за даними [1], до складу працівників, задіяних у виконанні наукових досліджень та розробок, у 2019 році 21,4% становили кандидати наук та 8,2% доктори наук (що на 0,1 та 0,2% більше ніж роком раніше). Оцінювання інноваційного розвитку та ефективності інноваційної діяльності проводиться різними методами, одним з яких є Індекс ефективності інновацій, за яким Україна посідає 47 місце із 126 країн, втративши 4 позиції у порівнянні з 2018 р.

У 2019 році, в порівнянні із 2018 роком, Україна втратила позиції за рахунок скорочення витрат на дослідження та розвиток (з 50 на 54 позицію) та навчання (з 26 на 37 позицію). Основною причиною втрати позицій по підкатегорії «навчання» стало зменшення витрат на освіту у % до ВВП.

Відповідно до Закону України «Про інноваційну діяльність», здійснення досліджень та здійснення розробок в сфері інновацій можуть здійснювати промислові та венчурні підприємства, дослідні центри та дослідницькі університети [3]. Станом на початок 2019 року, 950 українських організацій займалися науковими дослідженнями і розробками, 48,1% з яких належать до державного сектора економіки, 37,0% – підприємницького, 14,9% – вищої освіти [1]. На сьогодні, в Україні функціонує 14 дослідницьких інститутів, які проводять дослідницьку та наукову діяльність, забезпечують інтеграцію науки та промисловості, та найголовніше, готують висококваліфікованих наукових працівників, які в подальшому зможуть впроваджувати наукові досягнення, брати участь в наукових розробках та прикладних наукових дослідженнях [4].

1. Державна служба статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua.
2. The Global Innovation Index 2019. URL: https://www.globalinnovationindex.org/gii-2019-report.
3. Закон України «Про інноваційну діяльність» // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2002, N 36, ст. 266.
4. Дослідницький університет. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/.

Огінок С.В.
Національний університет «Львівська політехніка»

ОСОБЛИВОСТІ АДАПТАЦІЇ ТЕХНОЛОГІЧНОГО ПРОДУКТУ ДО ІНОЗЕМНОГО РИНКУ

Сучасні ринки товарів та послуг стають все більш складними, конкурентоспроможними та постійно змінюються. Щоб утвердитися на ринку, компаніям необхідно корегувати продукт таким чином, щоб він відповідав очікуванням та необхідній якості цільового ринку, іншими словами, був адаптованим. Багато аспектів адаптації продукту обговорювалися в науковій літературі, починаючи від невеликих змін у продукті, таких як специфікація або дизайн, до змін ринкової стратегії компанії, залежно від того, на якому етапі життєвого циклу перебуває продукт. Технологічні інновації можуть дозволити фірмі зберегти частку ринку та утримати клієнтів, особливо у зрілій і технологічно спричиненій промисловості, де ринок насичений, а споживачі поширюються на конкурентів, які легко копіюють продукт.

За словами Уоррена Дж. Кігана та Марка К. Гріна, авторів «Глобального маркетингу», адаптація товару є однією з п'яти міжнародних стратегій продукту та просування, які компанії можуть використовувати для виходу на світові ринки. Те, як бренд буде реалізовувати цю стратегію, залежить від декількох факторів, таких як урядові постанови, уподобання покупців та купівельна спроможність, конкуренція, особливості товару, прибутковість тощо [1, с. 56-72].

Адаптація або локалізація технологічного продукту обертається навколо об'єднання мови та технології для створення продукту, який може перетинати культурні та мовні бар'єри.

Інтернаціоналізація відноситься до адаптації продуктів для підтримки або включення локалізації для міжнародних ринків. Ключовими особливостями інтернаціоналізації завжди були підтримка міжнародних наборів символів природної мови, розмежування особливостей, характерних для локального населення та додавання функціональності або особливостей, характерних для зовнішніх ринків. Без інтернаціоналізації, локалізація продукту може бути дуже складною [2].

Спочатку багато розробників програмного забезпечення, таких як «Microsoft» і «Oracle», створили внутрішні команди локалізації, які повинні були адаптувати продукти для ключових міжнародних ринків. Велика частина цих зусиль була, очевидно, перекладом самого програмного продукту і супровідної документації. Американські компанії часто вирішили розмістити команди локалізації в своїх європейських штаб-квартирах, багато з яких були розташовані в Ірландії [4].

У 1980-х роках у Ірландії почалася висока концентрація виробничих компаній, включаючи деякі високотехнологічні компанії. Ірландський уряд надав так звану фабрику «під ключ», де великим транснаціональним компаніям було запропоновано певну суму державної субсидії на одного працівника, а також кошти, гранти та ставку податку на корпоративний рівень у 10% як стимул для інвестування в Ірландію [3].

Після деяких невдалих інвестицій і посилення конкуренції з боку виробництв на дешевих ринках праці, ірландський уряд змінив свою увагу на дослідження і розробки, а також на високотехнологічні, блакитні компанії, тобто на більш довгострокову стратегію. Більшість великих програмних і веб-компаній тепер присутні в Ірландії, причому основна частина їх локалізації керується звідти, включаючи «Microsoft», «Oracle», «Lotus Development», «Visio International», «Sun Microsystems», «Siebel» і «FileNET» [5].

Ключові переваги, які вони надавали цим компаніям, включали певну суму грошей на одного працівника, ставку 10% корпоративного податку та звільнення від податку на додану вартість (ПДВ). Вся продукція, включаючи програмне забезпечення, що експортується до Європи звільняється від ПДВ в Ірландії. Крім того, конкурентоспроможні витрати на оплату праці та соціальні витрати приблизно від 12% до 15% на одного працівника, означають, що дешевше наймати людей в Ірландії, ніж у багатьох країнах Європейського Союзу. Порівняно зі Сполученими Штатами, витрати на розробку в Ірландії все ще нижчі. Тому Ірландія запропонувала молоду, добре освічену, мотивовану робочу силу. На початку 1990-х років близько 50% населення було молодше 25 років [3].

Ірландський уряд інвестував значні субсидії в освіту. Нині існує потужний поштовх до надання додаткових комп'ютерних курсів для вирішення зростаючого попиту на персонал з інформаційних технологій та локалізації. Це, у поєднанні з тим, що Ірландія є англомовним народом на краю Європи, що служить воротами до Європи та Єврозони, змусило багато американських компаній вирішити заснувати свою європейську штаб-квартиру або дистриб'юторські центри в Дубліні [2].

Перекладачів, інженерів-локалізаторів та менеджерів проектів було набрано з усієї Європи для підготовки та використання в Ірландії як локалізаторів. Для більшості перекладачів це було їхнє перше введення не тільки до комп'ютерів, але й до концепцій локалізації програмного забезпечення [3].

Хоча Дублін в кінці 1980-х і на початку 1990-х років був дуже привабливим місцем для експертів з локалізації, з багатьма можливостями роботи та сильною соціальною мережею,

розробники програмного забезпечення почали сумніватися в достовірності внутрішньої моделі локалізації. Нові рекрути не тільки стикалися з крутими кривими навчання, але швидке зростання продажів продуктів на міжнародному рівні та вибух контенту також створили великі відділи локалізації, які було важко підтримувати [2].

Розробники програмного забезпечення все більше усвідомлювали, що локалізація не є частиною їх основного бізнесу, і в ідеалі повинна бути передана зовнішнім постачальникам послуг.

Однією з перших компаній, які усвідомили, що існує послуга, яка повинна бути побудована навколо цієї потреби, була мережа «INK», європейська служба перекладів, створена в 1980 році. «INK» стала однією з перших компаній у світі, яка пропонує послуги з локалізації. На додаток до перекладу на всі мови, необхідні для розробників програмного забезпечення, ця послуга включала інженерію локалізації, а головне, управління проектами цих багатомовних проектів локалізації [6].

Впродовж 1990-х років з'явилась велика кількість постачальників послуг з локалізації, багато з яких були не більше ніж ребрендованими перекладацькими фірмами. Після перших піонерських зусиль перекладацьких компаній, які адаптувалися до нової парадигми локалізації, стало очевидним створення справжньої індустрії послуг локалізації. Розробники програмного і апаратного забезпечення все частіше передають завдання перекладу та локалізації, щоб зосередитися на своїх основних компетенціях, тому необхідність постачальників локальної локалізації на повну зайнятість швидко зростала і зростає надалі [7].

Адаптація продукції до місцевих потреб є важливою, але трудомісткою. Аутсорсинг частини проекту адаптації до фахівця з локалізації дозволяє швидше привести продукти на міжнародний ринок.

Процес локалізації дав зрозуміти, що важливо залишати продукт з базовим функціоналом та культурним акцентом країни походження, але розвивати враховуючи існуючі відмінності. При адаптації продукту до зовнішнього ринку, зазвичай існує мовний бар'єр. Компанії схильні зосереджуватися на цій перешкоді, оскільки вона є найбільш очевидною. Проте культурні відмінності не є такими очевидними, і в більшості випадків тільки клієнти можуть помічати їх. Невеликі речі, такі як колір кнопки «Купити», можуть мати важливе значення від однієї культури до іншої.

Проблема локалізації сьогодні визначається протиставленням локального і глобального, при цьому ці два виміри мають діаметрально протилежні характеристики. Хоча є випадки, коли, незважаючи на культурні відмінності, компанії з'ясувують, що спільне у клієнтів у різних громадах і таким чином будують свій продукт.

Безумовно, локалізація має позитивний вплив на міжнародну економіку розширяючи її інструментальні можливості. В умовах масштабних трансформацій сучасності, глокалізація – це елементи глобальної культури, які є переосмисленими місцевими культурами.

Підводячи підсумок, слід зазначити, що рішення про те, чи потрібно адаптувати чи ні, не обов'язково є протилежним рішенню про стандартизацію. Фірма зазвичай використовує різноманітні міркування перед прийняттям реальних стратегічних рішень, і адаптовані елементи можуть співіснувати зі стандартизованими елементами в одній маркетинговій стратегії. Тому більш доречно говорити про загальну ступінь адаптації, а не про дихотомію між адаптацією та стандартизацією.

1. Keegan W., Green M. Global Marketing. 1990.
2. Офіційна сторінка компанії «Microsoft». URL: microsoft.com.
3. What is Localization? URL: https://www.gala-global.org/industry/intro-language-industry/what-localization.
4. Офіційний сайт компанії «Oracle». URL: https://www.oracle.com/index.html.
5. Інформація про компанію «Lotus Development». URL: https://www.crunchbase.com/organization/lotus-development-corporation.
6. Офіційний сайт компанії «INK». URL: https://www.right-ink.com
7. Localization, Globalization, Internationalization: What's the Difference? 2019. URL: https://www.lionbridge.com/blog/translation-localization/localization-globalization-internationalization-whats-the-difference/.

Пирог О.В., Поріцька А.І.
Національний університет «Львівська політехніка»

СУЧАСНИЙ СТАН ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМИ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ

Сьогодні економічний світ перебуває на етапі трансформації з окремих економічних просторів в глобальну цілісну систему світового господарства, де окремі держави виступають складовими елементами великого глобального механізму, а його розвиток визначають насамперед міжнародні економічні відносини. Глобальні суспільно-економічні зв'язки є рушіями трансформації глобальної системи, основні завданнями та викликами для якої залишаються подолання бідності, створення додаткових робочих місць, вирішення соціальних проблем.

У даний час європейська система та весь світ зіткнулись із серйозним викликом, пов'язаним із життям населення, що без сумніву здійснює вплив на соціально-політичний та економічний стан кожної країни. Для більшості країн світу пандемія знаходиться в стадії розвитку. В умовах пандемії відбувається відносне призупинення всіх процесів у світовій економіці. Поширення Covid-19 впливає не лише на демографічний стан країн світу, але й на економічний розвиток. Актуальним питанням є «чи зможе Європейський Союз з ним впоратись?».

Covid-19 став одним з найбільших викликів за всю історію Європейського Союзу. Окрім витрат на життя та здоров'я, пандемія створила економічний шок у масштабі, який легко перевершить кризу 2008 р. У той час, як Велика Рецесія була наслідком фінансового шоку, викликаного падінням економіки США та ЄС, зараз увесь світ стикається з величезним спадом у всіх секторах економіки. Соціальне дистанціювання означає меншу економічну активність для всіх. У найближчі тижні, якщо не місяці, люди будуть витрачати менше коштів. Неминуче система буде порушуватись і навіть прибутковий бізнес піде на спад, якщо тільки органи влади не будуть старатися стабілізувати економіку. Зараз ЄС намагається знайти відповідні інструменти для компенсації масштабних економічних наслідків «коронавірусної» кризи.

Ринок праці внаслідок Covid-19 зазнав найсуттєвіших змін. Через форс-мажорні обставини – поширення пандемії Covid-19, станом на середину березня 2020 р. практично у всіх державах Євросоюзу у суворому карантинному режимі були зупинені виробництва та заклади сфери послуг, припинено торгівлю і закрито кордони, що зумовило повернення на батьківщину сотні тисяч трудових мігрантів, які тимчасово або й назавжди втратили роботу в Європі.

Німеччина, як й інші європейські країни, зіткнулася із серйозними проблемами на ринку праці: певні види економічної діяльності (наприклад, сільське господарство) відчувають гострий дефіцит робочих рук і відчайдушно шукають людей; безліч тих, хто працював офіціантами, тренерами із плавання, перукарями, тимчасово залишилися без зарплат або зовсім звільнені; надзвичайно затребувана робота кур'єрів, у тому числі в аптеках, що доставляють ліки хворим на самоізоляції, також у Німеччині також підвищений попит на репетиторів і нянь.

Італійський ринок праці ніколи не відрізнявся особливою гнучкістю, а з приходом такого важкого випробування, як пандемія, за прогнозами експертів, очікують нові потрясіння та революційні зміни. Італійцям сподобалася робота на дому, вони готові на зниження зарплати, щоб не повертатися в офіс. У зв'язку із закриттям кордонів зріз попит на сезонних робітників, які несподівано стали затребувані на італійському ринку праці.

З урахуванням карантину у Великій Британії мільйони працівників сидять сьогодні по домівках. Великій Британії насамперед потрібні лікарі та медсестри, яких не вистачає катастрофічно. Місцеві госпіталі також шукають помічників медсестр, санітарів і приби-

ральників. Контактним центрам країни, на яких у період пандемії сильно збільшилося навантаження, потрібні телефонні та інтернет-оператори.

Згідно з прогнозом МОП, залежно від різних за масштабами впливу пандемії Covid-19 на динаміку світового ВВП сценаріїв, за підсумками 2020 р.: (1) зростання безробіття у світі може становити від 5,3 млн (м'який варіант) до 24,7 млн осіб (жорсткий варіант); (2) загальні втрати трудових доходів працівників потенційно складуть від 860 млрд до 3,4 трлн дол.; (3) збільшення чисельності працюючих бідних може сягнути від 8,8 до 35,0 млн осіб, хоча донедавна планувалося її скорочення на 14,0 млн осіб.

Значна розбіжність прогнозних оцінок МОП пояснюється неможливістю точно встановити, коли саме пандемію Covid-19 вдасться зупинити, щоб почати реанімувати наглухо вимкнені жорсткими карантинними заходами сфери виробництва та зайнятості. Очевидно, що внаслідок поширення пандемії коронавірусної інфекції, яка на значний час – за різними експертними оцінками, від двох місяців до пів року, – паралізувала економіки та ринки праці переважної більшості країн Європи розбалансування у глобальній сфері зайнятості дуже значимо посиляться.

Чи існують позитивні наслідки пандемії для економіки Європейського Союзу? Значне підвищення внаслідок пандемії у Євросоюзі спостерігається в сфері електронної комерції. Так, онлайн-замовлення їжі внаслідок пандемії збільшились на 135%, зокрема замовлення італійської пасти онлайн виросли на 699%, встановлення онлайн-додатків, що займаються послугами кур'єрської доставки збільшились на 160%. Група споживачів, яка найбільше користується доставкою-онлайн в ЄС – це 61 річні люди і старші, при тому що до пандемії найбільш активна група була молодь у віці 25-35 років. Загалом частка електронної комерції в загальній сукупності послуг у період пандемії становить 76%, що є рекордним показником за період її функціонування.

Слід відзначити збільшення у сфері електронного навчання. Сьогодні, Європейський Союз веде навчання школярів та студентів дистанційно, що є одним з кроків до інноваційної освіти. Традиційна освіта давно потребує змін і пандемія стала рушієм до її розвитку. Цифрове навчання, перш за все, реакція на кризу, а також кращі практики країн-членів ОЕСР, стандарти освіти Ради Європи та нові та існуючі освітні ресурси для вирішення поточних проблем, які можуть бути використані вчителями, іншими спеціалістами в галузі освіти та широкою громадськістю. Завдяки онлайн-навчанню стає зрозуміло, що освітні інновації привертають увагу до соціальних проектів й тих ініціатив, що залишались поза увагою в докризовий період. Карантин постав для ЄС новою можливістю для розвитку населення, проходження онлайн-курсів та тренінгів, розробкою нових проектів та творчих експериментів.

Слід відмітити екологічні зміни в період пандемії. Так, в процесі поширення вірусу, внаслідок припинення виробництва та зменшення кількості населення на вулиці, очистилось повітря на території Європи більш ніж на 12%, кількість домішок у повітрі щоденно зменшується. У більшості регіонів фахівці зазначають покращення стану водних ресурсів, зокрема у Венеції. Біологи зауважили позитивні зрушення у світі фауни, завдяки зменшенню людського впливу.

Отже, Covid-19 став глобальною проблемою для світового суспільства. Безробіття, спад виробництва, трудова еміграція – основні негативні наслідки для економіки Європейського Союзу внаслідок пандемії. Для подолання цих проблем доведеться докласти ще більше зусиль, ніж після Великої Кризи. Проте, є і позитивні наслідки пандемії для економіки – розвиток цифрової економіки та інноваційного навчання. Можливо, даний виклик, був потрібен суспільству, щоб вказати йому шлях для майбутнього розвитку, вказати на потребу збереження природи, вказати на вагомість соціальних ініціатив. Можливо, саме зараз світовій економіці необхідна пауза, щоб сформувати новий вектор руху на шляху до формування глобальної цілісної системи світового господарства.

Процак К.В., Хрущ Д.В.
Національний університет «Львівська політехніка»

ІННОВАЦІЇ У ЛІСОВОМУ ГОСПОДАРСТВІ УКРАЇНИ

Лісове господарство є важливою складовою економіки України. Більшість українських лісів перебувають у державній власності, у комунальній – лише 13%, у приватній – 0,1%, близько 0,8 млн. га взагалі не використовуються і віднесені до земель запасу. Україна має 9,7 млн. га лісу і посідає за цим показником восьме місце у Європі. Лісистість в Україні становить 15,9%. Лісистістю називають відношення покритої лісом площі до загальної площі району,області, території країни, континенту, світу,що виражається у відсотках [1]. В Україні це досить низький показник,для порівняння у Польщі цей показник становить 28,6%, Греції 44%, Швеції – 60,3%,Болгарії – 30%,Фінляндії – 64,7%,Словаччині – 40,7%. У структурі ВВП України лісове господарство займає незначну частку – всього приблизно 0,4%. Валова додана вартість на один гектар лісу становить лише 56 євро. Для порівняння у Румунії – 68 євро, а в Польщі – 108 євро. [2] Загалом лісова галузь відстає у соціально-економічному розвитку. Цьому сприяють наступні проблеми: зміна клімату та екології впливає на якість та кількість лісового покриву; недосконалий облік деревини; великі проблеми із незаконною вирубкою лісу, контрабандою та корупцією у сфері торгівлі деревиною та інші.

Інновації у лісовому господарстві зможуть вирішити більшість проблем і стосуються наступних напрямів:

– інновації у боротьбі зі лісовим браконьєрством;

– інновації у полегшені людської праці у лісовому господарстві, зокрема у лісозаготівлі;

– захист лісів від пожеж з використання інноваційних технологій;

– оздоровлення лісів, поліпшення їх стану та якісного складу;

– застосування сучасних методів управління та нових форм господарювання у лісовому господарстві;

– впровадження європейських стандартів вимірювання та оцінки якості деревини.

Основні масові насадження лісів відбувалися після Другої світової війни, середній вік лісів в Україні становить 60 і більше років. Структура лісу в основному так само невтішна: зрілі складають 18,7%, що дозрівають – 16,9%, середньовічні – 47,5%, а молодняк – всього 16,9% [1]. Ліси просто не встигають оновиться на тлі зростання кількості вирубок. За супутниковими знімками можна простежити колосальні зміни площ лісових угідь. Однак перевірити, чи законні ці вирубки на сьогоднішній день практично неможливо. Причина всьому — закриті державні реєстри вирубок. Іншими словами, ніхто не може відстежити, чи законно рубають ту чи іншу лісову ділянку, або в обхід закону. Для вирішення зазначених проблем пропонуємо скористатися новітніми програмними розробками, які дадуть можливість отримати інформацію дистанційного зондування Землі та аерофотозйомки безпілотних літальних апаратів (БПЛА). Стартап [1] також визначає місця несанкціонованої утилізації сміття і порушення меж земельних угідь. Система зіставляє кадастрові дані із супутниковими за певний період та у реальному часі показує місця самовільного зайняття земельних ділянок. Точні локації визначають дрони, які за один виліт здатні охопити до 1 тис. га земель. Створена веб-платформа дозволить правоохоронним органам і журналістам оперативно реагувати на нелегальні вирубки лісу і запобігати злочинам.

Інновації у полегшені людської праці можуть стосуватися підготовки планово-картографічних матеріалів. Це трудомістка та відповідальна частина роботи лісівників. Щорічно складаються проекти лісосік, в яких необхідно чітко вказати площі, межі лісосік, проаналізувати об’єм лісозаготівлі. У цьому процесі помилок чи похибок бути не може. Чітко, безпомилково та швидко це можна зробити з електронною системою GPS-знімання контурів ділянок та побудови планів. Для вимірювання дерев та інвентаризації лісу пропонується використовувати електронну мірну вилку. Сучасний інструмент для

інвентаризації лісу містить знімний контролер-накопичувач з дисплеєм та необхідними кнопками. Комп'ютер автоматично зберігає в пам'яті діаметр стовбура – з точністю до міліметра. Працівнику ж треба лише прикласти її до дерева і записати породу і тип (ділова, напівділова чи дрова). Цей електронний прилад має вбудований bluetooth-передавач та USB-порт, через які передається інформація на комп'ютер для подальшої обробки, всі необхідні обчислення здійснюються програмою і подальші втручання людини неможливі. Таке інноваційне обладнання однозначно виправдовує своє призначення та вкладені фінансові ресурси. Електронна техніка виключає будь-яке суб'єктивне втручання людини у складення планів лісосік, даних обліку деревини, страхує від помилок, економить час та кошти, забезпечує ефективну та прозору роботу.

Для прозорого та точного контролю обліку угод з деревиною, її вимірювання та перевезення можна використати досвід Швеції, використовуючи сучасні інформаційні технології – Skogsbrukets Datacentral (SDC) [3]. Така система представляє собою централізоване сховище інформації про угоди між власниками деревини, її покупцями, перевізниками, лісопильними заводами і незалежними організаціями, які здійснюють обмір та визначення якості деревини. Базовим компонентом системи є підсистема обліку деревини VIOL, яка працює в он-лайн режимі через мережу Інтернет. Система використовується для збору, накопичення, обробки та отримання інформації про операції з деревиною в Швеції.

Використання інноваційних технологій для вирощування високопродуктивних та стійких до хвороб насаджень з метою покращення якісного відтворення лісів. Застосування інформаційних технологій раннього виявлення лісових пожеж за допомогою безпілотних літальних апаратів.

Вирішенню таких проблем як численні держлісгоспи з розпорошеними територіями здійснення діяльності та обмеженими можливостями для економії за рахунок ефекту масштабу; виконання держлісгоспами комерційних та правозастосовних функції (така ситуація може призводити до конфлікту інтересів); децентралізація та передання земель резерву з лісами до ОТГ (невеликий попередній досвід управління лісами) – сприятиме створення регіональних лісо виробничих технопарків. Як свідчить досвід європейських країн, лісовиробничий технопарк є високоефективним шляхом реалізації інноваційних проектів в лісовій галузі. Створення таких технопарків дозватись ефективніше залучати інвестиційні ресурси, впроваджувати інноваційні технології, включати бізнес, наукові установи, органи регіональної влади, місцеву громаду.

1. Інноваційні технології у боротьбі з лісовими браконьєрством. Електронний ресурс. Режим доступу: https://znaydeno.com.ua/blog/innovatsijni-tehnologii-u-borotbi-z-lisovimi-brakonerstvom.

2. Мерчанський В.В. Напрямки інноваційної діяльності у лісовому господарстві Проблеми і перспективи інноваційного розвитку аграрного сектора економіки в умовах інтеграційних процесів: матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф., 25 жовтня 2018 р. / Харк. нац. аграр. ун-т ім. В.В. Докучаєва. Харків: «Діса плюс», 2018. С. 77-79.

3. SDC. Available at: http://www.sdc.se/default.asp?id=1007&ptid 29.Sumal Agent exemplu de utilizare. Available at: http://www.creeaza.com/referate/informatica/calculatoare/SUMALAgent-EXEMPLU-DE-UTILIZA413.php.

Станасюк Н.С., Берднік Д.А.
Національний університет «Львівська політехніка»

КЛЮЧОВІ АСПЕКТИ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ У ГЛОБАЛЬНИЙ ІННОВАЦІЙНИЙ ПРОСТІР

У сучасному світі постійно зростає увага до інноваційного простору, оскільки інновації створюють для країни переваги в конкурентній боротьбі, зумовлюють появу нових ринків, а також формування нового типи відносин. Ця увага зумовлена багатьма факторами, що мають безпосереднє відношення до факторів економічного зростання [1, с.63].

У зв'язку з цим проблемі розвитку інноваційного простору в умовах глобалізації присвячені численні роботи як зарубіжних так і вітчизняних дослідників. Сучасна економічна наука широко використовує поняття «глобального інноваційного простору» для означення сумарної міжнародної діяльності, що пов'язана із інноваціями та новітніми технологіями [2, с.16]. Разом з цим інновації є об'єктом взаємодії деяких процесів глобалізації. Логічним є висновок, що участь у цій діяльності окремої країни є складним багатоетапним процесом, що може характеризуватися багатьма аспектами. Розглянемо основні з них з точки зору інтенсифікації та покращення взаємодії України з іноземними партнерами в галузі інноваційної діяльності, тобто основні аспекти інтеграції України у глобальний інноваційний простір.

По-перше, суспільно-культурний аспект, який не є показовим у короткостроковій перспективі, але має вагомий вплив на стратегію і успіх інтеграції в розрізі кількох десятиліть. Важко визначити якесь чітке вираження відношення до інновацій в українському суспільстві, але воно скоріше нейтрально-позитивне, а ніж негативне. Це стає добре видно після порівняльного аналізу із американською та китайською культурами. Зокрема, в США феномен винахідників набув широкого суспільного схвалення, оскільки вони діяли в дусі традиційних цінностей: дбайливого відношення до власності, працьовитості, кмітливості. Це зумовлює виражене позитивне відношення до інновацій. На противагу, китайське суспільство вбачало найвищу чесноту в повторенні гарного результату попередніх поколінь, що виражає повагу до них та їх надбань. Інновації викликають суспільне засудження, оскільки розглядаються, як пряма неповага до попередніх поколінь. Базуючись на цих прикладах, ми можемо зробити висновок, що суспільно-культурний аспект для України є нейтральним і не несе вираженого негативного або позитивного впливу на інтеграційні процеси. Таким чином, можна припустити, що покращення суспільного іміджу інновацій та новаторів може покращити суспільні передумови активної інтеграції в глобальний інноваційний простір.

По-друге, правовий аспект відіграє важливу організаційну роль і створює підґрунтя для легальної діяльності в інноваційній сфері. Головною складовою цього аспекту є гармонізація місцевого та міжнародного законодавства в галузі інтелектуальної власності [3, с.345]. Саме ця галузь права регулює первинні процеси інноваційної діяльності та їх перехід до безпосереднього господарського використання. Іншим вагомим складником цього аспекту є синхронізація баз патентів. На даний момент український патент не є тотожним до міжнародного і не має юридичної сили поза межами України. Активізація роботи патентних бюро в напрямку організації реєстрації українських інновацій на міжнародному рівні дозволить впевнено інтегруватися в глобальний простір, а також захистити вітчизняних вчених та підприємців та їх винаходи.

По-третє, фінансування та механізми його забезпечення є одним із найвагоміших аспектів інтеграції. Фінансово-економічний аспект разом з правовим формують переважну частину інтеграційного середовища. Світова практика налічує велику кількість схем інвестування інноваційних проектів різних форм власності та величини. Деякі з них є частково доступними на українському ринку. Водночас інші залишаються недоступними повністю. В зазначеному контексті слід звернути увагу на:

1. Фондрайзінг – процес формування груп інвесторів в ході прямих перемовин із зацікавленими інвесторами, що підібрані за напрямком роботи та розміром можливого інвестиційного пакету. Доступний в основному для інноваційних проектів компаній, що мають реєстрацію в США. Процес участі української компанії в так званих «фондрайзінг сесіях» ускладнений через недосконалість українського інвестиційного законодавства, і через непрозорий статус інвестора.

2. Венчурні фонди – це спеціалізовані інвестиційні фонди, що займаються пошуком та інвестуванням в проекти, що пов'язані із швидким поверненням інвестицій. Як правило, мова йде про новітні технології та інноваційні сфери діяльності. Взаємодія з цими фондами ускладнена з причин, наведених у попередньому пункті. Також варто зазначити, що венчурні фонди можуть приймати участь у фондрайзінгових сесіях.

3. FPO є способом залучення інвестицій великого масштабу. Така форма інвестування може профінансувати інноваційну діяльність компанії на довгостроковій основі і акумулювати значні кошти. Як правило, це є наступний крок після залучення кількох інвестицій від приватних інвесторів чи фондів. Компанії, що мають українську реєстрацію не можуть прямо приймати участь у біржовій діяльності, а також розміщувати свої акції на міжнародних торгівельних площадках. Таке обмеження унеможливлює пряме використання даного інвестиційного інструменту.

4. Залучення прямих інвестицій має місце в Україні і забезпечує основний потік інвестицій в інноваційну сферу із закордону. Проте, зважаючи на недосконалість законодавства, позиції інвесторів часто бувають непрозорими, що змушує їх закладати додаткові ризики, а подекуди й відмовлятися від інвестицій.

Загалом, Україна має достатні передумови для інтегрування в глобальний інноваційний простір, але реальне становище не можна охарактеризувати як абсолютно сприятливе. Більшість ключових аспектів інтеграції вимагають вдосконалення для покращення інноваційного середовища в державі. Варто зазначити, що такі процеси як гармонізація стандартів та законодавства були розпочаті вже давно і постійно покращують інтегрованість України у глобальний інноваційний простір.

1. Довгаль, О.А., Довгаль Г.В. Глобальний інноваційний простір: передумови, специфіка й інструменти формування. Проблеми економіки, 1. 2017. С. 15-20.

2. Федулова Л.І. Тенденції розвитку інноваційної політики та її вплив на економічне зростання. Економіка і прогнозування, 2. 2011. С. 63-81.

3. Федоров, Г.О. Правові аспекти забезпечення інноваційної діяльності в Україні. Закарпатські правові читання: X Міжнародна науково-практична конференція. Ужгород, Україна, 19-21 квітень 2018. Ужгород: Ужгородський національний університет, 2018. С. 344-347.

Телюк К.В.
Львівський національний університет імені Івана Франка
Огінок С.В.
Національний університет «Львівська політехніка»

ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНІ ЦІННОСТІ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Два століття індустріалізації та економічного зростання принесли людству величезний матеріальний прогрес. Зокрема, повоєнний період був одним із етапів небувалого процвітання. Промислова революція та приголомшливий економічний прогрес, що слідував за нею, базувалися на одному ключовому відкритті: широкій доступності вугілля, нафти та газу – викопних палив.

Однак, незважаючи на значний економічний прогрес, людство, здається, переживає "соціальну рецесію". Згубний вплив економічного зростання на навколишнє середовище стає все більш очевидним. Найшвидше це проявляється у кліматичних змінах, які є лише однією з ознак пагубного впливу, що виникає внаслідок сучасних економічних процесів. Є й інші: на глобальному рівні ми спостерігаємо опустелення, ерозію ґрунтів, руйнування лісів та постійне вимирання унікальних видів рослин та тварин. На національному та місцевому рівні ми страждаємо від забруднення повітря, шуму та світла, бездумного знищення цінних ділянок дикої природи.

Сьогодні виникає загроза кліматичних аномалій, поширюються невідомі хвороби, невпинно зростає рівень смертності людей працездатного віку. Саме тому особливої актуальності набуває вивчення взаємозв’язків екології та економіки, а також розуміння еколого-економічних цінностей суспільства.

Рис. 1. Взаємозв’язок екології та економіки [1]

Також відношення економіки та екології можна розглядати з двох альтернативних позицій:

– негативний вплив економіки на природу – який полягає у руйнівних екологічних наслідках та загрозі глобальної екологічної кризи;

– позитивний вплив економіки на природу – який полягає у збережені довкілля, шляхом інвестування в охорону навколишнього середовища [2].

У 2005 році було проведено оцінювання екосистеми тисячоліття ООН, де було підсумовано, що люди активно зловживають природними ресурсами, річками, океанами, ґрунтами та лісами цієї планети. За останні 50 років, люди змінили екосистему швидше та масштабніше, ніж за будь-який період історії людства. Були наведені наступні факти:

– від 10 до 30% усіх видів ссавців, птахів та земноводних наразі під загрозою вимирання;

– 60% екосистем світу були деградовані людським впливом;

– 20% світових коралів були втрачені лише за останні 20 років;

– 50% екосистем водно-болотних угідь світу були знищені за останні п’ять десятиліть;

– з 1945 року в сільське господарство було перетворено більше диких земель, ніж у 18-19 століттях разом;

– світовий рибний ресурс та прісноводні ресурси вже настільки деградовані, що вони не можуть утримати нинішню людську популяцію, не кажучи вже про прогнозоване майбутнє збільшення;

– до 70% річок найбільшої країни світу – Китаю – мертві або вмирають [3].

На основі еколого-економічних цінностей формується така наука як «екологічна економіка», термін що був вперше вжитий у 1989 році у публікації «Концепція екологічної економіки» (Blueprint for a Green economy), яка була присвячена економічному обґрунтуванню концепції сталого розвитку [4].

Проте, не існує стандартного узгодженого визначення екологічної економіки. Її можна розглядати як альтернативне бачення зростання та розвитку, що сприяє підтримці та просуванню економічного, екологічного та соціального добробуту.

Екологічна економіка прагне зобразити зовнішні екологічні наслідки та витрати економіки та запропонувати рішення для зменшення або усунення цих витрат для кращого управління природними ресурсами та сприяння соціальному добробуту.

Основними завданнями еколого-економічного напряму є формування нових напрямів економічної діяльності, пов'язаних зі збереженням довкілля, раціональне використання природних, енергетичних ресурсів, зниження викидів парникових газів, впровадження еко-технологій, переробка та утилізація відходів, виробництво екологічно сприятливої продукції, що приносить дохід та знижує негативний вплив на навколишнє середовище.

Адже екологізація економіки це вагомий чинник економічного прогресу, що повинен базуватися на еколого-економічних цінностях для забезпечення екологічної стійкості і соціальної рівності, яку можна вважати перспективним шляхом до сталого розвитку.

Враховуючи той факт, що екологічний аспект сталого розвитку можна вважати ключовим, оскільки стан навколишнього середовища впливає на всі інші складові концепції (економічні, соціальні та інші), можна сказати, що еколого-економічні цінності є основою забезпечення сталого розвитку.

1. A guidebook to the Green Economy. Issue 1: Green Economy, Green Growth, and Low-Carbon Development – history, definitions and a guide to recent publications. Division for Sustainable Development, UNDESA. URL: https://sustainabledevelopment.un.org/ content/documents/GE%20Guidebook.pdf

2. Економіка довкілля і природних ресурсів: навчальний посібник/за заг. ред. П.Т. Бубенка Харк. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. Х.: ХНУМГ, 2014. 280 с.

3. Barbier E., Markandya A. Blueprint for a Green Economy [Електронний ресурс]. 2007. Режим доступу до ресурсу: https://www.researchgate.net/publication/39015804_Blueprint_for_a_Green_Economy.

4. Green economy [Електронний ресурс]. Режим доступу до ресурсу: https://www.unenvironment.org/explore-topics/green-economy.

Khodyrieva O.O.
National Technical University «Kharkiv Polytechnic Institute»

PECULIARITIES OF FACTORS OF INNOVATIVE DEVELOPMENT OF INDUSTRY OF UKRAINE

At the present stage of development of Ukraine's economy, the situation is such that the innovative activity of industry has slowed down significantly. The emergence of this situation is caused by many factors, ranging from lack of financial resources for innovation by industrial enterprises to the exhaustion of opportunities for innovative enterprises to carry out activities in this direction. To diversify the innovative development of industry, it is necessary to identify factors that will stimulate or slow down this process [1].

The structure of factors of innovative development of industry should be understood as a set of factors, the combination of influence of which will allow to achieve a high level of development of a particular type of economic activity to meet priority state needs and state development.

The following groups of factors of innovative development of industrial enterprises are distinguished: legislative; organizational and managerial; financial and economic; technical and technological; social; humanitarian; information; investment; political.

There are the following groups of inhibitory factors for the introduction of innovations in industrial enterprises[2]:

– economic – insufficient financial support from the state; lack of own funds; high costs of innovation; long payback period of innovations; underdevelopment of the financial market and unwillingness of capital to invest widely in innovation; the difficulty of attracting third-party financial resources due to the low attractiveness of Ukrainian industry for investment; uncertainty of terms of innovation process; high economic risk; low effective demand for products;

– production – lack of information about markets; lack of information about new technologies; insensitivity of enterprises to innovations; lack of opportunities for cooperation with other enterprises and scientific organizations; lack of qualified management of innovation processes aimed at gaining competitive advantage;

– legal – imperfection of the instruments of legal regulation of innovation; lack of optimal level of taxation.

To the above we can add low investment activity of domestic and foreign investors; low level of state funding for innovative development and lack of own funds of enterprises; weakening the relationship between science and industry; imperfection of tax legislation, high cost of innovations;

low level of scientific, technical and technological potential; low level of interaction and cooperation during the development of technological innovations; insufficient financial support from the state; lack of own funds; shortage of qualified personnel.

Therefore, the industrial policy of the state must have an innovation and investment nature of development; prioritize the development of science and intelligence; create appropriate legislative support. It is important to strengthen the effect of those factors that have a positive stimulating effect on the development of innovation and innovation in industry.

1. Стратегія інноваційного розвитку України на 2010-2020 роки в умовах глобалізацій них викликів. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://kno.rada.gov.ua/ komosviti/control/uk/publish /article?art_id=47920.

2. Кузьмін О., Кужда Т. Фактори інноваційного розвитку підприємств / [Електронний ресурс]. Доступний з http://www.experts.in.ua/baza/analitic/index.php? ELEMENT _ID=11391.

Шкорина В.В., Підкамінний І.М.
Київський національний торговельно-економічний університет

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ АГРАРНИХ СТАРТАПІВ В УКРАЇНІ

За останнє двадцятиріччя інформаційно-технологічна індустрія стала справжньою рушійною силою для світової економіки. Процес глобалізації захопив світ, змінив методи ведення господарської діяльності, що абсолютно змінило підходи до управління, отримання знань, інновацій і до їх впровадження у діяльність підприємств.

З розвитком інформаційних технологій, стрімкими темпами розвиваються стартап-компанії, які здатні швидко реагувати на зміни ринку, які є гнучкими до потреб ринку та надають конкретні рішення для своєї цільової аудиторії.

Стартап – це свого роду платформа для реалізації нових інноваційних бізнес-ідей за короткий термін з мінімальною кількістю ресурсів, зокрема фінансових. Оскільки сучасний ринок є досить нестабільним та мінливим, стартап позиціонує себе як «ковток свіжого повітря» та виступає свого роду новою перспективною формою ведення бізнесу. Саме стартапи допомагають вирішувати проблеми з малим та середнім бізнесами, які в подальшому можуть перетворитися у великі компанії, у «компанії-єдинороги».

Інновації давно стали частиною багатьох галузей нашої економіки, а от частиною найконсервативнішої галузі в Україні – аграрної – стали лише у минулому десятилітті. Україна – це аграрно-промислова країна, тому розвиток цієї галузі є безпрограшним варіантом. Аграрії розпочали пізніше всіх, але, як показує статистика, вони наздоганяють фінансовому, промислову та інші галузі економіки.

Давні традиції та технології землеробства аграрії вдосконалюють та намагаються довести до автоматизації. Раніше озброєні народними прикметами та погодними умовами, аграрії сьогодні мають у своєму арсеналі смартфони, дрони, мобільні додатки, системи автоматичного поливу та контролю за вологістю ґрунту. То чи має майбутнє досить цікавий симбіоз двох найперспективніших галузей – IT та агросфера?

На сьогоднішній день одним із основних бар'єрів розвитку стартапів в Україні є відсутність замовників, які б хотіли купувати кінцевий продукт. Як наслідок стартапи створюються в Україні орієнтуючись на клієнтів з інших ринків (США, Європи, Азії). Це дає змогу швидше та легше залучити інвестиції та досягти бажаного результату.

Проблемою всіх стартапів є, звичайно, пошук джерел фінансування або взагалі – їх відсутність. До прикладу, за оцінками експертів обсяг щорічних інвестицій в агросферу України не перевищує $4 млн.[1]. Якщо говорити саме про українські гроші, то вони складають зовсім невелику частку. В той час, якщо порівняти нас з Польщею, то ми знаходимося майже на рівні, але якщо брати до уваги наших північних та південних сусідів, то вони поступаються нам місцем.

Проте в порівнянні з такою розвиненою країною як Німеччина, ми – аутсайдери. Обсяг щорічних інвестицій там становить €29 млн. [2].

Ще однією перешкодою для фінансування цієї галузі є сезонність сільськогосподарських робіт та залежність від погодних умов. За оцінками експертів, лише близько 10% українських агроформувань готові впроваджувати та впроваджують інновації. Інші – банально не можуть їх собі дозволити через вищезазначені проблеми з фінансуванням, а деякі – просто не готові ментально. Тому ці 10% представлені великими агрохолдингами, які є обличчям цієї галузі.

Яскравим прикладом є провідний агрохолдинг «МХП», який у 2017 році разом з Radar Tech і Agrohub оголосили про запуск програми підтримки стартапів MHP Accelerator. Мета цієї програми – пошук, розвиток та інтеграція інноваційних проєктів у сфері агробізнесу.

Якщо деякі ідеї колись вважалися просто «захмарними» та недосяжними, то у 2017 році безпілотні технології дають про себе знати. Український стартап Kray Technologies підписав перші контракти на виробництво агродронів. Апарат вже отримав необхідні патенти в США. В апараті є система комп'ютерного бачення, яка дозволяє розпізнавати перешкоди і автоматично ухилятися від них.

Влітку 2018-го український стартап Soil Lines презентував нову розробку – аналізатор ґрунту на базі мікролазера. Він може використовуватися у польових умовах, надає якісну і кількісну інформацію про хімічний склад ґрунту і дозволяє удобрювати ґрунт тільки тими елементами, які необхідні. Розроблений прилад дозволить аграріям істотно зменшити витрати на добрива і одночасно підвищити врожайність.

В той час як одні працюють над ґрунтами, інші українські розробники вирішують питання зрошення полів. Засновники стартапу Water Cloud UA говорять, що їхній винахід дозволить заощадити мільйони гривень на зрошенні і забезпечити полив культур в регіонах, де спостерігаються проблеми з поставками прісної води.

У 2017 році свою допомогу аграріям запропонували у Парку інновацій UNIT.City. До співпраці з AGRITECH UNIT можуть долучитися українські agritech-стартапи, агрохолдинги, технологічні компанії, міжнародні партнери. Саме тут створюється найбільша концентрація «правильних» людей і проектів. Ця платформа дає можливість обмінюватися досвідом, практикою та тестувати нові бізнес-ідеї.

Якщо розглядати питання того, як держава підтримує агростартаперів, то варто зазначити, що у проєкті Державної цільової програми розвитку аграрного сектору економіки до 2021 року, яку затверджено постановою українського уряду, особливий акцент зроблено на впровадженні технологій та інновацій у вказану сферу. Зокрема це проведення всеукраїнського хакатону аграрних інновацій. Переможцями у 2018-му році стали розробники проекту Organic Portal. Команда отримала сертифікат на 25 тис грн для подальшого розвитку [4].

Друге місце розділили проекти Rest&Buy та StopAgriLoss. Обидві команди отримали сертифікати на 10 тис грн. [4].

В Україні зараз існує майже 100 стартапів, які розиваються або знаходяться тільки на стадії зародження. І тому питання фінансування є вкрай актуальним. Для розвитку стартапів в Україні потрібно збільшувати кількість платформ та системних програм підтримки наукоємних стартап-проектів, створювати дієву бізнес модель взаємодії між науковцями – науковими інституціями – бізнесом – владою, збільшувати інвестування з боку держави, яке потім повертатиметься у вигляді сплати податків та, звичайно – розвивати інформаційні можливості участі українських новаторів в різних міжнародних програмах.

1. Гектари інновацій. Як розвивається український ринок агростартапів. Ліга.Бизнес: [сайт]: URL: https://biz.liga.net/agritech/prodovolstvie/opinion/gektary-innovatsiy-kak-razvivaetsya-ukrainskiy-rynok-agrostartapov

2. Як розвиваються аграрні стартапи в Німеччині? Стаття сайту Aggeek.net: [сайт]: URL: https://aggeek.net/ru-blog/yak-rozvivayutsya-agrarni-startapi-v-nimechchini

3. Майбутнє аграрного бізнесу вже сьогодні. Стаття сайту CEO Club Ukraine: [сайт]: URL: https://ceoclub.com.ua/agrifoodtech

4. Аграрний бізнес у цифрову епоху – українські реалії. Стаття сайту Na chasi: [сайт]: URL: https://nachasi.com/2018/10/02/it-zemlerobstvo/

СЕКЦІЯ 3
ЛЮДСЬКИЙ ТА СОЦІАЛЬНИЙ КАПІТАЛ В СИСТЕМІ АКТИВАТОРІВ ІННОВАЦІЙНОГО ПРОЦЕСУ

Adamovsky A.M.
Lviv Polytechnic National University

DIGITAL SOCIAL INNOVATION AND SUSTAINABILITY

Digital social innovation (DSI) is an emerging phenomenon which broadly refers to the use of information technologies (e.g., broadband, mobile internet, artificial intelligence, machine learning) in social and collaborative innovations [1]. These innovations are created for the value they provide to society through their ability to solve complex social, cultural, environmental and economic challenges. While the concept of social innovation is emerging in the business and management fields, the idea is not altogether novel. Ideas of social responsibility, environmental sustainability, social justice, and ethical decision-making are increasingly important to business; serving to broaden entrepreneurial agendas beyond purely financial and economic measures of performance [2].

Further, digital technologies in postindustrial XXI century – the era of The Internet and Big and Meta Data have called attention to ethical and social concerns related to business' responsible use of technologies and in a manner, which benefits triple: society, economics and environment. This has contributed to increased focus, in research and in practice, on business models which consider the value that accrues to not only the focal enterprise, but to the wider society within which that enterprise seeks to thrive.

Social responsibility in business, also known as corporate social responsibility (CSR), pertains to people and organizations behaving and conducting business ethically and with sensitivity towards social, cultural, economic, and environmental issues.

Responsibility climate describes the openness of business to adopt standards and practices which reflect its ability to add value to society and reflects the general orientation of the business' response to social needs.

Responsibility climate comprises three dimensions: the decision-making; customer-relations and innovation

There are two key points which help to both distinguish and link responsibility and sustainability:

1.A genuine belief in sustainability creates responsibility climates that empower internal and external stakeholders to take ownership of CSR actions [4,5].

2. Innovation is an important mechanism to achieve sustainability goals as well as the involvement of key stakeholders in co-created value [6,7].

Sustainable development is meeting the current society's needs without compromising the ability of future generations to do so (discussible).

From an innovation outcomes standpoint [8]: sustainable performance outcomes by tourism business; minimize ecologically irreversible impacts; preserve cultural heritage; maintain community structures; employment and human resources, and benefit the local community.

Such outcomes ensure: environmental friendliness; respect for local society and culture; economic benefit to the local community in the development of new products and services.

Sustainable business performance outcomes reinforce responsibility of business to society, and outcomes related to environmental, social, cultural, and economic sustainability inform managerial decision-making, customer-relations, and innovation standards and practices.

The past few years have seen a rapid growth in the number of people using ICT to tackle social challenges in areas ranging from healthcare and education to democracy and the environment. This phenomenon, referred to as DSI,

– aims to harness ICT to improve lives and reorient technology towards more social ends;

– empower citizens to take more control over their lives, and to use their collective knowledge and skills to positive effect;

– make government more accountable and transparent;

– foster and promote alternatives to the dominant technological and business models – alternatives which are open and collaborative rather than closed and competitive; and

– the use of technology to create a more environmentally sustainable society.

Examples of DSI include: crowdfunding models to finance new projects; mobile applications linking host and visitors to tourist communities and online technology platforms created for the freely accessible knowledge benefit afforded to society.

Responsibility climate has been described as the business response to the focal aim of building sustainable businesses; and is a relative choice in relation to first accepting that sustainability is important to the business.

Some articles [2] proposes that DSI act as mediating factors between responsibility and sustainability. These four mediating factors are: external collaboration (sources of new, diverse knowledge which is not resident in the organization); funding availability; civic engagement, and support infrastructure.

Examples might include promoting respect for local food, culture, the Arts, and entertainment in the production and consumption of hospitality and tourism products and services.

Final measurement scale for DSI, and further the overall research objective: investigating the mediating role of DSI within the 'responsibility-sustainability' propositional framework[2]:

Sustainability performance will be greater the higher the level of responsibility climate within the focal organization.

Responsibility climate within the focal organization is positively associated with DSI mechanisms.

DSI mechanisms are positively associated with sustainability performance within the focal organization.

Stakeholder engagement and collaboration represents a key mechanism in collaborative innovation. By engaging external partners from business, government, and society through online and other forms of collaboration, the focal organization is able to create new products and services which are aligned to the needs of the needs of the local community while attracting visitors [2].

Very important to understanding the engine behind mobilizing new sustainable innovations are social financing DSI mechanisms. Public, private and third sectors contribute capital, technological and non-technological resources, and volunteering to the development of sustainable outcomes.

Against this responsibility-sustainability framework, DSI represents an important step towards using an emerging concept in business, innovation, technology, and society within hospitality and tourism scholarship.

1. Gaggioli A. Digital social innovation. Cyberpsychol Behav Soc Netw 20 (11). 2017. P. 723.

2. Milwood P.A., Roehl W.S. (2019) Towards a Measurement Scale for Digital Social Innovation: A Responsibility-Sustainability Framework. In: Pesonen J., Neidhardt J. (eds) Information and Communication Technologies in Tourism 2019. Springer, Cham.

4. Font X., Lynes J. Corporate social responsibility in tourism and hospitality. J Sustain Innov 26(7). 2018. P. 1027-1042.

5. Pérez A., Martínez P., Del Bosque IR. The development of a stakeholder-based scale for measuring corporate social responsibility in the banking industry. Serv Bus 7(3). 2013. P. 459-481.

6. Buijtendijk H., Blom J., Vermeer J. Eco-innovation for sustainable tourism transitions as a process of collaborative co-production: the case of a carbon management calculator for the Dutch travel industry. J Sustain Tourism. 2018. P. 1-19.

7. Windrum P., Schartinger D., Rubalcaba L., Gallouj F., Toivonen M. The co-creation of multi-agent social innovations: a bridge between service and social innovation research. European J Innov Manag 19(2). 2016. P. 150-166.

8. Eekels J., Roozenburg NF. A methodological comparison of the structures of scientific research and engineering design: their similarities and differences. Des Stud 12(4). 1991. P. 197-203.

Арабчук Я.І.
Івано-Франківський національний технічний унівеситет нафти і газу

СОЦІАЛЬНИЙ РЕСУРС-МЕХАНІЗМ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ

Питання про місце і роль держави у сучасному суспільстві є архіважливим оскільки вона вистуавє як суб`єкт управління, який забезпечує організацію і функціонування всієї соціально-економічної системи. Управління в широкому розумінні є об'єктивним процесом упорядкування певних систем, що полягає у забезпеченні цілісної й позитивної спрямованості їх функціонування, підтримання заданих параметрів для досягнення мети шляхом обміну інформацією і комунікації між їхніми підсистемами.

В державі, де одночасно змінилися політична, і економічна системи, виник ідеологічний вакуум, піддаються глибокому переосмисленню базові цінності, в тому числі й громадсько-політичні, загострюються проблеми суспільної трансформації, виникають нові механізми соціалізації особистості як громадянина, що відбувається в умовах становлення української державності, з одного боку, а, з іншого – в контексті полікультурності, глобалізації та інформаційної революції, що потребує нових підходів до формування державної політики, пошуку механізму реформування діяльності органів публічної влади.

Взаємодія громадянського суспільства та влади є актуальною проблемою для молодих демократії, особливо для пострадянських держав. Адже без сильного громадянського суспільства подальша розбудова демократії, заснованої на загальнолюдських цінностях, діалогу з владою на паритетних засадах неможлива. Зазначена взаємодія сприяє утвердженню суспільства рівноправних громадян, які, не будучи залежними від держави, свідомо взаємодіють з нею заради спільного блага. Останнє передбачає взаємне пристосування державних, політичних і громадських структур, формування механізмів досягнення компромісів, домовленостей і угод, утвердження культури толерантності як необхідного елементу ефективно діючої соціальної організації та засобу гармонізації відносин між структурами громадянського суспільства і державою.

Європейська інтеграція як демократична відповідь на виклики глобалізаційної доби посилює активізацію діалогу суспільства і влади, структур громадянського суспільства. При цьому успіх діалогу безпосередньо залежить від спільних дій органів державної влади й об'єднань громадян та їх готовності до співробітництва. Отже, в умовах демократії, конструктивна співпраця суспільства та влади дозволяє мобілізувати соціальні ресурси для розв'язання суспільно значущих проблем у загальнодержавному масштабі здійснювати реальний вплив на державну політику. Між тим український парадокс полягає в тому, що українці зневірились, що держава спроможна забезпечити розвиток економіки та високу якість життя. У нас поки що немає державницького самоусвідомлення на усіх рівнях суспільства і саме виховання цих якостей у населення є одним із найважливіших завдань держави. «Це стосується не тільки глави держави, це стосується всіх ланок управління державою. І от всі ці інституції разом, скоординовано, мають виховувати державницьке мислення у людей. Але тої взаємної координації між ними немає» – відзначає академік І. Юхновський [6].

Зрозуміло, що декларативного закріплення цих принципів на державному рівні замало для їхньої повноцінної імплементації. Необхідним компонентом зміцнення нації, з одного боку, і розбудови правової держави, з другого, є ствердження довіри й солідарності. Саме ці феномени є запорукою формування громадянського суспільства, що втілює в собі історичну спільність нації як соціальної спільноти та держави як системи реалізації принципів соціальної справедливості.

Сучасній українській державі потрібно побудувати адекватну та ефективну стратегію націєтворення на засадах соціальної солідарності, спільних прав і обов'язків, цінностей та усвідомлення добровільності обраних зобов'язань. Адже прагнення до національної єдності українці, попри кількасотлітньою колоніальною історією, довели і продовжують гідно та незламно доводити та відстоювати своє право національної самоідентифікації.[1, с. 31].

Створення умов для динамічного, збалансованого розвитку України та її регіонів є насущною метою державної регіональної політики. Саме стан регіонального та місцевого самоврядування беззаперечно є наріжним каменем в становленні України як суверенної, незалежної, демократичної та соціальної держави, а вибраний нею курс на європейську інтеграцію зумовлюють необхідність суттєво підвищити його дієвість. Тут доречними будуть висновки науковців Т. Бутирської та Д. Дзвінчука про те, що «найважливіша для цілісності держави категорія соціальної зв`язаності характеризує єдність устремлінь соціуму під час колективної діяльності, що є по-суті, основним процесом державного будівництва» [2, с. 7].

У сучасній українській науці та практиці публічного управління лише починають формуватися підходи й поодиноко упроваджуватися окремі інструменти регіональної ініціативи, що враховують розв'язання різнополярних завдань – забезпечення політичної, економічної і соціальної стабільності. Ідеться про формування адекватних механізмів модернізації регіональної економічної політики, що має дозволити регіонам своєчасно і системно формувати власні економічні шляхи розвитку та використовувати переваги глобалізації та міжнародної інтеграції. Децентралізація – найактуальніша з усіх впроваджуваних реформ в Україні. Вона має найбільшу довіру й підтримку з боку суспільства, громадян, а також міжнародної спільноти. Реформа з децентралізації і державна політика, зобов'язана впровадити найважливішу мету – розвиток людського потенціалу. Головна стратегічна мета реформи – створення комфортного та безпечного середовища для життя людини в Україні, може бути досягнута шляхом побудови ефективної системи влади на всіх рівнях (громада – район – регіон (область)) передачею максимально можливої кількості повноважень на найближчий до громадянина рівень – громадам. «Місцеве самоврядування за своєю сутністю є домінантою громадянського суспільства, сферою реальної демократії в державі, але досі не виконує повною мірою відповідні функції» -вказує І.О. Дробот [3, с. 112]. Оскільки існуючі механізми розвитку місцевого самоврядування сьогодні не забезпечують отримання необхідних соціальних та економічних результатів тому запропоновані зміни в управлінні дають можливість громаді використовувати власні повноваження, підвищувати ефективність діяльності влади, забезпечувати громадську довіру до органів місцевої влади через прозорі процеси, повноваження, відповідальність і підзвітність, а також демократичний діалог. Саме соціальний капітал. який виникає у громаді як результат взаємної довіри і співпраці громади і місцевої влади повинен слугувати як ресурс для розвитку. Довіра та готовність громади брати на себе ініціативу є фундаментальним фактором успіху реформи децентралізації, що передбачає не лише повноваження, але і відповідальність. Це в свою чергу породжує нові виклики – потрібно кардинально підвищувати компетенцію великої кількості людей на місцевому рівні, аби вони стали лідерами і могли з цим впоратися і керувати цими територіями. І головне, що всі маємо усвідомити, що важливі не тільки трансферти на місцевий рівень, не самі гроші, а те, як їх використовують і як на базі цих трансфертів будується майбутнє для сталого розвитку територій і використання можливостей, які відкриваються в рамках цієї реформи. Ми маємо завершити реформу децентралізації. Для цього нам потрібно провести конституційні зміни, визначити сфери відповідальності і компетенції усіх рівнів влади. Позитивний потенціал (у т.ч. для розвитку) спільноти виникає як результат наявності довіри між її членами. Саме соціальний капітал – норми, неформальні норми або цінності, які роблять можливими колективні дії у групах людей, – дозволяє соціальним групам, неурядовим організаціям власними ресурсами вирішувати значну кількість локальних проблем, без звертання до урядових структур. Управління людськими ресурсами є об'єктивним процесом цілеспрямованого упорядкування взаємовпливів основних чинників соціалізації з метою забезпечення бажаного результату – становлення особистості, толерантної, здатної до порозуміння, спілкування та співпраці з представниками різних структур суспільного буття.

1. Дзвінчук Д.І., Заграй Л.Д., Кононенко В.І. Український пріорітет: нація, соціум, культура: монографія / за ред. акад. АНПН України В.І. Кононенка. Вид. 2-ге. Івано-Франківськ: Місто НВ, 2019. 268 с.

2. Бутирська Т., Дзвінчук І. Теоретико-методологічні основи державного будівництва: монографія. Івано-Франківськ: Місто НВ, 2017. 176 с.

3. Дробот І.О. Гарантування місцевого самоврядування в Україні: теоретико-методологічний аспект: монографія. Львів: ЛРІДУ НДУ, 2010. 312 с.
4. Колтун В.С. Темпоральна парадигма діяльності органів місцевого самоврядування: автореф. дис. докт.наук з держ.упр.: 25.00.04. Київ: Нац. Акад. держ.упр. при Президентові України, 2015. 36 с.
5. Регіони України: проблеми та пріоритети соціально-економічного розвитку: монографія / за ред. З.С. Варналія. Київ: Знання України, 2005. 498 с.
6. Юхновський І.Р. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/

Босак А.О.
Національний університет «Львівська політехніка»

ЕКОНОМІЧНЕ ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЕКТІВ

З часу введення терміну «людський капітал» у науковий обіг [1] було чимало спроб створити систему економічного оцінювання його ефективності. Ці спроби від початку були приречені на невдачу з таких причин: 1) структура людського капіталу не є універсальною, її елементи суттєво відрізняються для різних галузей економічної діяльності, різних країн та різних етапів циклу розвитку виробничо-господарських систем; 2) людський капітал є динамічною системою, яка розвивається нелінійно, в окремі моменти часу мають місце різкі дискретні зміни елементів цієї системи, до того ж ці зміни можуть бути зворотними і характеризується високим ступенем інерційності впливу на результати діяльності; 3) результати оцінювання людського капіталу за певним критерієм чи показником не є алгебраїчною сумою оцінок його окремих елементів, тому виведення так званих «інтегральних» показників оцінювання переважно не має практичного застосування; 4) людський капітал, з одного боку, жорстко прив'язаний до певного об'єкта (група, підрозділ, проект, підприємство), однак, з іншого, – фактично неможливо відділити взаємний вплив елементів людського капіталу різних об'єктів; 5) існує проблема вимірювання суб'єктивних оцінок елементів людського капіталу – спостерігач (аудитор) постійно зіштовхується зі спробами маніпуляції даними, спротивом персоналу та «конкуренцією суджень».

Названі проблеми оцінювання рівня ефективності людського капіталу особливо гостро стоять в умовах розроблення і впровадження інноваційних проектів, оскільки саме поняття інновацій передбачає відсутність прямого аналога, на який можна опертися при проведення розрахунків. Відтак кожного разу, для кожного окремого інноваційного проекту актуалізується проблема підбору команди виконавців, а показники оцінювання ефективності роботи цієї команди мали б визначатися для кожного етапу розроблення проекту. Це не означає, що немає спільних параметрів оцінювання, але слід від початку визначитися, які характеристики та відповідні їм показники будуть спільними для різних стадій проекту, а які будуть варіюватися.

Розроблення системи показників економічного оцінювання рівня ефективності людського капіталу інноваційного проекту базується на структурі елементів людського капіталу. Класичний підхід полягає у віднесенні до людського капіталу таких елементів як: 1) інвестиції в людину, що підвищують її здатність до праці – освіта і професійні навички [2]; 2) система управління робочою силою, що забезпечує виробництво і приріст знань [1]; 3) інтелект, здоров'я, знання, якісна і продуктивна праця і якість життя [3]. Але ці елементи можуть бути по-різному пов'язаними між собою, а спосіб та інтенсивність цих зв'язків напряму впливають на ефективність людського капіталу. Задля побудови системи показників оцінювання людського капіталу інноваційних проектів потрібно виділити його стійкі елементи та описати зв'язки між ними. За одним з підходів людський капітал складається з мотивації і системи цінностей, фізичного здоров'я, емоційної стійкості і адаптивності, знань, практичних навичок та умінь, психологічних властивостей, соціальних взаємодій, особистої і корпоративної культури, соціальних і ділових зв'язків [4]. Відтак людський капітал:

1) розвивається завдяки базовій і спеціальній освіті, практичній діяльності, підвищенню кваліфікації; 2) вимагає вимірювання і аналізу, умов праці і стимулювання, інвестицій у розвиток; 3) створює ризики відтоку спеціалістів, опору менеджменту, зростання витрат, неправомірного використання інтелектуальної власності; 4) формує економічний, науковий, технологічний, конкурентний та соціальний ефекти [4].

Ще один аспект економічного оцінювання ефективності людського капіталу інноваційного проекту визначається самим способом проектування. Порівняння технологій каскадного та спірального проектування інновацій доводить необхідність застосування різних комплексів показників оцінювання людського капіталу та їх різних комбінацій у часовому розрізі. Каскадна модель розробки проекту вважається традиційною, на різних стадіях працюють різні команди фахівців, які готують проектну документацію по кожного етапу проекту і часто не мають уявлення про загальні цілі проекту. Відтак на кожній стадії проекту для кожної групи виконавців потрібно як мінімум врахувати такі показники: 1) чисельність працюючих; 2) фактично витрачений час; 3) середня продуктивність праці; 4) середній індекс зміни продуктивності праці; 5) вартість людського капіталу. Проблема каскадної технології проектування в її тривалості, ймовірність правильності прогнозу комерціалізованої вартості проекту низька. Без такого прогнозу оцінити ефективність людського капіталу проекту неможливо. Натомість спіральна модель проектування базується на циклічному підході, рівень визначеності завдань поступово збільшується, не потрібно чекати реалізації окремих етапів проекту. Розширюється комплекс показників оцінювання людського капіталу інноваційного проекту, їх розрахунок проводиться з кожним нарощенням деталізації завдань проектування, ці розрахунки легко автоматизувати.

Виходячи з цього, оцінювання людського капіталу інноваційного проекту слід проводити у такій послідовності:

1. Встановити чіткі межі між етапами процесу проектування і для кожного з них визначити показники і критерії оцінювання ефективності роботи залученого персоналу. Якщо є можливість – встановити інтегральний показник ефективності окремого етапу проектування, описати спосіб його розрахунку та визначити шкалу зміни.

2. Визначити групи показників, які є спільними для всіх етапів проектування або принаймні для суміжних етапів. Ймовірні комбінації показників в межах групи мають бути визначені наперед залежно від об’єкта проектування та базових компетенцій залучених спеціалістів. Для більшості інноваційних проектів будуть потрібні такі групи показників: а) трудові (середня чисельність різних категорій персоналу та їх частки; продуктивність праці та індекс її зміни; витрати на оплату праці (за складовими) та зарплатомісткість; коефіцієнти завантаження персоналу; коефіцієнт плинності кадрів); б) кваліфікаційні (рівень освіти управлінських працівників та спеціалістів; коефіцієнт необхідності підвищення кваліфікації; коефіцієнт підвищення кваліфікації; рівень конфліктності); в) інформаційні (коефіцієнт володіння ІТ-технологіями; коефіцієнт адаптивності персоналу до ІТ; рівень забезпечення релевантною інформацією; рівень доступу до корпоративних баз даних; рівень інформаційної залежності).

3. Сформувати модель перетворення часткових показників оцінювання людського капіталу в агреговані показники його ефективності (вартість людського капіталу проекту; частина доходу від проекту, додана людським капіталом; потенціал наступного використання людського капіталу; рентабельність інвестування у розвиток людського капіталу; індекс приросту ефективності капіталовкладень тощо).

1. Machlup F., 1962. The Production and Distribution of Knowledge in the United States.

2. Schultz T.W., 1961. Investment in Human Capital. The American Economic Review, Vol.51. No 1. P. 1-17.

3. Becker G.S., 1962. Investment in Human Capital: A Theoretical Analysis. Journal of Political Economy. Vol.70. No.5. Part 2. P. 9-49.

4. Прокопенко І.В., 2016. Людський капітал машинобудівних підприємств: ідентифікація, структура і міжнародна конкурентоспроможність. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Міжнародні економічні відносини та світове господарство», 10(2). С. 75-80.

Гальків Л.І.
Національний університет «Львівська політехніка»
Щука Г.П.
Закарпатський угорський інститут імені Ференца Ракоці ІІ

ЛЮДСЬКИЙ КАПІТАЛ – РУШІЙ ІННОВАТИЗАЦІЇ ТУРИСТИЧНОГО БІЗНЕСУ

Сучасна наука визнала поліаспектні ефекти людського капіталу (ЛК), передусім у фокусі джерела багатства, примножувача вартості та індикатора результативності діяльності економічних агентів. Водночас умови знаннєвої зорієнтованості економіки посилюють значення ЛК в системі активаторів прогресу людства шляхом генерування знань, прийняття креативних рішень, втілення інноваційних проектів, маркером яких є суспільна корисність.

Якісні параметри ЛК визначають можливості інноватизації туристично-рекреаційного комплексу країни. Відтак, системна, адаптивна, дієва політика в царині формування і розвитку ЛК національного рівня є передумовою інноваційних змін сфери туризму країни, її регіонів і окремих туристичних підприємств. Такі зміни Г. Михайліченко [1] розглядає як результат дій, спрямованих на створення нового або зміну існуючого туристського продукту, освоєння нових ринків, використання передових інформаційних і телекомунікаційних технологій, вдосконалення надання туристських, транспортних і готельних послуг, створення стратегічних альянсів для здійснення туристського бізнесу, впровадження сучасних форм організаційно-управлінської діяльності.

Туристична індустрія України, толеруючи глобальні інноваційні тенденції, націлюється на індивідуалізацію попиту туристів. У туристичному потоці упродовж 2011-2018 рр. спостерігається зменшення рівнів в'їзного (з 10,65% до 1,67%) і внутрішнього (з 32,53% до 10,02%) підвидів туризму на тлі домінування і зростання виїзного туризму (з 56,82% до 88,31%). Утрата частини території країни унаслідок анексії Криму і воєнних дій на сході не дозволяє за тривалий період безпосередньо порівнювати загальнонаціональні абсолютні показники про залучених носіїв ЛК. Втім, можемо констатувати, що після різкого падіння у 2014 р. цей показник у туристичній сфері демонструє висхідну динаміку: кількість працівників за 2015-2018 рр. зросла на 23,87%, у т.ч. в юридичних особах – на 10,49%, у ФОП – на 95,94%. Натомість частка працівників, які мають вищу або середню спеціальну освіту в галузі туризму за цей же період демонструє протилежну тенденцію: зниження усього з 46,19% до 38,71%, у т.ч. в юридичних особах – з 46,19% до 39,52%, у ФОП – з 46,21% до 36,26%. Упродовж 2011-2018 рр. динаміка цих часток гармоніює і моделюється параболічними рівняннями ($Y_{(усього)}=-0,535\times x^2+4,254\times x+37,926$. $R^2=0,885$; ($Y_{(юр.\ осіб)}=-0,534\times x^2+4,412\times x+37,268$. $R^2=0,885$; $Y_{(ФОП)}=-0,505\times x^2+3,359\times x+40,861$. $R^2=0,866$). Такі структурні зрушення не свідчать про якісне зростання інноваційного потенціалу вітчизняної сфери туризму.

У час пандемії коронавірусу туристична індустрія втрачає статус глобального драйверу, який забезпечував близько 10% зростання світової економіки, випереджуючи її темпи зміни. Загроза закриття 75 млн. робочих місць спонукає міжнародні інституції до вжиття заходів задля попередження втрат ЛК. Так, міністри туризму країн ЄС, де під загрозою втрати роботи перебуває 10 млн. осіб, намірені до травня 2020 р. ухвалити дорожню карту виходу з кризи. Антикризові заходи щодо ЛК сфери туризму матимуть позитивні ефекти не лише трудоресурсного чи економічного характерів. Очевидно, що інноваційність ЛК послугує атрактором широкого спектру цілої низки ефектів й поза межами туристичної сфери.

1. Михайліченко Г.І. Інноваційний розвиток туризму: монографія. К., 2012. 608 с.

Гуцул О.А.
Львівський національний університет імені Івана Франка
Огінок С.В.
Національний університет «Львівська політехніка»

СОЦІАЛЬНІ ІННОВАЦІЇ: КРИТЕРІЇ УСПІХУ

Початок 21 століття ознаменувався поширенням серед світової спільноти поняття соціальних інновацій. У науковій літературі існує достатньо визначень цього поняття. Найчастіше його вживають, маючи на увазі результат наукової розробки та організації нових соціальних змін, що задовольняють потреби суспільства. Вони розвиваються у сфері охорони здоров'я та соціальних послуг освіти та структурного безробіття, старіння населення, працевлаштування молоді, зниження рівня бідності та підвищення якості життя, проблем глобалізації та міграції, екології та зміни клімату, питань транспорту і мобільності населення, енергоспоживання тощо.

Соціальні інновації складаються з трьох шарів суспільного устрою – соціально-економічних інститутів, соціальної структури й соціокультурних характеристик суспільства – найбільш глибинного шару, і тому стратегічного об‘єкта інноваційної діяльності – набору цінностей, потреб, мотивацій, норм та моделей рутинної поведінки. І чим більше цих складових, тим менше зміни, які відбуваються, піддаються легкому управлінню [1, с. 176]. Однією з головних особливостей соціальних інновацій є віддаленість у часі та часто непередбачуваний результат. Історія нашого розвитку дає нам чимало прикладів, коли хороші соціальні ідеї через багато років несуть негативний вплив на життя, хоча спершу сприймаються з ентузіазмом. Успішність соціальної інновації залежить від чималої кількості чинників.

По-перше, щоб соціальні інновації привели до бажаних результатів, вони мають опиратися на конкретні зміни в моделях поведінки мікрорівня [2, с. 100]. Чимало залежить від прийняття та можливості засвоєння суспільством елементів нововведень. Потрібно врахувати не лише потреби, але й межі можливостей суспільства. Простими словами, треба розуміти, які соціальні групи стануть рушійною силою інноваційного прориву, а хто залишиться байдужим або чинитиме опір.

По-друге, не потрібно забувати того факту, що з точки зору інновацій, як «верхи», так і «низи» суспільства вважаються неефективними. Найнижчі прошарки не володіють ні економічними, ні культурними ресурсами. «Еліта» ж, навіть маючи необхідні ресурси, зосереджена на збереженні свого становища. Крім цього, інноваційний процес у сучасних умовах може мати успіх лише за присутності і активності креативного прошарку населення, тож він повинен втілюватися не «зверху» чи «знизу», а крізь діалог держави та креативного класу. Не варто ототожнювати це поняття з середнім класом. У той час, коли ознаками середнього класу є критерії, пов‘язані зі споживчими можливостями, тобто соціально-професійним статусом, рівнем освіти, доходом, наявністю майна, то креативний клас характеризується творчим потенціалом, бажанням і здатністю бути учасником суспільного розвитку [2, с. 105].

По-третє, при проведенні будь-яких інновацій потрібно формувати позитивну суспільну думку. При виникненні певних труднощів з фінансами легше знайти спонсорів для завершення проектів, що знаходять відгомін у серцях різних верств суспільства. Згадуючи тему грошей, дуже часто при визначенні рівня успішності соціальних нововведень варто звертати увагу на зміни в доході населення: якщо вони збільшуються, держава рухається у правильному руслі.

Можна підсумувати, що соціальні інновації – це комбінація новітніх технологій і конкретних рішень, призначених для покращення життя суспільства. І щоб проект став успішним, варто зосередити увагу не лише на фінансових питаннях, але й на налаштованості цільової аудиторії, її мотивації прийняти ті чи інші зміни.

1. Заславская Т.И. Социальные результаты реформ и задачи социальной политики / Социетальная трансформация российского общества. М.: Дело, 2002. С. 170-183.

2. Гольберт В.В. Социально-структурные аспекты инноваций и государственные стратегии мобилизации инновационного потенциала / Журн. социологии и социальной антропологии. 2007. Том X. № 4. С. 94–111.

Захарчин Г.М., Склярук Т.В.
Національний університет «Львівська політехніка»

ЛЮДСЬКИЙ КАПІТАЛ У СИСТЕМІ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ

У сучасних умовах інтелектуалізації всіх сфер життєдіяльності суспільства змінюється структура національного багатства, в якій людський капітал відіграє визначальну роль, стає особливою цінністю, джерелом інноваційного розвитку. У структурі людського капіталу виділяють знання, компетенції, навички, творчі здібності, моральні цінності, культуру,через призму яких доцільно розглядати основні напрями його розвитку і примноження та вплив на інноваційну активність організації. Всі складові людського капіталу повинні розглядатися як активатори інноваційного розвитку та ефективного протікання інноваційних процесів. Таким чином, людський капітал, стає системоутворювальною основою, надаючи інноваційній системі цілісності, забезпечуючи взаємозв'язок всіх її підсистем через призму людського фактора. Власне,через призму складових людського капіталу зробимо виклад матеріалу.

Залежно від впливу на інноваційну активність виділяють основні (базові) знання, специфічні, на основі яких формується конкурентний потенціал організації, інноваційні знання, які, насамперед, необхідні для інноваційного прориву на ринку і здобуття позицій лідера. Для активної інноваційності потрібні різнопланові та нестандартні знання. Якщо різнопланові знання притаманні кожному працівнику організації в тій чи іншій формі,то нестандартні знання є одиничним явищем і тому виникає проблема, здобуття таких знань. Ще однією важливою проблемою є трансформація індивідуальних знань у колективні, оскільки на практиці спостерігається небажання багатьох людей ділитися своїми знаннями, поширювати їх в межах чи за межами організації. Знання, які не передаються і не створюють нових знань, не можуть стати капіталом. З огляду на це, для використання знань як необхідної складової людського капіталу необхідно використовувати моделі управління знаннями, які спрямовані на забезпечення ефективності створення, зберігання, використання та поширення знань в межах організації, тобто, управління знаннями на всіх етапах єдиного ланцюжка їхнього життєвого циклу. Тільки таким чином знання виконуватимуть роль інтелектуального ресурсу і активу людського капіталу. Світовий досвід багатий різними моделями управління знаннями, серед яких найчастіше зустрічаються такі, як:чотирьохфазна модель І Нонаки й Х.Такеучі, модель К.Вінга, модель Л.Едвінсона, модель організації ,що навчається П.Сенге, модель Е.Караяніса, яка поєднує управління знаннями з інформаційними технологіями та організаційним пізнанням,та інші. У цих моделях поєднується класифікація знань (явні, неявні знання) із носіями знань,тобто, рівнями навчання і передачі знань від індивіда до колективу (групи) та організації загалом. Спільним для всіх перелічених моделей є ідея, яка полягає у тому, щоб неявні знання (досвід, навички) перевести у явні, формалізовані. Відмінним є способи й механізм передачі та поширення знань. Вітчизняні організації можуть використовувати ці моделі, адаптувавши до своєї структури, корпоративної місії й середовища.

На основі знань формуються нові компетенції, які є основою для створення й реалізації інноваційних продуктів. Основний набір компетенцій визначено Рамковою програмою оновлення ключових компетенцій, схваленою Європарламентом і Радою Європейського Союзу 17 січня 2018 р. Опанування ключовими компетенціями є основною умовою не тільки для особистого розвитку, але й зміцнення інтелектуального потенціалу організації та суспільства. Професійна компетентність є результатом колективного процесу навчання,тому на рівні організації стає колективною компетентністю. Для здійснення успішної інноваційної діяльності обов'язковими є три типи навичок:технічні,аналітичні,комунікативні.

Відповідно до знань, компетенцій, креативних здібностей та інших особистісних характеристик виділяють два основні типи людей, схильних до інновацій – концептульні інноватори і експериментальні інноватори, які мають суттєві засадничі відмінності. Концептуальним інноваторам притаманне вміння формулювати інноваційну ідею та втілювати її в

практичну площину. З огляду часових рамок, це доволі швидкий процес, що не вимагає тривалих досліджень. У цьому перевага концептуальних інновацій. Однак, концептуальним інноваторам складніше придумувати свіжі ідеї, не вистачає оригінальності, тому вони часто вдаються до модернізації колишніх ідей. Представники цього типу інноваційності рідко здійснюють нові відкриття. Експериментальні інноватори приходять до інноваційних знахідок методом проб і помилок, тому цей процес може бути тривалим і займати багато часу. Однак, цей процес одночасно дає можливість інноваторам збагачуватись досвідом, розвиватись і набувати нових навичок. Експериментальна інновація вимагає поступового накопичення знань, але експериментальним інноваторам простіше продукувати нові оригінальні ідеї, ніж концептуальним інноваторам.

Визначення того, які знання необхідні для інноваційного розвитку організації і які ключові компетенції потрібні для формування стійких переваг на ринку, спонукає до побудови системи нової менеджменту знань та інноваційного менеджменту. Таким чином, не тільки людський капітал впливає на інноваційний розвиток, але й фактор інноваційності спонукає до пошуку нових форми відтворення людського капіталу на інноваційній основі.

Доповнювальною складовою активаторів інноваційного розвитку є творчі здібності людини, її креативне та дивергентне мислення, які можуть розвинути потенціал нестандартного знання і стати поштовхом до зростання креативного класу і його активного впливу на інноваційні процеси.

У шкалі ціннісних орієнтацій людини, безперечно, знання є важливою цінністю, яка пов'язана із культурою, причому в єдиній тріаді культури думки, мислення й спільнодії. Для інтелектуальної організації система цінностей, які сповідує весь персонал організації, є ознакою і наслідком високої організаційної культури. З огляду на це, організаційна культура сьогодні є формою колективного пізнання, що істотно розширює не тільки інноваційний простір можливостей, забезпечує гармонійну збалансованість комерційних й соціальних інновацій, але й утверджує принципи доброчесної поведінки на ринку всіх суб'єктів.

Отже, якісними ознаками, які забезпечують інноваційну активність організації є знання, активний інтелект людини, які трансформуються у колективний інтелект; інтелектуальний потенціал організації; професійна компетентність, що трансформується у організаційну компетентність; креативність людини, здатну створити синергетичну креативність організації; професійна культура, яка в інноваційній системі трансформується в інноваційну культуру.

Літорович О.В.
Національний університет «Львівська політехніка»

АКТУАЛЬНІСТЬ ПРИНЦИПІВ АНРІ ФАЙОЛЯ В ВИПАДКУ ВІДДАЛЕНОЇ ПРАЦІ

Одним з представників адміністративної школи був Анрі Файоль. Вчений обґрунтував принципи управління, які були новаторськими не лише для його часу, а й актуальні і по сьогоденні. В основу наукових ідей цієї школи покладено його власний тридцятирічний досвід успішного управління великою гірничо-металургійною компанією у Франції.

Анрі Файоль виділив 14 універсальних принципів, на яких має будуватися результативне та ефективне управління, а саме [1, с. 274]: розподіл праці, наявність влади у одного суб'єкта, здатного ставити завдання та відповідати за підсумкові результати, єдність влади, результати діяльності, дисциплінованість, пріоритет загальних інтересів перед індивідуальними, стимулювання та винагорода працівників, централізований характер, необхідність взаємодії між керівником і підлеглими, суворий внутрішній порядок, рівність всіх членів організації, стабільність працівників, ініціативність та корпоративний дух.

Із аналізу принципів слідує, що для них характерна універсальність, творчий підхід керівника у використанні та відповідність природі у побудові принципів.

Однак у сучасних умовах можна стверджувати, що через виникнення різноманітних стилів управління, деякі з цих принципів були піддані змінам та переосмисленню з метою зробити їх кращими та ефективнішими для організацій.

У сучасній літературі можна виокремити сучасне трактування принципів Анрі Файоля табл. 1 [2;3;4].

Таблиця 1

Сучасне трактування принципів управління у випадку віддаленої праці

Принципи	Прояв принципів
необхідність взаємодії між керівником і підлеглими	компенсація відстань між співробітниками, створенням формального і неформального спілкування з використанням онлайн чатів
наявність влади	вибір правильного стилю спілкування, залежно від потреб та вибір найбільш підходящого тип зв'язку для команди
Розподіл праці	співпрацю в роботі з документами та електронними таблицями з використання інструментів для швидкого відео або візуальної комунікації та інструментів совісного використання екрана
Результати діяльності	контроль через системи управління проектами, а також облік робочого часу, відвідуваність та ін. через спеціальні програми.
Суворий внутрішній порядок	впровадження систем для документації та стандартизації спосіб роботи, які постійно вдосконалюється, оскільки працівники можуть розвивати свої власні процеси та процедури, що можуть не відповідати з тим як працюють інші працівники.
Стимулювання та винагорода працівників	фахівці готові отримувати менше за можливість працювати з дому, однак варто платити співробітникам добре, виявляти кращого співробітника та враховувати перевиконання ключових показників ефективності, видаючи премію. Також розвивати як фахівця – оплачувати навчальні курси, відвідування конференцій та інших профільних заходів і надавати додаткові вихідні та оплачуваний лікарняний у разі хвороби.
Корпоративний дух	Створення відео та використання послуг відео конференцій, як спосіб надихнути команду та зміцнити основні поняття про культуру компанії (наприклад, про бачення і місії). А також створення і підтримування спілкування не пов'язаного з роботою, розділення бачення майбутнього компанії та тримати команди в курсі справ компанії та задіяння всієї команди у важливих заходах і проектах.

Джерело: власна розробка на основі [2,3,4].

Варто зазначити, що досі не сформований єдиний погляд щодо кількісної структури принципів, які беруться до уваги в управлінській діяльності.

На думку дослідника О.О. Максименко, А. Файоль зробив акцент на необхідності підтримання гармонії в організації за рахунок встановлення такої атмосфери, яка б сприяла встановленню єдності, ініціативи та лояльності працівників [5, с. 5], однак таку атмосферу проблемно відтворити у випадку віддаленої праці працівників.

Проте на думку дослідниці О.Н. Монгуш, принципи управління А. Файоля в сучасних кризових умовах не втратили свого значення та сьогодні є невід'ємною частиною освітніх програм з соціології та менеджменту. Де окремо можна відзначити принципи поділу праці, влади і відповідальності, ієрархії, сталості складу персоналу та єдності персоналу [6, с. 36-37].

Реймонд Едвардс стверджує, що елементи і принципи управління Анрі Файоля можуть зустрічаються в сучасних організаціях декількома способами: як прийняті в деяких галузях практики, так і оновлені версії оригінальних принципів або елементів, або як залишки історії організації, до якої альтернативної практики і філософії пропонуються. Американські військові являються яскравим зразком організація, яка продовжує використовувати ці принципи [7, с. 47].

На нашу думку, на сьогоднішній день в випадку віддаленої праці під час карантину в країні актуальні такі принципи Анрі Файоля, як розподіл праці між виконавцями, наявність влади у одного суб'єкта, здатного ставити завдання і відповідати за підсумкові результати, необхідність взаємодії між керівником та підлеглими, дисципліна, підпорядкування приватних інтересів загальним, ініціатива, єдність персоналу, і найголовніший принцип для менеджера, який працює з віддаленими працівниками – це отримання результату, а саме прибутку. Та в цій ситуації стає проблемним принципом стимулювання працівників та підтримання корпоративного духу.

1. Михалкина Е., Костенко Е. История менеджмента.Учебное пособие. Ростов на Дону: Южній федеральній університет. 2014. 274 с.

2. Равсон Р. Управление удаленными сотрудниками: 21 стратегия. 2020. Режим доступу: https://biz30.timedoctor.com/ru

3. Гербер С. 11 методов управления удаленной командой. 2015. Режим доступу: https://habr.com/ru/post/296648

4. Управление удаленными сотрудниками. 7 главных принципов. ПланФакт. 2019. Режим доступу: https://planfact.io/blog/posts/upravlenie-udalennymi-sotrudnikami-7-glavnyh-principov

5. Максименко А.А. Ценностный подход к анализу теории управления: ревизия теории школы научного менеджмента. Ярославский педагогический вестник. Гуманитарные науки. 2011. №3. Том 1. С. 5.

6. Монгуш О.Н. Принципы менеджмента. IV международная научно-практическая конференция МЦНС «НАУКА И ПРОСВЕЩЕНИЕ». 2020. С. 36-37.

7. Raymond Edwards. An Elaboration of the Administrative Theory of the 14 Principles of Management by Henri Fayol. Department of Business & Public Administration, Southern University at New Orleans USA, 2018. 47 p.

Lober G.O.
Dziurakh Y.M.
Lviv Polytechnic National University

THE RIGHT TO LIFE AS THE INTEGRAL RIGHT OF HUMAN AND CITIZEN IN UKRAINE AND IN THE WORLD: A THEORETICAL ASPECT

The right to life is a complex, multifunctional institution with diverse relationships with other legal, state and public institutions. Hence its specific characteristics in the formation, operation and internal structure.

To define a person's right to life, one must understand what is meant by the concept of human life. Life is a multifaceted concept and changes its meaning depending on its scope. There are different definitions, interpretations of life, the peculiarities of which are explained by the specifics of the fields of knowledge in which these definitions are formulated. For example, religion, biology, medicine, philosophy, sociology and other sciences reflect their vision of human life as a phenomenon of nature.

N. Kalchenko states that the right to life is a natural, integral opportunity for the protection the protection of the inviolability of life and the freedom to dispose of it, guaranteed by the rules of internal legislation and international legal acts [1, p. 75].

Scientists P. Rabinovich and M. Khavroniuk define the content of the human right to life by such opportunities as the right to be born, the right to demand the elimination of the danger posed by entrepreneurial or other activity that threatens life and health, the right to self-protection from the real danger to life, including the right to the necessary defense, the right to apply for the protection and protection of one's life to state, non-state and international services and organizations, the right to protect and save the life of each person as a result of intentional or reckless objection other persons, as well as accidents related to man-made disasters, natural disasters, action of high-risk sources, etc., by authorized law enforcement officers, rescue services, medical and other workers, as

well as the right to save their lives by other people according to the existing moral and legal norms in the society, the right that the law will not contain any grounds for arbitrary deprivation of life, the right to dispose of life at its own discretion, including and expose it to the risk and require so that natural processes were dying on their own in the final stages of fatal illness or injury and life artificially continued [2, p. 117–118].

There ore, human right to life should be understood as the subjective right, which implies a measure of possible behavior regarding the use of life as a social good, envisaged by the individual, his biological existence and self-development. The legal clarification of the human right to life takes into account various aspects, given that the law under study is a fundamental human right and has a rather complicated internal and external structure.

1. Kalchenko N.V. Civil rights of man: current problems of theory and practice: monograph / NV. Kalchenko. Volgograd: 2004. 187 p.

2. Rabinovich P., Khavroniuk M. Human and citizen rights: textbook manual. K.: Attica, 2004. 463 p.

Maksymovych Sergii
CERGE-EI, Czech Republic

DECISION-MAKING IN THE HOUSEHOLD AND MATERIAL DEPRIVATION

Multiple studies find that providing income transfers to women has a stronger impact on particular household outcomes than providing income transfers[1] to men. These outcomes include child health and higher household expenditure on nutrition, health, and housing (e.g., Bobonis, 2009; Duflo, 2003; Lee and Pocock, 2007; Lundberg et al., 1997; Lundberg and Ward-Batts, 2000; Hoddinott and Haddad, 1995). The mechanisms underlying this impact remain an active research area (Lundberg and Pollak, 2007). Specifically, the mechanism underscored in much of the recent work is that transfers to women enhance women's empowerment so that household expenditures become more in line with women's preferences which are more pro-family and pro-child than men's (e.g., Duflo, 2012; Bobonis, 2009). Nevertheless, several studies do not find a strong positive association between women's income and household living conditions (e.g., Braido et al. (2012); Haushofer and Shapiro (2016); Thomas (1990)). Thus, there is some doubt regarding the conventional mechanism behind the effects of women-targeting income transfers targeted to women. This paper provides additional evidence that questions the logic of the conventional mechanism and supports an alternative interpretation.

The conventional explanation that the positive effects of targeting income transfers to women result from women empowerment would be correct under two assumptions. First, the income transfers targeted to women should be correlated with women's control in the household. Second, conditional on women's control, these transfers should not be correlated with other determinants of household outcomes (Cameron and Triverdi, 2005)[2]. Based on evidence in the literature, I conclude that the first assumption holds. However, the findings of this study combined with findings in the literature suggest that the second assumption might not hold. Specifically, in my analysis of Eurostat data I find that male control is also correlated with household material conditions. Few other studies also find that the income transfers to women also change the extent of male control in

[1] Income transfer mainly refers to cash transfer programs (e.g., Bolsa Alimentação or PROGRESA), but also to transfers during field experiments or incomes brought by price shocks in markets of female-specific crops (cultivated only by women).

[2] In other words, the studies estimating the impact of income transfers targeted to women use presence of these transfers as a proxy variable for women control. The two mentioned assumptions that presence of the transfers should be correlated with women empowerment and not correlated with other determinants of the household outcomes are correspondingly the relevance and the redundancy assumptions made about the proxy variable.

the household. Another study (Haushofer and Shapiro, 2016) finds that cash transfers do not affect female empowerment in households, but their measure of female empowerment is based on reported instances and attitudes to domestic violence. Therefore, income transfers to women affect male control and female control simultaneously while each is independently related to household material conditions. Thus, it may not be accurate to ascribe the effects of women-targeting income transfers to women empowerment alone[3].

In this research, I employ direct measures of household decision control, instead of income-based proxies. Further, unlike the existing work on household living conditions, which focuses on shares of specific goods on total household expenditures, I study direct measures of material deprivation and ask about their relationship to the nature of household decision making. The analysis is based on EU-SILC data from 2010, covering 18 EU member countries. The ability to measure both household control structure and relevant household outcomes directly affects the results qualitatively. As in most existing studies, women's relative income is strongly associated with better household outcomes and this association turns out to be robust to controlling for direct measures of decision-making control in the household. However, predominant male control over decisions and, even more so, predominant female control is associated with worse material conditions of the household compared to the balanced control of household decision making[4]. Most of the existing work implicitly assumes that changes in female control are necessarily accompanied by equivalent and opposite changes in male control[5]. However, the EU-SILC data suggest that female and male control can increase simultaneously when both partners start deciding on more items, i.e., when the overlap of their spheres of responsibility expands. An alternative explanation is that the observed effects are driven by an increased collaboration of household members, i.e., by increase in the balanced control. In this paper, I attempt to verify this conjecture.

The EU-SILC data does not allow me to study the association of windfall income and female and male control. Moreover, my OLS results could be affected by measurement error or reverse causality. Thus, to shed more light on the negative association of unbalanced control and household income, I instrument for the observed mode of decision-making using the share of 4-year-olds in formal childcare, the gender-gap in unemployment, and the gender-gap in weekly work-hours. The results of the IV estimation are in accord with the baseline OLS results supporting the notion that the mode of decision-making affects material status of households.

To further support the main argument that income transfers do not affect household outcomes only through female empowerment, I show that the degree to which household members pool their incomes is not closely related to the allocation of control over spending decisions. However, for the conventional interpretation to be correct, households which do not pool income should be much more likely to make decisions separately. This is because individual transfers to households which pool income should not make a difference as it is not important who exactly receives income when it is pooled. Moreover, households which do not pool incomes should be much more likely to make decisions separately because if they make decisions collectively, it matters less if they pool income or not[6]. Nevertheless, the share of households making decisions collectively among those who do not pool incomes is about the same as among those who do. This last finding also contributes to the two strands of empirical literature: the literature that tests the unitary model of the household, and in the socio-economic literature that explores the management of finances in families.

The EU-SILC 2010 data contains responses about the shares of partners' individual income contributed to a common pool. I find households that pool income are more likely to use a more

[3] In addition, Tommasi (2017) finds that positive effects of cash transfers to women in the Mexican PROGRESA program are mostly driven by a subsample of women who already controlled most of household resources before the transfer. However, if the conventional explanation was accurate, these results would be driven instead by a subsample of women who do not possess significant control over household resources before the transfer.

[4] In Section 4, I indirectly test for the possibility that this association is a consequence of reverse causality and reject this notion.

[5] This is the case in the framework of collective models; see, e.g., Almås (2015).

[6] Some studies, however, mention the “labelling effect” or “spending inertia” (Lundberg and Pollak, 2007) which characterize income transfers. However, these effects are not large and the evidence is scarce.

balanced decision-making mode. This finding is important to the literature on the unitary model of the household and the family finance literature. In particular, it underlies concerns expressed in the family finances literature that households with no income pooling are likely to end up in a situation in which there is significant inequality between household members (Elizabeth, 2001; Pahl, 2005). Moreover, it is clear that not all households pool income, thus violating the assumption of the unitary model[7].

1. Bobonis G.J. (2009). Is the Allocation of Resources within the Household Efficient? New Evidence from a Randomized Experiment. Journal of Political Economy, pages 453-503.
2. Duo E. (2003). Grandmothers and Granddaughters: Old-Age Pensions and Intrahousehold Allocation in South Africa. The World Bank Economic Review.
3. Lee J., Pocock M.L. (2007). Intrahousehold allocation of financial resources: evidence from South Korean individual bank accounts. Review of Economics of the Household, pages 41-58.
4. Lundberg S.J., Pollak R.A., Wales T.J. (1997). Do Husbands and Wives Poool Their Resources? Evidence from the United Kingdom Child Benefit. The Journal of Human Resources, pages 463-480.
5. Lundberg S., Ward-Batts J. (2000). Saving for Retirement: Household Bargaining and Household Net Worth. Working paper. michigan retirement research center, University of Michigan.
6. Hoddinott J., Haddad L. (1995). Does Female Income Share Influence Household Expenditures? Oxford Bulletin of Economics and Statistics, pages 77-96.
7. Lundberg S.J., Pollak R.A. (2007). The American Family and Family Economics.
8. Journal of Economic Perspectives, 21(2). P. 3-26.
9. Duo E. (2012). Women Empowerment and Economic Development. Journal of Economic Literature, pages 1051-1079.
10. Braido L. H., Olinto P., Perrone H. (2012). Gender Bias in Intrahousehold Allocation: Evidence from and Unintentional Experiment. Review of Economics and Statistics, pages 552-565.
11. Haushofer J., Shapiro J. (2016). The Short-Term Impact of Unconditional Cash-Transfers to the Poor: Experimental Evidence from Kenya. Quarterly Journal of Economics.
12. Thomas D. (1990). Intra-Household Resource Allocation: An Inferential Approach. Journal of Human Resources, pages 635-664.
13. Cameron A.C., Trivedi P.K. (2005). Microeconometrics: Methods and Applications. Cambridge University Press.
14. Elizabeth V. (2001). Managing money, managing coupledom: a critical investigation of cohabitants' money management practices. Sociological Review, pages 389-411.
15. Pahl J. (2005). Individualisation in Couple Finances: Who Pays for the Children? Social Policy and Society, pages 381-391.
16. Sergii Maksymovych, 2017. Decision-Making in the Household and Material Deprivation, CERGE-EI Working Papers wp604, The Center for Economic Research and Graduate Education – Economics Institute, Prague.

Mukhit-Ardager Sydyknazarov
L.N. Gumilyov Eurasian National University

KAZAKHSTAN'S YOUTH IN THE DYNAMICS OF CHANGES IN SUBCULTURES: PRO-SOCIAL OR COUNTER-SOCIAL

Certain values influence the formation of youth subcultures and social worlds. Subsequently, within the framework of the functioning of subcultures, an axiology common to them only is noticeable.

The main difference between subcultures and their concept is a separate axiology, its own values in the field of perception of reality and definition of situations that can be manifested both in specific behavior, social activity, as well as externally – in the style of clothing and artistic creativity (especially, in music).

[7] The fact that partners pool income implies that they behave as if they have common arguments in their utility functions or even a common utility function. If they did not, none would pool individual income because a partner could take it all for personal use.

The turbulent environment in educational organizations, the presence or absence of subcultural literacy, and the inability to realize social aspirations / promotion within the prevailing socio-economic system also play an important role. This type of perception of subcultures focuses on the analysis of a "secondary", complementary identity.

The wish to emphasize one's individuality through a characteristic, often controversial image and style of clothing also falls under the concept of subculture. Therefore, it should be said that modern youth subcultures are divided into modern subcultures focused on the search for alternative adaptation to reality.

The term "subculture" has many definitions, depending on the scientific discipline that explains them. The subculture category can be successfully applied to the social activities of some young people against the rules of the world established by adults. However, it is important that a subculture is described when the group contains the following four elements:

1. Ideological attitudes – the main value views, the system of worldview of subcultures' members, most often included in the statements of representatives of this environment,

2. Traditions and customs – based on the belief that the individual prevails over moral norms, which leads to manifestations of greater freedom, objective and subjectively understood naturalness in clothing and lifestyle, openness that violates the dominant standards of behavior in local communities; this is a special way of life that seeks to meet the need for self-realization in the style and manners defined by this subculture as priority;

3. Forming an image, creating a look – an image that is common to this subculture; it is also an intercultural legitimation, a distinctive feature that allows you to identify "friend or foe" in the dichotomy.

4. Creative activity – literary, musical, graphic, film, Internet publications, cyber activities and other types of activities that form the basis of the artistic manifesto of subcultural ideology.

However, the first decade of the new Millennium is slowly demonstrating the need to redefine the concepts used so far, as ongoing cultural and social changes indicate the transition to the next stage in the process of subculture formation, which can be called fragmentation and cultural mixing. The boundaries between subculture models began to blur, and their specific elements were separated and mixed. As a result, new narrow cultural circles were created which sometimes exist in one subculture, and sometimes leave it. And if previously the core of these changes was in rock music, which had an extremely strong impact on social and moral changes, then, most of the existing subcultures now are also grouped around the musical culture, for example, Korean Pop Music.

The very existence of some subcultures does not necessarily have to be characterized by a deviant character, since not all of them are counter-social, not all of them must be against social norms and values, but only for their creative processing and formation of their own worldview.

Our social surveys of characteristic features of self-reference in youth subcultures have showed the following results.

Young people perceive existing or imagined subcultures more as pro-social than counter-social. In other words, groups of young people who do not pose a threat to society demonstrate their readiness to participate in solving society's problems.

Thus, 20.1% of young people define subcultures as a form of self-affirmation / self-identification (Temporary hobby of young people, leisure form (30.1%), lifestyle of young people, fashion direction (35.1%). Only on average, respondents of all three age cohorts of young people (12%) define subcultures as "a form of protest in the youth environment, and 6.7% of respondents perceive subculture communities as "a group of young people who have problems with the law", thus referring to them as antisocial groups, as demonstrating criticism of any foundations of society. However, this opposition is not extreme, as clearly defined anti-social groups, in which not only members of such communities not only criticize public orders and foundations, but also seek to destroy them.

According to a number of researchers, "in general, the youth informal movement in Kazakhstan is characterized by a "subcultural diffusion", "a mix of different fashion trends" [1].

A crisis of traditional forms of identity among young people of Kazakhstan is not observed, conversely, the traditional understanding of identity prevails.

Relatively loyal (there is no reason to speak about the dominant type of loyalty) perception of existing subcultures, even in the size of the statistical error of some of them, is a marker of the fact that the Kazakh society, like any developed society, tolerably perceives the emergence of alternative forms of culture, and as an integral part of it – youth subcultures which indicates a satisfactory level of tolerance for the new and different from the existing one.

It is important to note that among Kazakhstan's youth, there are no passive or active aggressive forms of ultranationalist subcultures that can be observed in other countries.

1. Biekenova N. The role and place of youth subculture in the processes of consolidation of Kazakhstani society //http://e-history.kz.

Прокопишин-Рашкевич Л.М.
Національний університет «Львівська політехніка»

СОЦІАЛЬНА ІННОВАЦІЯ ЯК ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОБРОБУТУ СУСПІЛЬСТВА

Сьогодні чимало структур бізнесу стикаються з такими важливими викликами як здатність ефективно пристосуватись до конкурентних умов ведення підприємницької діяльності, залучення відповідного людського капіталу, зростання очікувань громадськості щодо вирішення соціальних, економічних та екологічних проблем. Інвестуючи в нові джерела інновацій, включаючи партнерство із соціальним бізнесом та генеруючи нові продукти, – все це в свою чергу забезпечує можливість вирішення соціальних проблем і підтримання репутації бізнесу.

Інновації є ключовим фактором розвитку бізнесу та важливим інструментом для посилення та підтримки конкурентних переваг. Все більше компаній намагаються оперувати соціальними інноваціями, вирішуючи нагальні соціальні питання. Так, бізнес починає займатися складними соціальними, економічними та екологічними проблемами, оскільки зацікавлені сторони цього очікують і тому, що такі дії потрібні і для власної стійкості в сучасних умовах.

Соціальні інновації також спрямовані на покращення умов праці, подолання проблем, пов’язаних із сферою охорони здоров'я, культури чи освіти [1]. Отже, соціальні інновації повинні супроводжувати зміни в соціальній сфері та фокусуватись на покращенні якості життя країни загалом.

Згідно опитування Deloitte Millennial Survey 2016, повідомляється, що бізнес повинен бути більш орієнтований на працівників, клієнтів та суспільство [2]. Тому все більше компаній пропонують працівникам виконувати такі завдання, як працювати із місцевим бізнесом, державними установами з метою вирішення соціальних проблем. Співробітники організацій консультують соціальних підприємців як ефективно прискорити зростання бізнесу та розширити свої можливості. Ще інші фірми мають здатність спонсорувати розвиток інноваційних ідей соціального та екологічного спрямування, надаючи працівникам певні кошти для їх генералізації.

Соціальні інновації часто включають багатостороннє співробітництво. Компанії все частіше співпрацюють із широким колом зовнішніх партнерів. Так, складні проблеми вимагають комплексного рішення за участі різних галузей та секторів. Це в свою чергу породжує унікальні та найважливіші активи для роботи із соціальними змінами.

Насправді соціальні нововведення втілюються досить складно, оскільки визначення їхніх конкретних параметрів та алгоритму реалізації є нелегким процесом. Одне і та ж сама інновація може себе по різному проявляти в тій чий іншій країні, суспільстві чи організаціях.

Стратегічні орієнтири соціально економічного розвитку України потребують врахування світового досвіду визначення пріоритетних напрямків із національними особливостями країни. В Україні нормативно закріплені пріоритетні науково-технічні напрями України, що відповідають принципам розвитку науки та техніки, особливостям охорони довкілля та

покращення стану економіки і екології. Проте в міру обмеженості фінансових можливостей країни досить складно забезпечити їх підтримку та забезпечити курс економічного розвитку України в аспекті забезпечення добробуту суспільства на інноваційних засадах.

1. Федулова Л.І. (2008). Соціальні інновації в системі соціально-економічних відносин. Науковий журнал «Український соціум». 3(86). С. 60-74.
2. The 2016 Deloitte Millennial Survey. Retrieved from https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/global/Documents/About-Deloitte/gx-millenial-survey-2016-exec-summary.pdf.

Рачинська Г.В., Слободюк А.М.
Національний університет «Львівська політехніка»

СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЯК ІНСТРУМЕНТ ІННОВАЦІЙНОЇ СТРАТЕГІЇ І ТАКТИКИ СТІЙКОГО РОЗВИТКУ БІЗНЕСУ НА ПРИКЛАДІ УКРАЇНСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Сутність інноваційних процесів, які відбуваються в будь-якій складній виробничо-господарській системі – це сукупність прогресивних, позитивних нових змін, що безперервно виникають у часі і просторі і сприяють якісному розвитку суспільства. Тенденції розвитку світової економіки, подальше загострення конкуренції на ринку вимагають від менеджерів усіх рівнів не стільки навиків кількісної оцінки певних альтернатив управління, а і постійного пошуку, нестандартних шляхів вирішення економічних завдань.

Активними інструментами соціальної відповідальності є соціальні звіти. Сьогодні все більше компаній в усьому світі поряд із фінансовою звітністю публікують соціальні звіти, які містять інформацію про соціальні та екологічні аспекти їх діяльності. Оприлюднення соціальних звітів свідчить про відкритість і прозорість діяльності бізнесу, сприяє активізації підприємств по залученню інвестицій, державних замовлень, кваліфікованих трудових ресурсів, зростання його продуктивності тощо. В Україні, починаючи з 2019 р, підприємства вперше мають подавати звіт про управління (це не стосується бюджетних установ, мікропідприємств та малих підприємств). Тому проблема соціального розвитку підприємств, інтеграції соціальної відповідальності в бізнес-модель вітчизняного бізнесу, а відтак, і звітності є надзвичайно актуальною і виступає мотивуючим чинником до його ділової досконалості у контексті загальнолюдських проблем [1].

Серед компаній, які впроваджують ідеологію корпоративної соціальної відповідальності в Україні, піонерами і лідерами є філіали міжнародних фірм таких як COCA-COLA, L'Oréal, глобальні компанії "Хенкель, Nestlé, McDonald's, Група Метінвест і багато інших. Ці фірми активно публікують свою соціальну звітність, інвестують і пропагують такі напрямки розвитку своїх філій на теренах України як розвиток персоналу, екологія, розвиток територіальних громад, освітні проекти, розвиток корпоративного волонтерства тощо. Західноукраїнська нафтова компанія «Концерн Галнафтогаз» – рідкісний приклад суто українського бізнесу, що послідовно обрав для себе шлях співпраці з суспільством.

АТ «Концерн Галнафтогаз» входить до складу ОККО Group та є провідною українською компанією, основною діяльністю якої є роздрібна реалізація пального та супутніх товарів через мережу автозаправних комплексів «ОККО» [2]. Масштабним соціальним проектом мережі АЗК ОККО є проект «Благаю, живи! Безпека на дорозі». Компанія закликає водіїв та пішоходів відмовитися від використання смартфонів та інших ґаджетів під час дорожнього руху. Завдяки спеціальному обладнанню відвідувачі заправних комплексів зможуть зануритися у віртуальний світ дорожнього руху та взяти участь у повчальному тесті.

Основною причиною виникнення даної ідеї в компанії можна вважати певні соціальні фактори. Враховуючи тенденцію зі зростання аварій на дорогах України, в яких гине щороку

понад 3 тисячі осіб, а понад 30 тисяч осіб отримують травми і те, що український показник смертності в ДТП є одним із найвищих у Європі, ця проблема дуже турбує компанію, оскільки діяльність мережі ОККО безпосередньо пов'язана з дорогами та водіями.

На АЗК «ОККО» відбувається збір вживаних речей для малозабезпечених. З цією метою встановлено уже 23 спеціальні контейнери на заправках мережі у 6 містах України – це Львів, Київ, Одеса, Дніпро, Харків, Маріуполь [2]. Даний проект вирішує відразу дві важливі проблеми: це допомога людям, котрі опинилися у скрутних життєвих обставинах, і пропагування екологічно відповідального ставлення до речей, яким ще можна дати друге життя. Партнерами ОККО є громадські організації, які безкоштовно розподіляють речі серед соціально незахищених громадян.

Компанія однією з перших в Україні приєдналася до глобальної ініціативи Go green, спрямованої на розвиток екологічних і ресурсозбережних ініціатив у діяльності компанії. Тому, вона встановила сонячні електростанції на даху двох своїх автозаправних комплексів – у Києві та Чернівцях та змонтувала сонячну електростанцію потужністю 200 кВт на даху та фасаді будівлі свого центрального офісу у Львові.

АТ «Концерн Галнафтогаз» бере на себе важливу соціальну роль. Компанія підтримує благодійні ініціативи, спрямовані на допомогу медикам, у зв'язку з сьогоднішньою пандемією, на збір речей для малозабезпечених верств населення, охорону довкілля, ресурсозбереженіть та безбар'єрність. Соціальна відповідальність бізнесу не обмежується сумлінною сплатою податків і зборів, а вимагає постійної підтримки громадських ініціатив, участі у вирішенні важливих суспільних проблем. Тому діяльність мережі ОККО поширюється й на такі напрями, як подолання бідності, підтримка відповідальної поведінки на автошляхах усіх учасників дорожнього руху, енергоефективність та енергоощадливість

Ще одним прикладом вітчизняної компанії, яка активно підтримує стратегію соціальної відповідальності бізнесу є ТОВ "Полтава – Сад", яка має замкнутий цикл – від вирощування моркви до упакування кінцевого продукту, відомого під брендом "моркішка".

Вирощується морква на полях, розташованих в Полтавському районі Полтавської області, яка є однією із найчистіших в екологічному плані областей України. Компанія "Полтава – Сад", підтвердила сертифікат міжнародного стандарту IFS Food Version, а також володіє сертифікатом міжнародного стандарту Global GAP, який вказує, що продукція не лише високої якості, але і безпечна для використання [3].

UKRAVIT- український виробник засобів захисту рослин і мікродобрив. У 2018 р. компанія заснувала Інститут здоров'я рослин. Це – унікальний проект, який сприяє аграріям досліджувати ґрунт, воду, насіння і посадковий матеріал. Розробки тестуються в унікальному центрі, який являє собою комплекс підземних теплиць, фітотронних кімнат і кліматичних камер, які дозволяють вирощувати культури в реальних умовах протягом року. Протестовані розробки запускаються у виробництво на заводі UKRAVIT. Окрім цього, вчені проводять апробацію нових видів добрив для аеропоніки [3].

Таким чином, соціальна відповідальність українського бізнесу є реальністю, яка підтверджує цивілізованість компаній, є індикатором конкурентоспроможності і якості для споживачів, партнерів, інвесторів, працедавців, персоналу, територіальних громад, органів місцевої влади. Завданням для усіх зацікавлених стейкхолдерів на найближчу перспективу є розроблення механізмів для широкого впровадження цієї стратегії в діяльності максимальної кількості вітчизняних фірм.

1. Рачинська Г.В., Копець Г.Р. Інструменти активізування соціальної відповідальності підприємств в концепції ділової досконалості бізнесу // European Journal of Economics and Management. Режим доступу до ресурсу: https://eujem.cz/wp-content/uploads/2019/eujem 2019 5 2/eujem 2019 5 2.pdf P. 45-55. 2019.

2. Про нас ОККО [Електронний ресурс] // Офіційний вебсайт. 2020. Режим доступу до ресурсу: https://www.okko.ua/fuel-map.

3. Глобальное позеленение. Как украинский бизнес откликается на мировые экотренды. Власть денег. № 4. 2020.

Сас Н.М.
Полтавський національний педагогічний університет
імені В.Г. Короленка

ЗАСОБИ ЗБОРУ ІДЕЙ: МОЖЛИВОСТІ ТА ОБМЕЖЕННЯ

В сучасних умовах особливо актуальним стає розробка системи управління ідеями як інструменту для розвитку організації, установи, закладу [4]. У будь-якій системі управління ідеями важливими є засоби їх збору. Окремі засоби збору ідей в організації, досвід їх використання розкрито Р.Долженко, К.Озеров, А.Садриев, Н.Сас, Ю.Смирнов. Найбільш застосовуваними є «ящик для ідей і пропозицій»; кайзден-пропозиції; автоматизовані засоби. Цікавим уявляється узагальнення можливостей та обмежень відомих засобів збору ідей.

У доцифрову епоху пропозиції збирали за допомогою «ящика для ідей і пропозицій», в який автор поміщав ідею, викладену на папері. Такі бокси стояли в кожному підрозділі (відділі або цеху) підприємства. Використання ящика ідей як засобу їх збору виявило такі обмеження: сам принцип такої системи не прозорий: автор не може відслідкувати повний цикл розгляду ідеї (ідеї можуть бути втрачені або вкрадені, складно аналізувати їх потік, складно давати зворотний зв'язок авторам); ефективність процедур відбору та експертизи пропозицій співробітників стала все більше знижуватися через зростання складності забезпечення об'єктивності і компетентності їх виконання; ящик для пропозицій був позбавлений можливості публічного обговорення ідей всім колективом компанії і їх оперативної реалізації її окремими зацікавленими співробітниками; відсутність інформації про підсумки оцінки та впровадження внесених пропозицій, позначатися на мотивації подальшої творчої діяльності авторів.

У системі кайдзен-пропозицій основний акцент ставиться не на індивідуальній творчості, а на колективній роботі в рамках команд безперервного вдосконалення (так звані «гуртки якості», які об'єднують в неформальні групи співробітників окремих підрозділів). Недоліком такого засобу збору ідей та пропозицій складність використання для розробки великих продуктових інновацій. Однак цей недолік долається в процесі створення спеціальних венчурних команд і інкубаторів ідей, професійні учасники яких чітко зорієнтовані на пошук в організації перспективних, насамперед, проривних ідей, їх якнайшвидше втілення і просування отриманих результатів на ринок [2].

Зростаюча складність управління ідеями в компаніях зумовила появу і широкое поширення спеціальних програмних продуктів [3]. Все різноманіття даних програмних продуктів можна розділити на чотири основні групи.

Перша група об'єднує програми централізованих автоматизованих систем таких як: «біржа ідей», «єдине вікно інновацій», «інформаційний інкубатор інноваційних ідей». Вона дозволяє всім співробітникам реєструватися в якості здобувачів, незалежних експертів, вносити пропозиції без досилання пакета документів на папері, направляти пропозиції на експертизу, стежити за поточним станом пропозиції. Р.а. долженко Специфіка цих програм, яка полягає в тому, що їх використання здійснюється в режимі віддаленого доступу, за якого користувач, фізично не володіючи програмою, може реалізувати лише її функціональні можливості, відносить ці програми до числа, так званих, «хмарних сервісів». Друга група об'єднує програми, що базуються на використанні методу соціального рейтингування, який передбачає публічне обговорення поданих пропозицій, їх оцінку і ранжування залежно від підсумків проведеного голосування. Можливості програм цієї групи дозволяють виокремлювати найбільш важливі і цікаві ідеї і, надаючи їм відповідний рейтинг, робити їх реалізацію більш пріоритетною. Третя група програм базується на відборі ідей за допомогою проведення торгів на так званих ринках передбачень, призначених для створення прогнозів різної тематики та отримання на їх основі інформації щодо, наприклад, зміни споживацьких цінностей і ринкових очікувань. Загальна ідеологія побудови програмного забезпечення, що працює з ринками передбачень, полягає в розробці ресурсу, за допомогою якого приймаються ставки учасників на настання тієї або тієї події [5]. Четверта група програм

працюють як інноваційні майданчики, що надають своїм користувачам доступ до функцій з організації мозкових штурмів, проведення нарад, засідань закритих груп, вихід на різні бази даних тощо.

Важливим, на нашу думку є висновок М.Сушко про те, що за використання системи управління бізнес-процесами (за якої управління власне ідеями стає одним із бізнес-процесів компанії), окремий продукт для управління ідеями стає не потрібним. Будь-який співробітник зможе легко щось запропонувати. Ініціатор просто вносить заявку, вона автоматично потрапляє на керівника або співробітника, відповідального за розбір ідей. На етапі збору ідея може також уточнюватися, якщо якісь нюанси не зрозумілі [6].

Інформаційні системи для управління ідеями – програмні продукти, які дозволяють співробітникам вносити пропозиції, а керівництву систематично отримувати їх і працювати з ними – набагато зручніші у використанні. Проте й вони не позбавлені обмежуючих характеристик. Зокрема, не у всіх співробітників є доступ до комп'ютера; не всі володіють електронними програмами для створення креслень або схем з докладними поясненнями. Це вимагає додаткового навчання персоналу [2].

Аналіз досвіду застосування розглянутих засобів збору ідей дав можливість виявити ряд факторів, що перешкоджають активному залученню співробітників в інноваційний процес (незалежно від засобу збору ідей). До їх числа можна віднести: низьку поінформованість працівників; складну процедуру подання та оформлення заявок; тривалий термін розгляду заявок; відсутність доступу до професійних консультацій; страх відмови від розгляду заявок, побоювання критики; низьку залученість бізнес-підрозділів на етапі відбору і оцінки пропозицій; недостатню вмотивованість працівників на впровадження інновацій; недостатній рівень інноваційної культури на підприємстві, в організації, установі; відсутність дієвого механізму контролю за впровадженням пропозицій; труднощі в оцінці економічного ефекту від інновацій.

1. Долженко Р.А. Концепция организации инновационной деятельности компании (на примере коммерческого банка) / Финансы и кредит. 2014. № 33(609). С. 10-16.

2. Озеров К.Г. Система кайдзен-предложений на «Петро». URL: http://www.up-pro.ru/library/production/kaydzen.

3. Садриев А.Р. Управление знаниями в инновационной деятельности современных компаний / Управление интеллектуальной собственностью как фактор повышения эффективности развития организаций. Казань: Казан. ун-т, 2013. С. 23-34.

4. Сас Н. Основи інноваційного управління навчальними закладами: навч.-метод. посіб. Полтава: СПДФО Гаража М.Ф., 2013. 178 с.

5. Смирнов Ю. Невидимая рука рынка предсказаний! / Идеи из будущего. URL: http://ideas4future.info.

6. Сушко М. Создание своей системы управления идеями. URL: https://neaktor.com/blog/2019/05/24 /sistemy.

7. Хомутський Д. Управление идеями: как организовать процесс. Управление компанией. № 8. 2005. URL: https://www.cfin.ru/press/zhuk/2005-8/index.shtml.

Симак А.В., Іванус С.В.
Національний університет «Львівська політехніка»

ВПЛИВ COVID-19 НА НАШЕ ЗВИЧНЕ ЖИТТЯ

Як показує аналіз сучасної економіки, значних результатів підприємства можуть досягти при умові пошуку нових можливостей, які відкриває господарське середовище щодо виготовлення, впровадження нових видів товарів, освоєння нових ринків, форм організації виробництва. Все це передбачає особливий стиль ведення бізнесу, основою якого є орієнтація на впровадження інноваційних технологій, нововведень і проведення систематичної та цілеспрямованої інноваційної політики [1]. Але, на жаль, у цьому році карантин вніс свої корективи в економіку всіх країн.

Надворі травень… Перша весна, яка завітала до нас не так урочисто і весело, як робила це раніше. Подейкують, що світ уже ніколи не буде попереднім, та сприймати це за дійсність заважко для нас. Боляче усвідомлювати, що звичні для кожного походи в кіно, на вечірки, на каву в колі друзів доведеться відкласти на невизначений термін. Варто зазначити, що за час нашого існування на цьому світі, нікому не вдавалось такою значною мірою порушити нашу зону комфорту, як covid-19.

Вірус вдерся в усі сфери нашого життя. В економічному плані йому вдалося раціоналізувати наші покупки. Маючи незначні збереження та обмаль можливостей для заробітку, ми ретельно аналізуємо кожну з них. Якщо поглянути на наші минулі придбання, то можна зробити висновок, що багато речей не мали нагальної необхідності, але робили наше життя більш яскравим та наповненим. Багато людей сьогодні зіштовхнулись із фінансовими труднощами, та мають визнати, що це ще більше згуртовує людей і кожен прагне допомогти ближньому, як не словом, то ділом.

Не можна не відзначити позитивний вплив на духовну сферу нашого життя. Тільки зараз, коли багато часу доводиться проводити вдома, стало менше факторів, які здатні розконцентровувати увагу, ми почали занурюватися у свій внутрішній світ. Розпочати діалог із собою було надзвичайно важко, проте коли це вдалося зробити, то наче відкрилося інше дихання, ми почали прислуховуватися до себе, розуміти логіку наших дій, що раніше робились несвідомо. Ми починаємо аналізувати свої вчинки у минулому і розуміти, які саме ситуації сприяли тому, якими ми є сьогодні.

Соціальна сфера постраждала найбільше, оскільки бути у вирі подій для нас завжди було важливо, а зараз щоб убезпечити себе від covid-19 доводиться уникати спілкування з іншими людьми. Ми вимушені нові знайомства, відпочинок великими компаніями поставити на паузу і єдине, що гріє душу в такі часи, то згадки про чудово проведений час разом і надія на світле майбутнє, яке неодмінно чекає невдовзі на нас. Якраз в такі миті народжуються цікаві ідеї, інноваційні винаходи та нові товари, які в майбутньому можуть заполонити ринки і приносити чималі прибутки своїм розробникам.

Отже, коронавірус став для нас нелегким випробуванням, яке назавжди змінить наше ставлення до цього світу. Ми можемо сприйняти його як шанс для пізнання себе, свого кола спілкування та способу життя, яке неодмінно відновиться в звичному ритмі, та уже з новими пріоритетами та цінностями.

1. Жуков С., Дюгованець О. Інноваційна політика на шляху євроінтеграції: завдання і виклики для України. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://dspace.tneu.edu.ua/bitstream/316497/4710/1/Жуков%20С..pdf.

Хім М.К.
Національний університет «Львівська політехніка»

ОСОБЛИВОСТІ ПРОСУВАННЯ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ КАР'ЄРНОЮ ДРАБИНОЮ: НАЦІОНАЛЬНИЙ ТА ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД

Питання кар'єрного зростання державного службовця залишається і сьогодні надзвичайно актуальним, так як з адаптацією чинного законодавства до стандартів ЄС та здійсненням внутрішніх реформ виникає необхідність аналізу на відповідність їх потребам громадян України та вимогам ЄС. Так, вивчення світового досвіду, а також набуття та вдосконалення власного, має стати одним з пріоритетних завдань управлінської науки.

Підвищення ефективності роботи державного службовця не можливе без фомування кардинально нового образу державного службовця, для якого на першому місці такі цінності як особистісний та професійний розвиток, кар'єрне зростання, наполегливість, вміння висловити та відстояти власну думку, моральність та ін. Так, побудова успішної кар'єри не

можлива без усвідомленої позиції, чіткого уявлення про своє майбутнє кар'єрне та професійне зростання та просування кар'єрною драбиною.

Так, за даними різних соціологічних опитувань проведених у 2019 році асоціацією «Професійний уряд», Центром з питань демократії, розвитку та верховенства права Стенфордського університету встановлено, що одним із основних мотиваційних факторів можна виділити перспективи кар'єрного зростання [1]. Ставлення в пріоритет такого фактору характерний для службовців віком до 50 років. Після досягнення 50 років бажання службового просування реєструється все рідше. Бажання державних службовців просуватись кар'єрною драбиною може бути пов'язано також і з тим, їх професійні можливості вище потрібних по посаді або ж що їхня посада низько оплачується [2].

Професійний розвиток та кар'єрне зростання державних службовців України регулюється Законом«Про державну службу», «Про освіту» та Законом «Про вищу освіту», а також іншими законодавчими та нормативно-правовими актами.

Статті 48-49 Закону України «Про державну службу» охоплюють питання організації підвищення рівня професійної компетенції державних службовців, яке необхідно проводити постійно. Підвищення кваліфікації може здійснюватися методами: навчання за спеціальними професійними програмами, тематичні семінари, спеціалізовані навчальні курси,тренінги, стажування, самоосвіта. Державний службовець з урахуванням його професійної підготовки та професійної компетентності може бути переведений на більш високу посаду або ж йому може бути присвоєно більш високий ранг.

У Франції посада державного службовця залежить від стажу роботи та гарантується протягом підвищення рівня професійної компетенції. Підтвердженням того, що державний службовець може перейти на посаду вищого ієрархічного рівня є обов' язкове професійне навчання.

У ФРН державним службовцям присвоюється 4 ранги: нижчий, середній, підвищений та вищий. Кожен з цих рангів потребує відповідного рівня освіти. Претенденти на посаду мають проходять довготривалу підготовчу службу та складають іспит (за вийнятком для деяких професій вимагається певний стаж служби) повинні пройти, як правило, тривалу підготовчу службу і скласти іспит на допуск до роботи на відповідній посаді (за деякими професіям замість цього потрібен певний стаж роботи). В рамках кожного службового рангу є кілька посад (фактично аналогічних звань) від нижчих до вищих, що дає можливість просуватися по службовій драбині [3].

Згідно з Законом «Про державну службу в Республіці Білорусь» підставами для просування державних службовців кар'єрною драбиною є результати підготовки, перепідготовки, підвищення кваліфікації, стажування та самоосвіти тощо.

Так бачимо, що в країнах Європи, в основному вимоги щодо підвищення рівня професійної компетенції є дещо подібними. Всі вони адаптуються до певної країни та вимог часу, так як сьогодні все гостріше відчувається необхідність підготовки нової генерації висококваліфікованих державних службовців, спроможних ефективно і в найкоротші строки реалізувати в країні реформи. Старі та нові правила кар'єрного просування узагальнено у таблиці 1.

Таблиця 1

Старі та нові правила кар'єрного просування державних службовців в країнах ЄС

Старі правила	Нові правила
Державні службовці вивчають те, що їм диктують вищі щаблі або усалені моделі	Державні службовці отримують знання, відповідно обставин, своїх цілей чи цілей команди
Горизонтальний чи вертикальний напрям кар'єрного зростання	Розвиток та зростання у будь-якому напрямку
Основне – навчання	Основа – корисний досвід та навчання
Державні службовці навчаються в аудиторіях, класах, рідше в інтернеті	Навчаються на курсах та в мікрогрупах.
Корпоративний Університет – навчальний центр	Корпоративний Університет об'єднує лідерів та міжфункціональні групи

Продовження табл. 1

Старі правила	Нові правила
Навчанні відповідно до програми	Навчання на основі постійного координованого досвіду
Навчання проводять лише кваліфіковані експерти та спеціалісти	Навчання може проводитись будь-якими уповноваженими працівниками організації
Сертифікати та дипломи можуть видати лише акредитовані установи	Повноваження надходять у формі "роз'єд- наних повноважень", де люди отримують сертифікати багатьма способами

Примітка: складено на основі джерела [4]

Слід відзначити, що державний службовець повинен реально оцінювани свої наявні та можливі знання та вміння. Тому кар'єра і просування по службі мають будуватись на основі загальної участі обох сторін та їх спільній відповідальності за «свою» частину організації цього процесу. Стимулювання державних службовців просуватися кар'єрними сходинками не буде можливим без:

– активного розвитку горизонтальних, як формальних так і неформальних комунікацій як передумови для всебічного розвитку;

– збільшення кількості нових ідей та пропозицій і, як наслідок, розширення кола генераторів ідей з числа підлеглих співробітників;

– створення організаційних умов для розширення знань та компетенцій, безперервного розвитку співробітників в процесі організаційного навчання;

– ускладнення системи мотивації;

– формування сприятливого інноваційного клімату й середовища;

– підтримання умов творчої діяльності співробітників;

– гнучкості системи організації відбору та винагороди нових ідей та пропозицій.

1. Дослідження організаційної культури державних службовців в Україні. Професійний уряд. 2019. 49 с. URL: http://pgaukraine.org/wp-content/uploads/2019/07/PGA-KSE_Civil-Service-Feedback-Loop_Report_1_June-2019_UKR.pdf

2. Воронько Л. Успішна кар'єра державного службовця: сутність, умови та фактори побудови. Державне управління: теорія та практика. 2013. № 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ Dutp_2013_1_23.

3. Олуйко В., Тюріна Н., Гаман Т., Примуш Р., Карвацка Н., Назарчук Т. Управління персоналом в умовах децентралізації / За заг. ред. доктора наук з державного управління, професора, Заслуженого юриста України В.М. Олуйк. Київ, 2018. 504 с.

4. Професійний розвиток державних службовців в країнах Східного партнерства: результати порівняльного дослідження реформи державної служби (збірка метріалів) /[М. Канавець (кер. авт. колективу), Ю. Лихач, А. Кукуля; за заг. ред. К. Ващенка]; пер. з англ. І. Бєлобратова, О. Рачинська, Ю. Федина. 2-ге вид., виправ. і допов. Київ: Центр адаптації державної служби до стандартів Європейського Союзу. 2017. 112 с.

Шевцова Г.З., Соколова Г.Б.
Інститут економіки промисловості НАН України

ФОРМУВАННЯ ЦИФРОВОЇ КУЛЬТУРИ ПЕРСОНАЛУ ЯК ДОВГОСТРОКОВИЙ ЧИННИК РОЗВИТКУ ХІМІЧНИХ КОМПАНІЙ

Такі мегатренди сучасності, як глобалізація, екологізація і неоіндустріалізація промислового виробництва, спричиняють швидкі трансформації у світовому хімічному бізнесі. Все більше лідерів хімічної індустрії узгоджують свої стратегічні цілі з цілями сталого розвитку. Але найзначніші сучасні виклики і можливості розвитку галузі пов'язані з цифровізацією виробництва і впровадженням смарт-технологій. Активно формується Chemicals 4.0 – галузева концепція імплементації основ четвертої промислової революції у хімічній індустрії [1, 2]. Вона є провідним концептуальним підходом для виведення хімічних технологій,

виробництв, ланцюгів вартості й ринків на принципово новий рівень завдяки системному використанню смарт-інновацій та інформаційно-комунікаційних технологій.

Наприклад, у хімічній компанії Merck був упроваджений пілотний проект з використання доповненої реальності на лініях пакування продукції [3]. Операторам запропонували використовувати окуляри Google, через які вони отримували інструкції з виконання різних операцій. Це звільнило їм руки і дало змогу виконувати різні завдання за допомогою доповненої реальності. Мета полягала в тому, щоб допомогти операторам бути ефективнішими і виконувати операції з підвищеною якістю та безпекою.

Фахівці McKinsey&Company [4] дослідили напрями цифрового впливу на хімічну галузь, включаючи трансформації у бізнес-процесах, ланцюгах вартості, попиті та на ринках кінцевої хімічної продукції. Ґрунтуючись на успішному досвіді компаній-лідерів, вони запропонували зосередитися на таких складових цифрових перетворень:

– створити чітку стратегію цифрового розвитку компанії;
– визначити необхідні цифрові інструменти та оцінити їх вплив;
– оцінити наявний та необхідний рівень навичок персоналу;
– розробити правильну систему організації та управління цифровими змінами;
– побудувати дорожню карту цифрових трансформацій;
– створити систему розвитку цифрової культури.

Останню складову варто розглядати у більш широкому контексті – в рамках розвитку системи управління персоналом в епоху постіндустріальної економіки.

Довгострокова конкурентоспроможність компаній та темпи їх розвитку у постіндустріальній економіці визначаються насамперед якістю роботи з інформацією, знаннями. Саме такі навички є необхідними як для технічних виконавців, так і для менеджерів. Відомий соціолог М. Кастельс у монографії [5] зазначає, що «нова виробнича система вимагає нової робочої сили, ті індивіді та групи, які не в змозі набути інформаційної кваліфікації, можуть бути вилучені зі складу робочої сили або понижені за рангом як працівники».

Зазвичай у системі управління розвитком персоналу виділяють професійне навчання, підвищення кваліфікації та перепідготовку кадрів. У сучасних умовах, коли цифровізація стає стратегічним пріоритетом багатьох компаній, напрями професійного навчання персоналу мають бути доповнені ще одним важливим блоком – формуванням та розвитком цифрових навичок, див. рисунок.

Рис. Напрямки професійного навчання персоналу

Про важливість цього аспекту для хімічної промисловості свідчать результати дослідження компанії Price waterhouse Coopers, під час якого були опитані працівники 222 хімічних компаній з 26 країн світу [6]. Було виявлено, що відсутність цифрової культури та навчання є найбільшим викликом для багатьох суб’єктів галузі, про що зауважили 52% опитаних. 56% респондентів

зазначили, що цифрове навчання потребує значних фінансових інвестицій, а 47% – висловили думку про те, що керівництво не має ясного бачення напрямів розвитку цифрових перетворень. На питаннях безпеки даних та конфіденційності у зв'язку з використанням зовнішніх даних акцентували увагу 26% опитаних, на відсутності цифрових стандартів і норм – 23%.

Таким чином, у рамках стратегії цифрової трансформації хімічних компаній необхідним компонентом є системна підтримки процесів формування і розвитку цифрової культури, включаючи вирішення питань цінностей, лідерства, комунікацій, інфраструктури, безпеки й навчання.

Водночас хімічне виробництво має багатономенклатурний характер і значні відмінності у рівні техніко-технологічного забезпечення, тож потенціал та напрями цифрового розвитку окремих галузевих сегментів залежать від їх місця у глобальних ланцюгах доданої вартості, розвитку галузей-споживачів та інших особливостей. Перспективи подальших досліджень будуть пов'язані з опрацюванням секторальних стратегій цифровізації хімічного виробництва та розробкою відповідних рекомендацій щодо формування цифрової культури.

1. Шевцова Г.З. Хімічна індустрія 4.0 як галузева концепція реалізації основ четвертої промислової революції. Економічний вісник Донбасу. 2017. № 2. С. 35-41.

2. Meincke H., Nickel J.-P., Westerheide P. Chemistry 4.0 – Growth through innovationin a transforming world. Journal of Business Chemistry. 2018. Vol. 15. P. 42-53.

3. Business Investments, German company Merck doubles production in Cataloniaafter €40M investment overthelast 4 years. 20th September 2019. URL: https://axiomgroupe.com/articles/3263-business-investments-german-company-merck-doubles-production-in-catalonia-after-40m-investment-over-the-last-4-years.html

4. Klei A., Moder M., Stockdale O., Weihe U., Winkler G.Digital in chemicals: From technology to impact. McKinsey & Company. 2017.

5. Кастельс М. Информационная эпоха: экономика, общество и культура. Пер. с анл. под ред. О. Шкаратана. М: ГУ-ВШЭ, 2000. 608 с.

6. Geissbauer R.,VedsoJ. Schrauf S. Industry 4.0: Building the digital enterprise. Chemicals key findings.Pricewater house Coopers. 2016.

СЕКЦІЯ 4
МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНЕ ТА ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Бондаренко Л.П., Кудь А.О.
Національний університет «Львівська політехніка»

ВЕНЧУРНІ ІНВЕСТИЦІЇ ЯК КАТАЛІЗАТОР ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ

Зміни в економіці України, а також обрання нею курсу на європейську інтеграцію спричинюють пошук нових джерел фінансування для модернізації економіки країни, зокрема інвестування інноваційних проектів. Серед сучасних джерел фінансування окремо можна виділити залучення венчурного капіталу. Венчурний капітал – це кошти професійних учасників ринку, що інвестуються спільно з підприємницькими коштами для фінансування початкових стадій діяльності підприємства або на етапі його активного розвитку [1].

Провівши дослідження українського інвестиційного ринку, бачимо, що загальний обсяг венчурних інвестицій в українські стартапи у 2019 році (незважаючи на дещо нестабільну ситуацію в країні через вибори) досяг $510 млн – це в 1,5 рази більше а ніж в 2018 році (в 2018 році інвестиції зросли порівняно з 2017 роком в 1,3 рази) (рис.1).

Найбільше зростання інвестицій спостерігається в тих сферах які безпосередньо пов'язані з розробкою програмного забезпечення, хардверних продуктів та онлайн-сервісами [4].

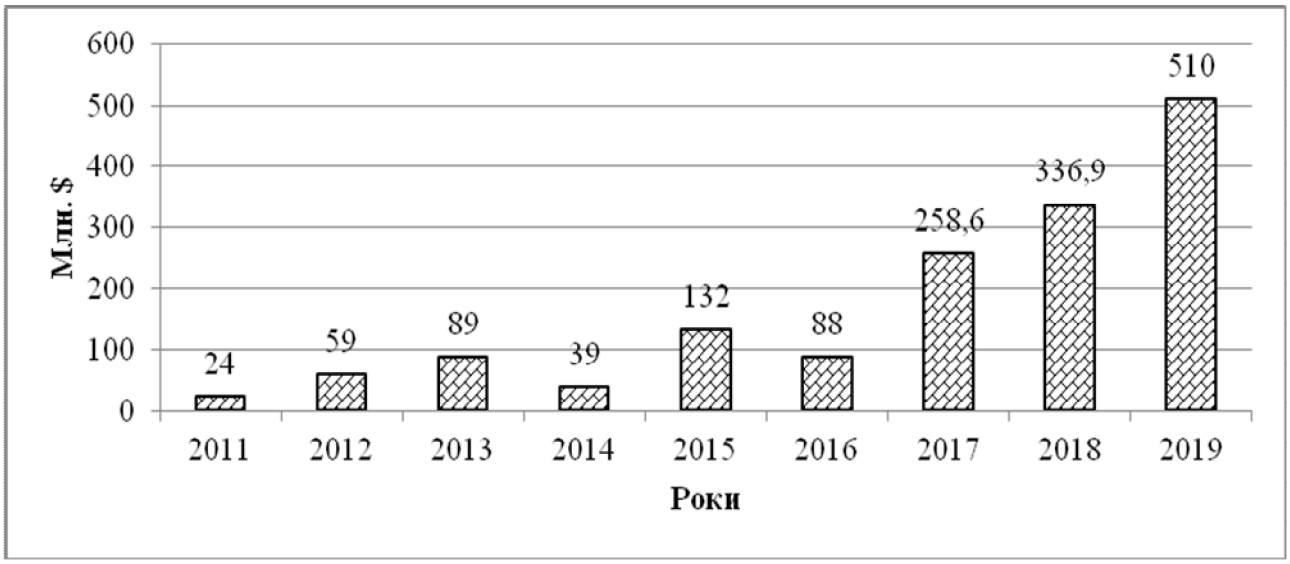

Рис. 1. Обсяги венчурних інвестицій в українські компанії протягом 2011-2019 рр., млн $ [3].

Зростання венчурних інвестицій говорить про те, що інвестори (переважно міжнародні фонди) мають довіру до України, а також про те, що якісний рівень вітчизняних стартапів є достатньо високими.

Щодо кількості укладених венчурних угод з інвесторами, то в 2019 році їх кількість майже не змінилась порівняно з 2018 роком (в 2019 р. – 111, 2018 р. – 115). Проте в 2018 році спостерігалося значне їх зростання в порівнянні з показниками 2017 року, їх було на 26 більше (в 2017 р. – 89, в 2016 р. – 87) (рис. 2).

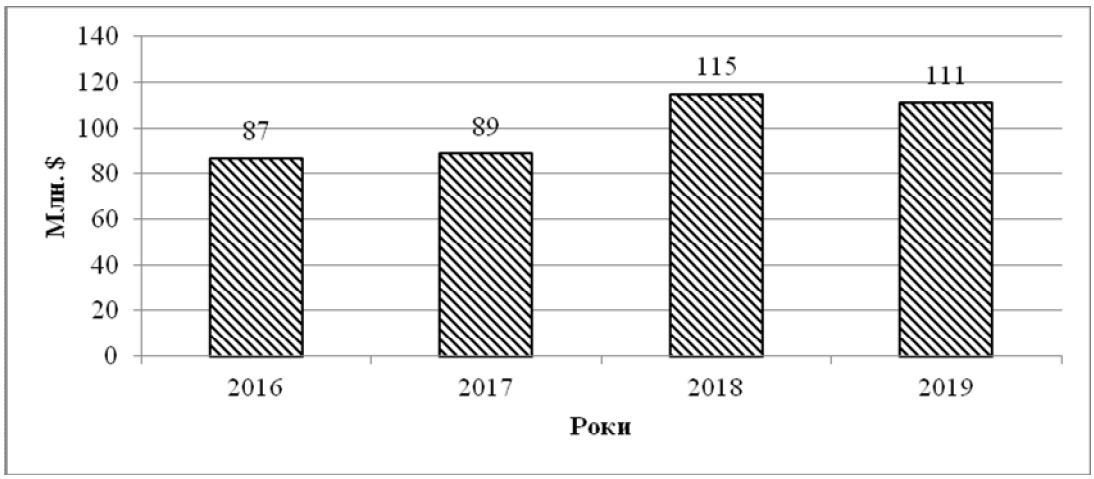

Рис. 2. Кількість укладених венчурних угод в Україні протягом 2016-2019 рр. [2].

Ще одним важливим показником венчурного інвестування в українські компанії є середній чек, тобто середній розмір інвестицій. Якщо говорити про 2017 рік, то в цьому році він становив $0,484 млн, в 2018 році $0,92 млн., (що на 89,9 % більше), а в 2019 році $5,7 млн. [2].

Отже, можна зробити висновок, що обсяг залучених інвестицій в нашу країну зі сторони венчурних фондів постійно зростає. Також варто відмітити, що українські стартапи є конкурентоспроможними на світовому ринку, оскільки українські спеціалісти є високопрофесійними, а українські продукти – якісними [3].

Проаналізувавши стан венчурного інвестування в Україні, можна сказати, що не зважаючи на складну ситуацію в 2020 році, пов'язану з поширенням COVID-19, венчурне інвестування має великий потенціал. Проте для його подальшого розвитку в Україні до рівня розвинених країн потрібні певні зміни на державному рівні, наприклад:

– створення сприятливого інвестиційного клімату в країні;

– підвищення освітнього рівня підприємців у сфері венчурного бізнесу;

– розвиток страхування ризиків у сфері інвестування;

– створення ефективної законодавчої бази щодо венчурного бізнесу, яка також би гарантувала правовий захист інвесторів;

– створення прозорої податкової системи.

1. European Private Equity and Venture Capital Association. – An official website of the Europian Union. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://www.eesc.europa.eu/en/policies/policy-areas/enterprise/database-self-and-co-regulation-initiatives/75.

2. Ukrainian Venture Capital and Private Equity Association. Офіційний сайт української асоціації венчурного та приватного капіталу UVCA. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://uvca.eu/ua.

3. Афанасьєва О. Що спричинило потрійний стрибок венчурних інвестицій України / Відкритий інформаційний портал про економіку та інвестиції «Mind.ua». [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://mind.ua/openmind/20184889 4.

4. Огляд ринку венчурних і прямих інвестицій в Україні у 2019 році. Офіційний сайт Deloitte. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://www2.deloitte.com/ua/uk/pages/press-room/press-release/2020/investments-into-startups-2019.html.

Віблий П.І., Лащик І.І., Добрицька Н.І.
Національний університет «Львівська політехніка»

ВДОСКОНАЛЕННЯ ІНСТРУМЕНТІВ ГРОШОВО-КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ НБУ

Як можна зазначити, не стабільна ситуація в економіці нашої країни та стан банківської системи зумовлені досить багатьма чинниками, наприклад, можна виділити: дисбаланс в структурі економічного розвитку, залежність нашої країни від імпорту, доларизація, не дуже ефективна грошово-кредитна та валютна політика, також досить поганий банківський нагляд, дефіцит бюджету та нераціональні видатки. Все це вимагає на впровадження негайних реформ в сфері державної економічної політики.

Також можна сказати, що збільшує актуальність цього питання й те, що основні грошові ресурси для запуску економічного розвитку зосереджені в Україні, однак потрібно розробити оптимальний механізм та впровадити ефективні інструменти акумуляції та перерозподілу даних ресурсів [1, с. 197]. Якщо провести аналіз особливості проведення грошово-кредитної політики Національного банку України під час загострення кризових явищ останніх років в економіці, на мій погляд, можна виокремити певні недоліки, які мали суттєвий вплив як на стан грошово-кредитного ринку, так і на економіку в цілому. З цього можемо сказати, що перераховані недоліки грошово-кредитної політики Національного банку України мали кумулятивний ефект на стан банківської системи, оскільки збільшення ставок за активними і пасивними операціями НБУ призвели до одночасного існування структурного профіциту і дефіциту ліквідності банківської системи та до зростання девальваційних очікувань.

На даному етапі викладення матеріалу буде доцільним зазначити динаміку доходів, видатків та дефіциту державного бюджету до ВВП по роках починаючи з 2013 року по поточний 2020 рік (рис.1)

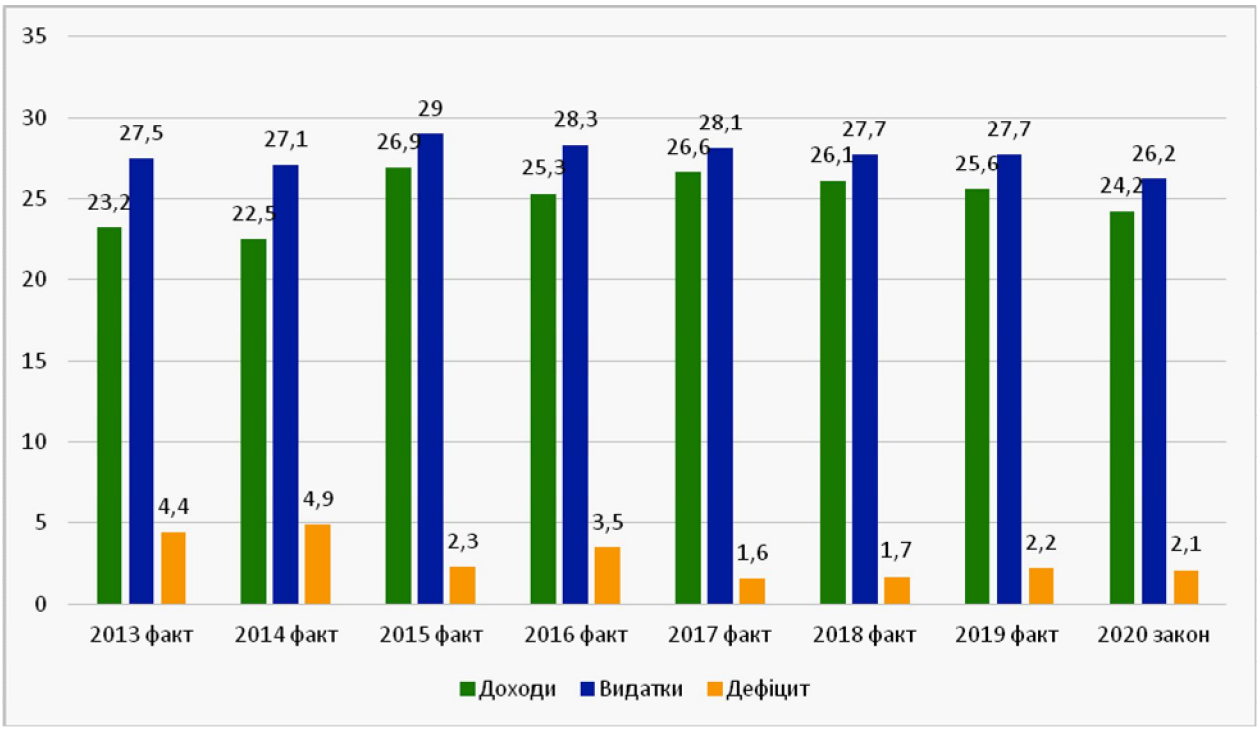

Рис. 1. Відношення доходів, видатків та дефіциту державного бюджету до ВВП у 2013-2020 роках [4]

Аналізуючи зображену стовпчикову діаграму вище, то можемо зазначити, що спостерігається стабільно негативна тенденція до дефічиту державного бюджету, тобто видатки перевищують доходи. Починаючи з 2015 року показник рівня дефіциту більше не

доходив до позначки «4%». У 2017 році був найбільш позитивний показник роботи нашої країни, що привело нас до найнижчого показника рівня дефіциту – 1,6%. Після цього ми бачимо зростання, але не значне.

Відповідно до нового режиму провадження діяльності передбачається провідна роль операцій відкритого ринку при здійсненні грошово-кредитного регулювання. Основним каналом для впливу на головну ціль діяльності – цінову стабільність – передбачається процентний канал, який реалізується через встановлення пріоритетного проміжного орієнтиру грошово-кредитної політики – динаміки зміни міжбанківських процентних ставок. Результати дослідження впливу операцій на відкритому ринку на кон'юнктуру грошово-кредитного ринку України, також вказують на провідну роль впливу процентних ставок за операціями з регулювання грошово-кредитного ринку на ринкові показники, зокрема міжбанківські процентні ставки.

Сформулюємо певні рекомендації щодо застосування операцій Національного банку України при переході до режиму, який базується на ціновій стабільності:

– запровадження заходів з інституційного вдосконалення регулювання грошово-кредитного ринку;

– впровадження комплексної нової моделі операційних інструментів впровадження грошово-кредитної політики, яка б мала безпосередній вплив на досягнення Національним банком України запланованих цільових показників;

– оновлення основного інструменту рефінансування банків та запровадження захисних механізмів (захисна знижка, первісна маржа, маржинальна вимога) при його використанні, перехід на справедливу вартість при оцінці забезпечення за них;

– використання системи пулу активів при здійснені Національним банком України зворотних операцій з рефінансування та перехід на операції із залученням третьої сторони (клірингової установи).

Отже, враховуючи вище сказане, можна констатувати, що для досягнення економічної стабільності в країні повинні використання монетарні інструменти НБУ:

– політики кредитного пом'якшення для відновлення функціонування кредитного ринку;

– політики кількісного пом'якшення при наближенні офіційної (облікової) процентної ставки до нуля;

– посилення використовування інструменту інформування громадян України про наміри у сфері монетарної політики особливо під час кризових моментів.

Якщо будуть застосовуватися вище перераховані заходи, то на мою думку, суттєво повинно вплинути на підвищення ефективності та дієвості інструментів монетарної політики, що в кінцевому підсумку, повинно позитивним чином впливати на перебіг усіх економічних процесів в Україні.

1. Кравченко Л.М. Валютне регулювання і валютний контроль в Україні: Навч. посібник. К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2016. 102 с.

2. Лановий В.В. Діяльність центрального банку на відкритому ринку як інструмент грошово-кредитної політики: Навч. посібник. Київ: КНЕУ, 2016. 241 с.

3. Теорія і практика грошового обігу та банківської справи в умовах глобальної фінансової нестабільності [Текст]: монографія / [О.В. Дзюблюк, М.Д. Алексеєнко, В.В. Корнєєв та ін.]; за ред. д.е.н., проф. О.В. Дзюблюка. Тернопіль: ФОП Осадца Ю.В., 2017. 298 с.

4. Фінансовий кошторис держави на 2020 рік у цифрах, фактах і порівняннях [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://www.minprom.ua/digest/257753.html.

Віблий П.І., Лащик І.І., Тарабінович А.Б.
Національний університет «Львівська політехніка»

АНАЛІЗУВАННЯ ІНСТРУМЕНТІВ МОНЕТАРНОЇ ПОЛІТИКИ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ ТА ЇХ ВПЛИВУ НА ЕКОНОМІКУ

Національний банк України (НБУ) реалізує свою монетарну політику за допомогою набору інструментів, що здійснюють прямий або опосередкований вплив на регулювання грошової маси в Україні.

Серед інструментів прямого впливу НБУ вирізняють: емісію грошей, встановлення лімітів на кредитування уряду і банкам, здійснення прямого регулювання валютних та кредитних операцій банків тощо.

Щодо інструментів опосередкованого впливу НБУ, то до них відносять: регулювання імпорту та експорту капіталу, проведення операцій на відкритому ринку, регулювання норм обов'язкових банківських резервів, здійснення рефінансування банків, управління золотовалютними резервами тощо [1].

З початку 2020 року відбулися зміни в багатьох інструментах монетарної політики, а тому існує необхідність аналізування даних змін.

Основним інструментом монетарної політики Національного банку України є облікова ставка. За її динамікою можна виявити, який тип монетарної політики використовує Національний банк в даний період часу – м'яку чи жорстку політику. Окрім цього, облікова ставка є основою для вартості залучення та розміщення грошових ресурсів суб'єктами грошово-кредитного ринку (зокрема кредити та депозити овернайт та кредити й депозити, що надають комерційні банки).

Розглянемо динаміку облікової ставки НБУ за останні роки (рис. 1).

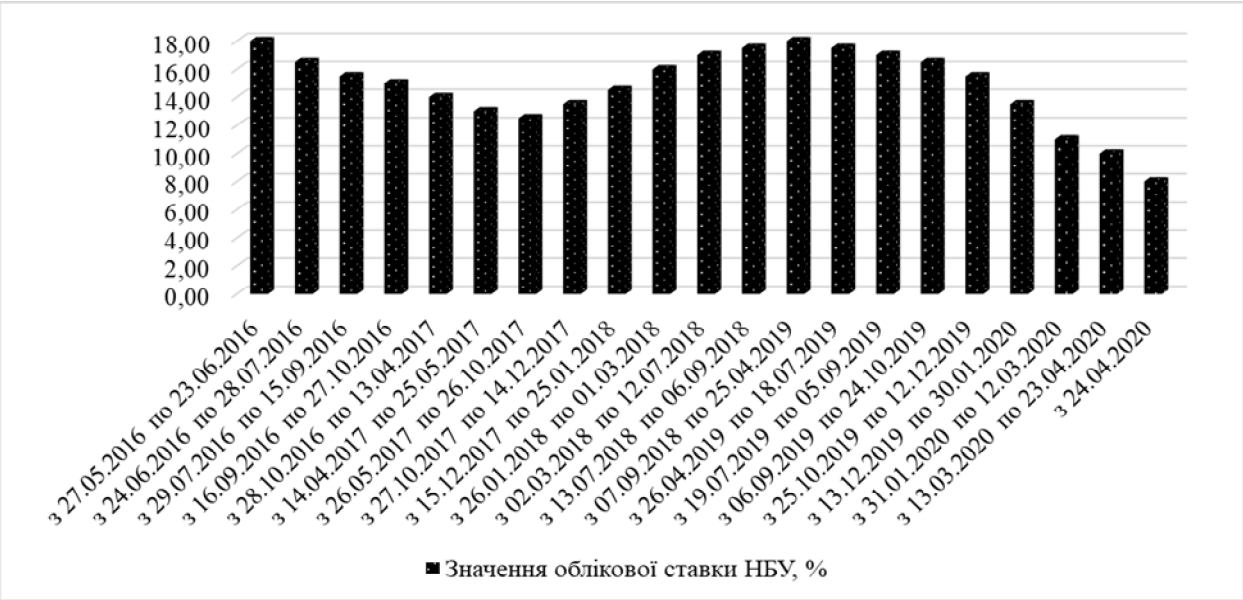

Рис. 1. Динаміка облікової ставки Національного банку України за 2016-2020 рр. [2]

Так бачимо, що з жовтня 2017 року до квітня 2019 року відбувалося зростання облікової ставки НБУ. Така ситуація свідчить про ріст інфляції та ризиків макроекономічної нестабільності – а отже, Національному банку необхідно в такий період здійснювати жорстку монетарну політику, яка допоможе стабілізувати макроекономічну ситуацію.

В свою чергу, з травня 2016 року до жовтня 2017 року та з квітня 2019 року і до сьогодні Національний банку України здійснював м'яку монетарну політику – відбувалося покращення макроекономічної ситуації.

Однак, говорячи про 2020 рік варто зазначити, що зниження облікової ставки обумовлено також наслідками коронавірусної ситуації в Україні та світі. З 24 квітня 2020 року її величина становить 8%, і такий рівень облікової ставки спрямований на підтримку економіки в період пандемії і карантину [3].

Рівень облікової ставки НБУ прямо впливає на ще один інструмент монетарної політики – коридор ставок овернайт. Кредити та депозити овернайт надаються на найкоротший термін (до наступного робочого дня) переважно на міжбанківському ринку з метою згладжування коливань ліквідності банків [4].

Ще одним важливим інструментом монетарної політики є ставка обов'язкових резервів. З моменту введення даного інструменту його відсоткова ставка залежала від строковості вкладених коштів – вклади до запитання (поточні рахунки) чи строкові вклади (депозити), та валюти вкладу – національної чи іноземної.

До 31 грудня 2014 року ставка обов'язкових резервів як на поточних рахунках, так і на депозитах варіювалась залежно від того в якій валюті розміщені кошти. З 31 грудня 2014 року було встановлено єдину ставку, яка не залежала від валюти, в якій розміщувалися кошти: для поточних рахунків – 6,5%, а для депозитів – 3% [5].

Однак, у 2020 році Національний банк України здійснив зміни у ставці обов'язкових банківських резервів. Починаючи з 10 березня 2020 року ставка перестає залежати від строковості розміщених коштів, а прив'язана виключно до валюти коштів. Так для гривневих вкладів вона становитиме 0%, а для вкладів в іноземній валюті – 10%. Така зміна має сприяти дедоларизації економіки та зростанню банківського кредитування [5].

Окрім цього, Національний банк України планує запровадити в кінці червня 2020 року ще один інструмент монетарної політики – операції своп на міжбанківському ринку. Нововведення дасть змогу покращити стан довгострокового банківського кредитування, оскільки знизить процентні ризики банків під час кредитування, що, в свою чергу, стимулює кредитні програми та вплине на зниження відсоткових ставок за кредитами [6].

Отже, як бачимо, Національний банк України має багато інструментів, за допомогою яких здійснює реалізацію монетарної політики. На сьогоднішній день НБУ вживає заходи, які допоможуть усунути негативні наслідки на економіку, спричинені пандемією і карантином: зменшує облікову ставку, коригує ставку обов'язкових банківських резервів, планує запровадження операцій своп на міжбанківському ринку. Усі ці та інші заходи сприяють розвитку банківського сектору та покращення економіки країни загалом.

1. Грошово-кредитна політика. Глосарій Національного банку України [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://bank.gov.ua/ua/glossary/show/51.

2. Інформація щодо значень облікової ставки НБУ з 2001 по 2020 роки. Сайт Міністерства фінансів України [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://index.minfin.com.ua/ua/banks/nbu/refinance.

3. Національний банк України знизив облікову ставку до 8% [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://bank.gov.ua/ua/news/all/rishennya-oblikova-stavka-2020-04-23.

4. Овернайт. Глосарій Національного банку України [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://bank.gov.ua/ua/glossary/show/157.

5. Обов'язкові резерви. Глосарій Національного банку України [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://bank.gov.ua/ua/glossary/show/155.

6. Національний банк планує запровадити процентний своп з банками у червні. Новини Національного банку України. Сайт НБУ [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy-bank-planuye-zaprovaditi-protsentniy-svop-z-bankami-u-chervni.

Гавран В.Я.
Національний університет «Львівська політехніка»

ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ПІДПРИЄМСТВ ТА ЙОГО ІНВЕСТИЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ: СУТНІСТЬ, НАПРЯМИ, ПРИНЦИПИ

Інновації формуються цілковитою більшістю підприємств і організацій світу. Проте нечисленну їх кількість можна найменувати інноваційними. Першорядна відмінність інноваційних організацій полягає в реагуванні на зміни, котрі стають основою для їх діяльності. Інноваційне підприємство у власній стратегії завчасно орієнтується на необхідність стабільної роботи над модерними товарами і послугами.

Особливості інноваційних підприємств полягають у їх особистому судженні суті інновацій та керування процесами створення новацій. Свої підходи організації зосереджують в їхній винятковій практиці інноваційного менеджменту. Визначальна несхожість інноваційних підприємств полягає в тому, що формування і реалізація в них інновацій є різновидністю бізнесу.

Опираючись на досвід компаній, які досягли успіху в розробці та використанні інновацій, вирізнено п’ять ключових принципів ефективної діяльності інноваційних підприємств [1-3]: до інновації підходять як до дисципліни; інновації розглядаються всебічно; інновація передбачає організований, систематичний пошук нових можливостей; до інновацій залучаються всі працівники підприємства; інновація орієнтується на споживача.

В наукових джерелах відображено два першорядних підходи до судження терміну «інноваційний розвиток» [4-7]:

– предметно-технологічний, при котрому інноваційний розвиток розглядається як завершальний ефект наукової чи науково-технічної діяльності;

– функціональний, при якому інноваційний розвиток пов’язується із функціями створення, запровадження, розповсюдження нововведень та реалізації інноваційних задумів.

Існуючі визначення поняття «інноваційний розвиток підприємства», що відображено в наукових працях вчених є неоднорідними. При цьому під інноваційним видом розвитку розуміють різновид економічного зросту, заснований на тривалих і систематичних новаціях, цілеспрямованих на визначальне удосконалення усіх аспектів функціонування господарської системи.

Система інвестиційного забезпечення інноваційного розвитку розглядається як складова частина фінансової політики. У залежності від природи інновацій та їх фінансової ємності, джерела формування інвестиційних ресурсів інноваційного розвитку можуть бути багатоманітними.

На рівні організацій осередками фінансування інноваційних задумів є: свої кошти (прибуток, амортизаційні відрахування, страхові компенсації втрат, іммобілізовані активи і т.д.); залучені кошти; позикові кошти у вигляді бюджетних, банківських і комерційних кредитів.

Для формування інвестиційних засобів при здійсненні потенційних ринкових перспектив інноваційного розвитку підприємства, утримання сильних позицій на ринку, одержання ефективних результатів, усталеного розвитку в межах обраної стратегії та мотивації функціонування необхідно забезпечити механізми інвестування інноваційного розвитку підприємств. Систему механізмів фінансування інновацій можна відобразити як ефективне поєднання форм, методів та важелів мобілізації власних, позикових та залучених коштів. Механізми інвестування, як і система державного регулювання, побутують незалежно від конкретного підприємства, утім усякий суб’єкт господарювання самостійно постановляє, які саме механізми використовувати і в якому поєднанні при реалізації визначених різновидів інноваційного розвитку.

Присутність власних ресурсів для формування інвестицій поважною мірою характеризує інвестиційну активність суб’єктів господарювання, позаяк відсутність особистих коштів знижує їхню привабність для нових інвесторів. Підприємницькі структури, при виразних економічних умовах і сприятливому інвестиційному кліматі інвестують помітну частку

прибутку у свій розвиток. Так, у державах із розвинутою ринковою економікою, із відносно стабільними макропоказниками, ступінь самофінансування інвестицій приймається високим при перевищенні частки власних ресурсів 60 %, а при рівні самофінансування нижче 50% проект вважається ризиковим.

Гнучка амортизаційна політика одночасно з політикою кредитної експансії дозволяє забезпечити достатній рівень самофінансування інноваційних проектів впродовж тривалого періоду.

Довгострокові позики та кредити у світовій практиці є переважними серед позикових джерел фінансування інноваційних проектів. Однак, сьогочасна економічна обстановка визначається високим ступенем нестабільності, що спиняє бажання використовувати кредитування як основу фінансування інновацій. За таких умов існують перспективи широкого використання ресурсів інвестиційного лізингу, послуговуючись яким, лізингоотримувач може залучити необхідні йому активом без мобілізації значних ресурсів.

Для фінансового забезпечення реальних інноваційних проектів потрібно оптимізувати склад і структуру джерел інвестицій і, відповідно, механізмів інвестування інноваційного розвитку організацій в існуючих зовнішніх умовах. Цей процес оптимізації включає наступні етапами: розрахунок розмірів необхідних ресурсних вкладень, потрібних для виконання задумів інноваційного розвитку; пошук імовірних джерел фінансування інновацій і механізмів інвестування; формулювання критеріїв ефективності застосування визначених джерел і механізмів інвестування новацій; аналіз і оцінювання джерел і механізмів інвестування за визначеними критеріями; визначення оптимального, за вартістю і структурою, початкового капіталу фінансування інновацій.

У розглянутій черговості дій важлива функція припадає порівняльному аналізу й оцінюванню джерел і механізмів інвестування інновацій, а також оптимізації структури інвестицій як з позиції їх ефективності, так і з погляду супровідного їм ризику, що розкривається у перспективі імовірних збитків одержувача інвестицій і інвестора.

1. Управління інноваціями: навч. посіб. / Н.І. Чухрай, Л.С. Лісовська; Нац. ун-т «Львів. політехніка». Львів: Видво Львів. політехніки, 2015. 277 с.

2. Управління інноваціями: навч. посібник / О.І. Гуторов та ін. Вид. 2-ге, доп. Харків: «Діса плюс», 2016. 266 с.

3. Фінансове забезпечення інноваційного розвитку України [Електронне видання]: монографія / [М.І. Диба, О.М. Юркевич, Т.В. Майорова, І.В. Власова та ін.]; за ред. д.е.н., проф. М.І. Диби і к.е.н., доц. О.М. Юркевич. К.: КНЕУ, 2013. 425 с.

4. Інноваційний розвиток підприємства [текст]: навч.посіб. / Пугач А.М. та ін.: ФОП Швець В.М., 2018. 348 с.

5. Ключнікова К.Г. Аналіз інноваційного розвитку підприємств в регіонах України як передумова використання методу форсайту Тенденції сталого розвитку економіки країни: прогнози та пропозиції: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 28-29 серп. 2015 р. "Львівська економічна фундація". Львів: ЛЕФ, 2015. С. 55-57.

6. Інноваційний розвиток підприємства. Навчальний посібник. Микитюк П.П. та ін. Тернопіль: ПП «Принтер Інформ», 2015. 224 с.

7. Сиротинська Н.М. Економічне оцінювання інновацій машинобудівних підприємств: дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : 08.00.04. Львів, 2015. 255 с.

Дзюбіна А.В., Копець Г.Р., Рачинська Г.В.
Національний університет «Львівська політехніка»

ІННОВАЦІЙНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ РЕСУРСНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ПІДПРИЄМСТВ ЕЛЕКТРОННОГО БІЗНЕСУ

Електронний бізнес (ЕБ) у всьому світі став одним із найефективніших напрямків розвитку діяльності корпорацій. При такому зваженому системному інноваційному підході відбувається удосконалення ресурсного підходу у розвитку підприємств, а також підвищення ефективності спільної взаємодії партнерів ЕБ., взаємодії корпорацій, їх підрозділів із споживачами товарів, послуг, технологій тощо за допомогою Інтернет-мережі.

Погляди науковців на еволюцію ідей ресурсного підходу відбувалися за такими етапами:

– виявлення ролі ресурсів як факторів виробництва, джерела ренти і капіталу;

– ресурсний підхід як фактор підвищення корпоративної конкурентоспроможності;

– розвиток ресурсного підходу як важливого фактора стратегічного управління ;

– ресурсний підхід як інструмент влади у політологічних, соціологічних дослідженнях;

– вплив загальносвітової трансформації економічних процесів на модернізацію засад ресурсного підходу;

– трансформація ресурсного підходу для забезпечення економічної безпеки бізнесу;

– зростання ролі екологічної безпеки у розвитку ресурсного підходу;

– розвиток ресурсного підходу в умовах соціальної відповідальності.

Проведені дослідження дозволяють узагальнити доцільні інноваційні аспекти ресурсного менеджменту з метою розвитку ЕБ:

– розширення впровадження інформаційних та програмних технологій у бізнесі;

– застосування нових бізнес-моделей ресурсного менеджменту для розвитку ЕБ;

– посилення маркетингових факторів розвитку ЕБ за допомогою аналізування ринків збуту та моделювання ринкових процесів;

– розвиток персоналу, ефективні ресурсні управлінські рішення та інвестиції;

– досягнення синергетичного ефекту у поєднанні ресурсного та персонального менеджменту, діяльності корпорації та її підрозділів електронного бізнесу;

– удосконалення ресурсного підходу ЕБ з метою підвищення задоволення споживачів; зниження часового проміжку впровадження інноваційних товарів та технологій;

– застосування сучасних інноваційних технологій закупівель ресурсів, методів електронних розрахунків щодо закуплених ресурсів ЕБ;

– формування ефективної співпраці між партнерами ЕБ, споживачами ЕБ на основі соціальної відповідальності та організаційної культури.

Активізація діяльності підприємств ЕБ у час пандемії, зростання ролі програмних та інформаційних технологій, обмеженість матеріальних та фінансових ресурсів окремих підприємств, зростаюча конкурентоспроможність на ринку ЕБ вимагає розвитку нового етапу ресурсного підходу у сучасних жорстких умовах. Зростання ролі, наявність креативного, достатньо кваліфікованого персоналу в організації ЕБ передбачає реалізацію використання переваг ЕБ . Такий зважений інтеграційний підхід стане ключовим фактором конкурентоспроможності та успішної корпоративної діяльності. За реалізації вищенаведених напрямків ресурсовикористання, енергоефективності, інформатизації суспільної діяльності, інноваційності персоналу [1, 2] розвиток ЕБ підвищиться навіть у сучасних жорстких умовах діяльності підприємств на основі зростання ролі соціальної відповідальності за ресурси планети, розвитку організаційної культури підприємств.

1. Змиевская Т. Эффективный кризис-менеджмент // Менеджер по персоналу. 2016. № 12. С. 14-23.

2. Копець Г.Р., Рачинська Г.В., Дзюбіна К.О. Інноваційний розвиток у сфері електронного бізнесу // Вісник Національного університету «Львівська політехніка» «Проблеми економіки та управління». 2016. С. 107-113.

Ільчук П.Г., Коць О.О., Біляк С.А.
Національний університет «Львівська політехніка»

ДОСЛІДЖЕННЯ РІВНЯ МОНЕТИЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Монетизація економіки є важливим макроекономічним показником, який показує забезпеченість країни грошима. Коваленко В. В. [2] зосереджує увагу на впливі монетизації економіки на розвиток грошово-кредитного ринку в умовах сучасних фінансових технологій, необхідності враховувати ті фактори, які зумовлюють структурні зміни у грошовій масі та поведінці усіх суб’єктів економічної діяльності до накопичення та споживання. К. О. Ільїна

та М. С. Морочко [1] доводять, що монетизація формує склад сукупного попиту і ємкість внутрішнього ринку, при чому економіка повинна адаптуватися до зростання грошової маси в обігу, а в протилежному випадку країну може очікувати інфляційна криза.

Основними тенденціями в більшості країн світу є постійне підвищення рівня монетизації національної економіки [3]. У табл. 1 наведено результати розрахунку показників монетизації економіки України за 2013-2019 рр. та їхньої динаміки.

Таблиця 1

Результати розрахунку показників монетизації економіки України за 2013-2019 рр. та їхньої динаміки

Показники	Роки						
	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Грошова маса, млн. грн.	908994	956728	994062	1102700	1208859	1277635	1438311
ВВП, млн. грн.	1465198	1586915	1988544	2385367	2983882	3560596	3974564
Рівень монетизації, %	62,04	60,29	49,99	46,23	40,51	35,88	36,19
Темп приросту монетизації, %	-	-2,82	-17,08	-7,53	-12,36	-11,43	0,85
Готівкові кошти в обігу, млн. грн.	237777	282947	282673	314392	332546	363629	384366
Рівень готівкової монетизації, %	16,23	17,83	14,22	13,18	11,14	10,21	9,67
Темп приросту готівкової монетизації, %	-	9,87	-20,27	-7,28	-15,44	-8,36	-5,31
Рівень безготівкової монетизації, %	45,81	42,46	35,77	33,05	29,37	25,67	26,52
Темп приросту безготівкової монетизації, %	-	-7,32	-15,74	-7,62	-11,13	-12,59	3,30

Джерело: розраховано авторами на основі даних НБУ [4]

Рівень монетизації економіки України за аналізований період знизився з 62,04% до 36,19%, що є однією з ознак недофінансування економіки. В цей же час мало місце зниження готівкової монетизації з 16,23% до 9,67% та безготівкової монетизації з 45,81% до 26,52%. Такі зміни є позитивними, проте для України більш пріоритетним мало б бути зниження готівкової монетизації економіки, адже це є запорукою детінізації. Тобто загальносвітові тенденції в Україні відображення не знаходять, проте існують реальні перспективи для зміни рівня та структури монетизації економіки.

У перспективі Україні доцільно зосередити зусилля на подальшому зниженні готівкової монетизації при загальному зростанні рівня монетизації економіки.

1. Ільїна К.О., Мрочко М.С. Тенденції та проблеми монетизації економіки України. Науковий вісник НЛТУ України. 2015. Том 25. № 3 (2015). С. 344-350.

2. Коваленко В.В. Монетизація економіки та її вплив на грошово-кредитний ринок України. Східна Європа: економіка, бізнес та управління. 2019. Вип. 1 (18). С. 250-258.

3. Міщенко В.І., Науменкова С.В., Льон І.М. Світові тенденції монетизації економіки. Фінанси України. 2017. № 9. С. 53-74.

4. Національний банк України. Статистика. URL: https://bank.gov.ua/statistic/sector-financial/data-sector-financial#1ms.

Ільчук П.Г., Коць О.О., Миргородець Ю.В.
Національний університет «Львівська політехніка»

УМОВИ УСПІШНОЇ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ ІНФЛЯЦІЙНОГО ТАРГЕТУВАННЯ

Пріоритетом монетарної політики в Україні є досягнення, забезпечення та підтримання цінової стабільності в державі. При незначному стабільному рівні інфляції доходи та заощадження українців є цілком захищеними від знецінення, а підприємці можуть забезпечити економіку довгостроковими інвестиціями.

Актуальною є тема дослідження впливу інфляційного таргетування в Україні на економічні процеси. Ю. Усенко зазначає, що інфляційне таргетування в Україні може бути успішним лише за умови тісної взаємодії монетарної політики НБУ та фінансової політики Уряду [2]. О. Примостка вважає, що ефективне таргетування інфляції в Україні неможливе без високого рівня довіри населення до банківської системи, а також стверджує, що необхідним є вдосконалення банківської політики, задля зменшення маси готівкових грошей в обігу та збільшення обсягів кредитування виробництва непродовольчих і особливо продовольчих товарів [1]. Д. Хохич зауважує, що перехід до таргетування інфляції знижує її рівень, а нижча й більш прогнозована інфляція, у свою чергу, стимулює зростання економіки [3].

Прихильники інфляційного таргетування стверджують, що цінова стабільність повинна бути пріоритетною метою монетарної політики. Завданням здійснення інфляційного таргетування є запобігання розриву між заздалегідь прогнозованим показником інфляції (таргетом) та фактичним його значенням, адже дотримання рівня інфляції на запланованому рівні свідчить про стабільність економіки, забезпечення зниження ризикованості та підвищення фінансової стабільності в державі.

Впродовж 2021-2022 рр. прогнозним значенням рівня інфляції в Україні є її утримання на рівні 5%±1%. Проте варто зазначити, що це значення є досить умовним і може відхилятися від прогнозу через вплив на нього певних макроекономічних показників (зокрема, пандемії коронавірусу в 2020 р.).

Досвід інших держав щодо застосування інфляційного таргетування показав, що даний монетарний режим сприяє підвищенню довіри до монетарної політики центральних банків, зниженню інфляційних очікувань, гнучкості курсової політики центральних банків, макроекономічній стабільності тощо. Проте майже усі країни, що впроваджували таргетування інфляції, на початку мали труднощі з дотриманням запланованого показника інфляції, або ж їм вдавалося утримати її на прогнозованому рівні лише протягом короткого періоду часу.

Важливими умовами успішного інфляційного таргетування є відсутність фіскального домінування та розвиненість фінансових ринків. Тому Україні необхідно створювати умови для розвитку ефективного та конкурентоспроможного фінансового ринку, що забезпечить перетворення вільних грошових коштів у інвестиційний капітал та забезпечить фінансову стабільність, яка, у свою чергу, сприятиме ціновій стабільності.

1. Примостка О. Перспективи впровадження інфляційного таргетування в Україні. Наукові записки Нац. ун-ту Острозька академія. 2017. № 6 (34). С. 73-78.

2. Усенко Ю.В. Позитиви та негативи таргерування інфляції в Україні. Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. 2017. № 1 (123) URL: http://ird.gov.ua/sep/sep2017-1(123)/sep20171(123)_122_ReshetnykN,UsenkoY.pdf.

3. Хохич Д. Механізм взаємодії інфляційного таргетування та економічного зростання в Україні. Фінанси України. 2019. № 9. С. 111-126.

Керімов П.О.
ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАНУ»

СУЧАСНІ ТРАКТУВАННЯ ВІД'ЄМНОГО ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ

Донедавна від'ємний власний капітал трактувався теорією фінансів досить однозначно: як показник профнепридатності підприємства, яке внаслідок деякої кількості послідовних періодів збиткової діяльності отримало накопичений збиток, що перевершує обсяг зареєстрованого власного капіталу. Логічним продовженням історії такого підприємства є банкрутство в силу втрати довіри до нього зі сторони існуючих та потенційних кредиторів. Ця логічна конструкція отримала назву «гіпотези постійних втрат» або «persistent losses hypothesis» [1, с. 2], і в якості засновку вона використовується як у класичних дослідженнях, присвячених оцінці дохідності підприємств (наприклад, [2]), так і більш нових дослідженнях [3], більшість з яких розглядають проблематику від'ємного власного капіталу з в контексті феномену підприємств-зомбі.

Існує, однак, ряд досліджень [1; 4], які констатують зростання кількості підприємств із від'ємним власним капіталом, які не втрачають довіру кредиторів і не показують ознак фінансових проблем, зокрема зберігають свої позиції в лістингу таких бірж, як NYSE або NASDAQ. Особливої уваги в даному питанні заслуговують роботи практиків, зокрема [4], в якій приводяться приклади таких підприємств із стабільно (протягом 3-5 років) від'ємним власним капіталом, як McDonalds, HP, Motorola – підприємства, менеджмент яких наразі ніяк не можна запідозрити у некомпетентності. Зростання кількості таких підприємств на біржах, за розрахунками [1], відслідковується із середини 1980х років, і лідерами серед них є високо інноваційні підприємства [4, с.4-6].

В рамках висвітленої проблематики цікавим видається дослідження тенденцій в українській промисловості. Чи відповідає кількість підприємств із від'ємним власним капіталом світовим тенденціям? Чи такі підприємства є банкрутами, підприємствами зомбі або підприємствами із, користуючись дефініцією Т. Фейрчайлда, «завуальованою вартістю»? Розглянемо ці питання детальніше.

Всі розрахунки проведено за даними репрезентативної вибірки по галузям промисловості за 2006-2018 роки, до якої враховано 212 великих промислових підприємств 10 галузей промисловості. Дані для вибірки взято з відкритих джерел, зокрема сайту агентства з розвитку інфраструктури фондового ринку України та сайтів підприємств, які увійшли до вибірки. Підприємства-зомбі визначались аналогічно до методології, використаної в роботі [3], а саме як якісна ознака, якої набуває підприємство за умови наявності 3-х періодів із коефіцієнтом покриття процентних витрат менше за одиницю.

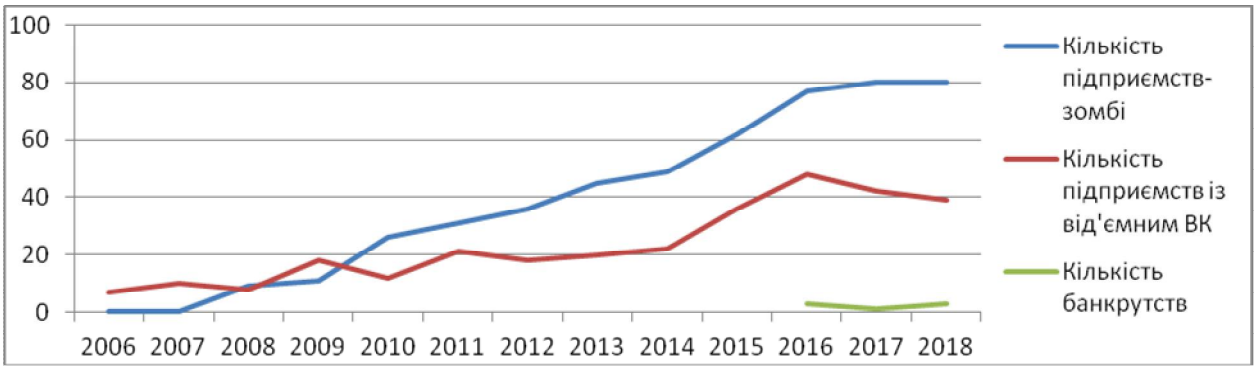

Рис. 1. Динаміка підприємств-зомбі, підприємств із від'ємним ВК і банкрутств- по вибірці у 2006-2018 рр.

Частка підприємств із негативним власним капіталом за вибіркою в цілому складає 32,5%. Частка підприємств із негативним власним капіталом по суб-вибірках коливається від

21% для видобувної галузі до 67% для хімічної в залежності від концентрації галузі. Частка підприємств із від'ємним власним капіталом по великим біржам США за 1962-2006 рр., яка наводиться у дослідженні [1], складала всього 4%, в той час як частка підприємств із від'ємним власним капіталом по країнам Європи за 2009-2012, наведена у дослідженні [5], коливається від 0% до 25%, із середнім значенням по вибірці у 6%. Таким чином, із застереженнями, що накладаються різницею у методології, можна стверджувати, що частка підприємств із від'ємним власним капіталом в Україні вища, ніж у Європі чи США.

Частка підприємств зомбі, розрахована по нашій вибірці в цілому, складає 36%. Частка по суб-вибірках коливається від 16% у будівній галузі до 89% у коксохімічній. Для порівняння, частка підприємств-зомбі, розрахована для розвинутих економік у 2016 році у дослідженні [3], складала лише 12%. Таким чином, частка підприємств-зомбі в українській промисловості також помітно більше за норму.

У цьому аспекті цікавою є надзвичайно низька кількість банкрутств по вибірці. У 2016-2018 роках їх було всього 9, причому лише 5 з них мали негативний власний капітал, але 7 з них були підприємствами-зомбі. Отже, статус зомбі потенційно є кращим показником майбутнього банкрутства, аніж негативний від'ємний капітал. Однак більше детальний розгляд банкрутств по вибірці ставить такий висновок під питання, адже принаймні 3 з цих 9 банкрутств показують ознаки шахрайства: це справи ПрАТ Креатив, ПрАТ Росава і ПАТ Сумихімпром.

Таким чином, короткий екскурс у фінансовий стан вітчизняної промисловості дає зрозуміти, що промислові галузі наразі перевантажені підприємствами-зомбі і підприємствами із від'ємним власним капіталом, який є наслідком їх суб-оптимальної операційної діяльності. Наявність серед них підприємств із «завуальованою вартістю» видається мало вірогідною, а отже і логічним є висновок про відсутність у великих підприємств української промисловості ресурсів для інноваційного розвитку.

1. Tze Chuan 'Chewie' Ang (2010) Are Firms with Negative Book Equity in Financial Distress? Finance and corporate governance Conference 2010 paper. Available at SSRN: https://ssrn.com/abstract=1533964

2. Fama, Eugene, and Kenneth French, 1992, The cross-section of expected stock returns, Journal of Finance 47. P. 427-465.

3. Banerjee Ryan Niladri, Hoffman Boris (2018) The rise of zombie firms: causes and consequences. BIS Quarterly review, September, 2018. P. 67-78.

4. Travis Fairchild (2018) Negative Equity, Veiled Value and the Erosion of Price-to-Book. O'Shaughnessy Asset management Blog and Research. Available at: https://www.osam.com/pdfs/research/44_Negative_Equity_Veiled_Value_and_the_Erosion_of_Price-to-Book-April-30-2018.pdf

5. Sara Urionabarrenetxea, Leire San-Jose, Leire San-Jose (2016) Negative equity companies in Europe: theory and evidence. Business: theory and practice, 17(4). P. 307-316.

Kisiołek Artur
The Great Poland University of Social and Economics in Środa Wlkp. (Poland)

MARKETING COMMUNICATION IN THE TIME OF A PANDEMIC

COVID-19 has redefined the business reality virtually overnight. The article presents an overview of the reality of marketing communication in the time of the pandemic. The author puts forward the hypothesis that the time of the pandemic has become a catalyst for the rapid digitisation of marketing communication. Referring to earlier studies, the author stresses the fact that reduced budget should not constitute a reason to give up marketing activities. Rather, upward trends in comparison with the competition should be retained and channels of communication should be integrated with the digital channels.

Globalisation serves to boost not only the development, but also the spread of the pandemic and, consequently, the recession. Current business enterprises operate in a changeable, turbulent

environment. Never before in the history of economics has it been so heavily dependent on global factors and subject to processes beyond its control. The development of COVID-19 epidemic constitutes a challenge for each and every business sector. In the time of the new reality" it is necessary to set goals, develop strategies, compete, produce, promote and fight for the market which has lost its original, rational paradigm. In the times of crises, marketing activity is subject to immediate verification of the market and determines the existence of a business enterprise. The main statement underlying the considerations can thus be captured as follows: The time of the pandemic has become a catalyst for rapid digitisation of marketing communication.

According to Ph. Kotler, „ ...the market is no longer what we have got used to. It is changing raipidly under the influence of the major social forces, such as advances in technology, globalisation and deregulation. These forces foster new patterns of behaviour and requirements" [3, p. 27].

Each and every organisation, in order to attain the goal for which it was set up, must swiftly and effectively communicate with the environment. Therefore, marketing communication is among sectors of marketing activities that cherish the most dynamic and versatile development. According, to G. Hajduk, communication is inherent in the marketing activity of market oriented business entities. Given that, the emergence of new media plays forces coordination and integration of marketing communication at the interface with the media (integrated communication) and in the sphere of the organisation of work [2, pp. 35-37]. The change of the manner of communication with the market, as well as other, hitherto unknown patterns of buyers' behaviour have sparked breakthrough changes in the sphere of marketing, stimulating its continuing digitisation.

In the literature, there are few publications on business enterprise strategies in the time of crisis. There are no comprehensive studies devoted to factors that may determine the survival of a business or the choice of strategies that serve to overcome recession.

American scientists have studied 4700 businesses operating during the last three global recessions (80s;, 90s' of the 20th century and the first decade of the 21st century). 17% of these companies went bankrupt, were taken over or ended up in the hands of private investors. The companies that had survived the recession struggled for a long time to achieve the long-gone growth. Three years after the recession 80% of them still failed to generate the revenue and the growth rate from the period before the recession. Only about 9% of the subjects exhibited higher growth rates after the recession compared to those preceding it. What factors may have been conducive to their success? Gulati, Nohria and Wohlgezogen conclude that the companies that turned the crisis to their advantage had succesfully balanced between cutting expenses in order not to lose liquidity and investing in the sources of future growth. That called for the implementation of a multidimensional strategy consisting in selective cost reduction, focus on operational effectiveness and future investments in, among others, marketing, R&D activities and new assets [1].

Marketing activities play a vital role during periods of economic downturn or recession, and yet they are often drastically reduced in such circumstances. Such reduction is performed by companies that follow a preventive course of action and focus on defensive activities, i.e. cost cutting (at any price), which may have negative consequences from the point of view of marketing policy.

Currently, both small and big business enterprises are still confused. After the outbreak of the pandemic, Coca-Cola company gave up all its marketing activities. Procter&Gamble took the opposite course. Many brands are facing tremendous challenges, as they have to adapt to the „new reality". The companies that stress the values appreciated by the customers in their systems of communication will not only survive but are likely to achieve growth. They will focus primarily on health and safety. Also, everybody will carefully assess their budget capacity. The above-mentioned problems constitute the area of intense research and the conclusions will be relevant for marketing specialists all over the world.

1. Gulati R., Nohria N., Wohlgezogen F. (2010). Kto i jak wygrywa w trudnych czasach, R1003C, http://www.hbrp.pl/biblioteka/art.php?id=3654&t=kto-i-jak-wygrywa-w-trudnych-czasach, HBRP No 88.

2. Hajduk G. (2019). Zarządzanie komunikacją marketingową, Warsaw: Poltext.

3. Kotler Ph. (2005). Marketing, Poznań: Dom Wydawniczy REBIS.
4. Waśkowski Z. (2014). Ewolucja roli marketingu w strategiach polskich przedsiębiorstw, [in:] A. Czubała, P. Hadrian, J.W. Wiktor (ed.), Marketing w 25-leciu gospodarki rynkowej w Polsce, Warsaw: PWE. P. 90-96.

Кондрат І.Ю., Ярошевич Н.Б.
Національний університет «Львівська політехніка»

МОДЕРНІЗАЦІЯ ВЗАЄМОДІЇ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ З КЛІЄНТАМИ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ КОРОНАВІРУСУ

В умовах пандемії коронавірусу впровадження інноваційних цифрових продуктів та послуг стає критично важливим для фінансових посередників, як страхові компанії. Вже сьогодні стає зрозумілим, що цей процес буде не винятковим, а стане ітеративним. Серед прямих наслідків пандемії очікується зменшення обсягу ВВП України, зниження ділової активності та купівельної спроможності страхувальників, що призведе до зменшення страхових премій і комісійних доходів, зниження ліквідності й платоспроможності страховиків. На думку засновників Broker insurance group, близько 30% страхових компаній, які сьогодні працюють в Україні, припинять свою діяльність.

Вплив фінансової кризи на страховий ринок, спричиненої пандемією, можна розглядати за:

а) оптимістичним сценарієм – як природні катастрофи середніх розмірів, які закладаються у фінансові моделі діяльності учасників страхового і перестрахувального ринку;

б) за песимістичним сценарієм, коли очікувані збитки призведуть до збитковості 200-річного рівня [1].

У міжнародній практиці страхування, випадки захворювань, які пов'язані з масовими епідеміями або пандеміями і вимагають застосування комплексу карантинних заходів, як правило, є форс-мажорними і не вважаються страховими, тобто страхові компанії мають законні підстави для відмови у страховій виплаті. Проте Нацкомфінпослуг вважає, що небанківські фінансові установи є частиною критичної інфраструктури, тобто повинні забезпечувати в повному обсязі виконання зобов'язань перед клієнтами. Тому можливе збільшення кількості судових спорів щодо виконання договорів.

Надзвичайні обставини спонукають страховиків до модернізації взаємодії з клієнтами в напрямку:

– сприяння інноваціям, пов'язаним з оперативним розглядом претензій, віддаленою комунікацією, включаючи електронну документацію, розширення варіантів телемедицини тощо;

– запровадження нових страхових продуктів, які стосуватимуться страхування подорожуючих за кордон (можливо, це буде обов’язкова форма страхування подібно до «Зеленої картки»); перегляду страхових випадків та винятків й обмежень стосовно страхування перерв у виробництві, що виникають внаслідок обмеження доступу на об'єкт страхування (для готелів та торгових центрів); відшкодування витрат на усунення забруднення майна (забруднення вірусами, коли виникає необхідність у дезінфекції); розширення страхового покриття витрат, які виникли через обмеження доступу на будівельний майданчик і затримку доставки обладнання, через що відкладається здача об'єктів будівництва та монтажу в експлуатацію, що в звичайній практиці страхування не буде предметом покриття за відсутності руйнування або пошкодження майна; розширення специфічних видів страхування відповідальності (претензії від клієнтів та співробітників готелів, ресторанів, авіакомпаній через нездатність захистити їх від зараження коронавірусом) та ін.

1. COVID-19 will see historic losses across the global insurance industry // https://www.lloyds.com.

Косар Н.С., Кузьо Н.Є.
Національний університет «Львівська політехніка»

ЗАХОДИ ЕКОЛОГІЧНОГО МАРКЕТИНГУ: СУЧАСНІ АСПЕКТИ

На сучасному етапі розвитку для України значно загострилися екологічні проблеми. Це обумовлене тим, що вона належить до країн, які характеризуються найбільшими обсягами формування та нагромадження відходів. Щорічно в Україні їх утворюється близько 700-720 млн. т [1]. У нашій державі сьогодні нагромаджено близько 54 млн. кубометрів відходів, з яких може бути перероблено тільки 6 %. Усі інші побутові відходи знаходяться на полігонах, які у більшості випадків є переповненими.

За останні 10 років в Україні величина твердих побутових відходів збільшилася у розрахунку на одну особу майже на 50% та становить приблизно 300-400 кг у рік [2]. За обсягом сміття, яке припадає на одну особу, Україна знаходиться на 9 місці у світі після таких країн як Канада, Болгарія, США, Естонія, Фінляндія, Вірменія, Швеція та Люксембург [3].

У світі з метою зменшення величини відходів відповідно до Директиви 2008/98/ЄС про відходи пропонуються до реалізації у такій пріоритетності низка заходів [4]: запобігання формування відходів; підготовка використаної продукції чи її відходів до повторного використання; перероблення відходів; інші види їх утилізації, зокрема використання для виробництва електроенергії; знищення відходів. У напрямі утилізації чи повторного використання відходів в Україні значна увага приділяється питанням сортування сміття. Проте побутові відходи важливо не лише сортувати, але і зменшувати їх утворення. У цьому випадку важливою є реалізація заходів екологічного маркетингу усіма учасниками каналів розподілу споживчих товарів, формування ними зворотних каналів розподілу товарів. До основних напрямів діяльності виробників і посередників у сфері екологічного маркетингу належать удосконалення виробничих процесів, дослідження екологічних потреб, визначення попиту на екологічні товари, вибір оптимальних маршрутів та ефективних транспортних засобів [5, с. 146]. Зокрема, стосовно торговельних посередників мова йде про стимулювання ними споживачів до закупівлі товарів у власну тару, стосовно виробників – про пропозицію товарів в упаковці, яку можна легко утилізувати, приймання вживаної побутової техніки на реставрацію та пропонування її малозабезпеченим особам, пропагування ідей про те, що непотрібні товари, які є ще придатними для використання, викидати не слід, а можна передати їх громадським організаціям для їх подальшого розподілу серед потребуючих.

Очевидно, що такі заходи будуть продовжувати життєвий цикл товарів, що виробникам не є вигідно, але одночасно вони позитивно вплинуть на імідж виробників чи посередників на ринку.

1. Мятченко О.П. Основи екології: підручник. Київ, 2010. 312 с.
2. Проблема сміття: від Європи до України. URL: https://www.csi.org.ua/news/ problema-smittya-vid-yevropy-do-ukrayiny (дата звернення: 30.04.2020).
3. Україна потрапила в топ країн з найбільшим обсягом сміття на людину. URL: https://www.pravda.com.ua/news/2019/07/15/7220956 (дата звернення: 30.04.2020).
4. Войціховська А., Кравченко О., Мелень-Забрамна О., Панькевич М. Кращі європейські практики управління відходами: посібник / за заг. ред. О.Кравченко. Львів, 2019. 64 с.
5. Решетнікова І.Л. Екологічний маркетинг в системі соціальної відповідальності промислових підприємств. Економічний вісник ДВНЗ УДХТУ. 2018. №2(8). С. 143-148.

Костів А.О., Огінок С.В.
Національний університет «Львівська політехніка»

ВИКОРИСТАННЯ DATA SCIENCE ДЛЯ ФОРМУВАННЯ БІЗНЕС-СТРАТЕГІЇ

Сьогодні у науковій літературі ми дедалі частіше зустрічаємо статті про те як, Data Science рішення покрили ще один аспект бізнесу. У сучасного бізнесу є велика кількість даних, порівняно із попередниками.[1, с.189] На питання – як бізнесу отримувати найбільшу вигоду від своїх даних, правильної відповіді, ясна річ, немає, але є два важливих фактори:(1) менеджмент компанії має думати дата-аналітично, (2) менеджмент має створювати культуру, де процвітатиме data science.[3, с.76] У даній роботі на прикладі “Bike Sharing Service” (сервіс прокату велосипедів), а саме їх бази даних буде побудована бізнес-стратегія за допомогою Data Science.

База даних сервісу містить такі змінні: (1) datetime: дата та година, (2) season: 1 = весні, 2 = літо, 3 = осінь, 4 = зима, (3) holiday: аналізований день є святковим чи ні, (4) workingday: аналізований день є робочим чи ні, (5) weather: 1 = сонячний день, 2 = хмарність, 3 = легкий дощ/сніг, 4 = злива, туман, буревій, (6) temp: температура,°C, (7) atemp: “відчувається як”,°C, (8) humidity: відносна вологість, (9) windspeed: швидкість вітру, (10) casual: кількість незареєстрованих користувачів, (11) registered: зареєстровані користувачі, (12) count: загальна кількість користувачів.

На цьому етапі набір даних є дуже обмеженим і здебільшого показує як попит змінюється в залежності від погодних умов чи пори року, та не відображає жодної інформації про бізнес-стратегію. Для того, щоб зрозуміти їх бізнес та контекст діяльності далі проведемо дослідження.

1. Визначення мети:

Мета проста – перевищити поточну траєкторію діяльності сервісу. Для цього безумовно знадобиться більше, ніж лише прогнозування – яким буде приріст компанії, також необхідно розглянути альтернативи, якою стратегією рухатись для найкращих результатів.

2. Алгоритм дослідження:

Передбачення попиту на оренду велосипедів на наступні три місяці(або – куди поточна стратегія приведе компанію?);

Вивчення факторів, які сприяють попиту(або – що є важливим в даний момент часу для компанії?);

Пошук прихованих можливостей для підвищення попиту(або – що необхідно робити, щоб досягти мети?).

Перший етап дослідження – визначення мети та напрями дії поточної траєкторії розвитку сервісу. Наступний крок це розподіл даних на 4 групи: навчальні дані, дані для перевірки гіпотези, дані для тестування і налаштування предиктивної моделі.

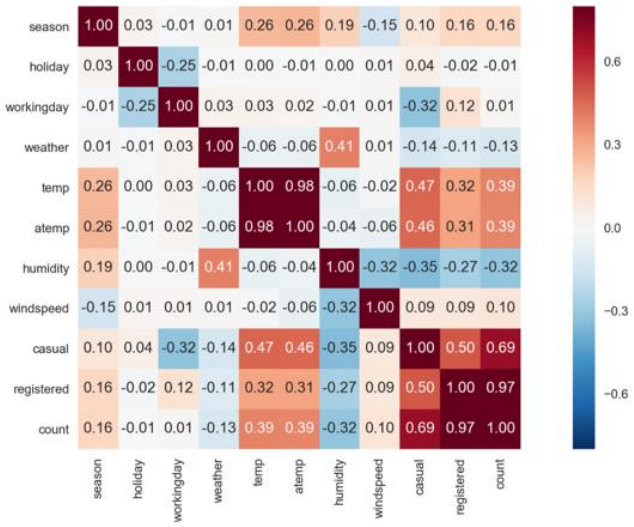

Рис. 1. Прогностична модель

Джерело: розроблено автором за даними [5]

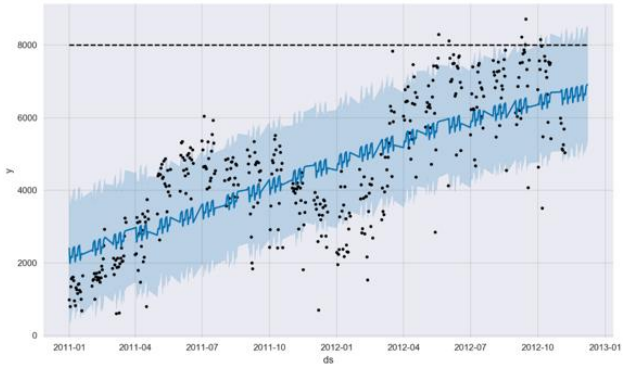

Рис. 2. Кореляційна матриця

Джерело: розроблено автором за даними [5]

Використання моделі показало, що прогнозована сума отриманого прибутку від користувачів сервісу оренди велосипедів на період перевірки склала 188186$ (прогноз моделі на основі реального стану справ в компанії), але насправді вона мала бути ближче до 208939$ (прибуток, який отримала компанія). Похибка для моделі даного типу є мінімальною (різниця становить лише 10,45%). Запланований прибуток мав скласти 240016$. Тобто на цьому етапі дослідження вже є очевидним, що компанії необхідно змінювати стратегію та шукати додаткові інсайти.

Знаючи, яка траєкторія розвитку компанії, наступним кроком буде дослідження альтернативних дій для зміни траєкторії.

Для цього побудуємо кореляційну матрицю (рис.2) та подивимось, які параметри впливають на попит. Помітна кореляція між кількістю прибутку та зареєстрованими і незареєстрованими клієнтами і змінними: temp, atemp, humidity, season, weather. Ці результати є корисні, але маніпулювати погодою ми не можемо – тому треба знайти, щось більш вагоме. А саме тут варто звернути увагу на змінну holiday, святами не обов'язково маніпулювати – їх можна очікувати і планувати.

Святкові дні, в які відбулося збільшення орендної плати, в даному досліджені є: День Незалежності, Пасха, День Валентина та День Колумба. Варто зазначити, що в День Колумба спостерігалось збільшення орендної плати на 35,93%, що було найбільшим збільшенням серед решти свят.

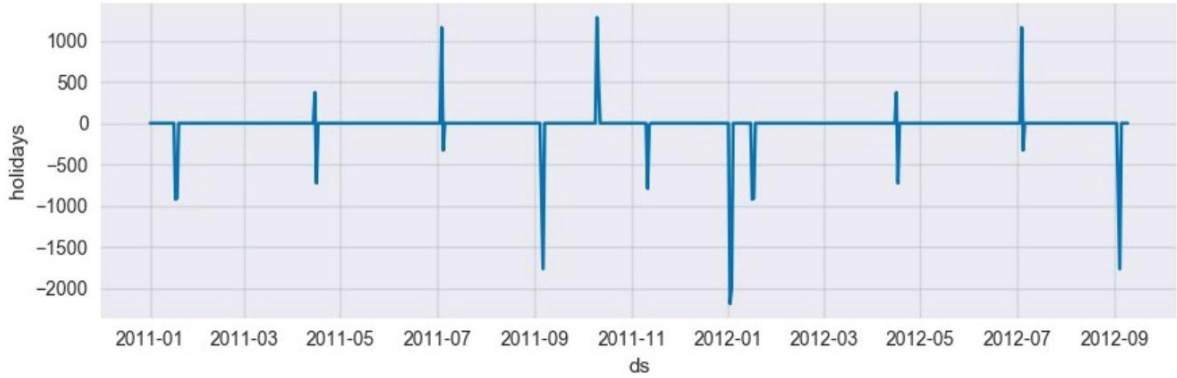

Рис. 3. Зв'язок між орендою велосипедів і святами

Джерело: розроблено автором за даними [5]

Для використання Data Science у формуванні бізнес-стратегій варто розглядати різні рівні бізнес-стратегій:

Корпоративна стратегія – ринки, на які компанія має увійти та конкурувати, щоб позиціонувати себе для досягнення своїх довгострокових цілей.

Бізнес-стратегія – конкретні цілі та дії, які компанія повинна вжити для досягнення своєї корпоративної стратегії.

Функціональна стратегія – узгодження щоденних операцій, які дають змогу організації досягти своїх стратегічних цілей.

Результатом дослідження є інсайт про те, що на оренду велосипедів найбільше впливають свята, тому є доцільним будувати свою бізнес-стратегію навколо свят. Також варто скористатись ще раз предиктивною моделлю для визначення прибутку після впровадження нової стратегії. Для більш вигідної пропозиції для клієнта можна проаналізувати куди люди зазвичай ходять та що роблять у святкові дні – це надасть

додаткову перевагу компанії. Використовуючи такий підхід, можна проілюструвати зв'язок між результатами процесу Data Science і розробкою бізнес-стратегії.

1. Provost F., Fawcett T. Data Science for business. O`reilly Sebastopol, 2019.
2. Gorelik A. The Enterprise Big Data Lake. O`reilly Sebastopol, 2019.
3. Сайт "Kaggle": Bike datasets&reports. URL: https://raw.githubusercontent.com/nolik2000/kaggle/master/data/sampleSubmission.csv 01.06.2020.

Кравчук І.
Технологічно-природничий університет в Бидгощі, Польща

РОЗВИТОК ІНСТИТУЦІЙНИХ ІНВЕСТОРІВ ЯК ДЖЕРЕЛА ФІНАНСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ КОМПАНІЙ

Поступ у функціонуванні українського ринку обігових фінансових інструментів, емітованих компаніями, які виробляють інноваційну продукцію, можливий тільки при модернізації ринку в площині попиту, який забезпечують інституційні інвестори, перш за все інвестиційні фонди.

На сучасному етапі вітчизняна індустрія спільного інвестування має деформовану структуру зі значним переважанням особливих венчурних фондів. За станом на кінець III кварталу 2019 р. частка активів венчурних фондів у сукупних активах усіх інвестиційних фондів України складала 95,6% [1]. Ці інституції не мають жодного відношення до такого виду інвестиційних фондів в Європі і не здійснюють фінансування інновацій. Їх операції майже не регулюються щодо напрямів та обсягів інвестицій у різні активи. Крім того, їм дозволено надавати позики юридичним особам, в яких вони володіють корпоративною власністю не менше 10% капіталу. В українській практиці ці фонди є дуже популярним об'єктом для операцій мінімізації оподаткування та для інших непрозорих фінансових схем і їх діяльність має дуже малий зв'язок із класичним ринком обігових фінансових інструментів.

Процес трансформації сектору інститутів спільного інвестування вимагає, насамперед, опрацювання і впровадження правових змін, зокрема на основі норм Європейського Союзу:

1. Необхідно чітко окреслити в українському праві типи інвестиційних фондів за критеріями випущених ними обігових фінансових інструментів, їх погашення та вимогами до структури активів:

а) відкриті інвестиційні фонди (відповідають європейським UCITS), які будуть широко диверсифікованими і розміщувати свої обігові фінансові інструменти (акції, інвестиційні сертифікати) серед населення. Цінні папери цих інвестиційних фондів можуть бути пред'явлені до погашення в будь-який час;

б) альтернативні інвестиційні фонди. Використовуючи частково польський досвід імплементації директив ЄС, ця група включатиме спеціалізовані відкриті інвестиційні фонди, які мають менш ригористичні вимоги щодо диверсифікації і закриті інвестиційні фонди (викуп цінних паперів тільки після закінчення строку діяльності фонду).

2. Для більшої компатибільності з термінологією європейського права слід визначити, що корпоративні інвестиційні фонди діють у формі інвестиційної компанії і впровадити норми щодо можливості внутрішнього управління акумульованими коштами без залучення компанії з управління активами при наявності статутного капіталу в розмірі не менше 300 тис. євро (в гривневому еквіваленті).

3. Для зменшення системних ризиків застосування подібних інвестиційних стратегій, а також для вдосконалення ризик-менеджменту в цілому доцільно забезпечити врегульовану інституційну гетерогенність інвестиційних фондів, зокрема щодо альтернативних інвестиційних фондів (АІФ). Насамперед, потрібно встановити загальні вимоги до АІФ щодо авторизації, видів активів для інвестування, розкриття інформації щодо інвестиційної стратегії,

фінансового левериджу, управління ризиком ліквідності тощо. Компанії з управління активами АІФ повинні застосовувати процедури due diligence, які мають узгоджуватися з інвестиційною стратегією, цілями і профілем ризику фонду, а також забезпечувати, щоб ризик пов'язаний з кожною інвестиційною позицією, а також вплив даної позиції на цілий портфель були керовані і моніторовані, в томі числі на основі стрес-тестування [2].

Встановлені вимоги повинні унеможливити повторення існуючої вітчизняної моделі функціонування венчурних фондів. Зокрема, об'єктами інвестицій АІФ може бути тільки множина фінансових активів та нерухомість. Крім того, обсяг вкладень актив щодо одного суб'єкта не може перевищувати 20% сукупної вартості активів фонду.

Серед альтернативних інвестиційних фондів можливо доцільно виокремити фонди приватного капіталу (private equity), в яких більше 80% (подібна норма діє в польському праві) активів складають корпоративні права та боргові цінні папери, які не обертаються на організованому ринку (регульовані ринки, багатосторонні торговельні системи – MTF).

Зважаючи на потреби розвитку економіки, доцільно у вітчизняному праві на основі європейського досвіду [3; 4; 5] виокремити фонди щодо фінансування:

а) інновацій – фонди венчурного капіталу, відмінної рисою яких має бути інвестування більшої частини (в ЄС не менше 70%) акумульованих фінансових ресурсів у кваліфіковані активи (пайові або квазі-пайові інструменти) малих і середніх компаній нефінансового сектору, які не допущені обігу на організованому ринку;

б) інфраструктурних інвестиційних проектів – довгострокові інвестиційні фонди, які зможуть здійснювати алокацію більшої частини (в ЄС не менше 70%) фінансових ресурсів у допустимі інвестиційні активи, зокрема у пайові та боргові фінансові інструменти нефінансових компаній, яких ринкова капіталізація не перевищує 500 млн. євро або які не допущені на організований ринок або в речові активи вартістю не менше 10 млн. євро, потрібні для реалізації інфраструктурних проектів;

в) соціальних проектів – соціальні підприємницькі фонди, які здійснюватимуть інвестиції у капітал компаній соціального спрямування (наприклад, надають послуги для соціально незахищених верств населення) і їх фінансові інструменти не котируються на регульованому ринку або MTF.

Для концентрації пропозиції об'єктів інвестицій вище описаних фондів ринковий оператор (біржа) може створити окрему торговельну платформу альтернативних інвестицій.

Важливим аспектом щодо забезпечення можливості присутності іноземних інституційних інвесторів в Україні, зокрема UCITS, є необхідність правового узгодження діяльності інститутів спільного інвестування у відповідності з правом ЄС, а також визнання вітчизняних організованих ринків регуляторами країн європейського співтовариства. Лише при таких умовах, згідно з директивою [6] європейським UCITS буде дозволено придбавати обігові фінансові інструменти вітчизняних емітентів.

1. Аналітичний огляд діяльності ринку управління активами в Україні за 3-й квартал 2019 року. Інститути спільного інвестування. URL: https://www.uaib.com.ua/analituaib/publ-ici-quart/3-y-kvartal-2019-roku-instituti-spilnogo-investuvannya (дата звернення: 13.05.2020).

2. Directive 2011/61/EU of the European Parliament and of the Council of 8 June 2011 on Alternative Investment Fund Managers and amending Directives 2003/41/EC and 2009/65/EC and Regulations (EC) No 1060/2009 and (EU) No 1095/2010 (AIFMD).

3. Regulation (EU) No 345/2013 of the European Parliament and of the Council of 17 April 2013 on European venture capital funds.

4. Regulation (EU) 2015/760 of the European Parliament and of the Council of 29 April 2015 on European long-term investment funds.

5. Regulation (EU) No 346/2013 of the European Parliament and of the Council of 17 April 2013 on European social entrepreneurship funds.

6. Directive 2009/65/EC of the European Parliament and of the Council of 13 July 2009 on the coordination of laws, regulations and administrative provisions relating to undertakings for collective investment in transferable securities (UCITS).

Кузьмін О.Є., Жигало О.Ю.
Національний університет «Львівська політехніка»

ОЦІНЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ЄМНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА ТА ВИЯВЛЕННЯ РЕЗЕРВІВ ЇЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

У сучасних умовах діяльності, які характеризуються динамічністю зовнішнього середовища та істотним впливом глобалізаційних процесів на підприємства, утруднюється робота щодо формування і розвитку конкурентних переваг. Як відомо, підвищення конкурентоспроможності підприємства, що супроводжується розвитком творчого потенціалу працівників, їх креативних навиків та здібностей можливе в умовах інноваційного розвитку. Це забезпечується у процесі управління інноваційною діяльністю, що відбувається шляхом цілеспрямованого впливу на працівників підприємства задля досягнення цілей інноваційних процесів. Для підвищення результативності інноваційної діяльності слід виявити спроможність підприємства до інноваційного розвитку та його здатність задовольняти суспільні потреби, що може бути охарактеризоване показником інноваційної ємності підприємства ($I_{єп}$).

Інноваційна ємність підприємства як комплекс його неявних можливостей, які перебувають у площині застосовуваних технологій, використовуваної техніки, знань, умінь та здібностей працівників охоплює інноваційну місткість підприємства ($I_{мп}$) та резерв забезпечення інноваційної ємності ($I_{єп} » I_{мп}$). Таким чином, резерв забезпечення інноваційної ємності підприємства становить різницю між інноваційною ємністю та поточним станом інноваційної місткості підприємства. Для його виявлення, слід надати рекомендації із оцінювання інноваційної ємності підприємства тощо.

У економічній літературі відсутні публікації, присвячені оцінюванню рівня інноваційної ємності підприємства, проте пропонується розрахунок рівня інформаційної, ресурсної, бюджетної (боргової), фінансової ємності тощо. Для оцінювання ємності усього підприємства у літературних джерелах рекомендовано використати AHP-метод (Wang, Xin & Qin, 2011), розгорнутий ланцюг розвитку підприємства (Humble & Farley, 2010), ANP-модель (Huimin & Bin, 2007) тощо.

На підставі узагальнення досліджень та публікацій за проблемою, пропонуємо етапи розрахунку інноваційної ємності підприємства та виявлення резервів її забезпечення: визначення мети та завдань аналізування; інформаційне забезпечення процесу аналізування; вибір методів, призначених для оцінювання інноваційної ємності та місткості підприємства, пошуку резервів їх забезпечення; розрахунок величини інноваційної ємності підприємства ($I_{єп}$); визначення стану інноваційної місткості підприємства ($I_{мп}$); порівняння фактичного стану інноваційної місткості підприємства та його інноваційної ємності. У випаду коли $I_{єп} > I_{мп}$, визначається резерв забезпечення інноваційної ємності підприємства. Якщо ($I_{єп} = I_{мп}$), резерв відсутній, інноваційна ємність повністю використовується у діяльності підприємств; узагальнення результатів аналізування, формування управлінських рішень щодо використання виявлених резервів інноваційної ємності підприємства.

1. Wang YQ, Zhu ZW, Ma ZX. (2018) Eco-efficiency evaluation of petrochemical enterprises: An application of 3D state- space model. Energy Sci Eng. Vol. 6. P. 272-280. URL:https://doi.org/10.1002/ese3.205.

2. Humble J., Farley D. (2010) Continuous Delivery: Reliable Software Releases Through Build, Test, and Deployment Automation, 1st Edition, AddisonWesley Professional

3. Huimin Zhang, Bin Zhou. (2007) The Research on Evaluation of Technological Innovation Capability Based on ANP 2007. International Conference on Management Science and Engineering 2007. DOI: 10.1109/ICMSE.2007.4422135.

Кулініч Т.В., Головань А.Г.
Національний університет "Львівська політехніка"

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

Різні розуміння науковцями і практиками визначення «інноваційного потенціалу підприємства» можна узагальнити таким чином: одні автори зосереджуються на ресурсному забезпеченні інноваційних проектів, часто додаючи фінансово-економічні та організаційно-технічні аспекти діяльності підприємства, інші на перше місце ставлять корпоративний дух і політику підприємства щодо нововведень.

Аналіз наукових джерел [1-2] дозволив виділити наступні підходи до поняття інноваційний потенціал в застосуванні саме до промислових підприємств:

1. ресурсний підхід, коли інноваційний потенціал розглядається як сукупність ресурсів, що забезпечують здійснення інноваційної діяльності на промисловому підприємстві;

2. результативний підхід, згідно з яким інноваційний потенціал розглядається і визначається як здатність промислового підприємства використовувати наявні ресурси для створення інноваційного продукту, під яким насамперед розуміють продуктові, ринкові і процесні інновації;

3. комплексний підхід, який об'єднує ресурсний підхід (здатність здійснювати інноваційну діяльність) і результативний підхід (готовність підприємства до сприйняття новацій).

Причому за кількісним аналізом 124 фахових джерел (виданих вітчизняними науковцями за останні 10 років), у яких увагу зосереджено на характеристиці інноваційного потенціалу підприємств, було виявлено, що на ресурсний підхід припадає 46 %, на результативний – 21 %, на комплексний – 33 %.

Фактично різне розуміння інноваційного потенціалу промислового підприємства призводить до створення різних підходів до його оцінювання, тоді як останнє пізніше стає основою для регулювання цим потенціалом.

Поглядів практиків на оцінювання інноваційного потенціалу промислового підприємства істотно відрізняються від показаних вище теоретико-методичних узагальнень. Так, компанія McKinsey провела опитування [3], в ході якого керівникам вищої ланки було запропоновано розповісти, якого роду інновації впроваджує їх промислове підприємство, які показники використовуються для аналізування процесу і результатів впровадження новацій, якими насправді є цілі застосування цих показників і наскільки користувачі оцінки задоволені якістю та інформативністю застосованої системи показників.

Було з’ясовано, що промислові підприємства, результати економічного розвитку (отримання прибутку) яких істотно залежать від впровадження інноваційних продуктів, а отже розкриття і використання інноваційного потенціалу, набагато сильніше зацікавлені у всебічній оцінці стану і наслідків впроваджуваних новацій, зокрема портфеля інноваційних продуктів і послуг, аніж ті, для кого інновації не в фаворі. На основі чого були зроблені такі проміжні висновки, що промислові підприємства, яких можна назвати активними інноваторами, оцінюють ефективність інновацій на кожному етапі процесів розробки і впровадження, і їх керівники в більшій мірі задоволені використовуваними системами показників, ніж представники підприємств, які менше залежать від продуктових, процесних і ринкових новацій, а також менше їх впроваджують.

За твердженнями керівників промислових підприємств, які залежать від інновацій, їх системи показників для оцінки інноваційного потенціалу допомагають керувати всіма аспектами діяльності – від розробки індивідуальних програм заохочення працівників до підвищення ефективності портфеля інновацій та взаємодії з інвесторами.

Характерно, що промислові підприємства більш схильні покладатися на показники, що застосовуються для оцінки кінцевих результатів, ніж на ті, які застосовуються для оцінки ресурсів, що використовуються в процесі НДДКР.

З урахуванням думок керівників промислових підприємств, показники, за допомогою яких можна оцінити інноваційний потенціал цих підприємств, в порядку зменшення значимості для результатів оцінки розташовують так:

– зростання доходів в результаті впровадження нових продуктів і послуг;

– задоволеність клієнтів новими продуктами і послугами;

– обсяг продажів нових продуктів чи послуг за певний період у відсотках до загального об'єму продажів;

– кількість реалізованих на ринку інновацій;

– коефіцієнт рентабельності інвестицій в інновації;

– приріст прибутку в результаті реалізації нових товарів та послуг;

– потенціал досягнутих цільових показників приросту за інноваціями;

– зміна частки ринку в результаті впровадження новацій;

– чиста додана вартість, створена за рахунок реалізації нових товарів чи послуг.

Усе зазначене дозволяє стверджувати, що більшість з названих вище показників переважно стосуються як раз результатів розкриття і використання інноваційного потенціалу промислового підприємства.

Ще одним цікавим спостереженням є вибір того, на що саме мають бути спрямовані системи показників оцінки результатів впроваджуваних новацій, на думку тих же керівників промислових підприємств. У порядку зменшення значимості лінійка виглядає таким чином:

– досягнення поставлених цілей;

– підвищення ефективності робіт із впровадження новацій;

– ефективність витрат на впровадження новацій;

– впровадження короткострокових новацій, які поступово акумулюються (а не довгострокових радикальних перетворень);

– підвищення відповідальності співробітників за результати робіт із впровадження новацій;

– ефективність розподілу ресурсів;

– ефективність взаємодії з інвестиційною спільнотою (інвестори, аналітики, брокери);

– ефективний вплив на системи індивідуальної мотивації за результатами роботи.

Такий розподіл дозволяє встановити майбутні завдання, навколо яких має бути зосереджено поліпшення використання інноваційного потенціалу промислових підприємств, тобто надає підказки керівникам щодо подальшого напрямку руху їх суб’єктів господарювання.

1. Шамина Л. К. Система показателей оценки инновационного потенциала предприятия. Научно-технические ведомости Санкт-Петербургского гос. политех. Ун-та. Экономические науки, 2011. URL: https://cyberleninka.ru/article/n/sistema-pokazateley-otsenki-innovatsionnogo-potentsiala-predpriyatiya

2. Посталюк М.П., Выдрина Г.М. Инновационный потенциал хозяйствующих субъектов: содержание и формы реализации. Вестник экономики, права и социологии, 2008. URL: https://cyberleninka.ru/article/n/innovatsionnyy-potentsial-hozyaystvuyuschih-subektov-soderzhanie-i-formy-realizatsii

3. Муссо К., Чан В., Шанкара В. Системы показателей для оценки инноваций. URL: http://www.vestnikmckinsey.ru/goverment/sistemyh-pokazatelej-dlya-ocenki-innovacij (доступ 12/03/2020).

Мірошник Р.О., Малішевська Б.О.
Національний університет «Львівська політехніка»

МАРКЕТИНГОВА ПІДТРИМКА ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

В умовах глобалізації бізнес-процесів, посиленні конкурентної боротьби, підвищення ролі споживачів у формуванні попиту на продукцію запорукою забезпечення конкурентоспроможності будь-якого суб’єкта господарювання є ведення успішної інноваційної діяльності. Ефективність та результативність інноваційної діяльності неможлива без

маркетингової підтримки. У зв'язку з цим актуальними залишаються питання комплексного управління інноваційною діяльністю підприємств з використанням маркетингової підтримки.

Маркетингова підтримка інноваційної діяльності підприємств є дуже складним та комплексним явищем, що включає не тільки реалізацію та збут нових видів товарів, робіт та послуг, але й інші сфери діяльності суб'єктів господарювання, зокрема виробництво, постачання та логістику, науково-дослідні та дослідно-наукові роботи, фінанси, управління персоналом. До цього ж потрібно враховувати соціально-економічні та національно-культурні умови, де функціонує підприємство та планує реалізовувати інноваційні товари та послуги.

Основна мета діяльності інноваційно активних підприємств є отриманні прибутку від реалізації інноваційної продукції, виходу на нові ринки збуту, підвищення ринкової вартості суб'єктів господарювання. Цих поставлених цілей підприємства можуть досягнути, якщо інноваційна продукція буде користуватися попитом на ринку, що неможливо без ефективно організованої маркетингової підтримки інноваційної діяльності підприємства.

Під маркетинговою підтримкою слід розуміти діяльність, що спрямована на комерціалізацію інновацій, проведення комплексних досліджень ринку, розробки стратегії маркетингу, формування товарної політики, розроблення цінової політики, ведення збутової діяльності, просування товарів на ринку та організація і контроль маркетингової діяльності. Метою маркетингової підтримки інноваційної діяльності є створення такої продукції, яка б не просто задовольнила, але і перевершила очікування споживачів.

В умовах гострої конкуренції та перенасичення ринку товарами споживач не завжди може сформулювати свої побажання. Тому успішною може стати та інновація, яка якісно задовольнятиме потреби певного сегмента споживачів або просто приноситиме їм задоволення, володіючи атрибутами, які відсутні у конкурентів [1].

Підприємства повинні звертати увагу на все, що відбувається на ринку, вишукувати незадоволені потреби споживачів і розробляти та впроваджувати інноваційні ідеї в життя. Успішною стратегією такого пошуку є стратегія голубого океану, яка полягає в пошуку характеристик товару, важливих для споживача, проте відсутніх у конкурентів. Маркетингова підтримка повинна бути орієнтована одночасно на продукт і покупця. Тому, приймаючи інноваційне рішення, підприємство повинне визначити можливість виходу на певний сегмент ринку, на якому планується збувати інноваційну продукцію, його місткість та прибутковість, захищеність від основних конкурентів [2].

1. Антонюк Л.Л. Поручник А.М., Савчук В.С. Інновації: теорія, механізм розробки та комерціалізації: монографія. К.: КНЕУ, 2003. 394 с.

2. Ганза І., Мартоян А. Маркетингові стратегії та фактори впливу при просування високотехнологічної продукції на ринку. Аналітично-інформаційний журнал «Схід». 2014. № 1 (127). С. 22–26.

Moskalevich G.N.
Minsk Innovation University

INNOVATIVE POTENTIAL OF AN ENTERPRISE AS A MEANS OF INCREASING ITS COMPETITIVENESS

The relevance of the research topic is due to the fact that the current system of management of innovative processes at the enterprise does not fully meet modern requirements; an effective system of legal regulation of relations arising in the system of the innovation process is not formed; the legal and economic mechanisms of interaction between its participants are imperfect. In this regard, most enterprises do not fully use their existing innovative potential and innovative developments protected by patents for inventions.

Today, solving the problems of competitiveness of the enterprise and its products, legal regulation of market relations, moreover, the very existence of such relations is impossible without solving the problems associated with the use of the innovative potential of the enterprise.

Conducting an active innovation policy by an enterprise is one of the ways to attract investment in domestic production. It is "innovative activity, as the most promising type of change that makes the greatest contribution to improving the efficiency of the enterprise, can serve as a basic factor of development" [2, p. 3].

The innovative activity of the enterprise has a dominant influence on the production of new goods and services that are in high demand among consumers and enable the manufacturer to make large profits.

According to T. V. Kolosova, the use of innovative potential is an effective means of increasing the competitiveness of an industrial enterprise [2, p. 4] and its sustainable development. The concept of "innovative potential" has become a "conceptual reflection of the phenomenon of innovation" [1, p. 119-120]. The main purpose of the innovative potential of the enterprise is to ensure the appearance and transformation of innovations directly into innovation, their productive use, which brings significant profit.

Moreover, some authors believe that it is reasonable to consider the innovative potential of not all the resources that society intends to use for its long-term development, but only the part of them that can be used to increase the volume or improve the quality of final consumption. At the same time, it should be borne in mind that the dynamics of quantitative and qualitative indicators of consumption should be carried out in the interests of consumers, not producers [3, p.985].

One of the first to use the concept of "innovation" as an economic category was the Austrian economist J. Schumpeter, who assumed that the engine of development is entrepreneurship, which is expressed in the constant search for new combinations of factors of production. He saw the essence of innovation in the practical use of scientific and technical developments and inventions [4].

Under the innovative potential of the enterprise, we understand the production relations arising in the enterprise in a situation of achieving the best possible innovative results, aimed at optimum utilization of intellectual capital of enterprise for the improvement of effective forms of organization of production and technology, and material resources in order to collect the maximum profit.

The innovative potential of the enterprise should receive timely and correct assessment and certification. The selection of innovative ideas should be based on clearly defined specific goals of the enterprise. Any innovation should be carefully analyzed in terms of advantages and disadvantages compared to similar objects, but already outdated and not in high demand on the market.

In the structure of innovative potential, scientists (see, for example, D. I. Kokurin) distinguish three components: resource (its potential is inherent in the means of production and is implemented or not implemented through the use of new technologies), internal and effective, which are manifested when it is used. Information resources (knowledge bases, models, algorithms, programs, projects, etc.), unlike other types of resources, are practically inexhaustible [1, p. 111].

Using the innovative potential, an enterprise can (according to Schumpeter) use innovations to extract additional benefits from implementing innovative changes in its own economic system [4].

An enterprise that develops innovations can use the results of its innovation activities in two ways:

– to use the results of innovative activities directly in their own production, producing new products using innovative technologies and organizational and managerial methods;

– to implement the transfer of innovation.

The use of innovative products makes it possible to achieve a leading position in the domestic market, contributes to the entry of innovative enterprises into the external high-tech market; increases the competitiveness of the enterprise.

Innovation potential needs appropriate legal protection from illegal use and unfair competition, which would provide for the existence of a patent, license, and create a monopoly position on the market for the owner of an innovative product for a long time.

We believe that each enterprise (based on its innovative potential) should approve a program for improving corporate governance, one of the sections of which is to organize effective management of innovative potential in order to obtain maximum revenue from its use.

However, the vast majority of enterprises do not use their existing innovative potential effectively enough. As a rule, enterprises purchase equipment and technologies on the side, which is spent the lion's share of the total cost. At the same time, the share of revenue from sales of products containing new technologies or know-how in the total revenue of enterprises is negligible or absent. The role of creativity of the organization's specialists is often reduced to mastering the technical documentation created at other enterprises and skillful application of the acquired technology in the conditions of its own production.

Thus, the innovative potential can be identified as a basic factor of sustainable development of the enterprise, which is achieved through the constant introduction of innovations and increasing the innovative potential.

Modern competitive organizations must and can independently and successfully create innovative products, starting from the birth of an innovative idea in the organization and ending with the creation of market-tested samples of products that are effectively and quickly introduced into production. At present, large domestic enterprises attach great importance to the value of intangible assets and capitalize them through licensing, while buying up patents for not only applied, but also for promising industrial property objects that require improvement, based on which an innovative product is subsequently produced.

They should develop an effective system for promoting innovative products.

1. Kokurin D.I. Innovation activity. Moscow: Exam, 2001. 576 p.

2. Kolosova T.V. Ensuring sustainable development of the enterprise on the basis of increasing its innovative potential: autoref. dis. Doct. Econ. science: 08.00.05; GOU VPO "Nizhny Novgorod state University of architecture and civil engineering". Nizhny Novgorod, 2011. 48 p.

3. Sivov M.V. Essence and main elements of innovative potential of the region / Young scientist, 2016. no. 11. P. 984-987.

4. Schumpeter J. Theory of economic development. Capitalism, socialism, democracy / Preface. V. S. Avtonomova. Moscow: EKSMO, 2007. 864 p.

Новаківський І.І., Ярмола К.М.
Національний університет «Львівська політехніка»

ВИЯВЛЕННЯ ПРОБЛЕМ ТА НАПРЯМІВ ПОКРАЩЕННЯ УПРАВЛІННЯ ЛОГІСТИЧНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ У ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Сучасний стан світової економіки як ніколи підвищує вагомість застосування логістики. У XXI столітті у логістичній галузі відбулися значимі трансформації, які спричинені зміною споживчих вимог та технологічних інновацій. Організації прагнуть забезпечити вчасну доставку у терміни, при чому вимоги до виконання замовлень зростають, а терміни надходження продукції прагнуть максимально скоротити навіть незважаючи на великі шляхи її переміщення. Швидкі зміни, нові вимоги і зростання електронної комерції дає поштовх для побудови нових зв’язків оптимізації логістичних операцій. Все це вимагає формування ефективного інструментарію оцінювання логістичної діяльності. У світовій практиці використовується індекс ефективності логістики (LPI – Logistic Performance Index) – показник Світового банку, який оцінює легкість здійснення поставок та стан торгової логістики на мікро- та макрорівнях [1, с. 224]:

$$LPI= \frac{C_1+C_2+C_3+C_4+C_5+C_6}{N_i} \quad (1)$$

де C_1, C_2, C_3, C_4, C_5, C_6 – критерії оцінки ефективності; N_i – загальна кількість оцінок.

Для визначення індексу використовується середньозважена оцінка за шістьмома критеріями, які представлені на рис. 1.

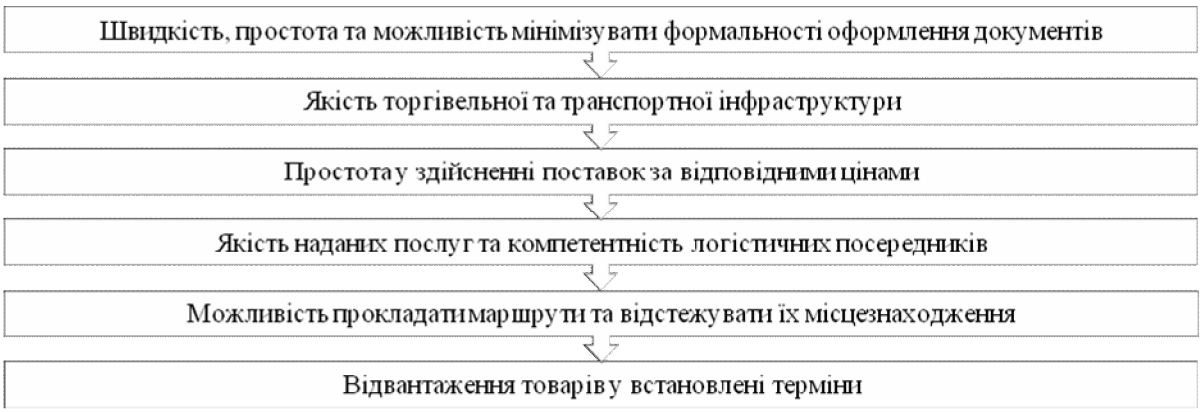

Рис. 1. Критерії визначення індексу ефективності логістики [2]

Відтак, за даною методикою, провідним логістичним ринком світу є Німеччина із значенням 4,19; за нею йдуть Нідерланди – 4,07 та закриває трійку лідерів – Швеція, з індексом 4,07, Україна піднялась на 11 позицій і посіла 69 місце із 160 країн [3]. Загальну структуру світового логістичного ринку у 2018 році можна розглянути у табл. 2 та на рис. 2.

Таблиця 2

Глобальний рейтинг по LPI у 2018 році

Місце	Країна	Митни-ця	Інфраструк-тура	Міжнародні поставки	Логістична компетентність	Відстеження товарів	Своєчас-ність	LPI
1	Німеччина	4,09	4,37	3,86	4,31	4,24	4,39	4,20
2	Швеція	4,05	4,24	3,92	3,98	3,88	4,28	4,05
3	Бельгія	3,66	3,98	3,99	4,13	4,05	4,41	4,04
4	Австрія	3,71	4,18	3,88	4,08	4,09	4,25	4,03
5	Японія	3,99	4,25	3,59	4,09	4,05	4,25	4,03
69	*Україна*	*2,49*	*2,22*	*2,83*	*2,84*	*3,11*	*3,42*	*2,83*

Розглянемо динаміку зміни LPI для України за 2010-2018 рр. (рис. 2) [3].

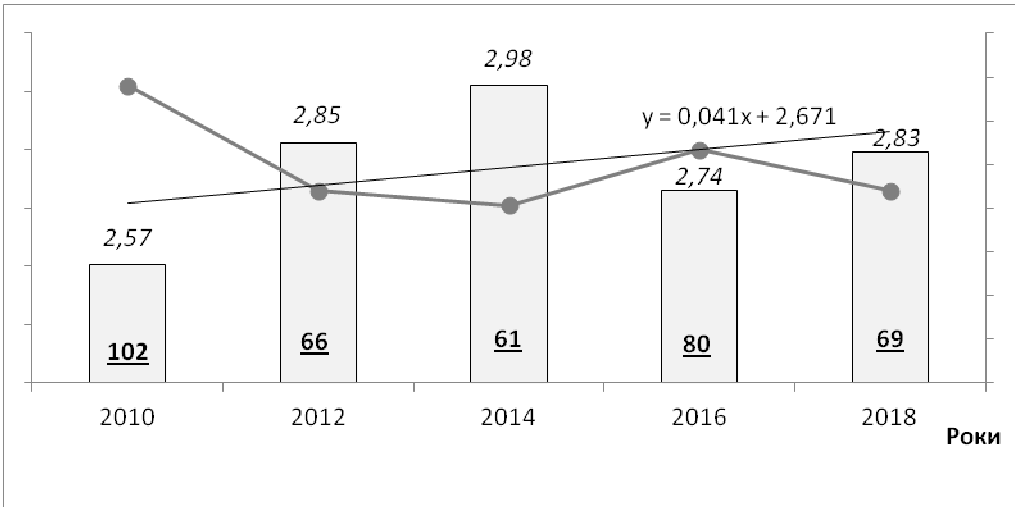

Рис. 2. Індекс логістичної ефективності України та її місце в рейтингу за період 2010-2018 рр.

Аналіз показника показав незначне середньорічне зростання індексу логістичної ефективності України на 4,1 пункти.

Низькі позиції України в даному рейтингу свідчать про наявність проблем та недоліків у логістичній галузі, зумовлені наступними чинниками:

– відсутністю злагодженості при управлінні матеріальними потоками та розподілі матеріальних запасів;

– неналежний стан транспортної інфраструктури – низька якість доріг, фізичний та моральний знос транспорту спричинює зростання терміну доставки продукції до споживача;

– зростання витрат транспортування та складування прямопропорційне наявності простоїв, неякісному виконання замовлень, нераціональному використанню приміщень;

– слабкі взаємозв'язки між підприємствами та логістичними фірмами.

Згідно з проведеним аналізом індексу логістичної ефективності функціонування національної логістичної інфраструктури міжнародні експерт констатували наступне:

– неповне використання потужності національної транспортної інфраструктури;

– рівень сервісів та транспортних мереж набагато нижче світових стандартів;

– необгрунтоване завищення витрат користувачів на логістику.

Для налагодження ефективної логістики в Україні, Світовим банком було розроблено логістичну стратегію, яка передбачає контроль за введенням операторських ліцензій, спрощення реєстрації й сертифікації для самозайнятих перевізників, посилена боротьба незаконною діяльністю операторів, створення єдиної бази перевізників і їхнього автопарку, доопрацювання українського законодавства згідно з міжнародними конвенціями та розширення доступу іноземних операторів до двосторонніх і багатосторонніх дозволів на перевезення [4].

1. Фігун Н.В., Білошевська О.Б. Індекс ефективності логістики (LPI) як показник конкурентоспроможності та потенціалу країни. Наукові праці Донецького національного технічного університету. Сер. : Економічна. 2014. № 4. С. 223-229.

2. Індекс ефективності логістики, available at: https://uk.wikipedia.org/wiki/

3. Logistics Performance Index // Website of World Bank, available at: https://lpi.worldbank.org/report.

4. План порятунку: чи може Україна налагодити ефективну логістику, available at: https://mind.ua/publications/20179078-plan-poryatunku-chi-mozhe-ukrayina-nalagoditi-efektivnu-logistiku.

Петрович Й.М.
Національний університет «Львівська політехніка»

МОДЕРНІЗАЦІЯ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ ТА ЇЇ ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Модернізація промислових підприємств в умовах прискореного науково-технічного прогресу повинна відбуватися на засадах застосування новітніх технологій у виробничих процесах, підвищення рівня їх механізації та автоматизації. Особливої актуальності вирішення цього завдання набуває в умовах перманентних кризових явищ, в яких функціонують промислові підприємства. Однак успіхів домагаються лише ті промислові підприємства, які виготовляють продукцію із інноваційним наповненням і високою доданою вартістю, яка є конкурентоспроможною і користується підвищеним попитом на зовнішньому і внутрішньому ринках. Отже, мова йде про матеріалізацію досягнень науково-технічного прогресу в діяльності промислових підприємств, що є основним підґрунтям високої ефективності їх господарювання.

Вирішення цього важливого завдання охоплює широке коло питань соціально-економічного і техніко-технологічного спрямування, які в свою чергу залежать від впливу низки внутрішніх і зовнішніх чинників, про які належить володіти відповідною інформацією. Основним чинником підвищення ефективності господарювання промислових підприємств в умовах прискореного науково-технічного прогресу є систематичне підвищення своєї інноваційної активності, яка безпосередньо сприяє зростанню їх інноваційного потенціалу,

як важливої передумови їхньої конкурентоспроможності на внутрішніх і зовнішніх ринках. Тобто виготовлення і реалізація конкурентоспроможної продукції промисловими підприємствами забезпечує їх результативне і ефективне функціонування.

Виконання цього надважливого завдання менеджментом промислових підприємств в умовах перманентних кризових явищ, а іноді їх тривалої і руйнівної економічної дії, можливе лише, на наше тверде переконання, в результаті розробки і застосування в процесі господарювання адекватних техніко-організаційних заходів, серед яких чільне місце повинно бути відведено модернізації на інноваційних засадах.

В таких умовах надзвичайно важливо визначити пріоритетні промислові підприємства, що підлягають модернізації, враховуючи їх роль і значення у вирішенні низки соціально-економічних завдань поточного і перспективного спрямування. Визначення і обґрунтування пріоритетності підприємств, які необхідно модернізувати обумовлюється ще і тим, що реалізація таких проектів вимагає відповідного інвестиційного забезпечення, а в окремих випадках, і в значних обсягах, при їх обмеженості у суб'єктів господарювання та сплати значних відсотків у випадках кредитних запозичень. Отже, інформація про пріоритетність вибору об'єкта модернізації має важливе не тільки методологічне, а й чисто практичне значення, оскільки орієнтує менеджмент промислових підприємств на досягнення поставлених перед ним цілей при раціональному використанні інвестиційних ресурсів. Тому вибір об'єкта модернізації, його пріоритетність є основним підґрунтях організування її проведення на засадах реальних проектів з оптимальним інноваційним наповненням.

Цільове призначення модернізації промислових підприємств, яке повинно здійснюватись на засадах реалізації проектів із інноваційним наповненням, в умовах обмеженості інвестиційних ресурсів, обумовлює необхідність вибору оптимальних варіантів реалізації таких проектів, який повинен відбуватися на основі ґрунтовного аналізування відповідної інформації, узагальнені дані якої дають підстави зробити висновок про їх ефективність і результативність, тобто досягнення поставленої цілі при окупності коштів, в терміни, що встановлені відповідними нормативними актами та методиками, орієнтуючись при цьому на досягнення відповідних обсягів випуску продукції із інноваційним наповненням та інших важливих техніко-економічних показників.

Тому одне із провідних місць в такому інформаційному забезпеченні розробки і реалізації проектів модернізації промислових підприємств повинно бути відведено обґрунтуванню випуску продукції в заданих обсягах і відповідного асортименту. Згідно даних маркетингової діагностики така продукція повинна користуватися попитом на ринку, здатною замінити імпортні аналоги, мати високу додану вартість в результаті інноваційного наповнення і бути конкурентоспроможною. Наявність такої інформації стосовно продукції, яку мають виготовляти модернізовані підприємства, являється важливою передумовою успішного і результативного її проведення.

Наступною і не менш важливою є інформація, яка стосується характеристики стану матеріально-технічної бази підприємства, особливо підрозділів, які є основними в організуванні процесу виробництва продукції і підлягають модернізації. Для кожного із них належить розробити і обґрунтувати низку заходів техніко-технологічного спрямування, які суттєво мають підвищити їх інноваційний потенціал і здатність виготовляти продукцію із інноваційним наповненням, яка користується підвищеним попитом на ринку і є конкурентоспроможною.

Разом з тим зазначені заходи повинні мати чітке цільове призначення, необхідне інвестиційне забезпечення щодо конкретних термінів їх застосування та обґрунтовану ефективність і окупність, тобто належне техніко-економічне обґрунтування заходів, які дають змогу зробити висновок про доцільність проведення модернізації промислових підприємств як важливого напрямку матеріалізації досягнень науково-технічного прогресу.

В узагальненому вигляді можна виокремити і конкретизувати основні напрями інформаційного забезпечення процесу проведення модернізації промислових підприємств у такій послідовності, (рис.1):

Рис. 1. Напрями інформаційного забезпечення процесу проведення модернізації промислових підприємств

Надзвичайно важливою є інформація, яка стосується забезпечення модернізованих підприємств персоналом. Мова йде про залучення до роботи на таких підприємствах фахівців високого рівня кваліфікації, здатних успішно освоювати новітні технології виготовлення продукції із інноваційним наповненням. Вирішення цього завдання обумовлює необхідність докорінної перебудови діяльності закладів професійно-технічної освіти, в основі якої має бути реалізація навчальних програм, орієнтованих на підготовку фахівців, здатних працювати на модернізованих промислових підприємствах, основним завданням яких є виготовлення продукції високого рівня якості, що відповідає міжнародним стандартам і користується підвищеним попитом на внутрішніх і зовнішніх ринках. Отже, таку продукцію повинні виготовляти фахівці, які мають ґрунтовні знання в царині новітніх технологій, здобутих під час навчання та практичного освоєння на докорінно переоснащених власних навчальних базах та лабораторіях під керівництвом викладачів високого креативного рівня, які підвищили або поновили свою кваліфікацію.

Отже, належне інформаційне забезпечення процесів модернізації промислових підприємств сприятиме ефективності її проведення, реалізації конкретних проектів, які спрямовані на її прискорення та досягнення поставлених цілей.

Терлецька В.О.
Національний університет «Львівська політехніка»

МОДЕЛІ ВЕНЧУРНОГО ІНВЕСТУВАННЯ У СВІТІ

Розвиток венчурного інвестування в розвинутих країнах світу є одним з важливих напрямів підтримки малого та середнього інноваційного підприємництва та фінансування науково-дослідних робіт. На сьогодні спостерігається жорстка конкуренція за світовий ринок між передовими країнами, такими як: США, Японією та Західною Європою щодо формування глобальних конкурентних переваг, заснованих на активізації наукової та інноваційної діяльностей.

За даними [1], важливу роль у розвитку американського венчурного бізнесу відіграла активна державна підтримка: створення у 1953 р. Агентства малого бізнесу (SBA) і рішення Конгресу США у 1958 р. про заснування програми сприяння інвестуванню у малий бізнес SBIC, за якою, за умови залучення приватних інвесторів, компанії отримують державне фінансування в пропорції 2:1 або 3:1 [2]. Державна підтримка проявлялася ще й у тому, що приватні компанії, залучені до процесу інвестування отримували урядові субсидії. Заснування програми SBIC, за якою, лише у 2013 р., було профінансовано на понад 3,5 млрд. дол. більше ніж 1600 малих підприємств США та створено ними понад 217 тис. роб. місць.

За результатами оцінки політичних документів США наприкінці XX століття про техноглобалізм, метою якого є забезпечення досягнення глобальної технологічної конкурентоспроможності США в умовах глобальної конкуренція, основними завданнями нової американської технологічної політики в рамках програми «Технології для економічного зростання США: новий курс щодо нарощування економічної сили» є: створення клімату, сприятливого для діяльності приватного сектора щодо інновацій та підвищення конкурентоспроможності; сприяння розвитку та комерціалізація новітніх технологій; створення інфраструктури XXI століття, необхідної для підтримки промисловості США та розвитку торгівлі; інтеграція оборонної та цивільної промисловості, забезпечуючи ефективне розв'язування передових завдань; формування робочої сили, здатної брати участь у швидко змінних та мінливих умовах економіки, заснованої на знаннях [3, с. 1].

Поширення венчурної індустрії у Європі розпочалось наприкінці 1970 р. у Великобританії. У 1979 р. загальний обсяг венчурних інвестицій складав близько 20 млн. фунтів стерлінгів, а вже у 1987 р. – 46 млрд. [4]. Великобританія перейняла американську модель венчурного фінансування і, з часів заснування Британської асоціації венчурного капіталу (BVCA) у 1983 р., спостерігається активний розвиток індустрії. У 2013 р. обсяг венчурного бізнесу склав понад 32 млрд. фунтів, а кількість створених профінансованими компаніями робочих місць перевищила 415 тис. [5]. На сьогодні венчурний бізнес в Європі характеризується значними масштабами та стабільним приростом кількості венчурних компаній. Так, за даними Європейської асоціації венчурного капіталу (EVCF), на поч. 2014 р., питома вага венчурних інвестицій в загальному обсязі залучених активів за групами європейських країн становила: Велика Британія та Ірландія –14,6%; Франція та країни Бенілюксу – 46,7%; Німеччина, Австрія, Швейцарія – 6,7%; Центральна і Східна Європа – 1,3%, а європейська венчурна індустрія вартувала загалом понад 555 млрд. євро [6]. Значний обсяг інвестицій припадає на пенсійні та страхові фонди і компанії – 40 % і 22 % відповідно.

За інформацією [3, с. 1], на противагу США щодо підвищення конкурентоспроможності західноєвропейські країни в ст. 130 Маастрихтського договору в якості основної цілі вказали на необхідність «…зміцнення науково-технічної бази європейської промисловості для підвищення конкурентоспроможності країн союзу на міжнародному рівні…».

Варто зазначити, що однією з найбільш ефективних європейських моделей венчурного інвестування є модель, створена у Фінляндії, за активної державної підтримки. Заснований державою 1967 р. та контрольований парламентом країни Національний фонд досліджень та розвитку (SITRA) здійснював фінансування малого бізнесу, інноваційних та новаторських

компаній, що характеризувалися переважною обмеженістю в доступі до традиційного капіталу. Участь SITRA зазвичай обмежувалась 15-40% статутного фонду, одночасно дозволяючи отримати підприємцеві деяку операційну незалежність, а загальні обсяги інвестування знаходяться в межах 200 тис – 2 млн. євро [7]. До того ж, діяльність SITRA не обмежується інвестуванням виключно у фінські компанії і поширюється також, на фінансування науково-дослідницьких проектів. Ключовим елементом успішності даної моделі є вправне поєднання державної, приватної та науково-дослідної складових венчурування [8, с. 431]. Також серед світових лідерів венчурного бізнесу варто відмітити Ізраїль із щорічним обсягом інвестицій у високотехнологічні компанії у розмірі понад 2,1 млрд. дол. На сьогодні, в країні нараховується понад 70 фондів, 14 з яких – міжнародні. Зародження ізраїльського венчурного бізнесу почалося лише 1985 р. із заснуванням першого фонду "Атена Венчур Партнерз" [8]. Проте, активний поштовх індустрія отримала від державної програми YOZMA з привабливою системою оподаткування і підтримки інноваційної діяльності у1993 р. На сьогодні мережа венчурних фондів, створена у США, дозволила вирішити низку проблем модернізація технологічного базису та концентрації ресурсів на вирішенні пріоритетних проблем інноваційного розвитку. Країни Західної Європи в якості першочергової задачі щодо підвищення конкурентоспроможності вирішили створити мережу венчурних фондів, що дозволяє сконцентрувати капітал, такий як у мережі венчурних фондів США. На тлі створення єдиного науково-технічного простору ЄС, проблема розвитку венчурної діяльності та створення мережі венчурних фондів у країнах СНД є одним із головних пріоритетів [3, с. 2-3]. Отже, провідне місце в економіці нинішнього століття належить економічним систем якісно нового технологічного рівня, в яких роль основного ресурсу відіграє інтелектуальний ресурс, тому передові країни розвивають інноваційну політику, що забезпечує інтенсифікацію інновацій та сприяє підвищенню сприйнятливості економіки до інноваційних процесів.

1. SCBS annual report 2013. Official website of SBA. URL: https://www.sba.gov/sites/default/files/files/Final_SBIC_Annual_Report_FY_2013_signed_06092014.pdf

2. Funding the SBIC Program: An Owerwiew // U.S. Small business administration Website. URL: http://www.sba.gov./content/funding-sbic-program-overwiew

3. Нехорошева Л.Н., Егоров С.А. Модели государственного регулирования развития венчурной деятельности: мировой опыт и проблемы стран СНГ http://iee.org.ua/files/alushta/32-nehorosheva-modeli_gos.pdf

4. Українська асоціація венчурного бізнесу. URL: http://www.uaib.com.ua/files/articles/201/17_4.pdf

5. British venture capital association annual report – 2014. Official website of BVCA. – Access mode: http://www.bvca.co.uk/Portals/0/library/Files/Research%20&%20Publications/Research%20Reports/141210%20-%20 BVCA_Portfolio_report_2014_Final.pdf.

6. 2013 European private equity activity. Statistics on fundraising, investments and divestments. Official website of EVCA. – Access mode: http://www.evca.eu/media/142790/2013-European-Private-Equity-Activity.pdf.

7. Official website of SITRA. – Access mode: http://www.sitra.fi/en.

8. Єрешко Ю.О. Венчурне інвестування: становлення та світовий досвід Економічний вісник НТУУ «КПІ». 2015. С. 429-433.

СЕКЦІЯ 5
МЕХАНІЗМ УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМ ПРОЦЕСОМ

Amirova R.I.
Uniwersytet finansowy przy Rządzie Federacji Rosyjskiej
Kalaytan T.V.
Lwowski Uniwersytet Handlu i Ekonomii
Shurpenkova R.K.
Lwowski Instytut «Uniwersytet Bankowy»

SZCZEGÓLNE ZADANIA CONTROLLINGU INNOWACJI

Przedsiębiorstwa aspirujące do bycia liderami w swojej branży potrzebują skutecznych narzędzi do zarządzania innowacjami. Niektóre aspekty tego zagadnienia są omówione w publikacjach naukowych [1, 2, 3]. Optymalizację wykorzystania jednego z kluczowych czynników w zarządzaniu innowacjami we współczesnej gospodarce – informacji – można osiągnąć za pomocą narzędzi opracowanych w ramach koncepcji controllingu. Controlling to synteza elementów rachunkowości, analizy, kontroli, planowania, których wdrożenie zapewnia rozwój alternatywnych podejść do operacyjnego i strategicznego zarządzania procesem osiągania ostatecznego celu i wyników przedsiębiorstwa [4].

Zaangażowanie kontrolerów w proces wspierania innowacyjnych projektów prowadzi oczywiście do wzrostu kosztów realizacji projektu. Jednak, jak pokazała praktyka controllingu innowacji, skuteczne zarządzanie przy wsparciu controllingu pozwala zmniejszyć nadwyżkę faktycznych kosztów gotówkowych i czasu o prawie 50% [5].

Rozważając controlling innowacji, należy wziąć pod uwagę specyfikę innowacji. Innowacje, zwłaszcza technologiczne i produktowe, w większym stopniu niż inne działania przedsiębiorstwa związane z ryzykiem i znacznymi inwestycjami. Przede wszystkim mówimy o następujących rodzajach ryzyka: technicznym, czasowym, ekonomicznym (finansowym). Naszym zdaniem takie ryzyko tworzy określone zadania controllingu innowacji:

– promowanie strategicznego i operacyjnego planowania programów innowacyjnych (tworzenie, przeprowadzanie, powstrzymywanie innowacyjnych projektów, ustalanie priorytetów w zależności od budżetu);

– ocena proponowanych innowacyjnych projektów pod względem rynku, kosztów i wydajności;

– planowanie i kontrola budżetu badań, zmiany według kosztów (projektów);

– kontrola warunków realizacji i wyników projektu;

– wybór i kontrola wskaźników;

– aktywne informowanie badaczy i programistów o ekonomicznych i rynkowych danych (naprzykład w sprawie konkurencji i czystości patentowej);

– współpraca w procesie ekonomicznej oceny projektów oraz w formułowaniu nowych projektów.

Ponieważ proces innowacji jest długoterminowy, powstaje pytanie o zadaniu strategicznego i operacyjnego controllingu.

Głównym zadaniem controllingu innowacyjnej firmy w aspekcie strategicznym jest wsparcie planowania strategicznego. Polega ono przede wszystkim w opracowaniu strategicznej informacji – identyfikfcija strategicznej informacji, źródeł, zbieranie, analiza informacji i prognozowanie. Sluzhba controllingu zajmuje się wyborem i rozwojem narzędzi planowania strategicznego, którymi może być analiza rynków branżowych, analiza luk strategicznych, koncepcja krzywych doświadczeń, koncepcja cyklu życia, analiza matryc portfelowych, strategiczna równowaga, analiza porównawcza. Specyfika strategicznego controllingu opiera się na specyfice strategicznego

planowania, którego głównymi cechami są długoterminowe planowanie i sposób adaptacji przedsiębiorstwa do środowiska.

Opracowanie planu strategicznego rozpoczyna się od analizy istniejącej sytuacji. Ważne jest, aby rozpoznać najwcześniejszy moment atrakcyjności nowych technologii, początek starzenia się używanych technologii. Wymaga to systemu wczesnego ostrzeżenia. Taki system opiera się na identyfikacji i analizie słabych sygnałów. Pod słabymi sygnałami rozumiemy informacje o charakterze jakościowym o oczekiwanych zmianach. Zmiany mogą pociągać za sobą zarówno szanse, jak i ryzyko dla przedsiębiorstwa, więc aby odpowiednio zareagować, zmiany te należy przewidzieć.

System wczesnego ostrzegania można zbudować, tworząc system wskaźników, budując, tworząc modele rozwoju interesujących obszarów lub analizując źródła informacji (obserwacja wystąpień i dyskusji na kongresach, konferencjach; następnie analiza publikacji, wniosków patentowych, licencji) [6] .

Do prognozowania w dziedzinie technologii stosowane są następujące metody: ekstrapolacja trendów, prognozowanie na podstawie poprzednich wskaźników (naprzykład możliwość korzystanie z lasera w celach pokojowych można przewidzieć na podstawie rozwoju sytuacji w sferze wojskowej), drzewo bramkowe, analiza morfologiczna, metoda Delphi, metoda scenariuszowa, metoda S -krzywej i inne. Analiza informacji uzyskanych przez system wczesnej obserwacji jest podstawą do opracowania strategii. Ważnym źródłem informacji dla formowania celów strategicznych są informacje o potencjale, których analiza pozwala nam ocenić rzeczywistość postawionych celów, przewidzieć ewentualne zmiany i wybrać najbardziej efektywną strategię przedsiębiorstwa [1] .

Controlling operacyjny spełnia krótkoterminowe cele i działa z takimi wskaźnikami, jak płynność, rentowność, wydajność, zysk. Lista narzędzi i metod operacyjnego controllingu jest zróżnicowana, użycie określonych narzędzi zależy od specyfiki przedsiębiorstwa. Naszym zdaniem najbardziej odpowiednie są następujące narzędzia:

– analiza portfela;
– Analiza GVP (analiza według wzoru „koszty-ilość -zysk”);
– Analiza ABC;
– planowanie potrzeb materiałowych;
– analiza wyników finansowych;
– мetodologia Stage-gate process;
– statystyczne i dynamiczne metody obliczania inwestycji.

Wyznaczone cele są osiągane poprzez rozwiązywanie zadań operacyjnego controllingu w dziedzinie innowacji, w tym bieżące planowanie, wdrażanie konkretnych projektów, zapewnianie niezbędnych zdolności. Zatem głównym zadaniem operacyjnego controllingu w sferze innowacji jest monitorowanie postępów projektu, a także kontrola i wsparcie informacyjne skutecznego zarządzania projektami.

1. Шурпенкова Р.К. Стратегический анализ потенциала фирмы. Economicos vystymasis: procesai ir tendencijos. III International scientific – practical conference. Scientifics proceedings. Vilniaus kolegija/ University of Applied sciences. Vilnius, 2015. С. 336-345.

2. Гальків Л.І., Демчишин М.Я., Грищук Д.В. Інноваційний імператив розвитку рітейлу як деактиватор ризиків і загроз соціально-економічній безпеці. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Проблеми економіки та управління. 2016. № 847. С. 61-68.

3. Halkiv L., Kulyniak I. Formation of innovative economy: investment principles of educational potential development // Scientific Papers of Silesian University of Technology. Organization and Management Series. 2017. T. Zeszyt 108. C. 113-121.

4. Калайтан Т.В. Генезис та розвиток концепції контролінгу / Вісник Львівського торговельно-економічного університету. Економічні науки. Львів: вид-во ЛТЕУ, 2018. Вип. 56. С.166-171.

5. Контроллинг в бизнесе. Методологические основы построения контроллинга в организациях / А.М. Карминский, Н.И. Оленев, А.Г. Примак. С.Г. Фалько. [2-е изд.]. М.: Финансы и статистика, 2002. 256 с.

6. Башкатова Ю.И. Контроллинг: учебно-методический комплекс. М.: Изд. центр ЕАОИ, 2008. 108 с.

Григор'єва Н.С., Шабайкович В.А.
Луцький національний технічний університет

ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНІЧНИХ ІННОВАЦІЙ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТНОСТІ ВИРОБІВ

При використанні технічних інновацій для підвищення конкурентності виробів в загальному використовується технічний аналіз і синтез можливих ситуації, в яких описані відомі технічні рішення і вимагається отримати інноваційне конструкційне, технологічне чи організаційне рішення. Оскільки в реальних умовах діє безліч чинників, то процес рішення надзвичайно складений. При цьому треба пам'ятати, що інноваційне рішення відрізняється від нового додатковим ефектом. Мистецтвом виконати інноваційне рішення можна оволодіти тільки в результаті власної практики, проте для цього потрібна відповідна теоретична підготовка, направлена на уміння пошуку принципово нових рішень і знайомство з практичними прикладами її використання у вибраній галузі діяльності. Погано, що відсутні публікації по механізму отримання таких рішень.

Механізм утворення інноваційних рішень може розглядатися як чорна скринька, на вхід якої поступає інформація про аналоги, прототип об'єкту, а на виході знімається інноваційне рішення. При цьому на процес впливають принаймні дві групи чинників, зв'язаних з рівнем технічного розвитку даних об'єктів, інформованістю, доступністю засобів і людським чинником (професіоналізм, методологія і рівень логічного технічного мислення тощо). Взаємодія чинників не вивчена, хоча кожний з них окремо відомий. Особливо неясний взаємозв'язок логічного мислення проектанта з обсягом знань і використовуваною методологією. Відомо безліч випадків, коли при достатньо високому професіоналізмі, використанні передових методологій інноваційне рішення не виходить. Очевидно, секрет криється в структурі логічного технічного мислення та співвідношеннях між його рівнями і окремими елементами. Проектант просто виявляється непідготовленим чи навіть нездібним до отримання інновацій – він їх просто не бачить.

Розробка інноваційного рішення складається з своїх етапів. Спочатку розробляється детальна принципова схема прототипу з вказівкою всіх функцій та дій. Процес дещо ускладнюється за наявності збірного умовного прототипу, в якому окремі функції чи навіть їх елементи узяті з різних прототипів. При такому підході та визначених умовах збірний прототип вже сам по собі може становити інноваційне рішення, яке необхідно довести до кінця, хоча такі випадки рідкі, тому частіше виникає справа з штучно створеним монстром, необхідним лише для пошуку інноваційного рішення. Відомо також, що сума ефектів в інноваційному рішенні не створює нового додаткового ефекту.

Загальна блок-схема виявлення, розробки і впровадження інноваційного технічного рішення (рис.1) передбачає виконання ряду взаємозалежних етапів, котрі згруповані в три групи: передінноваційні, власне інноваційні та експериментально-впроваджувальні. Встановлення об'єкту інноваційної технічної розробки виконується при аналізі ситуації, що склалася при розробці конкретного питання. Перед усім конкретизується завдання, тому що реальні ситуації рідко бувають чіткими по причині складної, а підчас і малозрозумілої взаємодії з навколишнім середовищем. Далі збирається інформація, необхідна для виконання інноваційного рішення, встановлення аналогів і прототипу. При встановленні додаткового ефекту проводиться співставлення з необхідними витратами на його досягнення. Якщо такі витрати значні, то додатковий ефект коректується в напрямку його зменшення чи вибору інших способів досягнення. Встановлення можливих напрямків інноваційного прориву виконується на основі більшої чи меншої подібності окремих елементів рішення. Лише після цього проводиться попереднє коректування поставленого завдання та мети майбутньої інновації. Дослідне впровадження рішення та його кінцеве коректування дозволяє здійснити виробниче впровадження.

Рис. 1. Загальна схема розробки інноваційного технічного рішення

Після виявлення недоліків прототипу, які підлягають усуненню в інноваційному рішенні, виконується їх градація по складності усунення. Можливо, що частину недоліків і не вдасться усунути, але це повинно бути технічно та економічно обґрунтовано. Хоча відомо, що перехід на нетрадиційне мислення, використання нових способів і взагалі погляд на проблему навіть з іншого боку, дозволяють усувати будь-які недоліки. Найбільш складним є формування моделі ідеального інноваційного рішення. Загалом, побудова моделей – це мистецтво, яке також не кожному дано. Тут додатково було б корисно знати теорію катастроф, в якій розглядаються умови, при яких стійкий стан моделі може стати хитким і перейти до іншого небажаного під впливом незначних збурювань. На основі такої моделі вже можуть бути сформовані відмітні ознаки інноваційного рішення, що забезпечують додатковий ефект. У відмітні ознаки входять як нові так і відомі ознаки, які дають цей ефект.

В процесі роботи з відмітними ознаками виявляються протиріччя та можливі обмеження реалізації окремих ознак. При цьому, поділ суперечливих властивостей виконується як в просторі, так і в часі, що відноситься до об’єднання однорідних чи неоднорідних підсистем, їхнього поєднання з антипідсистемами. При необхідності виконується перехід до підсистеми, що працює на мікрорівні, заміна фазового стану частини підсистеми, виконання явищ, що супроводжують фазовий перехід тощо. Оскільки число протиріч і обмежень порівняно невелике, то значна частина завдань вирішується за аналогією з іншими.

Встановлення способів рішень по окремим ознакам вимагає визначення конкуруючих і вибору якнайкращого способу. При цьому, відповідь формується поступово. Варіанти можливих рішень по окремим елементам ознак встановлюються відповідно до можливих реалізацій обраних способів рішення. Найбільш відповідальним етапом є формування дерева технічних рішень, яке представляється графом і записується матрицею рішень. Воно відрізняється упорядкуванням елементних рішень. Приводять не всі можливі рішення, а лише конкурентні. При утрудненні такого виділення спочатку можна відібрати можливі рішення, а потім вибрати конкурентні. Згодом отримане дерево технічних рішень уточнюється шляхом визначення діапазону параметрів і характеристик. Оптимізація дерева технічних рішень повинна проводитися в багатоцільовій постановці за комплексним критерієм. Виділяються параметричні та динамічні зв’язки, які адекватно описують допустимий діапазон ознак і представляються у вигляді функціональної залежності, рівнянь, таблиць тощо.

Оптимізація зводиться до встановлення параметрів, що забезпечують найкраще виконання завдання, котра алгоритмічно представляє ітераційне рішення відомої задачі оптимального функціонування та оптимізації параметрів. До труднощів рішення також відноситься велика їхня різноманітність і багатоекстремальність.

Грушовська Я.М., Підкамінний І.М.
Київський національний
торговельно-економічний університет

ІННОВАЦІЇ ЯК ЗАСІБ ПЕРЕМОГИ НАД COVID-19

COVID-19 став випробуванням для світової спільноти. Він показав як швидко й ефективно реагують країни на світові екстрені ситуації – від системи охорони здоров'я і аж до координації дій та обміну інформацією. Перша країна яка лицем до лиця зіткнулася з вірусом була Китай. І він, на диво всьому світу, продемонстрував величезний креативний, фінансовий, і в першу чергу, інноваційний потенціал і можливості нових технологій для перемоги над COVID-19 та управління його наслідками.

Беззаперечна перевага Китаю в боротьбі – це його технологічна інфраструктура та стрімкий розвиток інновацій. Інновації допомагають створювати більш комфортні умови життя в карантині для багатьох людей, допомагають стримувати поширення вірусу й боротися з ним.

Китай першим синтезував геном вірусу в лабораторії завдяки інноваційним методам, що в свою чергу викликало хвильовий ефект в лабораторних дослідженнях по всьому світу. Це дозволило випробувати тисячі нових методів лікування, що з кожним днем наближує світ до цілі – знайти вакцину.

Всі країни мобілізували свої сили на боротьбу з коронавірусом. Інвестиції деяких країн в розвиток інновацій і підтримку інноваційних проектів, які спрямовані на боротьбу з COVID-19 просто вражають. Наприклад Великобританія виділила на підтримку боротьби з коронавірусом більш ніж $39 млрд. Також ЄС оголосили терміновий конкурс для інноваційних рішень з протидії спалахам коронавірусу, бюджет якого складає 164 мільйони євро. Щодо України, то президент Володимир Зеленський пообіцяв виплатити мінімум мільйон доларів українським вченим, які винайдуть ліки або вакцину від коронавірусу [2, 4, 5].

Загалом інновації для перемоги над COVID-19 можливо поділити на декілька напрямків:

Засоби захисту і дезінфекції. Для кращого захисту використовують захисний екран для обличчя. Також були розроблені, в тому числі і в Україні, рамки, які розпилюють дезінфікуючий розчин і спеціальні камери для госпіталізації хворих.

Діагностичні тести. Безліч країн світу розробили тести для діагностики, одними з найкращих вважаються німецькі. В Китаї винайшли шолом, який дає можливість бачити людей з підвищеною температурою у натовпі, а отже є потенційними підозрюваними носіями вірусу.

Апарати ШВЛ, їх аналоги та комплектуючі. Багато країн світу відчули дефіцит апаратів ШВЛ та їх комплектуючих. Тому не дивно що з'явились аналоги ШВЛ. Наприклад британська компанія «Virgin Orbit», разом з медичними дослідниками, розробила компактний медичний прилад на базі ШВЛ за кілька днів, таким же чином німецькі науковці створили спрощені аналоги апаратів штучної вентиляції легень для хворих на COVID-19. Виготовляти їх можна швидко і недорого. Одна з фірм навіть готова запустити їх у масове виробництво [1, 3]. В Україні нестачу кількості комплектуючих для ШВЛ врегулювали шляхом виготовлення їх на 3D-принтері. А також розробка розподільників, які давали змогу підключити до апарату більше людей. Першими таку практику застосували італійські волонтери. Також українсько-іспанська співпраця компаній «Аверс-Агро» та «Protofy» організували роботу лінії з виробництва мобільних апаратів ШВЛ «OxyGEN».

Робототехніка. На боротьбу з поширенням вірусу світ мобілізував армію дронів: від патрулювання пішохідних доріжок з гучномовцями, що попереджають жителів про необхідність носити маски, до зависання над вулицями з плакатами з QR-кодом, який водії можуть відсканувати своїми телефонами для реєстрації інформації про здоров'я. Дрони дозволяють владі швидше отримувати інформацію, зберігаючи при цьому безпечну дистанцію.

Сільськогосподарські дрони розпилюють дезінфікуючі засоби у віддалених районах, в той час як інші – використовуються для доставки найважливіших предметів медичного призначення та їжі.

Штучний інтелект. Коронавірус діагностується за допомогою штучного інтелекту, який може зчитувати тисячі знімків КТ (комп'ютерної томографії) за 20 секунд з точністю до 96%. Також вчені працюють над проектом, ідея якого полягає в тому, що штучний інтелект буде розпізнавати хворого за голосом, оскільки вірус дає ускладнення на дихальну систему людини.

Мобільні додатки. Вони пропонують безконтактну доставку, коли кур'єри залишають їжу у визначеній точці. Інші додатки пропонують користувачам карти, де зазначені житлові райони з підтвердженими випадками на коронавірус і відстань до них. У той же час застосування мобільних платежів скорочує рівень розповсюдження вірусу через паперові гроші, які можуть бути носіями вірусу до 17 днів. Розроблено додатки, які контролюють дотримання призначеного людині строку обсервації, що також обмежує розповсюдження вірусу.

В Україні, як ми бачимо деякі інновації задля боротьби з COVID– 19 є, але їх не так багато як в інших розвинених країнах. Основною причиною цього, на мій погляд, аж ніяк не є брак креативних ідей або знань, а саме брак фінансування є основною причиною. Така інновація як, наприклад, розробка більш дешевого по собівартості ШВЛ і його виготовлення в Україні на заводі «Буревісник» загалом є реальним завданням, адже, інші країни мали схожу практику, що допомогло врятувати багато життів. Не менш важливими інноваціями є ті, які б допомогли зменшити ризик захворюваності серед лікарів, основними напрямками яких мають бути інновації в розробці нових захисних матеріалів і костюмів, а також автоматизація процесу догляду за хворими за допомогою техніки і робототехніки.

Отже, вищезазначена інформація, є доказом того, що інновації безперечно є найефективнішим методом боротьби з COVID-19. Навіть під час масового карантину і ізоляції майже кожного дня з'являються нові інновації, які спрямовані на порятунок людських життів і захист здоров'я від загроз COVID-19. Дослідники і новатори аналізують велику кількість людських знань, використовують фрагменти того, що вже знайомо людству, що накопичено тяжкими роками праці, і поєднуючи інформацію, знаходять рішення новим проблемам.

1. RajdeepSardesai. Innovations Around The World To Tackle Coronavirus | Info Corona. URL: https://www.youtube.com/watch?v=oQje96Ps4cU.

2. LB.ua. URL: https://lb.ua/society/2020/04/12/455124_zelenskiy_poobeshchal_ukrainskim.html.

3. bigmir.net URL: http://techno.bigmir.net/technology/1614239-Koronavirus--Kompanija-britanskogo-milliardera-sozdala-kompaktnyj-apparat-IVL.

4. Ліга. Фінанси URL: https://finance.liga.net/ekonomika/novosti/vlasti-raznyh-stran-vydelyayut-bespretsedentnye-summy-na-borbu-s-koronavirusom.

5. Prostir.ua URL: https://www.prostir.ua/?grants=terminovyj-konkurs-es-dlya-innovatsijnyh-rishen-z-protydiji-spalaham-koronavirusu.

Гуменюк В.В.
Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу
Дмитрук В.В.
Представництво «Регал Петролеум Корпорейшн Лімітед»

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ МЕНЕДЖМЕНТУ ГАЗОВИХ РОДОВИЩ У КОНТЕКСТІ АКТИВІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Газові родовища є стратегічним об'єктом управління, оскільки мають важливе значення для енергетичної безпеки країни, розвитку промисловості, інвестицій, інновацій. Значні запаси природного газу, потужно розбудована газотранспортна система, людські

ресурси та інтелектуальний капітал, сконцентровані на підприємствах нафтогазового комплексу, складають передумови нарощування видобутку природного газу та його експорту в країни Європейського Союзу.

Однак існують ряд проблем, які ускладнюють ефективність управління газовими родовищами в Україні й потребують інноваційних підходів до розв'язання, зокрема:

– родовища природного газу за тривалий період їх експлуатації виснажені на 60-75%;

– деякі нові газові родовища економічно невигідно розробляти у зв'язку із значною глибиною залганням покладів (понад 3,5 км) та недостатніми обсягами запасів природного газу (запаси 89% родовищ не перевищують 5 млрд. $м^3$);

– економічна діяльність газовидобувних підприємств перебуває під впливом ділового середовища, політичних та регуляторних умов, як на місцевому, так і на глобальному рівнях;

– проблеми залучення іноземних інвесторів та партнерів, які практикують провідні методи розробки вуглеводнів із застосуванням сучасних технологій для комплексної дорозробки існуючих родовищ, а також реалізації нових капіталомістких проектів;

– газовидобувні підприємства неспроможні ефективно працювати без сучасного обладнання, освоєння і використання прогресивних інноваційних технологій [1, 2].

В економічній системі, яка функціонує в ринковому середовищі, як стверджував Й. Шумпетер, інновації прокладають собі шлях, самостійно вирішуючи процес соціального розвитку у невимушеній формі. Тоді як в економічній системі замкнутого типу нові комбінації виникають на тлі функціонування старих форм організації суспільного відтворення, однак економічний ефект цього процесу не розкривається, а соціальний не проявляється взагалі. Саме завдяки новим комбінаціям вдається вивести економічну систему на нову траєкторію прогресивного розвитку, що може бути представлено в таких формах:

1) створення нової якості, виробництво нових благ, невідомих споживачам раніше;

2) впровадження нового методу (способу) виробництва;

3) освоєння нового ринку;

4) отримання нового джерела сировинної бази виробництва;

5) проведення реорганізації, здобуття ринкової влади, підрив монопольного становища іншого підприємства тощо [3, с.159-160].

Провідні газовидобувні країни світу з метою підвищення ефективності розробки та коефіцієнта вилучення вуглеводнів широко застосовують новітні методи оцінки ділянок та пластів, комплексного моделювання й детального планування всього комплексу робіт з визначення найбільш доцільних методів інтенсифікації, зокрема буріння похило спрямованих та горизонтальних свердловин, гідророзриву пласта насамперед на родовищах та покладах з важкими умовами видобутку й виснаженими запасами, а також видобутку нетрадиційних видів вуглеводнів [2].

До числа актуальних проблем менеджменту газових родовищ, які потребують розв'язання, слід віднести:1) необхідність стабілізації та збільшення обсягів видобутку природного газу за рахунок буріння нових свердловин; 2) будівництва нових дотискувальних компресорних станцій; 3) застосування методів інтенсифікації видобутку природного газу.

Вектор активізації інноваційних процесів та підвищення ефективності функціонування газових родовищ розкриває потенціал міжнародної співпраці між групою «Нафтогаз» та французькою компанією «Expert Petroleum», яка входить до холдингової групи GMS, здійснює ефективне управління видобутком на 25 виснажених родовищах, експлуатує 1200 свердловин. Технічні можливості цієї корпоративної структури орієнтовані на застосування інноваційних технологій в управлінні виснаженими газовими родовищами. Відповідно до укладеного 15-річного міжнародного контракту (з можливістю пролонгування на 10 років), компанія Expert Petroleum здійснюватиме початкові капіталовкладення в сумі 30 млн дол. США саме в інтенсифікацію, буріння свердловин і розвиток інфраструктури для збільшення видобутку природного газу на родовищах компанії «Укргазвидобування» в Західній Україні [4].

Важливою рисою інновацій є їх властивість інтегруватись у бізнес-процеси і розвивати потенціал сервісного управління. Наприклад, технологічна розробка «Система дистанційного

контролю роботи свердловин», що використовується компаніями групи Smart Energy, передбачає вимір на гирлі кожної свердловини наступних параметрів: температури газу до і після штуцера; тиску трубного і затрубного; тиску міжколонного; тиску після штуцера; аварійну сигналізацію стану обладнання системи. Водночас впровадження цієї високоефективної сучасної інформаційно-вимірювальної системи забезпечує підвищення рівня оперативного контролю, якості та безпеки підтримки технологічного режиму роботи свердловин; підвищення точності вимірювання технологічних параметрів; підвищення оперативності дій персоналу з метою оптимізації видобутку по кожній свердловині; контроль несанкціонованого втручання в процес видобутку [5].

Таким чином, оцінювання актуальних проблем менеджменту газових родовищ дає можливість аргументувати практичну значущість та перспективність подальших розвідок у контексті активізації інноваційних процесів.

1. Про схвалення Енергетичної стратегії України на період до 2035 року "Безпека, енергоефективність, конкурентоспроможність". Постанова Кабінету Міністрів України від 18 серпня 2017 р. № 605-р URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/605-2017-%D1%80

2. Про схвалення Концепції розвитку газовидобувної галузі України. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 28 грудня 2016 р. № 1079-р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1079-2016-%D1%80

3. Шумпетер Й. Теория экономического развития / Й. Шумпетер: пер. с нем. М.: Прогресс, 1982. 455 с.

4. XP signs Ukraine`s first PEC. NAFTOGAZ of Ukraine & Expert Petroleum: Partnership for Gas Production Development. URL: http://www.expertpetroleum.com/2020/04/21/naftogaz-of-ukraine-expert-petroleum-partnership-for-gas-production-development/

5. Smart Energy Official Site. Innovative technologies. System of well remote control (SWRC). URL: https://smart-energy.com.ua/en/our-business/innovations/

Ємельянов О.Ю., Петрушка Т.О., Симак А.В.
Національний університет «Львівська політехніка»

ВИДИ ТА ЗАГАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНЮВАННЯ БАР'ЄРІВ НА ШЛЯХУ ДО РЕАЛІЗАЦІЇ ПОТЕНЦІАЛУ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ

Підвищення ефективності діяльності підприємств потребує забезпечення їх інноваційного розвитку на засадах реалізації інноваційного потенціалу суб'єктів господарювання [1, с. 21-29; 2, с. 186-190]. Проте, на шляху до реалізації потенціалу інноваційного розвитку підприємств часто постає низка різноманітних бар'єрів. Зокрема, доцільно виділити узагальнюючі та часткові бар'єри. До узагальнюючих бар'єрів слід віднести: брак вхідної інформації, необхідної для обґрунтування та ухвалення рішення про розроблення нововведення або придбання нововведення, розробленого сторонніми особами; несприйняття вхідної інформації (тобто незацікавленість нею, відкидання можливостей, які вона надає, без її детального розгляду); отримання висновку про недоцільність розроблення нововведення або придбання нововведення, розробленого сторонніми особами; недостатність ресурсного забезпечення для розроблення і впровадження нововведення або для придбання нововведення, розробленого сторонніми особами; невдача щодо розроблення, впровадження або набуття нововведення; відмова від використання розробленого або придбаного нововведення.

Що стосується часткових бар'єрів на шляху до реалізації потенціалу інноваційного розвитку підприємств, то ці бар'єри пропонується поділити на такі групи: 1) несприятливість зовнішнього середовища підприємств; 2) недостатність обсягів наявних та можливих до залучення ресурсів підприємства (передусім, інформаційних, фінансових та трудових ресурсів); 3) недостатність рівня властивостей ресурсів підприємства (недостатній рівень актуальності, повноти, точності та інших властивостей інформаційних ресурсів; недостатній рівень кваліфікації та інших властивостей працівників; недостатній технічний рівень основних засобів; недостатній рівень властивостей інших видів ресурсів); 4) недостатність

рівня компетентності власників та менеджерів підприємства у сфері управління його інноваційною діяльністю; 5) недостатність рівня споживчих властивостей нововведень (недостатність очікуваного рівня споживчих властивостей нововведень, які підприємство планує розробляти або набувати; недостатність фактичного рівня споживчих властивостей нововведень, які розробило або набуло підприємство).

Обґрунтування способів подолання перешкод на шляху до реалізації потенціалу інноваційного розвитку підприємств потребує попереднього оцінювання кількісної величини складності подолання цих перешкод. Доцільно виділити три основні підходи до такого оцінювання: в абсолютному виразі, у відносному виразі та шляхом вимірювання усередненого рівня складності подолання бар'єрів на шляху до реалізації потенціалу інноваційного розвитку підприємств за вибіркою підприємств, які здійснювали або намагались виконати певні інноваційні зміни. За таких умов із урахуванням послідовного характеру зазначених перешкод рівень складності подолання кожної з них можна оцінити як відношення кількості підприємств, які не змогли подолати відповідну перешкоду, до кількості підприємств, які підійшли до її подолання. Тоді рівень фактичного впровадження певного нововведення (або сукупності нововведень) підприємствами можна представити як функцію відповідних послідовних бар'єрів, які необхідно для цього подолати.

1. Амоша О.І., Саломатіна Л.М. 2017. Інноваційний розвиток промислових підприємств у регіонах: проблеми та перспективи. Економіка України, 3. С. 20-34.

2. Ємельянов О.Ю., Гришко В.А. 2009. Управління якістю продукції машинобудівного підприємства в процесі формування його інноваційного потенціалу. Збірник наукових праць "Економіка: проблеми теорії та практики", 253. Том VII. С.185-191.

Жежуха В.Й., Шевчун М.І.
Національний університет «Львівська політехніка»

ВИКОРИСТАННЯ РЕІНЖИНІРИНГУ В ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ: ПОТЕНЦІЙНІ НЕГАТИВНІ НАСЛІДКИ

Попри поширеність та популярність реінжинірингу в бізнес-середовищі, все ж низка теоретиків і практиків розглядає його як негативне явище. Зокрема, ретельна характеристика істотних недоліків реінжинірингу представлена у роботі Д. Колемана та М. Корчинського [1]. Так, зазначені автори акцентують увагу на тому, що інструментарій реінжинірингу часто ігнорує людський чинник, відтак радикальні перетворення у підсумку не стають дієвими. Для підтвердження своєї думки експерти наводять приклад неуспішності реінжинірингу під час модернізації американської системи контролювання авіаперельотів, що було здійснено у 1995 р. у межах Federal Aviation Administration.

М. Стадельман та В. Люкс [2, с.35] виокремлюють низку слабких боків реінжинірингу, зокрема: авторитарний стиль управління під час його впровадження на підприємстві; ігнорування думок працівників; висока вартість впровадження концепції в життя; ігнорування соціально-культурних аспектів в організації, що призводить до посилення опору змінам.

Ю.М. Мишак [3, с. 174] зазначає, що реінжиніринг доволі часто не забезпечує досягнення очікуваних позитивних результатів у випадку здійснення швидких та масових звільнень персоналу, особливо тоді, коли такі звільнення поширюються і на ключових працівників підприємства. Автор наголошує, що орієнтація на принцип «0,5х2х3» (зменшення кількості працівників наполовину, натомість дворазове підвищення величини заробітної плати решти персоналу, який, своєю чергою, повинен втричі ефективніше працювати) досить часто призводить до значних розчарувань. Одна з причин цього – нерозуміння того, що «вимагання від працівників швидкої ґрунтовної зміни укоріненої раніше організаційної

культури, способу мислення і (що відбувається досить часто) навіть робочого місця є надзвичайно складним завданням, що вимагає часу, а не швидкої невизначеної революції».

Із урахуванням вищенаведеного доцільно наголосити, що концепція реінжинірингу має як своїх прибічників, так і противників, однак у теорії і практиці відомо чимало прикладів успішної кардинальної перебудови бізнес-процесів. Слід розуміти і те, що сьогодні в умовах нестабільності бізнес-середовища та погіршення стану ринкової кон'юнктури саме інструментарій реінжинірингу нерідко стає єдиним можливим шляхом функціонування підприємства на ринку.

Для нівелювання окремих слабких боків реінжинірингу рекомендується перед його впровадженням здійснювати ретельне поглиблене діагностування підприємства, впровадження окремих пілотних проектів, верифікацію окремих ініціатив і лише тоді – комплексні радикальні зміни. У будь-якому випадку доцільно наголосити, що за роки свого становлення і використання реінжиніринг набув значного поширення у різних країнах у бізнес-середовищі.

1. Coleman D., Korchinsky M. Czy warto zaprzątać sobie głowę reengineeringiem?, [online]. Доступно: <https://www.computerworld.pl/news/Czy-warto-zaprzatac-sobie-glowe-reengineeringiem,290246.html>.

2. Stadelmann M., Lux W. Hot Topics oder kalter Kaffee? Aktuelle Management – Philosophien kritisch betrachtet. Management Zeitschrift. 1995. № 3. P. 32-35.

3. Myszak J.M. Business process reengineering (BPR): przyszłość czy przeszłość biznesu? Management theory and studies for rural business and infrastructure development. 2011. № 2. P. 169-176.

Жигало І.І.
Національний університет «Львівська політехніка»

ЕКОНОМІЧНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА

Інноваційна діяльність підприємства повинна забезпечуватися адекватним для неї набором інструментальних засобів цілеспрямованого впливу.

Економічний інструментарій різного функціонального призначення і спрямованості традиційно позиціюється як функція управління, підсистемою що забезпечує вищу об'єктивність, доцільність і раціональність управлінських рішень. Вважається, що «використання адекватних аналітичних інструментів дозволить забезпечити повноцінною інформацією розробку управлінських заходів оперативного спрямування» [1, с. 30].

Для підтримки ефективних інноваційних рішень використовують різнотиповий економічний інструментарій – моніторинг, економічну діагностику, експрес-аналіз, фінансово-економічну оцінку тощо, які за своїм призначенням спрямовані на відстеження, вимір, аналіз і моделювання різних факторів ефективного функціонування підприємства [2-3].

У сучасних концепціях менеджменту домінуючою є управлінська парадигма, спрямована на створення вартості, досягнення максимально можливого рівня капіталізації суб'єктом ринкової економіки (Value Based Management). Відповідно цій управлінській концепції і впроваджується адекватний для неї економічний інструментарій – різнотипові системи збалансованих показників.

Для забезпечення поточної рентабельності, формування інноваційної привабливості, розвитку інноваційного потенціалу з метою набуття конкурентоздатності на галузевих ринках, органам управління вітчизняними підприємствами необхідно вирішувати надскладне завдання – одночасно забезпечувати прибутковість підприємств і спрямувати кошти на вищевказані цілі – «концентрацію фінансового та інтелектуального капіталу, залучення значних інвестицій в інновації, активності в інноваційної діяльності» [4, с. 62].

Ураховуючи об'єктивну неспроможність вітчизняних підприємств формувати в оглядовій перспективі конкурентоздатний інноваційний потенціал, досягати високого рівня

рентабельності вкладеного капіталу, концептуальну основу систем управлінського інструментарію пропонується спрямовувати на підтримку операційних інноваційних рішень, зорієнтованих на забезпечення поточної результативності фінансово-економічних процесів.

1. Притуляк Н.М. Ознаки фінансової стійкості – теоретична основа моделювання факторних систем. Економіка, фінанси, право. 2011. № 1. С. 26-31.

2. Яремко І.Й., Жигало І.І. Оцінно-аналітичні системи в управлінні сучасним підприємством: стан і передумови розвитку. Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України: збірник науково-технічних праць. 2013. Вип. 23.14. С. 108-113.

3. Гальків Л.І., Кулиняк І.Я., Лісовська Л.С., Кулініч Т.В., Матвій І.Є. Оцінювання та підвищення ефективності інноваційних процесів: монографія. Львів: Видавництво «Растр-7», 2019. 250 с.

4. Климович Н.І. Діагностика конкурентоспроможності підприємств машинобудівної галузі в ринкових умовах. Європейський вектор економічного розвитку. 2010. № 1(8). С. 58-63.

Іорга С.М., Моісеєв В.В.
Одеський національний економічний університет

РОЛЬ МУЛЬТИПЛІКАТОРНОГО АНАЛІЗУ В СИСТЕМІ МЕТОДІВ ОЦІНКИ ВАРТОСТІ КОМПАНІЇ

В останні роки аналіз систем корпоративного управління все більше привертає увагу. Найбільш важливою та необхідною умовою для учасників управління корпоративними фінансами є розуміння механізмів оцінки вартості компанії. Ця необхідність виникає не лише через важливість оцінки під час злиття чи поглинання, але і тому, що, знаючи вартість компанії чи її бізнес-одиниць, можна визначити джерела створення економічної вартості та її руйнування на підприємстві. Також оцінювання вартості компанії є одним із важливих завдань корпоративного управління за рахунок визначення конкурентоспроможністі і фінансової стійкості та є індикатором успішності розвитку компанії.

У вітчизняній і зарубіжній науковій літературі значну увагу питанням оцінки вартості підприємства та методам її оцінки приділили Г. Я. Глинська, К. І. Редченко, Н. В. Сімонова, Т. І. Сичова, Ф. Модільяні, Я. Маркус, М. В. Корягін, Р. Бранденбург, Дж. Муррин, Дж. ван Хорн, А. Раппапорт, Дж. Стерн, У. Шарп, Т. Коллер, Т. Момот, П. Круш, Т. Коумпленд, О. Мендрул, В. Панков, С. Поліщук, А. Дамодаран, М. Міллер та інші. Враховуючи значні наукові досягнення як зарубіжних, так і вітчизняних вчених, питання щодо дослідження концептуальних підходів і методів оцінки вартості підприємства залишаються актуальними.

Порівняльний аналіз є методом відносної оцінки, який використовується для оцінки вартості компанії, зіставляючи мультиплікатори цієї компанії з аналогічними фірмами-конкурентами. Як правило, кратними є відношенням деяких показників оцінки до деяких фінансових метрик. Основна ідея полягає в використовуванні припущення, що інші фірми галузі можна порівняти з оцінюваною компанією, а ринок в середньому правильно визначає ціни на ці фірми.

Порівняльний аналіз відносноє одним з базових методів оцінки за рахунок широкої доступності даних (за умови, що компанії публічно торгуються). Крім того, припускаючи, що ринок ефективно оцінює цінні папери інших компаній, аналіз має забезпечити розумний діапазон оцінки, тоді як інші методи оцінки, такі як DCF, залежать від цілого ряду припущень. На відміну від оцінки через дисконтування грошових потоків, яка спрямована на пошук внутрішньої цінності, порівняльна оцінка більшою мірою спирається на ринок. Іншими словами, ми припускаємо, що ринок коректно визначає ціни на акції в середньому, але робить помилки, формуючи ціни окремих акцій. Ми також припускаємо, що порівняння мультиплікаторів дозволить нам виявити ці помилки, і вони будуть скориговані з часом.

Метод мультиплікаторів передбачає наступні етапи:

1. Обрати компанії-конкуренти, які за ринковими характеристиками є аналогічними до обраної компанії.

2. Необхідно зібрати всю необхідну фінансову інформацію цих компаній, використавши доступні бази даних.

3. Розрахувати цінові мультиплікатори для компаній-конкурентів та знайти середнє або медіанне значення за кожним з них.

4. Розрахувати вартість компанії та ціну акції згідно складовим кожного виду мультиплікаторів. Порівняти отримані значення за використовуваними мультиплікаторами та відстежити кореляцію між даними показниками. В цьому виді аналізу інтерпретація результатів посідає важливе місце, тому правильним підходом до визначення вартості в такому випадку буде визначити ту вартість, де спостерігається максимальний збіг між отриманими значеннями.

Вибір найбільш прийнятних цінових мультиплікаторів визначається відповідно до особливостей функціонування кожної конкретної компанії. Типові мультиплікатори для порівняльного аналізу включають (табл. 1.1):

Таблиця 1.1

Типові мультиплікаторі при використанні порівняльного аналізу

Мульти-плікатор	Характеристика показника
EV/R	Вартість компанії з урахуванням всіх джерел фінансування, поділена на дохід. Часто застосовується для визначення оцінки компанії у випадку потенційного придбання.
EV/S	Вартість компанії з урахуванням всіх джерел фінансування, поділена на обсяг продажів. Даний показник корисний тим, що в ньому враховується вартість тільки інвестованих активів (тих, що знаходяться в обороті) і виключаються вільні грошові кошти.
EV/EBITDA	Вартість компанії з урахуванням всіх джерел фінансування, поділена на прибуток до сплати амортизаційних і відсоткових врахувань і податків. Створює можливість оцінити компанії з різним фінансовим левериджем та різним рівнем амортизаційних відрахувань, а також може застосовуватись до збиткових компаній.
EV/EBIT	Вартість підприємства з урахуванням всіх джерел фінансування, поділена на прибуток до сплати відсоткових відрахувань і податків. Може застосовуватися при обмеженій інформації про компанії-аналоги.
P/E	Відношення ціни доприбутку. Застосовується у тому випадку, коли прибуток порівняно високий та відображає реальний економічний стан [1, с. 169-170].
P/B	Відношення ціни до балансової вартості. Є найбільш прийнятним до тих компаній, які мають на балансі значні розміри активів, і коли є міцний зв'язок між показником балансової вартості та доходом, що генерується компанією [2, с. 148].
P/S	Відношення ціни до обсягу продажів – перевагою данного коефіцієнта є те, що він не приймає від'ємних значень та є більш стійким до суб'єктивних факторів і зловживань менеджменту компаній.

Таким чином, широке коло метрик забезпечує можливість обрати для компанії необхідні мультиплікатори та здійснити об'єктивний аналіз на основі існуючих даних, тому мультиплікаторний аналіз посідає важливе місце в системі методів оцінки вартості компанії.

Слід пам’ятати, що більшість інвесторів орієнтовані не лише на вирішення тактичних завдань максимізації доходів та прибутку компанії, але й на досягнення стратегічних цілей максимізації вартості компанії, як цільового показника ефективності управління. Перспективним напрямком дослідження вважаємо розробку та впровадження мультиплікаторного аналізу в процесі оцінки вартості компанії, що дозволить отримати максимально об’єктивну оцінку вартості бізнесу та ідентифікувати фактори, що її визначають.

1. Pinto J., Henry E., Stowe J.D., and Robinson T.R.. Equity Asset Valuation; 2nd ed. JohnWiley&Sons, NewJersey, USA, 2007. 256 p.

2. Коупленд Т., Коллер Т., Муррин Дж. Стоимость компаний: оценка и управление. Москва: ЗАО "Олимп* Бизнес", 2008. 576 с.

Карпій О.П.
Національний університет «Львівська політехніка»

ІННОВАЦІЙНИЙ ПРОЦЕС В РОЗВИТКУ МЕРЕЖ АВТОЗАПРАВНИХ СТАНЦІЙ

Постійний моніторинг клієнтів різних сфер діяльності дозволяє формувати активну інноваційну політику. В результаті бачимо сформовані нові тенденції і в діяльності автозаправних комплексів. Вони постійно зацікавлюють різноманітними продуктовими інноваціями, активізують роботу із розширення пропозиції сезонних товарів, а також товарів категорії FMCG. Всі ці заходи дозволяють збільшувати власну клієнтську базу та формувати новий сегмент клієнтів.

Однією з найактуальніших інновацій сьогодення на ринку автозаправних комплексів є обладнання заправок пристроями для підзарядки електромобілів. Така тенденція сформувалася в результаті різкого зростання кількості електромобілів в світі та Україні зокрема. Нові вимоги клієнтів – власників електрокарів зумовлюють появу різних видів станцій для зарядки електромобілів.

Найпростіший вид зарядки електрокару – це в гаражі від звичайної розетки за допомогою спеціального шнура, який продається в комплекті з автомобілем [1].

Другим видом є «громадські зарядки», які встановлюють біля офісних центрів, великих гіпермаркетів, магазинів чи готелів Такий вид послуг має дві сторони: з одного боку задовольняє потреби водіїв електрокарів, а з другого збільшує прибутки власників електрозаправок. Оскільки процес зарядки електрокару є значно довшим, аніж звичайна заправка автомобіля на паливі, то водії електрокарів мають можливість відвідати магазин чи скористатися послугами готелю, бізнес-центру тощо [2].

Ще одним видом є швидкісні заправки (суперчарджери), які дозволяють підзарядити аккумулятор автомобіля до 50% за 15 хвилин, а до 80% – за півгодини [3]. Найчастіше вони встановлюються на автозаправних станціях, оскільки дозволяють швидко зарядити електромобіль і попутно перекусити чи скористатися широким асортиментом послуг, пропонованим мережею АЗК.

Якщо раніше електрокар вважався лише автомобілем міста (оскільки заряду батареї вистачає в середньому на 81-150 км по місту [4]), то сьогодні можна навіть прорахувати маршрут руху з України в будь-яку країну світу електрокаром. Розвиток мережі зарядних станцій вимагало створення програм, які дозволяють бачити всю карту електрозаправок в потрібному напрямі. Так, наприклад, карта заправок сервісу plugshare.com дає інформацію про заправки електромобілів по всьому світу. Також вона містить інформацію як про невеликі станції зарядки, що працюють від побутової мережі, так і швидкісні експрес-зарядки, що дозволяють зарядити електромобіль за лічені хвилини [5].

1. Як заряджати електромобіль? ElectroCars: веб-сайт. URL: https://electrocars.ua/how-to-charge/
2. Електромобілі у Львові: хто на них їздить, та скільки коштує. Vgorode : веб-сайт. URL:https://lviv.vgorode.ua/news/transport_y_ynfrastruktura/274244-elektromobili-u-lvovi-khto-na-nykh-yizdyt-ta-skilky-koshtuie.
3. В Киеве открыли скоростную зарядную станцию, которая подзарядит электромобиль за 15 минут. AIN: веб-сайт. URL: https://ain.ua/2016/04/12/v-kieve-otkryli-skorostnuyu-zaryadnuyu-stanciyu-kotoraya-podzaryadit-elektromobil-za-15-minut.
4. Рейтинг электромобилей по запасу хода на одной зарядке. ЭкоТехника: веб-сайт. URL: https://ecotechnica.com.ua/transport/2243-rejting-elektromobilej-po-zapasu-khoda-na-odnoj-zaryadke.html.
5. Мапа заправок для електрокарів в Україні. Автоцентр: веб-сайт. URL: https://www.autocentre.ua/ua/karta-zapravok-dlya-elektromobilej-v-ukraine

Колотило Ю.Б.
Львівський національний університет імені Івана Франка
Огінок С.В.
Національний університет «Львівська політехніка»

ВПЛИВ СУСПІЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ НА ІННОВАЦІЙНИЙ ПРОЦЕС

Відомо, що інноваційний процес можна описати як перетворення існуючих або нових знань у придатні до продажу товари та послуги [1]. Актуальність теми дослідження полягає в тому, що успішне виконання або впровадження інноваційних процесів може становити повноцінну конкурентну перевагу підприємства. Це підштовхує підприємства до докорінних організаційних змін, в тому числі корпоративної культури. Але не завжди людський капітал підприємства дозволяє легко вбудувати та підтримувати нововведення. Адже на індивідуальну поведінку під час робочого процесу впливає не тільки організаційна культура, але і культура в суспільному контексті [2]. Останнє, за визначенням Хофстеде, являє собою програмування людського розуму, за допомогою якого одна група людей відрізняє себе від іншої групи. Саме тому, є доцільним дослідити, які суспільно-культурні передумови сприяють або погіршують інноваційний процес підприємства, в тому числі при співпраці з представниками інших суспільних культур.

Ідея використання культурних вимірів, розроблених Хофстеде, що є найбільш використовуваною класифікацією суспільної культури в літературі з управління, для аналізу організаційної культури підприємства взята з дослідження Фатма Поділ та Карен Мустафи Леонарда про взаємозв'язок суспільної культури та процесів ощадливого виробництва. Хофстеде виділяє шість культурних вимірів: дистанція від влади, відособленість, напористість, уникнення невизначеності та стратегічне мислення [3]. Ця класифікація виникла, як результат його дослідження про те, як культура впливає на цінності та методи прийняття рішень на робочому місці. Натомість, пропонується виявити, які з цих вимірів визначають успішний інноваційний процес та чи існують конфлікти між організаційною культурою, яка заохочує розвиток інновацій та суспільною культурою певної країни, зокрема України.

Результати аналізу суспільної культури України показують велику дистанцію від влади та високий рівень уникнення невизначеності [4]. Велика дистанція від влади означає, що суспільство схильне до створення ієрархій [5], тобто рішення приймають ті хто вище. Це у свою чергу передбачає міцну структуру організації, високий рівень бюрократії, що негативно впливає на інноваційний процес та придушує креативність працівників. Високий рівень уникнення невизначеності проявляється в тому, що члени цієї культури відчувають дискомфорт в неоднозначних ситуаціях [5], що спонукає їх до стандартизації процесів. Це перешкоджає здобуттю й обміну нових та існуючих знань, що в свою чергу є невід'ємними передумовами успішного інноваційного процесу.

Альтернативне застосування даного методу це порівняння різних суспільних культур, до яких належать члени однієї команди або організації. Це дозволяє передбачити потенційні проблеми, які виникають при конфлікті цінностей на робочому місці, для того, щоб покращити інноваційний процес.

Отже, не тільки культура організації, але й суспільства має вплив на поведінку індивіда на робочому місці, в тому числі при інноваційному процесі. Потрібно заздалегідь визначити з яких вимірів складається та чи інша суспільна культура та проаналізувати, який це має вплив на розвиток інновацій, для того щоб мінімізувати конфлікт цінностей та збільшити шанси успіху інноваційного процесу.

1. Innovation process: The way to the goal. URL: https://www.lead-innovation.com/en/
2. Fatma Pakdil & Karen Moustafa Leonard (2017) Implementing and sustaining lean. processes: the dilemma of societal culture effects, International Journal of Production

3. Hofstede G. 2001. Culture's Consequences: International Differences in Work-related Values. 2nd ed. Beverly Hills, CA: Sage.
4. COUNTRY COMPARISON. URL: https://www.hofstede-insights.com/country-comparison/.
5. NATIONAL CULTURE. URL: https://hi.hofstede-insights.com/national-culture.

Лісовська Л.С.
Національний університет "Львівська політехніка"
Лютак О.М.
Луцький національний технічний університет
Теребух А.А.
Національний університет "Львівська політехніка"

ВИДИ СИСТЕМ ВЗАЄМОДІЇ У ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСАХ

Налагоджена ефективна взаємодія учасників інноваційного процесу формується на основі раціонального інформаційного потоку, який покладено в основу нової парадигми відкритих форм інноваційного процесу.

Мету формування системи взаємодії можна досягнути через пошук партнерів для реалізації результатів етапів інноваційного процесу. Слід зауважити, що перехід до наступного етапу передбачає долучення додаткових ресурсів і/або учасників процесу. При цьому не гарантується збільшення споживчої цінності та споживчої вартості інновації.

Сутність взаємодії проявляється у тому, що суб'єкти погоджено взаємно діють у процесах управління інноваційною діяльністю, індивідуальний результат кожного з них впливає на поведінку іншого учасника зокрема та інноваційного процесу загалом. Такі активні відносини змінюють динамічний результат інновацій, утворюють єдине ціле, взаємодіють між собою та із зовнішнім середовищем. Процеси формування систем взаємодії базуються на принципах конвергенції – зближення, сходження (у різному сенсі), компромісів; протилежний дивергенції.

Реалізація систем взаємодії «передбачає включення її учасників у інноваційний процес певного рівня із застосуванням таких форм, як трансфер технологій, інформаційний обмін, наукові та освітні програми, комерційний обмін інноваційними продуктами тощо. Інноваційне партнерство ґрунтується не тільки на науково-технічній співпраці, а й на поєднанні інноваційних ресурсів та діяльності їх учасників [1].

Згідно Національної системи розвитку інновацій (NIS) для забезпечення ефективної взаємодії та, відповідно, створення підсистеми постачання інновацій великі підприємства повинні взаємодіяти безпосередньо з малими і середніми підприємствами, а також новими технологічними компаніями «у рамках узгодженої політики, координацію якої забезпечують різні державні політики, що полегшують ефективний розвиток та взаємодію між інституціями, а також сприяють інноваційній діяльності у державному та приватному секторах» [2].

У табл.1. подана розроблена нами класифікація систем взаємодії у інноваційних процесах. Для групування систем взаємодії використано цілий ряд ознак, які допоможуть сформувати механізм налагодження ефективних форм взаємодії між суб'єктами інноваційного процесу, які для підвищення ефективності здійснюють пошук партнера.

1. Nosyk, O. M. (2016). Відкриті інноваційні системи: головні характеристики і напрями інтернаціоналізації. European Journal of Management Issues, 24(6), 103-113.
2. Крос-секторальна експортна стратегія 2019-2023. Інновації для експорту – Дослідження. Міністерство економічного розвитку та торгівлі України/Режим доступу: www.me.gov.ua, exportstrategy@me.gov.ua. – С.8.

Таблиця 1

Класифікування систем взаємодії у інноваційних процесах

Ознака	Види
За рівнем управління	– внутріорганізаційні – регіональні – міжрегіональні\ – міждержавні – національні – міжорганізаційні
За завданнями у інноваційній інфраструктурі	– фінансове забезпечення – захист ОІВ – комплексне забезпечення – кадрове забезпечення
За місцем у інноваційній системі	– створення попиту на інновації – формування пропозиції інновацій – провайдинг інновацій
За кількістю учасників	– моносистеми – мультисистеми
За типом конкурентних відносин	– змішане – спільне використання ресурсів – обмін ресурсами
За етапами ІП	– на етапах наукових досліджень – на етапах впровадження та комерціалізації – на всіх етапах
За функціональними сферами	– закупівлі та співпраця з постачальниками – дослідження та розробка нових продуктів, послуг та технологій – освоєння виробництва та виробництво – маркетинг, дистрибуція та комерціалізація

Мамчин М.М.
Національний університет «Львівська політехніка»

НАПРЯМИ ВИХОДУ ПІДПРИЄМСТВ HoReCa З КРИЗОВОГО СТАНУ

HoReCa охоплює ряд галузей, пов’язаних з індустрією гостинності і громадського харчування. Ринок HoReCa настільки широкий, що неможливо точно перелічити кількість ресторанів, барів, кафе-клубів, інших компаній у сфері надання послуг що входять в даний сегмент, а також важко назвати кількість підприємств, які обслуговують зазначений ринок. HoReCa охоплює значну частину сфери послуг і канал збуту товарів з безпосереднім споживанням товару на місці продажу [1].

В сучасному постіндустріальному суспільстві значення послуг невпинно зростає, оскільки споживачі готові збільшити свої витрати на розваги, мандрівки, отримання нових вражень і т.п., зменшуючи при цьому витрати на матеріальні цінності [2]. Стрімкий розвиток HoReCa суттєво впливає і на розвиток суміжних галузей, зокрема виробництво обладнання для готелів і ресторанів (напр. для кухні, прибирання), послуг (пошиття уніформи, клінінг) і т.д. До сьогодні індустрія HoReCa характеризувалась багатомільярдними оборотами і вважалась однією із найперспективніших сфер підприємницької діяльності. Однак, останні події пов’язані із світовою пандемією короновірусу різко негативно позначились на діяльності всіх підприємств, які безпосередньо чи опосередковано пов’язані із індустрією

HoReCa. Лише за перші чотири тижні карантину втрата оборотів у ресторанному бізнесі склала 61%, у кафе – 27%, і у барах – 58%. В подальшому ці втрати тільки зростали. Часткове послаблення карантину по суті не зможе забезпечити відновлення прибутковості і значна кількість підприємств цієї сфери змушена буде припинити свою діяльність. Проте існуючі тенденції, які спостерігались останніми роками і попит на подібні послуги послужать стимулом для відродження даної галузі в післякарантинний період, оскільки в подальшому прогнозується збільшення купівельної спроможності і зростання ділової активності населення, в свою чергу викликаної загальним прискоренням ритму життя. При цьому, слід наголосити, що у відродженні HoReCa-індустрії особливу роль відіграє забезпечення якості роботи персоналу для задоволення потреб клієнтів. По суті, основний процес у HoReCa пов'язаний із розвитком і удосконаленням сервісу і якості обслуговування, а це вимагає залучення кваліфікованих фахівців, оскільки для споживача дуже важливо і як його зустріли, як швидко прийняли, якісно виконали замовлення, наскільки дружню атмосферу створили і т.д.

Отже, підприємцям сфери HoReCa особливу увагу необхідно звернути на підвищення ефективності роботи персоналу і розуміти що потрібно постійно проводити навчання всіх рівнів працівників – від простих виконавців, щоб вони не тільки знали свої безпосередні обов’язки, але і відповідали вимогам корпоративної культури, до менеджерів, які мають вміти організувати безперебійне функціонування бізнесу, швидко реагувати на непередбачувані ситуації, ефективно вирішувати можливі конфлікти з клієнтами [3].

1. Что такое ХоРеКа (HoReCa). URL:http//gastrorad.ua>cho-takoe-horeca.
2. ФМ в HoReCa. Как управлять процесами fasility managament в сферах общественного питания и гостиничного хазяйства. URL:http//shen.ua>obzor-i-analitica-otrasli>facility-management-v-horeca.
3. Что такое HoReCa? URL:http//vsetreningi.ru>schools>hor

Мамчин М.М., Матвій І.Є.
Національний університет «Львівська політехніка»

АУТСОРСИНГ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ: ЗА І ПРОТИ

Високі темпи розвитку технологій, процес глобалізації, економічна нестабільність і необхідність оптимізації ресурсів призводять до зростання популярності аутсорсингових послуг в світі.

Ринок аутсорсингових послуг показує значне зростання в світовому масштабі практично у всіх секторах економіки. Варто зазначити, що найбільша частка глобального доходу від аутсорсингу припадає на IT-сферу, аутсорсинг бізнес-процесів дає галузі значно меншу частку, ніж IT-аутсорсинг, генеруючи, відповідно, $62 млрд. та $23,6 млрд. [1].

Аутсорсинг бізнес-процесів (англ. Business process outsourcing (BPO)) – це вид аутсорсингу, який передбачає передавання третій стороні – надавачеві послуг відповідних повноважень зі здійснення операційної діяльності та відповідальності за певні бізнес-функції (або процеси) [2].

Аутсорсинг бізнес-процесів (послуги в сферах бухгалтерського обліку, найму персоналу, маркетингових досліджень, обробки первинної інформації) має високі темпи зростання. Журнал “Fortune” стверджує: як мінімум 90% сучасних підприємств використовують аутсорсинг хоча б одного бізнес-процесу [1].

Відповідно, за оцінками експертів компанії Gartner, на ринку аутсорсингу BPO фіксується щорічне зростання на 10-12%. Найдинамічніше цей ринок розвивається в Європі (14,7% щорічно). За іншими оцінками, щорічне світове звернення до послуг аутсорсингу бізнес-процесів зростає на 16,5% [1].

Проведений кадровим холдингом АНКОР в Україні аналіз попиту і оцінка якості послуг аутсорсингу серед керівників різного рівня іноземних і українських компаній, що здійснюють свою діяльність на території України, дозволили виявити такі тенденції: 36 % опитаних зазначили, що їх компанії-роботодавці передають на аутсорсинг бізнес-процеси, серед яких IT-послуги займають 40,5 %, логістика – 35,1 %, ресурсне забезпечення виробничих процесів – 27 %, маркетингові послуги – 21, 6 %, рекрутмент – 18,9 %, бухгалтерський облік – 13,5 %, розрахунок заробітних плат – 13,5 %, обробка та систематизація інформації – 8,1 %, аутсорсинг медичних представників – 8,1 %, облік кадрів і кадрове діловодство – 5,4 %, адміністративні функції – 2,7 % (рис. 1) [3].

Рис. 1. Затребуваність аутсорсингових бізнес-процесів [3]

Опитування показало, що 41,2 % респондентів вважають основною перевагою від використання аутсорсингових послуг економію власних ресурсів, 37,6 % респондентів зазначили оптимізацію та прискорення бізнес-процесів, 32,9 % вважають, що їх бізнес став більш ефективним, 14,1 % відзначили поліпшення якості та контролю робочих процесів, 14,3 % вважають, що завдяки аутсорсинговим компаніям вони отримують можливість використовувати рішення, засновані на останніх досягненнях галузі [3].

Усі переваги, одержувані користувачем послуг при аутсорсингу, можна умовно розділити на 2 групи [4, 5]:

– перша група – стандартні переваги, властиві аутсорсингу будь-якого виду діяльності, а саме: збільшення «гнучкості» компанії у межах її операційної діяльності, забезпечення ефективності використання коштів; зниження витрат обслуговування бізнес-процесів і забезпечення надійного їх обслуговування; зосередження уваги на основному бізнесу компанії; вирішення проблеми із залученням, навчанням і утриманням кваліфікованого персоналу, а також з безперервністю бізнес-процесів; уникнення витрат на інвестиції в обладнання і програмне забезпечення, необхідне для підтримки переданих бізнес процесів і на їх подальшу технічну підтримку, а можливо, і скорочення витрат на утримання офісу і апарату управління; можливість поліпшення компанією власної репутації і збільшення цінності бренду в результаті більш якісного обслуговування її клієнтів аутсорсером; можливість використання чужого високопрофесійного досвіду, накопиченого при вирішенні аналогічних завдань та наявність постійного доступу до нових технологій і знань; можливість скористатися ресурсами, доступ до яких в іншому випадку був би неможливий;

– друга група переваг полягає в перекладенні відповідальності на аутсорсингову компанію, зокрема, це – зниження ризику прийняття хибних рішень, відшкодування збитків, пов’язаних з неправильним розрахунком податків або з несвоєчасним наданням звітності тощо.

Проте, незважаючи на досить значний перелік переваг, аутсорсинг бізнес-процесів ще не дуже поширений, що стосується зокрема і України. Основними причинами, що стоять на перешкоді більш широкого використання аутсорсингу бізнес-процесів в діяльності є [4, 5, 6]:

компанії бояться втратити контроль над ситуацією, уникають довіряти стороннім комерційні таємниці; виникнення додаткових витрат сил і засобів на етапі переходу і чисто психологічний бар'єр, пов'язаний з передачею «своєї» бухгалтерії в «чужі» руки; можливе зростання витрат у випадку передачі на аутсорсинг занадто багатьох функцій та процесів; можливість банкрутства аутсорсингової компанії; обмеження гнучкості управління компанією; обмеження управління частиною діяльності компанії, що може призвести до прийняття неадекватних рішень; можливе зниження відповідальності особами, яким передаються бізнес-процеси на умовах аутсорсингу; важкість контролю технологічних бізнес-процесів; обмеження технологічної гнучкості підприємства; відсутність законодавчого визначення й регулювання аутсорсингу.

1. Індустрія делегування: Огляд глобального аутсорсу. URL: https://business.ua/business/4969-industriia-delehuvanniaohliad-hlobalnoho-autsorsu

2.Фролова В.Ю., Фролова Г.І. Ефективність використання аутсорсингу бізнес-процесів на підприємстві. Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. 2015. № 3 (31). С. 60-63

3. Аналіз затребуваності та оцінка якості послуг аутсорсингу в Україні. URL: http://pravotoday.in.ua/ua/press-centre/market-viewing/view-38.

4. Що таке аутсорсинг? URL: http://cbto.com.ua/library/outsorcing

5. Матвій І.Є. Аутсорсинг в діяльності промислових підприємств: основні переваги та загрози. Прометей: регіональний збірник наукових праць з економіки. 2008. Вип. 1(25). Донецьк: ДЕГІ. С. 184–189.

6. Манойленко О.В. Аутсорсинг як інструмент підвищення ефективності антикризового управління / Вісн. Міжнар. Слов'ян. ун-ту. Сер. «Екон. науки». 2006. Т. 9. № 1. С. 8-12.

Ożarowski Oleh
Krakow university of Economics, Poland

INNOVATION IN ENERGY POLICY

What are the theoretical rationales that have been advanced for innovation policy? As pointed out above, some innovation policies, such as policies supporting innovation in military technology and certain other activities of vital importance to the state, have been pursued for centuries. This holds for the "mission-oriented" policies mentioned above, but also for investments in knowledge creation and diffusion in areas considered to be of high importance, such as agriculture. In other words, the modern state has always, as part of its core policy missions, supported the generation of scientific knowledge, technology and innovation.

Innovation policy traditionally lies within the remit of industry, education or economy ministries. As policy makers' attention to innovation and policies affecting it has increased, specialized public sector organizations dedicated to innovation support have emerged in many countries[8].

A credible regulatory framework needs to be both effective in spurring innovation and economically effective for society and consumers, especially if designed to be maintained as these technologies scale. For instance, a subsidy to renewable energies can be effective in terms of driving deployment in the early stages but it becomes costly to consumers if maintained unchanged as the technology reaches significantly lower costs and a larger scale[9].

An assessment of current energy policies (both conventional and renewable-specific) is important to understand innovation opportunities. For example, fossil-energy subsidies, whether in the form of transportation fuel subsidies or price caps on fossil-based electricity, can strongly impact the business case for widespread RET deployment. Additionally, the presence of a national

[8] Edler, J., Fagerberg, J., 2017. Innovation policy: what, why, and how. *Oxford Review of Economic Policy*, *33*(1), 2–23.

[9] KPMG (2018). *Accelerating sustainable energy innovation*. https://www.weforum.org/whitepapers/accelerating-sustainable-energy-innovation

energy policy or a renewable energy master plan, whether it includes specific targets and incentives for RET deployment or not, is a strong indicator of innovation opportunities and barriers[10].

There is a need to explore a relationship between different variables are explored, to assess the main drivers for innovation in the renewable energy sector and the impact support measures may have on this process. Therefore, a more balanced approach, with enhanced focus towards innovation (technological-push) is required in the near future, if the development of renewable technologies is to take place in a cost-efficient and effective manner[11]. According to the report by IRENA innovation, especially digitalization stimulates the redesign in energy policy and will play important role by providing new solutions for renewables on macro- and micro level[12].

1. Edler J., Fagerberg J. (2017). Innovation policy: what, why, and how. Oxford Review of Economic Policy, 33(1). P. 2-23.

2. EEA (European Environment Agency) (2014). Energy support measures and their impact on innovation in the renewable energy sector in Europe https://www.eea.europa.eu/publications/energy-support-measures.

3. IRENA (International Renewable Energy Agency) (2015), Renewable energy technology innovation policy, IRENA, Abu Dhabi.

4. IRENA (International Renewable Energy Agency)(2017b), A Proposal for an Innovation Agenda for the G20: Sector Analysis of Low-Carbon Technology Options, IRENA, Abu Dhabi.

5. KPMG (2018). Accelerating sustainable energy innovation. https://www.weforum.org/whitepapers/accelerating-sustainable-energy-innovation.

Петренко В.П.
Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

ІННОВАЦІЇ, ІНТЕЛЕКТОКОРИСТУВАННЯ І ТЕХНОЛОГІЇ МИСЛЕННЯ: АНАЛІЗ ТА СИНТЕЗ

Джерелом інновацій та інноваційного розвитку суспільства є інтелект людини, який є і завжди буде одночасно і ключовим чинником, і критичною важливою проблемою цього розвитку, оскільки є дуже чутливим до умов, в яких його потенціал або трансформується в реально затребувані суспільством нові і корисні інтелектуальні продукти, або залишається невикористаним внаслідок несприятливих умов і відсутності запиту на такі результати.

Тому, на думку автора монографії «Регіональні освітні системи: теорія, методологія, практика інноваційного розвитку», серед багатьох інших умов інноваційного розвитку вітчизняної економіки одним із ключових чинників її здатності до цього є освіта та інтелектуальний потенціал людських ресурсів, в зв'язку з чим «… процеси інтелектокористування набувають особливо вагомих ознак» [1, с. 82].

Зауважу, що у вітчизняний науковий обіг поняття «інтелектокористування» вперше було введено авторами публікації [2] і дещо пізніше визначено в [3, с. 77] як «…доцільні та оптимальні управлінські рішення і дії з формування, збереження, нарощування та ефективного використання інтелектуально-ресурсного потенціалу особи чи групи осіб шляхом застосування відповідних стилів управління та управлінських технологій».

Тобто, фундаментальною умовою генерування, реалізації і масштабного впровадження в організованих людських спільнотах інноваційних ідей, рішень і продуктів є забезпечення керівництвом цих спільнот належного управління процесом інтелектокористування, важливою складовою якого виступають стилі і технології управління іншими людьми в процесах використання їх інтелектуального потенціалу для створення інтелектуальної продукції.

---

[10] IRENA (International Renewable Energy Agency) (2015), *Renewable energy technology innovation policy,* IRENA, Abu Dhabi.

[11] EEA (2014). *Energy support measures and their impact on innovation in the renewable energy sector in Europe* https://www.eea.europa.eu/publications/energy-support-measures.

[12] IRENA (International Renewable Energy Agency)(2017b), *A Proposal for an Innovation Agenda for the G20: Sector Analysis of Low-Carbon Technology Options*, IRENA, Abu Dhabi.

При цьому, під відповідними стилями і технологіями управління розумівся комплекс управлінських «інтелектоінтегруючих» технологій [3, с. 116] та «інтелектомотивуючих» стилів [3, с. 194] ефективного використання керівниками інтелекту його «елементарних носіїв» – підпорядкованих їм людей, груп, команд, підрозділів, відділів, департаментів, організацій, підприємств, адміністративних територій, галузей економіки і, загалом, держави.

Слід зауважити, що світовими школами управління і менеджменту розвитком та використанням інтелекту людських ресурсів уже запропоновано цілу низку т. зв. технологій або технік мислення у вигляді низки таких підходів до організації ефективного функціонування інтелекту людини, як: «критичне мислення» (Critical Thinking, Edward Glaser – 1941), дивергентне мислення (Divergent Thinking, Joy Paul Guilford – 1956), «системне мислення» (Systems Thinking, Jay Forrester – 1956), «стратегічне мислення» (Strategic Thinking, Andre Beaufre – 1963), «відсторонене мислення» (Lateral Thinking, Edward de Bono – 1967), «інтегративне мислення» (Integrative Thinking, Graham Douglas – 1986), «проектне мислення» (Design Thinking, David Kelley, Tim Brown, Roger Martin – 1990), «систематичне винахідницьке мислення» (Systematic Inventive Thinking, Roni Horowitz – 1990), єдине структуроване винахідницьке мислення (Unified Structured Inventive Thinking, Ed. Sickafus – 1997) та ін.

При цьому, за кожним із названих варіантів їх авторами і послідовниками опубліковано десятки книг і сотні наукових статей, а бізнес-консультантами – тисячі практичних порад і рекомендацій в паранаукових мережевих засобах.

Однак, аналіз переліку «100 найкращих книг всіх часів про креативне мислення», складеного Inc-Book Authority за змістом, рекомендаціями експертів, незалежних рейтингів та читацьких оцінок [4], демонструє, що рекомендації авторів за алгоритмами отримання якісно нових інтелектуальних продуктів є майже ідентичними, оскільки в обов'язковому порядку включають елементи організаційної інтеграції і активної мотивації людського інтелекту до інноваційних проявів пошуку і фіксації нових ідей та рішень. Це мотивує до їх узагальнення уже добре відомим терміном «креативне мислення», під яким рекомендаціями Організації Економічного Співробітництва і Розвитку (OECP/OECD) запропоновано розуміти «… компетентність продуктивної участі у генеруванні, оцінюванні та удосконаленні ідей, яка може вилитись у оригінальні і ефективні рішення, прогресивні знання і вражаючі зразки уяви» [5, с. 7]. Проте, здатність до креативного мислення є характеристикою особистісного інтелекту, умови використання якого в людських спільнотах повинні створюватися керівниками. Методичні вказівки OECP щодо збору, звітності та використання даних про інновації називають в числі «чинників, формуючих інновації» в людських спільнотах такі складові, як «менеджмент», «інтелектуальна власність», «людські ресурси» і «технології» [6, с. 16], а той факт, що інтелектом наділені тільки складові «менеджмент» і «людські ресурси», дозволяє зробити висновок, що синтезатором умов, необхідних для генерування в людських спільнотах інновацій, виступає управлінська складова, оскільки саме вона покликана реалізовувати функції «інтелектокористування».

Якщо ж кадрове наповнення управлінської підсистеми будь-якої спільноти людей не володіє необхідними для цього знаннями і досвідом, то інтелект (особистісний, колективний, натовпу, нації) залишається невитребуваним, інноваційні процеси пригнічуються, а розвиток гальмується не дивлячись на те, якими інтелектуальним потенціалом і технологіями мислення володіють її людські ресурси.

Тому, сформульована в [7] пріоритетна доцільність інтелектуалізації менеджменту інтелектуальних ресурсів і запропонований проф. Ситником Й. С. в монографії [8, с. 26] «…процес переходу до нової моделі управління, головними елементами якої є особистісний інтелект …» можна вважати ключовою вимогою до вітчизняних управлінців у всіх сферах управління життєдіяльністю держави, галузей національної економіки і регіонів, підприємств, установ і організацій, міст і територіальних громад.

1. Шевчук А.В. Регіональні освітні системи: теорія, методологія, практика інноваційного розвитку: монографія. Львів: Інститут регіональних досліджень НАН України, 2014. 464 с.

2. Петренко В.П., Ревтюк Є.А. Процес інтелектокористування як важлива складова економічного розвитку регіону. Вісник Державного університету Львівська політехніка" "Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення та проблеми розвитку. Львів: 1999. № 384. С. 318-322.

3. Петренко В.П. Управління процесами інтелектокористування в соціально-економічних системах : наукова монографія. Івано-Франківськ: «Нова Зоря», 2006. 352 с.

4. 100 Best Creative Thinking Books of All Time. https://bookauthority.org/books/best-creative-thinking-books

5. PISA 21. Creative Thinking Framework (Third Draft). OECD, 2019. 55 p.

Oslo Manual 2018 – Guidelines for Collecting, Reporting and Using Data on Innovation, 4th Edition – 22.10.2019. URL: https://www.oecd.org/science/oslo-manual-2018-9789264304604-en.htm

6. Petrenko V. Intellectualization Management of Intellectual Resources – Urgent Need of Modern Society / World Scientific News. 2016. № 57. P. 674-679.

7. Ситник Й.С. Інтелектуалізація систем менеджменту підприємств: концепція, системний моніторинг та моделювання: монографія. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2017. 380 с.

Підкамінний І.М., Романчук К.В.
Київський національний
торговельно-економічний університет

ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У СФЕРІ МЕДИЦИНИ

Використання штучного інтелекту наразі реальність. Не замислюючись, люди використовують роботів, машини, які вже давно навчилися мислити та здатні робити життя людей простішим та змінювати його на краще. Використання штучного інтелекту починає набирати величезні обороти навіть тоді, коли, здавалося б, про це нічого не чутно.

Вже зараз розробки ведуться прискореними темпами, наприклад, використання кібервійськ, у яку Німеччина вклала декілька млрд. євро [1]. До того ж штучний інтелект вже зараз постійно використовується у сфері виробництва (механізація роботи та повна відповідальність штучного інтелекту за розрахунки великих проектів [2]); уряд США взагалі залучає мільйони [3] для розроблення комп'ютерних програм, програм освіти, навіть намагається навчити комп'ютерний інтелект використовувати творчі функції, якими наділена лише людська істота. У питаннях національної безпеки уряди багатьох країн вже давно працюють у напрямку кібербезпеки та ефективного захисту населення, при якому використовують допомогу штучного інтелекту. Японія, США та Китай конкурують між собою за місце бути першими у світі використання штучного інтелекту у всіх сферах життя.

Важливим фактом є те, що можливо, у недалекому майбутньому штучний інтелект замінить працівників медичних закладів. Наразі, використання інженерних розробок є постійною практикою багатьох країн, але Україна, на жаль, далеко не на першому місці.

Робот-помічник da Vinci, призначений для проведення операцій, зараз тільки починає користуватися популярністю в Україні, в у той час, як США вже давно має багато його екземплярів у кожній великій лікарні [4]. Саме з його допомогою проводяться найскладніші операції на різних частинах людського тіла, звичайно, з керуванням ним людиною, але основну частину роботи виконує саме da Vinci. Таким чином, штучний інтелект намагається мінімізувати ризик помилок, спричинених людським фактором. Але вчені впевнені, що за використання da Vinci та схожих роботів стоїть майбутнє досконалої медицини.

Інтеграція штучного інтелекту у США є яскравим прикладом того, що такі великі компанії як Amazon, Siemens та IBM вже з 2016 року займаються збором даних та обробкою інформації, звичайно якою займається штучний інтелект, і тим самим робить значний прогрес в умовах діагностування раку шкіри, навіть іноді швидше та ефективніше за лікарів. Хоча пропозиції штучного інтелекту щодо процесу лікування, не є ідеальним та потребують тестування, але технології штучного інтелекту розвиваються гігантськими кроками.

Вчені Японії, Китаю та США наполегливо працюють над штучним інтелектом у сфері діагностики, лікування та прогнозної аналітики щодо різних захворювань. У США роботи вже мають досвід спілкування з пацієнтами та першого огляду хворих. Шкода лише, що умовах пандемії, роботів ще не почали використовувати як інструмент першого обстеження хворих на COVID-19, хоча це могло б мінімізувати контакти хворих зі здоровими та знизити ризик неточного діагностування.

США та Японія винаходять технології штучного інтелекту, які не просто полегшують нам життя, а ще й піклуються про наше здоров'я: розумне взуття, яке здатне адаптуватися під параметри людини та перешкоджати прогресу плоскої стопи у дітей, а розумний годинник краще вас знає, скільки часу вам потрібно, щоб бути повним сил.

Генотерапія – сфера сканування обличчя. Тут штучний інтелект допомагає виявляти рідкісні патології шкіри навіть у малюків, за допомогою спеціальних знань, отриманих штучним інтелектом у результатів розвитку здібностей та обробки великої кількості інформації реальних прикладів з життя [7].

Медицина США вже оцінила використання штучного інтелекту, який майже безпомилково навчився розрізняти види злоякісних утворень на шкірі людини, і робить діагностику у більшості випадків, якісніше та швидше за провідних спеціалістів цієї галузі.

Наприклад, Dilsizian and Siegel обговорили потенційне застосування системи штучного інтелекту для діагностики серцевих захворювань за допомогою зображення серця [5]. А Arterys отримала дозвіл від Управління з контролю за продуктами і ліками США продати свою програму Arterys Cardio DL, яка використовує технологію штучного інтелекту для автоматизованої можливості сегментації шлуночків, які можна редагувати на основі звичайних зображень МРТ серця [6].

І, напевно, найпопулярніший спосіб використання штучного інтелекту у медицині – створення роботів для допомоги пацієнтам, які страждають від нервових зривів, пригніченого самопочуття та постійного самоаналізу. Саме для них був створений Therapy – онлайн ресурс на якому штучний інтелект допомагає кожному, хто звернувся з проблемами, подолати їх.

Використання роботів у медицині вже зараз дає високі результати, а при умові постійного розвитку та навчання, штучний інтелект зможе легко володіти більшою частиною інформації та ефективніше діагностувати хвороби. Масштабне інтегрування роботів da Vinci дозволить знизити ризики помилок, викликаних людським фактором. Крім того, фінансування даного напряму діяльності дозволить удосконалити чинні технології штучного інтелекту та вийти на новий рівень виробництва та інтеграції їх у роботу медичної сфери. На додаток, впровадження штучного інтелекту дозволить проводити ефективну діагностику пацієнтів та пришвидшить час, необхідний для діагностування захворювання.

Впровадження штучного інтелекту у якості друга чи помічника, який буде слідкувати за здоров'ям людей похилого віку, дозволить мати постійний контроль та нагляд за здоров'ям людей похилого віку. Проблема залишається в тому, що технології штучного інтелекту потребують великих інвестицій і ресурсів. Але перш ніж отримувати швидкі та якісні результати від штучного інтелекту, потрібно витратити час на його розробку, програмування, тестування та навчання відповідним навичкам та знанням.

1. German army launches new cyber command. URL: https://www.dw.com/en/german-army-launches-new-cyber-command/a-38246517 .

2. Japan: The development of artificial intelligence. URL: http://www.openaccessgovernment.org/japan-the-development-of-artificial-intelligence/79274 .

3. Trump Wants to Double Spending on AI, Quantum Computing. URL: https://www.wsj.com/articles/trump-wants-to-double-spending-on-ai-quantum-computing-11581378069 .

4. About the daVinci Surgical System. URL: https://www.uchealth.com/services/robotic-surgery/patient-information/davinci-surgical-system .

5. Dilsizian SE , Siegel EL. Artificial intelligence in medicine and cardiac imaging: harnessing big data and advanced computing to provide personalized medical diagnosis and treatment. Curr Cardiol, Rep 2016.

6. Farina D., Vujaklija I., Sartori M., et al. Man/machine interface based on the discharge timings of spinal motor neurons after targeted muscle reinnervation. Nat Biomed Eng, 2017.
7. Гербе А-К., Сааков В. Штучний інтелект у медицині: комп'ютер знає, що з вами не так. DW AKADEMIE, 2017.

Познякова О.І., Мацьків Л.Б.
Національний університет «Львівська політехніка»

УДОСКОНАЛЕННЯ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ

На сучасному етапі розвитку ринкових відносин, ефективна господарська діяльність підприємства набирає великого значення. Адже саме ефективна діяльність стає вирішальною передумовою подальшого функціонування підприємств. А сама динаміка, сутність та масштаби економічної діяльності сьогодні визначаються розвитком інформаційних технологій та глобальними тенденціями світового розвитку. А вже розвиток інформаційних технологій і засобів комунікації створив потужний імпульс для діджиталізації економічних відносин, яка виступає каталізатором та невід'ємною частиною інноваційного розвитку та призвела до появи нових можливостей для покращення бізнес-процесів підприємств. Проте нарощення само по собі технологічних потужностей і масивів інформації не дає позитивного ефекту без налагодження опрацювання баз даних, групування інформації та відсіювання зайвої. Тому для суб'єктів господарювання, зокрема і підприємств важливо приділяти увагу вибудовуванню ефективних процесів використання всіх технологічних можливостей.

Останні роки діджиталізація, тобто цифрова трансформація, прийшла на зміну старим засобам електронної комунікації, таким як: факс, телеграф чи навіть телефон. Так нові цифрові технології дозволяють створювати і розповсюджувати величезні обсяги інформації практично необмеженому колу осіб швидко та якісно, а головне для підприємства без будь-яких суттєвих витрат. Електронна форма комунікацій піднімає рівень і ефективність спілкування між покупцями та продавцями і створює нові ринки й можливості для реорганізації економічних процесів. Як показав практичний досвід використання систем електронної комерції, економія від використання схем B2B може досягати 15 % в процесі закупівель і 22 % – у процесі збуту за рахунок оптимізації логістики, консолідації закупівель, зменшення посередницької маржі й досягнення оптимальної ціни[1]. Тому, на найближчі декілька років головною метою підприємств України є пошук найперспективніших напрямків реорганізації бізнес-процесів. А також можливості пристосування підприємств до реалій електронної форми комунікацій, що в свою чергу надасть як підприємствам, так і їхнім партнерам ряд переваг, які подані в табл. 1.1.

Таблиця 1

Переваги використання електронної форми комунікацій

Для підприємств, як продавців	Для покупців
Збільшення ринків присутності; Зростання обсягів продажів; Підвищення швидкості обороту оборотних коштів; Зниження витрат.	Зручність; Надійність; Практичність; Економія часу при здійсненні покупок.

Таблицю сформовано на основі [1].

Тому активне впровадження різних видів цифрових технологій в економічну діяльність стало фактором підвищення її ефективності, в тому числі на основі нових підходів до побудови бізнес-процесів та інформаційного обміну, розроблених за допомогою технологій

електронних комунікацій. Оскільки з таблиці 1 видно, що переваги електронних комунікацій в сукупності підвищують конкурентоспроможність і стійкість бізнесу в динамічному середовищі сучасного бізнесу.

Також варто зазначити, що погоджуючись з зарубіжними дослідниками, можна виділити певну логічну послідовність впровадження цифрових технологій у бізнес-моделі та бізнес-процеси підприємств, яка подана на рис. 1.

З рис. 1 видно, що процес діджиталізації починається з перенесення даних у електронні носії, що в свою чергу підвищує швидкість руху інформації чи виконання процесів і відповідно економить ресурси. Наступний етап діджитал-трансформації передбачає вже саме впровадження цифрових технологій в різні процеси функціонування підприємства. Загалом діджиталізація впроваджується в такі процеси підприємства як: банкінг, фінансовий і управлінський облік та менеджмент, білінгові системи, маркетинг, підбір персоналу, продажі тощо. Останній етап, вже є діджитал-трансформація, на якому підприємство з усіма підсистемами, функціями і процесами інтегрувалося в діджитал-середовище.

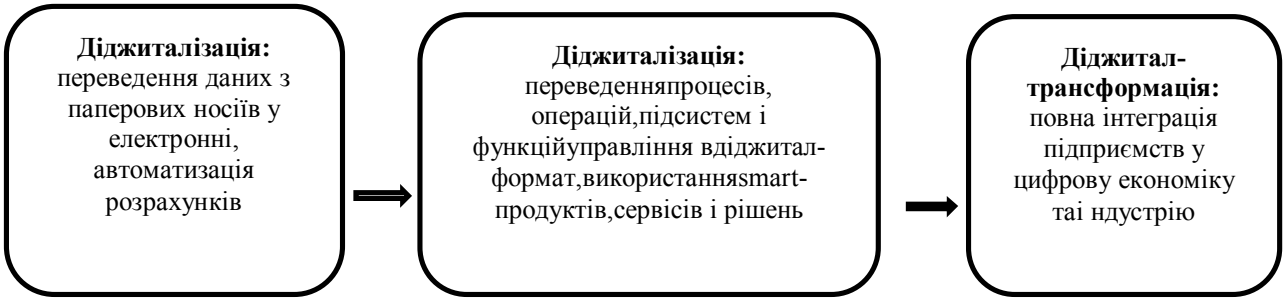

Рис. 1. Послідовність етапів діджитал-трансформації бізнесу

Рисунок сформовано на основі [2].

На процеси даної трансформації впливають також такі фактори, як: концепція, навчання персоналу та відмова від застарілих технологій. Концепція є досить важливою, оскільки на старті є надважливим визначити напрямки розвитку, а також необхідно розробити стратегію та план дії. Також необхідно визначити цілі, ресурси і пріоритетні ділянки модернізації. А саме у процесі розробки концепції будуть розглядатися всі бізнес-процеси, визначатися пріоритети і усуватися перешкоди на шляху до успішної реалізації. Для успіху цифрової трансформації потрібно готувати співробітників до зміни робочих процесів, а також навчати новим технологіям, щоб вони не тільки могли ефективно працювати в нових умовах, але і ставали драйверами подальших змін. Така готовність має на увазі вміння творчо мислити, а також приймати ефективні рішення. Проте за дослідженнями соціологів в Україні лише 4% людей готові переходити в нову еру і експериментувати, а 88% – воліють комфорт, безпеку, стабільність і перевірені рішення. Тому тут виникатиме проблема, оскільки більша частина співробітників чинитиме опір змінам, саботувати і намагатися продемонструвати провальність рішень і нововведень. Також необхідно відмовитися не тільки від застарілих технологій, а також від старих стереотипів, звичних схем дій, потрібно розпрощатися з поділом ідей, дій і досягнень на свої і чужі. Технологія конкурування вже не допомагає вижити, і діяти потрібно за принципом об'єднання зусиль [3].

Діджитал-трансформація підприємств сьогодні неможлива без таких же трансформацій на рівні держави, які повинні відбуватися паралельно, що сприятиме спрощенню ведення бізнесу, економії витрат та стрімкому зростанню ефективності процесів. Так за результатами дослідження McKinsey та PwC економія витрат становить у середньому до 30 %, а середній рівень зростання доходів – більше 10 % [4]. Одним з прикладів такої діджиталізації є здійснення публічних закупівель саме через електронні майданчики, зокрема через систему публічних закупівель PROZORRO.

Отже, діджиталізація для бізнесу, а саме для підприємств є еволюційним та органічним процесом, який вже сформував нові умови гри на ринку. Тому сьогодні генеруються прогресивні форми модернізації бізнес-процесів, під впливом яких змінюється не лише структура суб'єктів ринку, а і технологія управління ними. А сам розвиток цифрових бізнес-процесів на підприємствах сприяє: підготовці кваліфікованих кадрів, які спеціалізуються на електронних комунікаціях; розвитку нових сервісів для зручних онлайн замовлень; розвитку і вдосконаленні систем електронних платежів; оптимізації бізнес-процесів у сфері логістики та збуту.

1. Лазебник Л.Л. Діджиталізація економічних відносин як фактор удосконалення бізнес-процесів підприємства // Економічний вісник. Серія: фінанси, облік, оподаткування. 2018.

2. Бізнес-процеси в умовах диджиталізації економіки [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://visnik.knteu.kiev.ua/files/2019/05/5.pdf

3. Цифрова трансформація як ліфт у майбутнє[Електронний ресурс]. Режим доступу: https://tqm.com.ua/ua/likbez/ua-articles/cyfrova-transformaciya-yak-lift-u-majbutnye

4. Synyutka N., Kurylo O., Bondarchuk M. Digitalization of Public Procurement: the Case Study of Ukraine. Annales Universitatis Mariae Curie-Sklodowska, Sectio H. 2019. Vol. 53. № 3. P. 61-71. [Електронний ресурс] Режим доступу:https://journals.umcs.pl/h/article/view/9273

Рачинська Г.В., Дремлюга М.В.
Національний університет «Львівська політехніка»

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОЇ РЕКЛАМИ В УКРАЇНІ

Інноваційна реклама є одним з найбільш цікавих видів нестандартної реклами. Багато товарів і послуг мають вузьку спеціалізацію і обмежене коло споживачів, охопити який за допомогою традиційної реклами складно і витратно. Нестандартна реклама виділяється із загального потоку оголошень, роликів, постерів новизною в подачі інформації, незвичайним розміщенням або новими технологіями. Переваги нестандартної реклами полягають у більш ефективному впливі на споживачів

Рівень інноваційного забезпечення рекламного ринку має стосуватися не тільки самих інструментів, а й нового ставлення до вподобань споживачів. Такі методи на сьогодні використовуються у світі й частково в Україні, адже рекламні агентства розуміють, що зацікавити аудиторію стає все складніше і необхідно впроваджувати більш інноваційні підходи для формування конкурентних переваг товарів[1].

Інновації в рекламі поступово беруть гору над традиційними методами, ураховуючи настрій споживачів, які втомилися від одноманітності, і дефіцит рекламних площ; швидше за все, традиційна реклама найближчим часом відійде на другий план. Уся справа в тому, що інноваційні рекламні технології більш захоплюючі, легко засвоювані та ефективні. Серед найбільш перспективних і вже зарекомендованих видів реклами за кордоном та в Україні є відеореклама в місцях масового скупчення людей з використанням технології InDoor TV. За оцінками фахівців, вона привертає увагу більше 90% потенційних покупців. Її основна відмінність від простих 3D технологій полягає в можливості сприйняття тривимірних зображень без використання додаткових засобів, таких як спеціальні шоломи або стереоокуляри. Реклама з використанням X3D video набула поширення у сфері комп'ютерних технологій, а також банківської та продуктової [2].

Інша інновація сучасної реклами – технологія інтерактивної взаємодії Just Touch, що з'явилася в США на початку XXI ст. Вона дозволяє відстежувати рух рук споживача і з їх допомогою управляти функціями меню, розташованого на спеціальному табло. Споживач має можливість легко знайти потрібну йому інформацію, перевірити наявність товару, ознайомитися з програмою закладу, при цьому в полі його зору постійно потрапляє логотип рекламованого бренду [2]. Великим ефектом впливу володіє ще одна інновація – технологія

Ground FX, яка представляє собою надсучасну інтерактивну проекцію. Ця технологія дозволяє споживачеві не просто спостерігати за рекламним сюжетом, а й брати в ньому участь, що досягається шляхом проектування об'ємного зображення на плоску поверхню [2].

Комітет ІнАУ з питань інтернет-реклами оприлюднив дані моніторингу інтернет-проникнення в Україні, яке на замовлення ІнАУ виконала дослідницька компанія Factum Group.

Виявлено кілька цікавих фактів і тенденцій:

У 2019 році вперше за останні 3 роки відбулось значне зростання інтернет-проникнення в Україні (відсоткова кількість інтернет-користувачів від загальної кількості населення). Цей показник зріс одразу на 6-7%. Однією з причин такого зростання є «смартфонізація» населення. На сьогодні 22% користувачів виходять в Інтернет виключно за допомогою смартфонів.Зростання відбулось передусім за рахунок сіл та невеликих міст. Рівень проникнення в цих населених пунктах поступово наближається до показника великих міст.. Майже все населення України віком до 35 років є інтернет-користувачами [3].

Вже у 2019 році 22,9 млн (51% населення) українців користуються Інтернетом, і з кожним днем ця цифра зростає Про це йдеться у дослідженні Factum Group для Інтернет-асоціації України за третій квартал 2019 року. Уперше за три роки кількість інтернет-користувачів зросла на 7% – до 71%. [4].

Викладене дозволяє дійти висновків, що інновація в рекламному бізнесі набуває неабиякого значення з огляду на те, що сама рекламна сфера є важливим джерелом податкових надходжень у державі, виступає чинником підвищення зайнятості, виконує функцію стимулювати споживання з метою підтримки рівня економічної активності, забезпечує стратегічні переваги й перспективи як для окремих підприємств, так і для цілих галузей чи регіонів. Основні тенденції функціонування рекламного ринку в Україні визначаються впливом як глобалізаційних процесів, так і особливостями національного економічного та соціокультурного розвитку. Значну увагу слід приділяти питанням адаптації рекламної сфери до умов глобалізації, зокрема отримання конкурентних переваг, пов'язаних з інноваціями та людським капіталом.

1. Степаненко С. Прогноз основных тенденций развития рынка рекламы и маркетинговой активности / Маркетинг и реклама. №1(208). 2014. С. 24-25.

2. Чухломіна І.П., Матвєєва О.О. Медіа-планування рекламної кампанії на підприємстві / Маркетинг. 2015. № 58. 64 с.

3. В Україні значно виросла інтернет-пенетрація [Електронний ресурс] // Інтернет Асоціація України (ІнАУ). Режим доступу: https://inau.ua/news/v-ukrayini-znachno-vyrosla-internet-penetraciya

4. Скільки українців користуються інтернетом – дослідження. URL: https://www.the-village.com.ua/village/city/city-news/290161-skilki-ukrayintsiv-koristuyutsya-internetom-doslidzhennya

Рикованова І.С.
Національний університет «Львівська політехніка»

СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ КОМБІНОВАНИХ/КОНТРЕЙЛЕРНИХ ПЕРЕВЕЗЕНЬ АТ «УКРЗАЛІЗНИЦЯ»

Сучасний світовий транспортний ринок, як складова системи постачання, представлений не надто великим числом видів транспорту із використанням якого компанії з перевезень надають послуги величезній чисельності споживачів. Задля утримання конкурентних позицій на ринку компанії з надання транспортних послуг сьогодні спираються у більшості випадків не на цінову конкуренцію, а на розширення асортименту та на якість транспортного обслуговування як вантажовідправників, так й вантажоотримувачів.

Найбільш поширеним на сьогодні вважається автомобільний транспорт – не дивлячись на значно більшу вартість транспортування він має ряд переваг перед залізничним, морським

та авіаційним і, перш за все це є доступність, гнучкість графіку відправлень і має сьогодні ряд конкурентних переваг щодо здатності транспортувати різноманітні вантажі із використанням сучасних технологій переміщення цілих промислових комплексів. Такий розвиток ринку автомобільних перевезень призводить до зниження конкурентоздатності залізничних вантажних перевезень, які сьогодні втратили конкурентні позиції на ринку транспортних послуг.

Українська залізниця знаходиться сьогодні на стадії реформування, стратегічні напрямки якого визначені у Стратегії АТ «Укрзалізниця» на 2019–2023 роки [1]. Одним із основних напрямків підвищення конкурентоспроможності є розширення переліку послуг в галузі мультимодальних перевезень, що передбачає взаємодію різних видів транспорту при створенні єдиного транспортного ланцюга в системі «від дверей до дверей». Це вимагає від залізниці впровадження прогресивних транспортних технологій, що сприятимуть підвищенню економічності і якості процесу транспортування вантажів. Такий стратегічний вектор є цілком виправданим через вигідне транспортно-географічне розташування України для нарощування транзитного потенціалу та інтеграційні процеси України до ЄС, які передбачають пожвавлення ринку зовнішньої торгівлі, а відтак й взаємодію транспортних процесів.

Зважаючи на те в країнах ЄС наявна потужна мережа автомобільних магістралей, значну частку вантажних перевезень займає власне автомобільний транспорт. Але із пожвавленням торговельних операцій між Україною та країнами ЄС спостерігається погіршення пропускної здатності автомобільних шляхів і стають більш жорсткими вимоги щодо охорони навколишнього середовища, до стандартів палива та двигунів автомобільного транспорту, що вимагає додаткових капіловкладень, а це тягне зростання вартості послуг із транспортування.

В Україні сьогодні обсяги перевезення вантажів залізничним є значно більшими, ніж автомобільним транспортом. Так у 2018 році залізницею було перевезено 322300 тис.т вантажів, тоді як автомобільним транспортом – 134398,22 тис.т (з них 7277,22 тис.т – у міжнародному напрямі) [2].

Вказане є підставою для пошуку та розроблення й впровадження нових підходів щодо транспортних процесів в галузі мультимодальних перевезень за участю залізничного транспорту. Одним із перспективних видів мультимодальних перевезень для АТ «Укрзалізниця» є транспортування без використання операцій перевантаження – контрейлерні перевезення.

При взаємодії залізничного та автомобільного транспорту надійність та безпека (а відтак й якість) транспортування, нижчий тариф у порівнянні із виключно транспортуванням автомобільним транспортом, більша економія та екологічність залізниці поєднуються із мобільністю та гнучкістю автомобіля.

Якщо розглянути переваги щодо формування маршрутів контрейлерних перевезень залізницею, то можна виділити наступні переваги:

– прискорена у загальному швидкість доставки вантажу – економія часу відбувається за рахунок скорочення кількості або відсутності операцій перевантаження та зберігання;

– вартість транспортування стає більш «конкурентоздатною» – скорочення або відсутність витрат на перевантаження і за рахунок скорочення витрат палива;

– зменшення викидів у навколишнє середовище за рахунок скорочення роботи двигуна автомобіля при транспортуванні на платформі;

– менше «зношення» автошляхів через зменшення навантаження.

Філія «Центр транспортного сервісу «Ліскі» АТ «Укрзалізниця» є оператором комбінованих перевезень залізницею в Україні. Наявність терміналів у містах Дніпро, Київ, Одеса, Харків, Чоп дозволяє ЦТС «Ліскі» надавали комплексні послуги не тільки із власне транспортування, а також і експедиції вантажів за змішаними схемами транспортування.

Питання розроблення контрейлерних маршрутів має розглядатися в першу чергу із точки зору відстані транспортування. Економічно обґрунтованою є відстань понад 1000 км. На це впливають витрати із закупівлі спеціалізованих платформ, елементів кріплення, підйомних елементів. Окрім цього особливим пунктом стоїть питання щодо організації та

координування графіків руху. Іншими словами перспективи розвитку контрейлерних перевезень АТ «Укрзалізниці» лежать в площині власне мультимодальних перевезень.

Для успішного розвитку контрейлерних перевезень в Україні існує необхідність проведення заходів, які б охоплювали наступні аспекти: технічні, технологічні, організаційні, нормативно-правові. Ґрунтуючись на зазначених у [1] напрямах реформування АТ «Укрзалізниця» вкрай нагальним постає питання розширення термінальної бази для обробки вантажів із застосуванням сучасних логістичних технологій, що дозволило би надавати власникам автотранспортних засобів та вантажів більш широкий та якісний спектр послуг. Цікавим є досвід США, де існує 14 видів контрейлерного транспортування й найбільшим попитом користується спосіб «знімний кузов», що відбувається за схемою «автомобільні шасі – залізнична спеціалізована платформа – автомобільні шасі». Такий підхід має перевагу у порівнянні із транспортуванням автомобіля на платформі щодо меншої ваги, а відтак й навантаження на осі є значно меншим. Але знімний кузов має значно меншу міцність, що забезпечує менший захист при транспортуванні і не допускає штабелювання.

Такі нововведення на рівні держави дадуть екологічний, соціальний ефект, а також економію коштів державного бюджету через менші витрати на відновлення автошляхів. На рівні вантажовласника такий вид комбінованих перевезень дасть можливість прискорити оборотність капіталу через скорочення грошових витрат і витрат часу на процес транспортування, а також зниження ризику.

1. Стратегія АТ «Укрзалізниця» на 2019-2023 роки URL: https://uz.gov.ua/files/file/%D0%A1%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%B3%D1%96%D1%8F-4-Typography.pdf.

2. Економічна статистика / Економічна діяльність / Транспорт URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/tr.htm.

3. A. Vasilis Vasiliauskas, I. Kabashkin. Analysis of Indicators Measuring Performance of Rail-Road Terminals / Proceedings of 10'th International Conference. Transport Means. 2006, pp. 93-96.

Семенченко Н.В., Васильченко І.В.
Національний технічний університет України
"Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського"

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БАНКІВСЬКОЇ БЕЗПЕКИ В УКРАЇНІ

Актуальність: Банківська система є однією з основних складових у фінансовій системі держави. Згідно з думкою автора, вимоги банківської системи можуть отримувати статус державної політики в сфері фінансової діяльності, а діяльність банків не можна розглядати у відриві від виробництва, обігу та споживання матеріальних благ, від політики, ідеології, культури, освіти, соціальних та етичних орієнтирів, якими керуються члени суспільства [1]. Через це можна стверджувати, що рівень безпеки банківської діяльності повинен бути надзвичайно високим, оскільки будь-які загрози можуть як зашкодити стабільній банківській роботі, так і навіть повністю її призупинити, що безпосередньо вплине на роботу інших сфер держави.

Для повного та коректного дослідження обраної теми надамо визначення такому поняттю, як «банківська безпека». Варто зазначити, що не існує єдиного визначення наведеному поняттю, тому автори намагаються надати йому власне визначення та виокремлюють у ньому різні складові, які його формують [2-3]. Наведемо декілька прикладів. А.Р. Алавердов виокремлює три основних компоненти безпеки сучасної кредитно-фінансової організації [5, с. 6]: інформаційна безпека банку, безпека персоналу банку та майнова безпека банку. М. Зубок [6, с. 10] розрізняє такі види безпеки банківської діяльності: особисту, колективну, економічну та інформаційну.

Таким чином, можна виділити деякі складові банківської безпеки, що найбільш повторюються, та надати їм таку класифікацію: безпека працівників, безпека матеріальних ресурсів та інформаційна безпека. Проаналізуємо кожну з представлених складових.

Безпека працівників – означає забезпечення комфортної та стабільної праці, а також відсутність загроз для працівників банку [2, с.22]. Цього можна досягти дотримуючись встановлених правил поведінки, а також залучивши фізичну охорону, чи засоби охорони, для відділень банку, а також на місця можливої загрози для працівників.

Безпека матеріальних ресурсів – це захищеність від будь-яких загроз грошових коштів, цінних паперів, матеріальних цінностей [2, с. 22]. Це забезпечується так само як і безпека працівників, залучаючи професійні засоби охорони, для попередження та усунення загрози.

Інформаційна безпека – це забезпечення безперебійного функціонування банківських систем, що збирають та оброблюють інформацію, захист від розповсюдження комерційної інформації про клієнтів, а також від джерел інформації [2, с. 22-24]. Для цього створені комп'ютеризовані системи захисту, певні процедури обробки та зберігання даних. Також працюють служби безпеки банків, які відстежують дії працівників на предмет неправомірних операцій, що можуть зашкодити безпеці банку. Крім цього, регулярний моніторинг системи на наявність вразливих частин.

Таким чином, можна виділити, що безпека працівників та безпека матеріальних ресурсів передбачає фізичну охорону, в якій мала частка інноваційних технологій (насамперед, це ті технології, які банк не може впроваджувати, оскільки цим повинні займатися охороні компанії, які працюють на замовлення банку). Найбільш актуальним та доречним буде розгляд інноваційних технологій, що забезпечують інформаційну безпеку банку.

Отже, перейдемо до систем інформаційної безпеки банку. О.І. Барановський у своїй роботі наводить наступне пояснення інформаційної безпеки – це система заходів захисту банків від витоку конфіденційної інформації, насамперед, про клієнтів. Це досягається внаслідок забезпечення наступних принципів безпеки: доступності, цілісності, конфіденційності. Інструментарій включає технічні роботи, процеси управління персоналом, організаційну й адміністративну підтримку, регулярну оцінку ризиків. Окрім цього, згадується про банківську таємницю. Це обов'язок банку зберігати у таємниці дані про клієнтів та стан їх рахунків, а також виконуванні ними операції. [2, с. 25]

Як згадував автор, банківська таємниця – має різні аспекти, а саме правові, соціально-економічні, політичні, міжнародні, психологічні та етичні. Наприклад, в разі виявлення нелегальних способів отримання прибутку особою, нею стають зацікавлені правоохоронні органи. Це за собою тягне розкриття банківських операцій, що проводилися на рахунку вищезазначеної особи. Існує також варіант зловживання владою посадових осіб, що означає можливість отримання конфіденціальної інформації від банку про проведені операції конкурента. Тому банківська таємниця є досить важливим фактором у функціонуванні банку та, зокрема, інформаційній банківській безпеці. Після підписання «Конвенції ООН про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин», держави – учасниці зобов'язалися пом'якшити режим банківської таємниці, щодо справ пов'язаних з оборотом наркотичних та психотропних речовин. Однак інші операції з «брудними» грошима, що випливають з інших неправових дій, згаданої конвенції не торкаються, зокрема порушення щодо сплати податків. Згідно зі Страсбурзькою угодою – «Конвенцією Ради Європи про відмивання, пошук, арешт і конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом, та про фінансування тероризму», держави зобов'язалися розкривати банківську таємницю не лише у сфері наркоторгівлі, а й в інших сферах кримінальної діяльності. Окрім цього, обов'язок з розкриття банківської таємниці в зазначених ситуаціях не діє, якщо мова йде про підозру в протиправних вчинках відносно обрахування та сплати податків, тобто таких, що розслідуються податковими та фінансовими відомствами. [2]

Виходячи з вище згаданої проблеми, запропонуємо інноваційну технологію захисту від витоку конфіденційної інформації про клієнта назовні, але даний метод матиме можливість отримання даних в разі законної вимоги встановлених органів. Метод має 4 пункти:

Заборонено добувати з системи, де зберігаються дані, та поширювати будь-яку конфіденційну інформацію про клієнта, окрім випадків передбачених цими пунктами та законодавством України;

У разі службової необхідності, для перевірки даних клієнта – дані клієнта вводяться в систему, а вона, в свою чергу, видає дані про те, чи є цей клієнт у системі, та надає інформацію про достовірність наданих даних, наприклад, прізвище, ім'я, по батькові, дата народження, номер паспорту, реєстраційний номер облікової картки платника податків, фото клієнта тощо. Тобто дані не можна отримати з системи, а можна лише вводити їх в систему на перевірку достовірності;

У випадку, коли дані необхідно саме отримати з системи (згідно з законодавством України, в тому числі Закон України «Про банки і банківську діяльність» [8]), то відбувається процедура з участю декількох працівників з різних відділів (в ідеалі – випадковим чином), аби зменшити корупційні ризики. Кожен з працівників розглядає необхідність отримання цих даних, та, у разі позитивного рішення, надає власний, наприклад, унікальний цифровий підпис для отримання даних від системи. Якщо хоча б один з тих осіб, що перевіряють необхідність доступу, нададуть інформацію про те, що доступ до цих даних є неправомірним, то цю спробу буде відхилено, а також буде проведена додаткова перевірка, щодо правомірності доступу;

Кожна подібна операція зберігається та відправляється службі безпеки банку, яка може розглядати подібні операції на предмет витоку конфіденційної інформації про клієнта. Та у разі виявлення такої проблеми – своєчасно можна буде вживати заходи по усуненню цієї загрози.

У свою чергу, кожен з працівників буде нести відповідальність за неправомірні дії, тобто у випадку несанкціонованого доступу, або навпаки, коли була необхідність в отримані даних, але була відмова у доступі. Також необхідно зауважити, що залучати працівників до даної процедури варто лише тих, хто пройшов певну підготовку, оскільки непідготовлений працівник буде нести загрозу безпеці банку.

А також, щодо корупційних ризиків, згаданих у 3-му пункті, то можна навести нескладний приклад, що демонструє працездатність методу. Нехай кожен з працівників має ймовірність 0,01 того, що його зможуть «підкупити» аби неправомірно отримати дані з системи (тобто 1% на підкуп). Якщо у вище згаданій процедурі буде брати участь лише 1 працівник, то ймовірність витоку комерційної інформації буде складати 0,01 (або 1%), але якщо таких працівників буде 3, та ми будемо вважати, що ймовірність «підкупу» цих працівників не залежить один від одного, то за теоремою «про незалежну ймовірність», ймовірність витоку подібної інформації буде складати $1*10^{-6}$ (або 0,0001%) що значно підвищує безпеку банку [9, с. 16].

Однак система банківської безпеки повинна будуватися не лише на комп'ютерних системах, а повинна бути комплексною та системною.

Висновок: банківська безпека в Україні є дуже важливою, оскільки маючи слабку систему забезпечення функціонування банків, держава ризикує зупинити банківську систему, а у зв'язку з цим зупиниться також інші сфери державної діяльності. Зокрема, інформаційна безпека в банках є головною, оскільки в наш час важливо як володіти цінною інформацією, так і захищати від незаконного посягання на неї. Окрім цього, варто системно підходити до забезпечення банківської безпеки, мати актуальні способи захисту від різних загроз та впроваджувати інноваційні технології для того, аби бути на крок попереду від недобросовісних осіб, бажаючих незаконно заволодіти чужим майном, або інформацією, яка є недоступна для них.

1. Онищенко Ю.І. Банківська система як складова фінансової системи. Науковий вісник. Одеський державний економічний університет. Всеукраїнська асоціація молодих науковців. Науки: економіка, політологія, історія. 2009. №8 (86). С. 95-104.

2. Барановський О. Безпека банківської сфери. Вісник Національного банку України. 2014. № 6. С. 20-27. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnbu_2014_6_9.

3. Лелюк Н.Є., Родченко С.С. Ідентифікація загроз фінансовій безпеці банків. 2019. URL: http://journals.uran.ua/tarp/article/download/168431/171600

4. Гребенюк Н.О. Фінансова безпека банків: система розпізнавання загроз та усунення ризиків. Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Економіка. 2016. № 91. С. 53-64.
5. Алавердов А.Р. Организация и управление безопасностью в кредитнофинансовых организациях: Учебное пособие. М.: Московский государственный университет экономики, статистики и информатики, 2004. 82 с.
6. Зубок М.І. Безпека банків: навч. посіб. К.: КНТЕУ, 2002. 306 с.
7. Зубок М.І. Безпека банківської діяльності: навч. посіб. К.: КНЕУ, 2002. 190 с.
8. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 7 грудня 2000 року. № № 2121. URL: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2121-14 (дата звернення: 30.04.2020).
9. Каніовська І.Ю. Теорія ймовірностей у прикладах і задачах: навч. посіб. Київ, 2002. 168 с.

Строгуш Ю.Б.
Львівський національний університет імені Івана Франка
Огінок С.В.
Національний університет «Львівська політехніка»

УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМ ПРОЦЕСОМ В УКРАЇНІ: СОЦІАЛЬНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО

Соціальна діяльність, як інноваційний процес починає формуватися на території України. Своєю діяльністю соціально-орієнтовані підприємства генерують соціальні інновації, котрі можуть принести користь для різних зацікавлених сторін: для бізнесу – зростання доходів і прибутків, обсяг клієнтів, лояльність і задоволеність, ділова репутація; для соціальних цільових груп – скорочення безробіття та соціального відторгнення соціальних цільових груп; для держави сприятливу громадську думку та збільшення її іміджу [8].

Вже другий рік поспіль я досліджую тему соціального підприємництва і можу запевнити, що саме такі підприємства можуть допомогти розвитку країни. Враховуючи ситуацію, в якій зараз перебуває Україна, соціальне підприємництво для нас стає ще більш актуальним. Соціальні підприємства допомагають вирішувати питання з безробіттям, захисту навколишнього середовища, питання пов'язанні з освітою, культурою, наукою тощо.

Діючі в Україні соціальні підприємства наразі сильно відрізняються від закордонних аналогів, оскільки їх діяльність має багато нюансів. Практично за кожним з них стоїть якийсь фонд або гранти, адже щоб почати бізнес, потрібен стартовий капітал. Досягнення прибутковості для більшості компаній, що займаються соціальним підприємництвом, – мета далекої перспективи: їх поточні завдання більшою мірою стосуються виконання соціальних програм, а не розробки ефективних бізнес-підходів [2].

Соціальне підприємництво в нашій державі часто є єдиним можливим варіантом бодай часткового вирішення суспільних проблем. Для його сталого розвитку виникає необхідність сприятливого клімату, який повинні створити уряд і місцева влада. Уряд має чітко усвідомлювати, що соціальне підприємство є інструментом, який сприяє розвитку суспільства. Головним завданням, у контексті цього, стає подолання недостатньої обізнаності щодо його природи, брак нормативно-правової бази, що регулювала б діяльність соціальних підприємств, а також незначний обсяг інформації в ЗМІ про діяльність численних соціальних підприємців [2]. Слід також звернути увагу на те, що на сьогодні українські вищі навчальні заклади недостатньо активні у справі включення соціального підприємництва в освітянські програми, що призводить до того, що українські студенти не одержують інформації про роль соціального підприємництва для розвитку громадянського суспільства і про можливість, що воно відкриває для їх особистої реалізації. Це породжує відсутність системного підходу до виховання та підготовки кваліфікованих кадрів для здійснення діяльності у сфері соціального підприємництва [4].

Для активізації розвитку соціального підприємництва в Україні потрібне:

– прийняття закону про соціальне підприємництво, яким було б визначено чіткі критерії соціального підприємництва та створено правові механізми підтримки соціальних підприємців;

– поширення інформації про соціальне підприємництво;

– створення спеціальних кредитних і позикових програм для залучення фінансових коштів на початковому етапі розвитку соціального підприємництва;

– започаткування програм підприємницького навчання охочих для реалізації діяльності у сфері соціального підприємництва;

– збільшення соціального капіталу для зростання рівня взаємодовіри та взаємодії у суспільстві [3].

Посадовці мають бути залучені до соціального підприємництва як ресурсу для досягнення державного завдання – подолання бідності в Україні. Ми знаходимось тільки на початковому етапі: соціальне підприємництво тільки починає формуватися, вивчаються різноманітні методики та підходи, досліджуються форми та напрями. Соціальне підприємництво, хоч і повільно, але перетворюється на реальний механізм вирішення суспільних проблем в Україні, коли підприємництво у соціальній сфері, охоплює різні соціально незахищені верстви населення. Корисним для України є використання досвіду європейських країн, що полягає у державній підтримці та сприянні збільшенню масштабів такої діяльності, впровадженні сертифікації діяльності соціальних підприємств, застосування практики надання грантів з бюджету, кредитів та фінансування окремих програм, наданні значних податкових пільг тощо.

У світі в останнє десятиліття спостерігається зростання кількості соціальних підприємств, і все більше соціальних підприємців мають намір істотно покращити світ. У 2017 році тільки у Великобританії налічувалося понад 470 000 соціальних підприємств. Більше половини всіх соціальних підприємств США були створені в 2006 році, понад 89 відсотків соціальних підприємств в Індії мають вік 10 років, причому більше 57 відсотків соціальних підприємств в Канаді, засновані в останні вісім років. За даними Європейської комісії, в секторі соціального підприємництва в даний час зайнято близько 40 мільйонів чоловік, а в глобальному масштабі зайнято більше 200 мільйонів. У США підприємства мають дохід понад 300 млн дол. та на них зайнято 14 тис. чоловік в 28 штатах. Дохід 45% американських соціальних підприємств становить 250 тис. дол США. Соціальні підприємства становлять понад 10 відсотків ВВП Франції, 15 відсотків ВВП Італії та 15,9 відсотка в Нідерландах і Бельгії, 3 % від ВВП у Великобританії [1; 5-7].

Вважаємо, що Україна має всі шанси розвивати у себе цей напрям. У нас уже є соціальні підприємці, які намагаються здійснювати цю діяльність і роблять це доволі ефективно. Соціальне підприємництво дає можливість успішно подолати багато соціальних проблем та допомогти суспільству. Це реальний механізм використання соціальних можливостей і вирішення соціальних проблем. Чим більше людей про нього почує, тим більший ефект цей механізм буде створювати. Потрібно навчати людей соціальному підприємництву та поширювати це сферу. Соціальне підприємництво – ключ до вирішення усіх глобальних потреб.

1. Баринова В. Зарубежный опыт развития социального предпринимательства и возможность его применения в России. Москва: Издательство Института Гайдара, 2018. 100 с.

2. Ігнатович Н., Гура В. Зарубіжний досвід розвитку соціального підприємництва. Київ: Вісник КНУ ім. Тараса Шевченка, 2014. 165 с. С. 22-25.

3. Сотула О.В. Соціальне підприємництво як інноваційна модель розвитку економіки / Ефективна економіка. 2013. № 4. URL: http://'/www.economy. nayka.com.ua/?op=1 &z=1988.

4. Соціальне підприємництво – неоцінена необхідність. 2015. URL: https://dt.ua/economics_of_regions/socialne-pidpriyemnictvo-neocinenaneobhidnist-_.html

5. Alice Troy-Donovan. Government estimates 471,000 social enterprises are active in UK. 2017. URL: https://www.pioneerspost.com/news-views/20170920/government-estimates-471000-social-enterprises-are-active-uk.

6. Ben Sillis. The 6 mindblowing social enterprise stats you need to know. 2018. URL: https://www.redbull.com/gb-en/social-enterprise-stats.

7. Financier Worldwide Magazine. The impact of social entrepreneurship on economic growth. 2020. URL: https://www.financierworldwide.com/the-impact-of-social-entrepreneurship-on-economic-growth#.Xru9QSRR02x

8. Sekliuckienea J., Kisieliusb E. Development of social entrepreneurship initiatives: a theoretical framework 20th International Scientific Conference Economics and Management. 2015. URL: https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1877042815058747.

СЕКЦІЯ 6
НАЛАГОДЖЕННЯ ВЗАЄМОДІЇ ТА РОЗВИТОК ПАРТНЕРСТВА НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ

Бачинська О.М.
Подільський спеціальний навчально-реабілітаційний
соціально-економічний коледж

СУЧАСНИЙ СТАН РОЗВИТКУ НАУКОВИХ КОМУНІКАЦІЙ

Сучасний світ важко уявити без високо розвинутих комунікаційних технологій, з яких ми щоденно черпаємо оперативну інформацію, в тому числі і наукову. Наукові комунікації – це складна, багаторівнева динамічна система, сукупність взаємозв'язків які постійно змінюються і трансформуються.

Комунікація в науці – це вид взаємин, спілкування вчених та інших агентів наукової діяльності. Оскільки основною метою науки є одержання наукового знання, комунікацію вчених можна розуміти як одну з умов створення нового знання. Однак, беручи до уваги те, що знання як об'єкт досліджень досить складно ідентифікувати, комунікацію доцільно розглядати в процесі руху інформації в науці. Операційним критерієм при виділенні комунікаційної підсистеми із цілісної науково-інформаційної системи є взаємодія вчених, яка набуває різноманітних форм: спілкування для одержання інформації, співробітництво в дослідженні, співавторство, взаємини науковців при передаванні інформації [1].

Важливою складовою процесу наукової комунікації є мета комунікації – донести результати науково-дослідної роботи до членів науково-педагогічного співтовариства, оприлюднити погляди щодо вирішення тих чи інших проблемних питань, які існують у науковій галузі державного управління. Мета комунікації зумовлює характер процесу наукової комунікації. Чітке усвідомлення мети визначає підбір цільової аудиторії, адекватних меті засобів та інших компонентів комунікації [2].

Якщо здійснити екскурс в минуле, то можна відстежити особливості наукових комунікацій у різні історичні епохи. Більшість науковців схиляється до думки, що зародження цієї форми передачі інформації відбулось із появою діалогу, родоначальником якого вважається Сократ. Діалогові форми передачі наукових поглядів використовували стародавні мислителі. Зокрема, на думку Платона, мистецтво передання здобутих знань полягає в умінні вести діалог, обстоюючи свої погляди і допомагаючи собі й іншим зрозуміти істину [3]. Розвиток культури і науки сприяв переходу від усної комунікацій до писемної культури, свідченням чого є діалоги Платона у формі книг («Софіст» тощо) та написання перших підручників в академії Платона.

Період становлення наукових комунікацій пов'язують із подальшим розвитком письмових форм та книгодрукуванням, що сприяло появі бібліотек, які першими почали виконувати функції комунікації в науці та збереження наукових здобутків. В цей період обмін думками між науковці відбувався за рахунок листування, що поклало початок розвитку «неформального рівня» розвитку наукових комунікацій.

Розвиток книгодрукування сприяв появі перших наукових журналів як пріоритетного каналу обміну інформацією. Так, в 1665 р. у Франції вийшов друком перший науковий журнал «Le Journal des Scavans», а в Англії — «Philosophical Transactions of the Royal Society» [4]. Вже наприкінці XIX – початку XX ст. публікація наукових доробок здійснювалась кількома мовами, що сприяло становленню «формального рівня» наукових комунікацій.

Новим кроком у розвитку наукових коміка цій стало виокремлення наукової статті як окремої одиниці комунікації. Наукові статті сприяють ствердженню пріоритетних цілей науково-дослідної діяльності; ознайомлюють наукову спільноту, а також усіх зацікавлених з

новинами вітчизняних та зарубіжних наукових розробок; концентрують матеріали за темами, проблемами, які за інших обставин могли б бути висвітлені в індивідуальних працях; сприяють розвиткові науки, забезпечуючи оперативну актуалізацію наукових доробок; спонукають учених до публікації праць; відіграють роль своєрідного наукового форуму для безперервної критичної оцінки наукових гіпотез і теорій [5]. Інтенсивний розвиток науки на швидке зростання кількості наукових статей зумовили необхідність у становленні спеціальних реферативних служб та появі нових форм обміну інформацією: збірників наукових праць за результатами конференцій, семінарів, симпозіумів, круглих столів тощо.

Епохою четвертої революції (після появи мови, писемності та книгодрукування) називають сучасний етап розвитку людства – глобальну інформатизацію, коли інформаційна діяльність стала провідним фактором соціально-культурного та суспільного розвитку людства, а ІКТ є сучасним універсальним та багатофункціональним інструментом розвитку наукових комунікацій. Новий виток у розвитку технології обміну інформацією зробили електронні наукові журнали, які, за прогнозами, в майбутньому можуть повністю витіснити друковані. Наукові електронні журнали мають ряд переваг, зокрема, широкий і вимірювальний доступ читачів, легкість пошуку потрібних текстів, потужна читацька аудиторія, інтеграція до глобальних наукових баз даних, зменшення наукової ізоляції та нові можливості для спільних наукових проектів тощо [6].

Сьогодні робота в режимі он-лайн, переведення інформації в електронну форму, створення електронних баз даних, наукових сайтів і особистих сторінок в Інтернеті, активне залучення функції електронного пошуку активно використовуються як інструменти наукової комунікації. На сьогодні науковці вже не можуть бути в курсі останніх надбань у своїй галузі без залучення електронного ресурсу. Відбувається процес переформатування інформаційного простору, поряд з бібліотечними фондами друкованих видань науковці активно використовують електронні бібліотеки і бази даних. Аналіз структури наукових комунікацій показав, що використання сучасних телекомунікаційних технологій привело до радикальних змін у процесах здійснення наукової діяльності, кожен з розглянутих процесів містить елементи діяльності з застосуванням новітніх технологій, нові сервіси Інтернету надають нові можливості та стали невід'ємною частиною обміну інформацією [7].

Отже, швидкий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій суттєво прискорює розбудову суспільства, посилює роль та значення інформації й знань, перетворює знань на безпосередню творчу силу; розширює і збагачує канали інформаційного обміну; здійснює перехід від книжної комунікації до мультимедійної та формує сучасні моделі наукової взаємодії.

1. Коул Дж.Р. Схемы интеллектуального влияния в научных исследованиях. Коммуникация в современной науке. М.: Прогресс, 1976. С. 390-425.

2. Философский энциклопедический словарь / [гл. ред. : Л.Ф. Ильичев, П.Н. Федосеев, С.М. Ковалев, В.Г. Панов]. М.: Сов. энцикл., 1983. 840 с.

3. Озадовська Л.В. Парадигма діалогічності в сучасному мисленні. Практична філософія. 2003. № 3. С. 99-112.

4. Лаврик О.Л. Академическая библиотека в современной информационной среде: монография. Новосибирск, 2003. 214 с.

5. Шемаєва Є.Г. Етапи розвитку наукових комунікацій. Вісник ХДАК, 2017. Вип. 50. С. 24-35.

6. Ярошенко Т. Наукові комунікації XXI століття: електронні ресурси для науки та освіти України. URL: http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/-123456789/938/04_Yaroshenko.pdf?sequence=1 (дата звернення: 25.05.2020)

7. Соколова І. Тенденції розвиту наукових комунікацій (інформаційний аспект). Наукові праці Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського, 2012. Вип. 33. С. 42-53.

Вовк О.Б., Симак А.В.
Національний університет «Львівська політехніка»

ДОЦІЛЬНІСТЬ ВПРОВАДЖЕННЯ КОНСТРУКЦІЙ З ФУНКЦІЯМИ ТРЕНАЖЕРА ТА ПІДЗАРЯДКИ ЗОВНІШНІХ ПРИСТРОЇВ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ У РАМКАХ РЕЦИКЛІНГУ

Сучасні реалії сталого розвитку вимагають комплексних підходів до поводження з різними ресурсами: природними, енергетичними, екологічними, людськими тощо. У ситуації на ринку, що складається останнім часом у світі, та й в Україні, зокрема, важливим компонентом є забезпечення оптимального балансу між усіма видами витрат та отримання, якщо не прибутку, то хоча б якогось виду ефекту від впровадження тих чи інших технологій у різних сферах суспільного життя.

Впродовж останніх років відбувається постійне зростання цін на вихідну сировину у вигляді електроенергії. Така ситуація суттєво зменшує фінансово-економічні показники будь-яких виробництв, незалежно від того чи вони виготовляють різні види товару, чи надають певні послуги. Саме тому, як виробники, так і споживачі електроенергії, шукають способи зниження її споживання [1]. Тому, альтернативні способи отримання або споживання електроенергії є досить затребуваним товаром.

Економічна доцільність такого виду ресурсу як електроенергія для будь-якого підприємства – це можливість зниження її споживання [2]. Серед причин, які викликають зниження або підвищення попиту на електроенергію, можна виділити:

– економічну ситуацію в країні;
– купівельну спроможність населення,;
– зміну вартості її виробництва,;
– появу на ринку альтернативних джерел виробництва.

В умовах сьогодення, основним завданням суспільства є розроблення ефективних підходів при використанні всіх видів ресурсів (будь-то природних, чи створених). Крім того, важливим аспектом є формування свідомості людини щодо найкращих дій у цьому напрямку. Поєднання енергозаощаджень з максимальною користю для людського здоров'я, також є одним із напрямів нашого дослідження. Це зумовлено, в першу чергу, прагненням йти «в ногу» з світовими трендами, особливо в технічній та економічній галузях.

Розвиток «зелених технологій» зумовив збільшення зацікавлення до альтернативних способів вироблення та (чи) економії сировини у вигляді електроенергії [3]. Це, в свою чергу, певним чином збільшує фінансово-економічні показники будь-яких підприємств, виробництв чи інших установ, незалежно від того чи вони виготовляють товар, чи надають послуги, чи споживають одне та (чи) інше.

Саме тому, як виробники, так і споживачі електроенергії, шукають способи зменшення споживання та (чи) її економії. А отже, альтернативні способи отримання або споживання електроенергії є актуальним напрямом дослідження.

В якості основних осередків, де є велика кількість споживачів електроенергії, а отже і її суттєві витрати, є заклади освіти, які в залежності від кількості людей у них, поділяються на декілька груп:

– заклади освіти, що мають невелику кількість працівників та учнів (школи);
– заклади освіти середньої кількості працівників та учнів (коледжі);
– заклади освіти з великою кількістю працівників та учнів (університети).

Відповідно до цих класифікацій, можна спрогнозувати орієнтовне споживання електроенергії, попит на яку залежить від годин роботи закладу та інтенсивності споживання електроенергії користувачами.

І тут варто відмітити ще один критерій. Орієнтовно 80% відсотків від загального часу, проведеного в університеті, студенти перебувають у статичному стані (тобто практично не

рухаються). При цьому, всі вони використовують різні пристрої, що потребують підзаряджання (деколи декілька одночасно).

Пропонований підхід передбачає використання відпрацьованих велосипедів (тобто таких, що вже вийшли з ладу як засоби пересування) [4]. Обладнання їх механізмами вироблення та засобами накопичення енергії дозволить розв'язати одразу декілька задач:

– покращення гіподинамічних показників осіб, що будуть ними користуватись;

– популяризації здорового способу життя;

– певну економію електроенергії у закладі;

– сприятимуть втіленню в життя рішень щодо виконання законів України щодо покращення екологічної ситуації в країні.

Рівень наповнення ринку такими конструкціями по Україні орієнтовно становить від 1 % до 3 %. Це пояснюється відсутністю методичного технічного підходу як до вивчення питань такого плану, так і неочевидність економічної доцільності запровадження таких проектів. Тому, впровадження конструкцій з функціями тренажера та підзарядки зовнішніх пристроїв у закладах вищої освіти (ЗВО) є досить перспективним.

Створений комплекс з генеруванням, накопиченням та використанням електроенергії може стати конкурентоспроможним на ринку не тільки в Україні, але і закордоном. За бажанням, можна налагодити їх випуск на відповідних підприємствах регіону, зокрема, у Львівській політехніці. Для зацікавлених осіб можливий варіант укладання договорів на продаж чи оренду таких комплексів.

Прогнозування необхідної кількості джерел отримання і споживання електроенергії ґрунтується саме на техніко-економічній доцільності проектів, що охоплюють описані вище дослідження.

В рамках цього, планується встановлення декількох десятків конструкцій з функціями тренажера та підзарядки зовнішніх пристроїв у ЗВО. Це пояснюється затребуваністю саме таких об'єктів, оскільки мова іде про заклади, де студенти більшу частину часу проводять без руху, за партами, перебуваючи на лекційних чи практичних заняттях.

Формування комплексного підходу до альтернативного вироблення та споживання електроенергії на основі інноваційних технологій, дозволить вирішити проблему її систематичного використання та у перспективі зробить університет дещо енергонезалежним. А використання в рамках рециклінгу (повторне використання) «відпрацьованих» велотренажерів, з невеликим технічним доопрацюванням, перетворить такий проект ще й на ефективний варіант «умовного доходу».

1. Енергетичний сектор: виклики і можливості для розвитку. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://ua.interfax.com.ua/news/blog/664442.html.

2. Енергетична стратегія України на період до 2030 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://de.com.ua/uploads/0/1703-EnergyStratagy2030.pdf.

3. Соколова О.Є., Борець І.В., Шевченко Ю.В. Перспективи запровадження «зелених технологій» на авіаційному транспорті України. «Молодий вчений», 2017. № 3 (43). С. 742-751.

4. Вовк О.Б. Формування системного підходу для інформаційної системи спостереження за відходами. Науковий вісник НЛТУ України, 2018. Т. 28. № 3. С. 142-146.

Dębicka J.
Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Halkiv L.
Uniwersytet Narodowy «Politechnika Lwowska»
Mazurek E.
Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

KSZTAŁTOWANIE POTENCJAŁU INNOWACYJNEGO STUDENTÓW: PRACA W CZASIE STUDIÓW

W ostatnich latach obserwuje się zmiany sposobu kształcenia na uczelniach wyższych, które oprócz przekazywania wiedzy duży nacisk kładą na kształtowanie umiejętności. W innowacyjnym sposobie podejścia do studenta coraz większą rolę zaczyna odgrywać praca w czasie studiów. Wydaje się, że praca jest potrzebą, która nie tylko zaspakaja byt finansowe, ale również potrzeby związane z byciem między ludźmi, zawieranie nowych znajomości czy nawet przyjaźni i przede wszystkim realizowania własnych marzeń. Wejście na rynek pracy po zakończeniu edukacji jest naturalnym, wręcz pożądanym zjawiskiem. Jednak w ostatnich czasach obserwuje się coraz większy odsetek studentów pracujących. Z badań przeprowadzonych w dniach 14.03-22.03.2019 w Polsce przez agencję SW RESEARCH metodą wywiadów on-line (CAWI) wynika, że pracuje nawet 82 % studentów [https://tvn24.pl]. 75 % spośród pracujących studentów deklarowało studia w trybie dziennym. Ponadto 20 procent spośród pracujących studentów potrafi zarobić ponad 4000 PLN, co stanowi średnie wynagrodzenia netto w Polsce. Dzięki pracy uzyskujemy niezależność finansową, a co za tym idzie możliwość samostanowienia, decydowania i dokonywania wyborów. Jednak przyglądając się szerszemu kontekstowi problemu posiadania pracy, możemy dostrzec inne niż tylko finansowe motywy jej podejmowania. Dla wielu z nas praca wiąże się z potrzebą bycia między ludźmi, utrzymywaniem z nimi bliskich relacji, z kontaktami koleżeńskimi, czy wręcz przyjaźniami. Dzięki temu stajemy się częścią społeczeństwa. Bez pracy często czujemy pustkę, wyobcowanie, a nawet bezradność. Pracując stajemy się bardziej pewni siebie, co za tym idzie odważniejsi. Według wielu autorów praca stanowi podstawowy fundament funkcji społecznej człowieka [Bugiel, 1987, Migała-Warchoł, 2010]. Praca pozwala zorganizować codzienność, uczy systematyczności i odpowiedzialności. Ponadto stwarza możliwości rozwoju, awansu społecznego i materialnego. Ponadto bardzo ważnym aspektem podejmowania pracy w czasie studiów wydaje się być możliwość zdobycia dodatkowej umiejętności związanej z poszukiwaniem pracy poprzez stawanie się świadomymi uczestnikami rynku pracy. Praca pomaga także ukształtować zainteresowania akademickie i zawodowe studentów [Cheng & Alcántara, 2007].

Podejmowanie pracy przez studentów może mieć drugi aspekt, związany z efektywnością studiowania. Badania przeprowadzone przez Humpreyha pokazują, że zatrudnienie studentów na czas określony ma dwa główne skutki: wpływa na osiągnięcia edukacyjne oraz doświadczenie życiowe. Studenci, którzy pracują otrzymują niższe oceny za pracę akademicką, mniej angażują się w różne rodzaju akcje akademickie zarówno sportowe jak i naukowe niż studenci niepracujący. [Humphrey, 2006]. Inne badania pokazują brak związku między wykonywaniem pracy w niepełnym wymiarze godzinowym przez studentów a wynikami akademickimi [Wang et al., 2010]. Autorzy dodatkowo pokazali, że wykonywanie pracy w niepełnym wymiarze godzin może wzbogacić życie studenckie, zwiększyć uczestnictwo w życiu społecznym, ale jednocześnie pokazano, że praca studentów niszczy ich relacje rodzinne, ich postawy edukacyjne. Badania przeprowadzone przez Bardona [Bardon, 2012] dotyczące analizy różnice między ocenami, czasem spędzonym na przygotowanie do zajęć, zaangażowanie w życie studenckie oraz doświadczeniem między pracującymi a niepracującymi studentami pokazują, że istnieje bardzo niewiele różnic między studentami pracującymi i niepracującymi. Jednak wraz ze wzrostem liczby godzin pracy studenta zmniejsza się liczba godzin spędzanych przez nich na kontaktach towarzyskich. Wyniki te potwierdzają także badania przeprowadzone przez Cellendrea, z których wynika, że praca studentów negatywnie wpłynęła zarówno na ich oceny z ostatniego roku, jak i na wyniki studiów.

Im więcej godzin pracują studenci, tym większy jest efekt negatywny. Najsłabiej wykwalifikowani i najbiedniejsi studenci najbardziej odczuwali skutki utrwalania istniejących nierówności, [Callender, 2008]. Mounsey, Vandehey i Diekhoff przeprowa-dzili badanie studentów pracujących i niepracujących pod względem zdrowia psychicznego, osiągnięć akademickich i postrzegania zatrudnienia studentów. Analizy danych nie wykazały istotnych różnic w depresji między studentami pracującymi i niepracującymi; jednak pracujący studenci wykazywali większy niepokój niż niepracujący oraz sygnalizowali większy stres. W przeciwieństwie do poprzednich badań, autorzy nie zdiagnozowali różnicy w średnich ocenach [Mounsey & Vandehey & Diekhoff, 2013]. Badanie przeprowadzone przez Evansa, Gbadamosi oraz Richardsona pokazały, że głównym czynnikiem motywującym studentów do podjęcia pracy oprócz kwestii finansowej jest potrzeba rozwoju oraz samozadowolenia. Ponadto większość studentów akceptuje długoterminowe korzyści wynikające z nauki w porównaniu z bardziej bezpośrednimi korzyściami finansowymi oferowanymi przez pracę, co w konsekwencji skutkuje akceptowanym obniżeniem wyników w nauce. Większość studentów nie widziała możliwości połączenia pracy z przyszłą karierą i była niepewna co do przyszłego kierunku awansu zawodowego [Evans & Gbadamosi & Richardson, 2014].

Z przeprowadzonych badań przez różnych autorów można wnioskować, że zarówno wpływ podejmowania pracy przez studentów jak motywacja do podjęcia pracy w różnych krajach oraz na różnych uczelniach może być inna. Trudno jest sformułować uniwersalny model podejmowania decyzji przez studenta odnośnie pracy w czasie studiów, dlatego ważne jest aby tego typu badania były przeprowadzane w każdym kraju. W przyszłych badania planuje się przeprowadzenie badania ankietowego wśród studentów wybranej uczelni polskiej oraz ukraińskiej, którego celem będzie zarówno identyfikacja motywatorów dla studentów podejmujących pracę w trakcie studiów, jaki i ocena skutków awansu zawodowego.

1. Brandon L.K. (2012), The Similarities And Differences Between Working And Non-Working Students At A Mid-Sized American Public University, College Student Journal. Vol. 46 Issue 2. P. 243-255.

2. Bugiel J. (1987), Socjologia i psychologia pracy, PWN, Warszawa 1987.

3. Callender C. (2008), The impact of term□time employment on higher education students ‘academic attainment and achievement, Journal of Education Policy Vol. 23. No. 4. P. 359-377.

4 .Cheng D.X., Alcántara L. (2007), Assessing working students' college experiences: agrounded theory approach, Assessment & Evaluation in Higher EducationVol. 32. No. 3. June 2007. P. 301-311.

5. Evans C., Gbadamosi G., Richardson M. (2014), Flexibility, compromise and opportunity: Students ‘perceptions of balancing part-time work with a full-time business degree, The International Journal of Management Education. Volume 12. Issue 2. P. 80-90.

6. Feld L., Schneider F. (2011), Survey on the Shadow Economy and Undeclared Work in OECD Countries, w: F. Schneider (red.), Handbook on the Shadow Economy, Edward Elgar, Cheltenham, Northampton 2011.

7. Humphrey R. (2006), Pulling Structured Inequality into Higher Education: the Impact of Part-Time Working on English University Students, Higher Education Quarterly, 0951–5224 Volume 60. No. 3. P. 270-286.

8. Koeske R.D., Koeske G.F. (1989), Working and Non-Working Students: Roles, Support and Well-Being Journal of Social Work Education. No. 3. P. 244-256.

9. Migała-Warchoł A. (2010), Ocena Zróżnicowania poziomu życia mieszkańców województwa podkarpackiego. Rzeszów: Katedra Metod Ilościowych w Ekonomii, 2010.

10. Mounsey R., Vandehey M., Diekhoff G. (2013), Working and Non-Working University Students: Anxiety, Depression, and Grade Point Average, College Student Journal. Volume 47. Number 2. P. 379-389.

11. Packard T., Koettl J. Montenegro C. (2012), In From the Shadow. Integrating Europe’s Informal Labor, The World Bank, Washington 2012.

12. Wang H., Kong M., Shan W., Vong S.K. (2010), The effects of doing part-time jobs on college student academic performance and social life in a Chinese society, Journal of Education and Work. Vol. 23. No. 1. P. 79-94.

13. https://tvn24.pl/biznes/z-kraju/zarobki-studentow-raport-student-w-pracy-2019-ra927135-4506417 [dostęp: 10.05.2020]

Кулиняк І.Я.
Національний університет «Львівська політехніка»

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЛЬВОВА ЯК НАУКОВОГО ТУРИСТИЧНОГО ЦЕНТРУ

Туризм є одним із пріоритетних напрямів розвитку Львівської області та Львова. Згідно Стратегії розвитку Львівської області на період 2021-2027 років [1] формування та розвиток туристичної привабливості регіону визнано важливою стратегічною ціллю, яка дозволить підвищити рівень соціально-економічного розвитку регіону, використовуючи наявний туристично-рекреаційний потенціал та конкурентні переваги. Комплексна стратегія розвитку Львова 2012-2025 рр. [2] також направлена на підтримку та розвиток туристичної привабливості Львова.

Одним з перспективних напрямів розвитку туристичної сфери Львова є науковий (освітній) туризм. Науковий туризм трактується як вид туризму, що охоплює поїздки з метою участі в нарадах, конгресах, симпозіумах [3], знайомство з досягненнями науки й техніки, промисловості, сільського господарства [4, с. 23-24]. Цей вид подорожі є порівняно новим у міжнародному туризмі і його становлення пов'язане з розвитком зовнішньоекономічних зв'язків, НТР та матеріально технічним прогресом, розширенням міжнародних контактів серед представників наукових кіл різних держав та прагненням використовувати передовий досвід інших країн і народів у створенні духовних і матеріальних цінностей [4].

Головна відмінна ознака наукового туризму – активна участь туриста в отриманні знань про натуральний об'єкт, а не пасивне його споглядання й отримання готової інформації про нього, що характерно для туризму пізнавального. Науковий туризм передбачає систему наукових досліджень, тому він повинен включати проведення наукових експедицій фахівців, польові практики студентів, тематичні екскурсії школярів старших класів тощо [5, с. 55].

Нерозривно з науковим туризмом пов'язаний освітній туризм, отримувачі послуг якого акумулюють ефекти поєднання навчання з відпочинком [6].

Підґрунтям розвитку освітньо-наукового туризму є наявність високий рівень освітнього та наукового потенціалу регіону. Зокрема, у Львівській області налічується 42 заклади вищої освіти (20 коледжів, технікумів та училищ і 22 університети, академії та інститути). За цим показником Львівська область посідає четверте місце після м. Києва (90 од.), Харківської (60 од.) та Дніпропетровської (55 од.) областей. Аналогічна ситуація і з кількістю студентів, які навчалися у 2019-2020 н.р. у закладах вищої освіти I-II рівнів акредитації (1 місце – м. Київ – 16998 осіб, 2 місце – Дніпропетровська область – 18418 осіб, 3 місце – Харківська обл. – 14845 осіб і на 4 місці Львівська обл. – 10616 осіб). За кількістю студентів, які навчаються у ЗВО III-IV рівнів акредитації, ЗВО Львівської області обігнали Дніпропетровську (105084 осіб проти 89577 осіб), посівши третє місце (1 місце – м. Київ з кількістю студентів 324284 особи, 2 місце – Харківська обл. з кількістю студентів 150385 осіб). Згідно даних Державної служби статистики України [7], Львівська область поступається лише м. Києву та Харківській області за кількістю наукових та науково-педагогічних працівників ЗВО за науковими ступенями та вченими званнями, кількістю наукових установ та закладів вищої освіти, які мають аспірантуру, кількістю підготовлених аспірантів та докторантів.

Потужний науковий потенціал Львова також підтверджується активною міжнародною діяльністю та співпрацею. Зокрема, згідно даних, одержаних в рамках підготовки рейтингу "Топ 200 Україна" станом на 11 травня 2020 року два заклади Львова – Національний університет "Львівська політехніка" та Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького, поряд з університетами з Харкова, Києва та Сум, – потрапили у п'ятірку учасників, які отримали найбільший розмір фінансування на проведення наукових досліджень у межах Рамкової програми Європейського Союзу "Horizon 2020" [8].

За версією QS World University Rankings 2020 серед шести українських закладів вищої освіти, які увійшли до рейтингу найкращих університетів світу, найвищі 1-е та 3-є місця у списку з-поміж українських навчальних закладів посідають університети Харкова, 2-е та 4-е

місця – університети Києва, а 5-е місце присуджено Національному університету "Львівська політехніка" (751-800 місце у загальному рейтингу) [9].

Як бачимо, згідно статистичних даних та вітчизняних і міжнародних рейтингів, Львів претендує на визнання основного наукового туристичного центру поряд з такими містами, як Київ, Харків, Дніпро, Одеса, Суми.

Створення привабливих умов для розвитку освітньо-наукового потенціалу та туристичної привабливості міста повинно стати однією з основних функцій державних інституцій [10-12].

Для розвитку наукового потенціалу Львова затверджується Програма “Львів науковий” [13], метою якої є забезпечення розвитку та промоції наукового потенціалу Львова як в Україні так за кордоном, його видатних науковців та винаходів, досліджень, розвиток наукового потенціалу міста, сприяння обміну досвідом з провідними національними та закордонними науковцями, розвиток сфери ділової гостинності шляхом проведення у місті вагомих наукових ділових заходів. Для забезпечення досягнення мети та реалізації завдань Програми здійснюються такі основні заходи:

– конкурс соціально-наукових проектів – співфінансування та допомога в організації у м. Львові лекцій видатних вчених, експертів міжнародного класу з різних сфер науки, в тому числі економічної, політики і мистецтва, та проведення вагомих наукових та ділових заходів;

– Львівська система дослідників – організована за відповідними принципами та згідно з певними критеріями програма фінансової підтримки громадою м. Львова дослідників м. Львова у вигляді виплати стипендій.

Львів має значний потенціал і ресурсну базу для розвитку освітньо-наукового туризму. Цей напрям доцільно у подальшому розвивати, зокрема, розробляти нові освітньо-наукові туристичні програми, фінансувати проведення освітніх та наукових експедицій та практик, формувати центри наукових досліджень та сприяти обміну досвідом з провідними національними і закордонними науковцями, проводити наукові заходи у місті, мотивувати та підтримувати наукових дослідників тощо.

1. Стратегія розвитку Львівської області на період 2021-2027 років. URL: https://loda.gov.ua/upload/users_files/22/upload/948_Strategija.pdf.

2. Комплексна стратегія розвитку Львова 2012-2025 рр. URL: https://www8.city-adm.lviv.ua/inteam/uhvaly.nsf/0/23349f49bc91ba52c225793400489747/$FILE/Сесія2.pdf.

3. Енциклопедичний словник-довідник з туризму / В.А. Смолій, В.К. Федорченко, В.І. Цибух. К.: Видавничий Дім «Слово», 2006. 372 с.

4. Кляп М.П., Шандор Ф.Ф. Сучасні різновиди туризму: навчальний посібник. К.: Знання, 2011. 334 с.

5. Страшевська Л.В. Геосайти Поділля як об’єкти наукового туризму. Географія та туризм. 2012. Вип. 21. С. 54-64.

6. Гальків Л.І., Кулиняк І.Я. Теоретико-прикладні аспекти розвитку освітнього туризму в Україні. Вісник Львівського інституту економіки і туризму: зб. наук. ст. Львів: ЛІЕТ, 2017. № 12. С. 55-61.

7. Вища освіта в Україні у 2019 році / Статистична інформація з офіційного сайту Державної служби статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2020/osv/vush_osv/vush_osv_19.xls.

8. Участь ЗВО України у програмі Horizon 2020. URL: http://www.euroosvita.net/index.php/?category=1&id=6481.

9. Світовий рейтинг університетів і шість українських вишів у ньому. URL: https://www.bbc.com/ukrainian/news-52770462.

10. Савіцька О.П., Савіцька Н.В., Кулиняк І.Я. Формування туристичної привабливості території. Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України. 2012. Вип. 22.15. С. 148-154.

11. Карий О.І., Глинський Н.Ю. Маркетингова концепція управління розвитком міста Науковий вісник Мукачівського державного університету. Сер.: Економіка, 2015. Вип. 1 (3). С. 155-160.

12. Петрович Й.М., Бондаренко Ю.Г., Просович О.П. Інституційне середовище як важлива передумова розвитку рекреаційно-туристичної сфери. Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Серія: Проблеми економіки та управління. 2019. Випуск 6. Номер 3. С. 3-15.

13. У Львові затвердили програму «Львів науковий» на 2020 рік. URL: https://city-adm.lviv.ua/news/science-and-health/science/270097-u-lvovi-zatverdyly-prohramu-lviv-naukovyi-na-2020-rik.

14. Огінок С.В., Кошова М.С. Інноваційний потенціал як чинник економічного зростання в сучасній світовій економіці. Причорноморські економічні студії. 2019. Вип. 48. С. 46-51.

Мокієнко К.В., Завербний А.С.
Національний університет «Львівська політехніка»

ОСОБЛИВОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ ЯК СКЛАДОВОЇ ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Вища освіта як феномен соціального розвитку людини на теренах України з'явився ще за часів князя Острозького. Раніше вища освіта була доступна лише вельможам та нащадкам королівської династії. Вищі заклади освіти фінансувались з їх особистих коштів, що значно зменшувало кількість освічених людей. Але сьогодні двері до вищого навчального закладу відкриті для усіх соціальних прошарків і систематично фінансуються державою. За статистикою кошти, що виділила влада на вищу освіту у 2019 році суттєво збільшились (28,8 млрд. грн. у 2019 р. та 17,4 млрд. грн. – у 2016 р.). Також Міністерство освіти і науки України планує в майбутньому періоді збільшити витрати на підготовлення кадрів та підвищення рівня їх кваліфікації до 34,6 млрд. грн. [1]. Крім цього частина підвищення (близько 800 млн. грн.) виділені на фінансування 69 коледжів та технікумів, які раніше держава хотіла передати на фінансування з місцевого бюджету [1, 2].

Фінансування в закладах вищої освіти в Європі відбувається в більшості випадках за рахунок державних коштів, але туди також долучають й інші джерела фінансування. Фінансування є пріоритетом для центральних органів влади, зацікавлених в оптимізації фінансування. Цей процес здійснюється завдяки бюджетним переговорам і консультаціями з вищими навчальними закладами. Також органи центральної влади заохочують вищі навчальні заклади для пошуків інших джерел фінансування, таких як підтримка приватних компаній та фондів [3, с. 50].

Тепер розглянемо які переваги і недоліки є в системі вищих навчальних закладах (віднедавна – закладах вищої освіти) України. В закладах вищої освіти діють принципи ступеневої вищої освіти. Таким чином в нас існує п'ять рівнів вищої освіти, а саме: від рівня молодшого бакалавра до рівня доктора наук, що практикується в країнах Європейського Союзу.

Ще у листопаді 2013 року Загальними зборами Національної академії педагогічних наук України було прийнято проект Концепції Національної стандартної класифікації освіти України. Вона містить у собі проект вітчизняного класифікування галузей освіти та підготовки, що включає 11 так званих «широких» галузей, 29 «вузьких» галузей а також 80 «деталізованих» галузей [4, с. 214].

Отже, формування галузевого класифікування освіти виступає передумовою для подальшого створення високих якісних стандартів вищої освіти та, відповідно, якісних освітніх програм. У січні 2015 р. був оприлюднений проект Постанови Кабінету Міністрів України щодо переліку галузей знань і переліку спеціальностей, за якими здійснюється підготовлення здобувачів вищої освіти. Упровадження кваліфікацій в Україні ускладняється питаннями, які стосуються нормативно-правового, методичного, інформаційного, кадрового забезпечення тощо. Описи освітньо-кваліфікаційних рівнів, що є наведеними у Положенні про освітньо-кваліфікаційні рівні (ступеневу освіту), затвердженому Постановою Кабінету Міністрів України від 20 січня 1998 року № 65, не відповідають описам освітньо-кваліфікаційних рівнів Національної рамки класифікації та вимогам до відповідних освітніх рівнів, що визначені Законом України «Про вищу освіту» [4, с. 215, 5, 6, 7].

Розглядаючи систему вищої освіти європейських країн бачимо, що там діють дві основні системи унітарна та бінарна.

1. Унітарна (єдина система). Згідно цієї системи, вища освіта забезпечується університетами або ж відповідними до них закладами освіти. Дані заклади пропонують як загальні академічні ступені, так і професійно-орієнтовані програми різної тривалості, рівня тощо. За унітарної системи вищої освіти до її складу входять лишень університети. Такою є освіта в Австрії, Італії, Іспанії, Фінляндії, Швеції та ін. Деякими експертами виділено в окрему групу країни із так званими «інтегрованими» університетами, до складу яких

увійшли спеціалізовані середні і вищі навчальні заклади (Швеція та Іспанія) та країни, що належали до колишнього соціалістичного табору.

2. Бінарна (подвійна система). Це система із традиційним університетським сектором, що так чи інакше опирається як на концепцію університету так і на окремий «неуніверситетський» сектор вищої освіти, що має чітко сформовану/окреслену структуру. Така система вищої освіти є притаманною для більшості розвинених країн світу, де поряд із університетським сектором існують також численні спеціалізовані заклади, що теж приймають чималу частину молоді. З європейських країн бінарну систему вищої освіти мають Бельгія, Великобританія, Греція, Данія, Ірландія, Нідерланди, Норвегія, Німеччина, Франція, Швейцарія та ряд інших.

Достатньо ефективною для світової вищої освіти є тенденція із удосконалення та розширення «короткої» і «професіоналізованої» вищої освіти. Йдеться не про аналоги наших технікумів, а про інтенсивне навчання у справжньому вищому навчальному закладі / закладі вищої освіти (це, нерідко, – особливий підрозділ університетів), але упродовж малого проміжку часу, як правило, до трьох років. За умови доброго організування (прикладом є створені нещодавно «університетські інститути» у Франції) здобувається ґрунтовна освіта, як наслідок – випускники легко знаходять роботу (працевлаштування) [5, с.221-222]. З огляду на опрацьований матеріал та проведені дослідження, можна зробити висновки, що система української вищої освіти знаходиться поки що ще на стадії розвитку та вдосконалення.

В системі вітчизняної освіти зустрічається багато невідповідностей між нормативно-правовими актами та дійсністю (реаліями), розбіжностей між українськими нормативними актами та/або із європейськими стандартами вищої освіти тощо. Однак, українська влада намагається постійно покращувати рівень якості вищої освіти, що сприяє тому, що фахівців із вищою освітою, отриманою в Україні, визнають та вільно приймають на роботу в 44 країнах світу згідно із Лісабонською конференцією.

1. Стаття з сайту про Бюджет освіти і науки. 2017. С. 11. URL: https://cedos.org.ua

2. Стаття з сайту про Систему вищої освіти в Україні. 2017. С. 10. URL: https://donnaba.edu.ua

3. Вербицька А.В. Фінансування вищої освіти країн ЄС: стратегічні пріоритети державної політики. 2016. URL: http://pa.stateandregions.zp.ua/

4. Хоружний Г.Ф. Монографія. Європейська політика вищої освіти. 2016. С.245-300. URL: https://knute.edu.ua/

5. Сисоєва С., Кристопчук Т. Освітні системи країн ЄС:загальна характеристика. Навчальний посібник. 2012. С. 214-307. URL: http://elibrary.kubg.edu.ua/

6. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про освітньо-кваліфікаційні рівні (ступеневу освіту)» від 20 січня 1998 року № 65. N 53 від 07.08.2013 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/65-98-%D0%BF

7. Закон України «Про вищу освіту» від 1 липня 2014 року № 1556-VII, зі змінами № 392-IX від 18.12.2019 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18

8. «Європейський простір вищої освіти та Болонський процес». Видання здійснено в рамках проекту Європейського Союзу 544524-TEMPUS-1-2013-1-PL-TEMPUS-SMHES

Сас С.П.
Львівський національний університет імені Івана Франка

ВПЛИВ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УНІВЕРСИТЕТУ НА ЙОГО ФІНАНСОВИЙ ПОТЕНЦІАЛ

В умовах глобалізації для університетів України важливим на сьогодні є їхня конкурентоспроможність на ринку освітніх послуг та серед інших інституцій. В період реформування вищої школи, її входження в світовий освітньо-науковий простір, а також в час діджиталізації та інноваційних процесів в країні, необхідною умовою ефективного функціонування сучасного університету є розвиток його науково-інноваційної діяльності.

Зазначимо, що відповідно до Закону України "Про інноваційну діяльність" інноваційна діяльність це, передусім, така, що спрямована на використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок і зумовлює випуск на ринок нових конкурентоздатних товарів і послуг [1]. Розвиток інноваційної діяльності в університеті дасть змогу йому нарощувати свій потенціал, зокрема інтелектуальний, науково-технічний й фінансовий. Саме взаємодія університету з виробництвом – становлення його як підприємницький університет, комерціалізація об'єктів інтелектуальної власності в інноваційній сфері, трансфер новацій, технологій, створення наукового та / або технологічного парків, стартап-шкіл, бізнес-інкубаторів це ті механізми, які університети можуть використовувати в процесі провадження інноваційної діяльності.

На нашу думку, можна виділити такі основні фактори впливу на розвиток інноваційної діяльності в університеті, зокрема:

– фінансове забезпечення, інвестиції та диверсифікація джерел фінансування;

– наукові школи, наукові працівники, їхня кваліфікація, вікова категорія та рівень оплати їхньої праці;

– матеріально-технічне забезпечення, наукове обладнання;

– комунікація між науковцями, винахідниками й підприємцями та / або представниками бізнесу, в тому числі іноземними;

– гнучка система надання освітніх та наукових послуг, орієнтація їх на потреби ринку та якість їх надання.

Так, суттєвий вплив на інноваційні процеси в державі, загалом, й в університеті, зокрема, має фінансування освіти і науки, як зі сторони держави, так і приватного сектору. Україна має вагомі об'єктивні передумови для формування власної інноваційної стратегії довготермінового економічного розвитку, на думку Крупки М. І. [2; с. 392], це такі: наявність висококваліфікованих кадрів, широкої мережі навчальних закладів, наукових та науково-технічних установ. Водночас, вчений-економіст стверджує, що реалізація інноваційної стратегії потребує певного фінансового забезпечення.

У Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року зазначено, що наявні ресурси і потенціал доцільно зосередити на підтримці наукових досліджень, які є однією з основ інноваційного потенціалу, та створенні ефективної інфраструктури, яка сприятиме перетворенню результатів досліджень у продукт, придатний до комерціалізації [3]. Одним з індикаторів реалізації Стратегії визначають частку витрат на виконання наукових і науково-технічних робіт (Н і НТР) у валовому внутрішньому продукті (ВВП) – 3 відсотки. Розглядаючи динаміку змін цієї частки за період 2010-2018 рр. в Україні (табл. 1), видно що вона є досить низькою. Крім цього, щорічно відбувається її поступове зниження. Так, у 2018 році, частка витрат на виконання Н і НТР у ВВП України знизилася порівняно з 2010 роком на 37,3 % (з 0,75 до 0,47). В цей час, коли у 2017 році, частка обсягу витрат на дослідження і розробки у ВВП країн ЄС-28 у середньому становила 2,06 %.

Таблиця 1

Динаміка частки витрат на виконання Н і НТР у ВВП України, %

Рік	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
%	0,75	0,65	0,67	0,70	0,60	0,55	0,48	0,45	0,47

Джерело: аналітична довідка МОНУ «Стан розвитку науки і техніки, результати наукової і науково-технічної діяльності за 2018 рік» [4].

Наведемо ще одну думку з цього приводу, а саме, що сучасний розвиток інноваційної діяльності в університеті дасть змогу йому нарощувати фінансовий потенціал. По-перше, це розширення джерел фінансування – надходження від підприємств, бізнесу, міжнародних організацій, фізичних осіб, участь у різних інвестиційних проєктах; по-друге, розширення спектру платних послуг; по-третє, комерціалізація наукових розробок, досліджень, винаходів, трансфер технологій через стратегію підприємницької діяльності, створення, заснування інноваційних структур.

Розглядаючи динаміку отриманих охоронних документів за результатами НТР, виконаних за рахунок загального і спеціального фондів, за період 2016-2018 рр. можна зазначити, що 79-80 % отриманих охоронних документів виконані за рахунок загального фонду, а також проглядається щорічне їх збільшення порівняно з попереднім роком (наприклад у 2016 році – 8160 отриманих охоронних документів, з них 6480 за кошти загального фонду, а у 2018 р. – 8780 та 7013 відповідно).

Важливо, що впродовж останніх років найбільшу кількість охоронних документів за результатами досліджень і розробок, виконаних за рахунок загального фонду, отримали заклади вищої освіти та наукові установи МОН. Так, їх частка у загальній кількості отриманих у 2018 році охоронних документів становила 66,3 % – 4652 одиниці (2017 р. – 65,8 %, 2016 р. – 68,3 %) [4]. Бачимо, що інституції підпорядковані МОН відіграють вагому роль в розвитку інноваційної діяльності України, а тому потребують належної фінансової підтримки, як з боку держави, так і приватного сектору.

На сьогодні інновації постають базисом підвищення якості послуг, що надає університет, збільшення кількості отриманих результатів Н і НТР, підвищення рівня компетентності та професіоналізму персоналу й формують передумови для нарощення його фінансового потенціалу. На наш погляд, формування фінансового потенціалу через розвиток інноваційної діяльності університету забезпечить йому інтеграцію в міжнародне академічне і наукове співтовариство, науково-технічний прогрес та підтримку перспективних напрямів наукових досліджень, які узгоджуються із державними пріоритетними напрямами і тенденціями розвитку науки в Україні та світі, створить додаткові можливості для науковців, зокрема щодо підвищення рівня фінансового забезпечення й належні умови праці, а отже провідне місце на ринку освітніх і наукових послуг та у національних й міжнародних рейтингах.

1. Про інноваційну діяльність: Закон України від 05.12.2012. № 40-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15 (дата звернення: 24.04.2020).

2. Крупка М.І. Фінансово-кредитний механізм інноваційного розвитку економіки України: монографія. Львів: Видавн. центр Льв. нац. ун-ту ім. І. Франка, 2001. 608 с.

3. Про схвалення Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 10.07.2019. № 526-р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/526-2019-%D1%80 (дата звернення: 24.04.2020).

4. Стан розвитку науки і техніки, результати наукової і науково-технічної діяльності за 2018 рік: Аналітична довідка Міністерства освіти і науки України. 2019. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/nauka/informatsiyno-analitychni/2019/07/12/kmu2018final.pdf (дата звернення: 25.04.2020).

Шахно А.Ю., Петришин О.О.
Криворізький національний університет

РОЛЬ ДЕРЖАВИ В ІНВЕСТУВАННІ ОСВІТИ ЯК ЧИННИКА ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Сьогоднішній стан світового суспільного та економічного розвитку характеризується переходом від промислового, індустріального до постіндустріального та інформаційного суспільства, від економіки промислового капіталу до економіки знань. Всеохоплююче залучення української економіки до світового економічного простору в умовах прискорення глобалізаційних процесів, головною характеристикою якого є високий рівень конкуренції, зумовлює необхідність розвитку спрямованої на інновації інвестиційної моделі державної економіки.

За таких умов, людина стає ключовим джерелом головних факторів виробництва та виступає каталізатором трансформаційних процесів в економіці, створенні конкурентних переваг, які й забезпечують високий рівень конкурентоспроможності національної економіки, що визначає економічний та соціальний прогрес у рамках тенденцій, які склались у сучасному світі. Тому, очевидно, що довготривалий соціально-економічний ефект можливо отримати завдяки інвестиціям у формування та розвиток людського капіталу. В умовах розбудови інноваційної моделі економіки інвестування в людський капітал виступає найперспективнішим напрямком сьогодення.

Аналізування публікацій та наукових розробок в аспекті економічного розвитку України свідчить, що на сьогодні недостатньо дослідженими залишаються питання інвестування в розвиток людського капіталу, ефективного його формування та використання в умовах поступового економічного та соціального розвитку. Потребують подальшого вирішення питання ефективності державних інвестицій в розвиток особистості, що підтверджує актуальність даного напряму досліджень.

Зокрема, як визначають вчені-економісти, інвестиції в освіту (яка є головною складовою людського капіталу), виступають пріоритетним видом інвестування. Освіта відіграє значну роль, адже знання, набуті професійні кваліфікаційні навички, досвід індивіда, його здатність до інноваційної праці й саморозвитку є запорукою розвитку інноваційної економіки, впровадження інформаційно-комунікаційних технологій, що сприяє підвищенню конкурентних переваг країни, виступає ключовим фактором науково-технічного прогресу. Тому інвестиції в освіту потрібно оцінювати не лише з позиції кожного окремо взятого індивіда, а й суспільства в цілому. Проте, в останній час для частки людей освіта перестає бути пов'язаною з професійним удосконаленням. Існує проблема фіктивного людського капіталу, коли відбувається знецінення вищої освіти, втрата набутих знань й професійних навичок.

Держава й досі визначає витрати на освіту не як інвестиції в людський капітал, а як елемент соціальної політики. Як показує досвід розвинутих країн, сподіватися на покращення економічного стану країни та перетворення сфери освіти на сферу вигідних інвестицій можливо лише за умови, якщо і суспільство, і держава однаково зацікавленні в цьому. Відповідно, необхідною є та вимога, щоб створення програм освітнього процесу відповідали стратегічному курсу та довгостроковим планами економічного розвитку країни [1].

Таким чином, з нашої точки зору, для ефективного розвитку людського капіталу, як ключового фактору підвищення конкурентоспроможності національної економіки, з боку держави необхідно впровадження наступних заходів:

– удосконалення законодавчої бази в аспекті ефективного відтворення та розвитку людського капіталу;

– підвищення якості людського капіталу за рахунок створення відповідних умов для ефективного інвестування в людський капітал на всіх рівнях: особистісному, мікро- та макрорівнях;

– впровадження сучасної моделі «освіта протягом життя» та підвищення кваліфікаційного рівня працівників, що сприятиме зростанню продуктивності праці;

– створення умов для модернізації технологічного та цифрового забезпечення навчальних закладів, підвищення кваліфікації працівників освіти;

– розвиток освітньої інфраструктури та інформатизації суспільства в умовах стрімких глобальних змін із врахуванням зарубіжного досвіду;

– удосконалення механізму державного регулювання процесу інвестування в розвиток людського капіталу як ключового ресурсу підвищення конкурентоспроможності країни.

Отже, постає нагальна потреба в формуванні єдиної системи моніторингу за кадровими змінами у сфері освіти, контролі за скороченням та надходженнями людських ресурсів у даній сфері, а також за змінами їх структури. Це дозволить удосконалити науково-технічну та інноваційно-інвестиційну політику у різних її аспектах та рівнях. Проте, найважливішим є

те, що Україна потребує формування нової культурної традиції, в рамках якої саме людина є безперечною цінністю.

Формування нової соціально-економічної держави, де в центрі всіх процесів стоїть людина, неможливо без відродження морально-духовних цінностей, культури. Новою траєкторією розвитку є формування нових ціннісно-моральних орієнтирів, які є важливою складовою розвитку людського капіталу [2].

1. Пищуліна О., Юрочко Т., Міщенко М., Жаліло Я. 2018. Розвиток людського капіталу: на шляху до якісних реформ. Київ: Центр Разумкова. Видавництво «Заповіт». 368 с.

2. Шахно А.Ю. 2019. Людський капітал в умовах глобалізації: оцінювання, розвиток та державне регулювання. Кривий Ріг: Видавництво ФО-П Чернявський Д.О. 360 с.

СЕКЦІЯ 7
ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ СПІВПРАЦІ В ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСАХ

Беспалюк Х.М., Познякова О.І.
Національний університет «Львівська політехніка»

ДИВЕРСИФІКАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ В ПЕРІОД КРИЗИ: ПРОАКТИВНІ МІРИ ЧИ ВИМУШЕНІ ЗАХОДИ

Підприємства намагаються освоїти нові напрямки діяльності чи запровадити нові асортиментні групи, які пов'язані чи не пов'язані з їх основною діяльністю для мінімізації ризиків на випадок різкого зменшення прибутку від основної діяльності. Рішення стосовно диверсифікації діяльності підприємства засновники чи топ-менеджери компаній приймають з різних причин: інтуїтивно відчувають тенденції ринку; дотримуються рекомендацій після проведення консалтингу або внутрішнього аналізу та аудиту; під дією кризових явищ. Очевидно, що остання причина вимагає стрімкого реагування управлінської команди та здатності організації бути гнучкою та адаптивною. Зокрема, до параметрів організаційної гнучкості відносяться [1., с. 88-89]: «гнучкість використання машин, гнучкість використання праці, гнучкість обробки матеріалу, гнучкість зміни товарного асортименту, гнучкість впровадження нового товару; гнучкість зміни товару».

У 2020 році світова економіка перебуває в турбулентному стані, у зв'язку з пандемією Covid-19. Наслідки, які були зумовлені ізоляцією людей та закриттям цілих галузей економіки (наприклад, сфери відпочинку та розваг) мають глобальний характер. ««Глобальний» від латинського «globus» або від французького «global» – всесвітній, загальний. Тобто в буквальному значенні глобалізація є всесвітнім поширенням явищ та процесів» [4., с. 115].

Американська консалтингова компанія Edelman провела масштабні опитування з 23 до 26 березня 2020, в якому взяли участь 12 тис. респондентів з Бразилії, Канади, Китаю, Франції, Німеччини, Індії, Італії, Японії, Південної Африки, Південної Кореї та США. Результати опитування наступні [2]:

«Понад 70% споживачів готові назавжди відмовитися від товарів і послуг тих компаній, які ставлять на перше місце власний прибуток, а не захист людей. Серед опитаних: 81% сказали, що будуть довіряти бренду в майбутньому, якщо він буде розділяти цінності суспільства; 37% респондентів підтвердили, що вперше купили товари чи послугу компанії, яка проявила емпатію і показала себе інноватором підчас пандемії. Більше половини (55%) згідні, що загалом бізнес-середовище швидше і більш ефективно реагує на ситуацію, зв'язану з пандемією, ніж органи влади».

Також криза часто показує, що з товарів і послуг є необхідним, зокрема, в довгостроковій перспективі, а від чого – можна відмовитися.

Класичним прикладом горизонтальної диверсифікації є компанія Crocs, яка називає себе світовим лідером у виробництві інноваційного взуття сегменту Casual для: повсякденного носіння дорослих обох статей та дітей; використання як робочого взуття працівниками: ресторанів, готелів, магазинів та закладів охорони здоров'я.

Підчас пандемії компанія змушена була закрити свої магазини в 125 країнах світу, проте активно продовжувала інтернет-торгівлю. Особливих заходів по підтримці медичних працівників, які є частиною споживачів їх другого напрямку, компанія не здійснила, хоча це було б доречним в ситуації, яка склалася.

З іншого боку: «Бізнес може скільки завгодно говорити про те, як він дбає і переживає про вас, але якщо його продуктом неможливо користуватися в новій карантинно-кризової

реальності, то, навіть, сама співчуваюча комунікація не спрацює» [3], – стверджують бренд-лідери Fedoriv Agency, які займаються рекламою таких провідних компаній як Rozetka і WOG.

На нашу думку, інтернет-магазин Rozetka дужу влучно підсилив свою діяльність соціальними проектами, які виділив в окремий напрямок: «Наша відповідь на Covid»:

– безкоштовна доставка товарів у відділення Укрпошти до кінця карантину, якщо замовлення перевищує 500 грн.;

– співпраця із фондом «Життєлюб», «Новою поштою», та соціальними службами міст у реалізації проекту допомоги літнім людям (продуктові набори для Ба та Ді);

– допомага малому відчизняному бізнесу через маркування: «Підтримуй українське» на товарах виготовлених в Україні. Також Rozetka веде окремий розділ на сайті, де розказує про малі, але важливі компанії, яким зараз потрібна підтримка.

Інтернет-магазином Rozetka не відійшов від свого основного напрямку діяльності – торгівлі товарами. Важко не зауважити, що виробничі підприємства в період кризи мають менше маневрів до змін. Адже, щоб здійснити швидке перепрофілювання діяльності чи освоєння нового напрямку, потрібно мати достатньо обігових коштів та резервного капіталу. Тому важлива державна підтримка у вигляді дотацій, спеціальних програм, податкових канікул особливо для тих підприємств, які крім формування доданої вартості у своїй продукції демонструють високий рівень соціальної відповідальності в поєднанні з диверсифікацією продукції. Наприклад, виробники теплиць для аграріїв почали робити захисні скафандри та місця для перевезення інфікованих людей, і одержали дотації для реалізації цього проекту. Для підприємств, що не можуть концептуально та техніко-технологічно бути дотичними до сфери охорони здоров'я чи життєзабезпечення людей важливо опрацьовувати нові та розвивати набуті за час карантину споживчі канали для диверсифікації збуту. Деякі експерти висловлюють думку, що споживачів треба буде просити купити товар чи послугу після повного закінчення карантину. Лиш, не слід забувати, що, навіть, якщо потенційні споживачі будуть платоспроможні, то в них буде певна місткість по задоволенні таких «бізнес-прохань».

Відкритим залишається питання, як компаніям, особливо носіям бренду, не втратити основний ринок збуту. Адже будь-яка диверсифікація рідко передбачає два і більше повноцінних напрямки. Зазвичай, є лідери в бізнес-портфелі, та й в товарному асортименті. На нашу думку, варто дотримуватись наступних стратегій:

– пропонувати нові рішення, а не тільки трансакцію купівлі-продажу;

– постійно комунікувати з клієнтами;

– співпрацювати з іншими компаніями, державними установами, громадськими організаціями;

– постійно досліджувати потреби клієнтів і шукати способи їх забезпечення, проявляти турботу до проміжних та кінцевих споживачів на всіх етапах ланцюга створення вартості;

– переглянути корпоративну внутрішню культуру та акцентувати на підтримці

– працівників в умовах дистанційної робити і в тих реаліях, коли їх діти залишаються вдома; забезпечити належні умов праці для працівників, що працюють офлайн, та відповідні умови при вимушеному звільненні працівників (прикладом є лист CEO компанії AiRbnb). Все це сприятиме об'єднанню працівників всіх рівнів над спільною ідеєю – диверсифікацією продукції, послуг в умовах глобальних змін.

1. Комаринець С.О., Поплавська Ж.В. Гнучкість організації: Монографія. Х.: В.Д. «ІНЖЕК», 2012. 268 с.

2. Оновлення барометра Edelman: довіра та пандемія Covid-19. URL: https://www.edelman.com/research/trust-2020-spring-update

3. Кому потрібна ваша емпатійна комунікація, якщо продукт не готовий до нової реальності. URL: https://ain.ua/2020/05/18/produkt-i-novaya-realnost-fedoriv-agency/

4. Петруня В.Ю. Ризики маркетингової діяльності: вплив глобалізації. Маркетинг і менеджмент інновацій. Суми: ТОВ „ВТД „Університетська книга", 2012. № 1. С. 114-122.

Vorfolomeiev A.V.
National Technical University of Ukraine "Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute"

BENEFITS FROM COOPERATION BETWEEN SUPLLIER AND USER IN INNOVATIVE CHEMICAL LEASING MODEL

Chemical Leasing is an innovative service-oriented business model that contributes to the Circular Economy by establishing closed loop systems, enhancing know-how exchange between business partners and incentivizing resource efficiency [1]. It means a shift from increasing sales volume of chemicals towards a value-added approach when the supplier sells the functions performed by chemicals.

Ukraine is a big producer of chemicals (mainly fertilizers) and even bigger consumer. Taking into consideration the structure of Ukrainian economy, Chemical Leasing has the biggest potential in the agricultural sector. However, national examples from the food production and the machine building demonstrate that this business model generates the economic and environmental benefits in different sectors [2]. In addition, as the EU and Ukraine signed the Association Agreement, now Ukrainian industry is transferring to the new conditions, including new regulations (based on Directives of the EU), markets and opportunities. For companies it means facing the new obligations in terms of chemicals, wastes, emissions etc. To deal with it they need to modernize their facilities, train their personnel, and build the expertise by themselves. Chemical Leasing proposes to national industrial companies doing it without significant extra expenditures of human and capital resources by sharing the capacities of a consumer/user and a supplier.

Now there are Ukrainian companies, which already use this business model (some of them even obtained prestigious Chemical Leasing Award in 2018) [3]. With the awareness raising on Chemical Leasing and its benefits their number will grow. Moreover, several Ukrainian universities have already implemented the Chemical Leasing study courses in their curricula; it creates a critical mass of people, who will be familiar with its principles, active and able enough to apply it at company level.

Speaking about Chemical Leasing benefits for both the environment as well as human health, we should not consider only decreasing the general impact. In Ukraine, personnel of industrial companies often neglect the basic rules of chemicals' use. The Chemical Leasing includes knowledge transfer from service supplier to user, and this education component enables not only decreasing human exposure to chemicals and replacing the hazardous chemicals, but also developing the culture in chemicals' handling, and minimizing the potential of chemical accidents, including releases, explosions and fires.

Conclusions. Even taking into consideration solid economic benefits for both consumer/user and supplier, the most valuable part of innovative Chemical Leasing business model is knowledge and technology transfer during their cooperation. It will boost Ukrainian industry by creating the national nods of expertise, new 'green' markets and jobs with simultaneous decreasing the environmental impact and improving the workers' safety.

1. Global Promotion and Implementation of Chemical Leasing Business Models in Industry: 10 Years Outlook. United Nation Industrial Development Organization, 2016. 60 p.

2. Хохотва О.П., Табачук О.Л. Посібник із раціонального управління хімічними речовинами. К: Центр ресурсоефективного та чистого виробництва, 2019. 108 с.

3. https://chemicalleasing.org/global-award/global-chemical-leasing-award-2018.

Гайванович Н.В.
Національний університет "Львівська політехніка"

ВПЛИВ СТАЛОГО ЛАНЦЮГА ПОСТАВОК НА ФОРМУВАННЯ ІМІДЖУ КОМПАНІЇ

Динамічне і мінливе середовище, глобалізація, зростаюча інтенсивність конкуренції та загрози кризових явищ потребують розвитку, вдосконалення та впровадження інноваційних систем управління. В останнє десятиліття спостерігається все більший інтерес до концепції корпоративної соціальної відповідальності (Corporate Social Responsibility, CSR), а також до концепції сталого управління ланцюгами поставок (Sustainable Supply Chain Management, SSCM). В даний час питання сталості інтегруються в процес управління ланцюгом поставок. Стале управління ланцюгами поставок розглядають як управління матеріальними, інформаційними та потоками капіталу, а також співпраця між підприємствами по ланцюгу/мережі поставок, що водночас враховує цілі сталого розвитку. Суть сталого ланцюга поставок полягає в тому, щоб взяти на себе відповідальність за процеси протягом життєвого циклу продукції: від видобутку сировини до етапу, коли продукт перетворюється на відходи (або коли відходи знову стають сировиною). Сьогодні компаніям стає важко говорити про якість продукції, коли стає відомо, що вона була створена в умовах неповаги до основних прав людини та працівників, або процес її виробництва відбувався із порушенням екологічних стандартів. Стратегія вдосконалення сталого ланцюга поставок повинна включати діяльність у чотирьох напрямах: залучення працівників та їх освіта, навчання постачальників (як першого рівня, так і нижчих рівнів), вплив та реальні зміни в ланцюзі поставок, а також внутрішні системні рішення. Більшість підприємств безпосередньо не задіяні у виробничому процесі. Однак деякі звертають увагу на весь ланцюг поставок, беручи на себе відповідальність за нього. З моменту отримання сировини, через її транспортування, використання у виробничому процесі, упаковці, розповсюдженні, продажу, споживчому використанні та в кінцевому рахунку утилізації, триває процес, який на кожному етапі гармонізується з навколишнім середовищем. Жоден з цих елементів не існує у вакуумі, і всі вони впливають на людей та навколишнє середовище.

До основних переваг впровадження SSCM можна віднести: підвищення якості продукції іа послуг та створення стабільних відносин із стейкхолдерами; підвищення задоволеності клієнтів (кожній компанії потрібно підтримувати своїх клієнтів задоволеними, а в сучасній гіперсвідомій споживчій культурі ключовим елементом цього стає сталість); відповідність нормам та стандартам (вимоги, що стосуються сталого розвитку, зростають, і важливо, щоб ланцюги поставок їм відповідали); зменшення ризику для бізнесу та уникнення втрати репутації (у випадку, якщо громадськості стає відомо про недотримання компанією принципів сталого розвитку); «сталі» ініціативи покращують світ (і кожен бізнес прагне бути дотичним до цього).

Багато відомих транснаціональних корпорацій (ТНК) щиро хочуть впроваджувати справедливі трудові практики та екологічну відповідальність у своїх мережах постачання. В останні роки все більша кількість ТНК зобов’язується працювати лише з постачальниками, які дотримуються соціальних та екологічних стандартів. Зазвичай ці ТНК очікують, що їхні постачальники першого рівня відповідатимуть цим стандартам, і вони просять, щоб ці постачальники по черзі вимагали відповідності у своїх постачальників, які в ідеалі просять те саме у своїх постачальників. Метою цього є створення каскаду сталих практик, який плавно протікає по всьому ланцюгу або мережі поставок.

Корпоративний імідж впливає на поведінку зацікавлених сторін. Організації намагаються покращувати свій імідж, включаючи: стимулювання продажів, формування ідентичності співробітників, вплив на інвесторів і фінансові установи, розвиток позитивних відносин з суспільством і урядом, зацікавленими групами, лідерами громадської думки й іншими для посилення конкурентних позицій. Корпоративний імідж є нематеріальним

активом, який дає компаніям можливість диференціювати себе від конкурентів, щоб максимізувати свою частку ринку і прибуток, залучити нових клієнтів і вижити.

Побудова бізнес-моделі на основі застосування принципів корпоративної соціальної відповідальності стає важливим аспектом для клієнтів. Корпоративна соціальна відповідальність – це сукупність заходів, які не тільки сприяють піклуванню про інтереси компанії, але й впливають на загальне благо суспільства. Добровільна діяльність такого типу впливає на створення позитивного іміджу компанії та допомагає забезпечити її довгостроковий успіх. Соціальна відповідальність з боку компанії може трактуватися як відповідальність за прийняття рішень та здійснення заходів, спрямованих, серед іншого, на створення конструктивного образу. Це особливо важливо на сучасному етапі, адже зміни в обізнаності населення все більше сприяють звертанню уваги на соціальні та екологічні аспекти розвитку економіки, технологічний прогрес та процеси глобалізації. Завдяки вільному доступу до все більшої кількості товарів, клієнти все частіше перед купівлею товару приділяють увагу інформації про те, як виготовляються товари, з якої країни вони доставляються тощо.

Побудова правильного іміджу компанії за допомогою концепції корпоративної соціальної відповідальності дозволяє сприймати її як надійну. Дії, вжиті відповідно до цієї концепції, можуть сприяти поліпшенню функціонування підприємства, усуваючи або допомагаючи вирішувати соціальні проблеми. Підприємства будь-яких розмірів, дотримуючись цієї концепції, можуть отримати конкурентну перевагу. Численні проведені дослідження підтверджують особливу зацікавленість споживачів у діяльності у сфері корпоративної соціальної відповідальності, інформація про діяльність компаній у сталих ланцюгах поставок дає споживачам більш повну картину підприємства, а практика управління екологічно чистими ланцюгами поставок безпосередньо впливає на імідж компанії [1-5]. Сталі ланцюги поставок та дотримання CSR, які використовуються підприємствами, не є їх стратегічною панацеєю для досягнення сильних позицій на ринку, але вони можуть суттєво впливати на їх імідж. Сьогодні стале управління ланцюгами поставок має бути невід'ємною частиною побудови стратегії управління підприємством, включаючи стратегію корпоративної соціальної відповідальності, адже корпоративна відповідальність разом з діями, що вживаються в окремих сферах стосовно постачальників, може мати позитивний вплив на процес створення стійкого ланцюга поставок. Це також може сприяти збільшенню довіри між його учасниками та легшому функціонуванню у все більш складній економічній реальності.

1. Jiang Yinga, Zhou Li-jun. Study on Green Supply Chain Management Based on Circular Economy. Physics Procedia. 2012. №25, Published by Elsevier, P. 1682-1688.

2. Verónica H. Villena and Dennis A. Gioia. A More Sustainable Supply Chain. *Harvard Business Review*. 2020. March–April Issue. URL: https://hbr.org/2020/03/a-more-sustainable-supply-chain (дата звернення: 28.05.2020).

3. Ruba Risheed Al-Ghdabi, Reham Zuhier Qasim Almomani, Khaled Mohammad Banyhamdan. Impact Of The Green Supply Chain Management Practices On Corporate Image Of Chemical Industries In Jordan. International Journal of Scientific & Technology Research. 2019. Volume 8, Issue 12.

4. Sandra Grabowska, Sebastian Saniuk. Wpływ zrównoważonego łańcucha dostaw na wizerunek firmy. Systemy logistyczne w gospodarowaniu – implementacia nowoczesnych rozwiązań Łódź, Wydawnictwo Społecznej Akademii Nauk P. 61-71.

5. How to Build and Manage a Sustainable Supply Chain. URL: https://www.riskmethods.net/resilient-enterprise/build-manage-sustainable-supply-chains.

Гербут М.В., Копець Г.Р., Урікова О.М.
Національний університет «Львівська політехніка»

ІННОВАЦІЙНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ВІТЧИЗНЯНИХ ТУРИСТИЧНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Вітчизняні туристичні підприємства згідно міжнародних тенденцій розвитку тур.бізнесу все частіше використовують такі електронні форми співпраці із споживачами туристичних продуктів:

– співпраця при розробці нових турів;

– удосконалення роботи підприємства для зручності споживачів;

– робота із замовленнями турів, бронюванням готелів, авіаквитків тощо;

– оцінювання роботи персоналу, аналізування відгуків;

– робота із зворотними матеріальними потоками, відшкодуваннями чи компенсаціями;

– співпраця у випадках форсмажорних політичних чи екологічних обставин;

– діяльність при непередбачуваних природних чи медичних явищах (наприклад, при сучасній пандемії у 2020 р.).

Вищезгадані зміни є ефективними напрямками для розвитку і діяльності тур.корпорацій, а також взаємодії корпорацій та споживачів тур. послуг, технологій тощо.

Вітчизняні туристичні підприємства дедалі більше використовують електронний бізнес (ЕБ) та електронні форми взаємодії між підприємствами:

– розвиток ефективної співпраці туристичних підприємств у тур.кластерах (м. Львів, м. Кам'янець-Подільський тощо);

– співпраця при узгодженні мети та результатів діяльності у регіоні;

– удосконалення стратегії розвитку туристичного підприємства;

– розвиток діяльності з вивчення ринку, збільшення ринкової частки та як партнера у процесі маркетингового менеджменту, рекламної активності;

– розвиток соціального партнерства туристичного підприємства.

Сучасні науковці впевнені щодо доцільності такого підвищення корпоративної конкурентоспроможності та розвитку персоналу тур. підприємств:

– підвищення кваліфікації, рівня підготовки персоналу тур.підприємства;

– удосконалення методів і принципів управління людським капіталом;

– застосування переваг адаптивності, мобільності, оперативності управління персоналом;

– вплив на ефективність, свідомість та результативність командної роботи;

– підвищення ефективності проектного менеджменту та спільної взаємодії;

– удосконалення інструментів контролю та мотивування персоналу;

– удосконалення стилю управління з метою ефективної співпраці з персоналом та партнерами;

– підвищення рівня організаційної культури тур.підприємства.

Вітчизняні практики вважають розширення Е-співпраці одним із важливих шляхів розвитку нових технологій надання тур.продуктів, їх запровадження у суспільне споживання. При такому підході інноваційність та конкурентоспроможність підприємства суттєво підвищиться, не вимагаючи додаткових капітальних вкладень.

Жигало О.Ю.
Національний університет «Львівська політехніка»

МЕТОД ОЦІНЮВАННЯ СПРИЯТЛИВОСТІ МИТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЕКСПОРТНО-ІМПОРТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ЄМНОСТІ

Активізація експорту вітчизняної інноваційної продукції є на сучасному етапі одним із пріоритетів органів державної влади, а зокрема й національної митної служби. Одним із ключових завдань митних органів є формування сприятливого середовища для реалізації зовнішньоекономічної діяльності вітчизняними підприємствами у контексті стимулювання до впровадження та комерціалізації інновацій на іноземних ринках. У цілях визначення сприятливості відповідної політики митних органів розроблено метод оцінювання митного регулювання експортно-імпортної діяльності підприємств в умовах використання інноваційної ємності. Зокрема, запропоновано реалізовувати цей метод за такими етапами: інформаційне забезпечення оцінювання митного регулювання експортно-імпортної діяльності підприємств; визначення цілей оцінювання митного регулювання експортно-імпортної діяльності підприємств з урахуванням рівня інноваційної ємності; визначення істотних факторних показників, які найоптимальніше відображатимуть дію інструментів митного регулювання на результуючий показник, з урахуванням встановленої цілі оцінювання; дослідження тенденцій зміни визначених факторних показників та результуючого показника за релевантний період; побудова моделі впливу факторних показників на результуючий показник з використанням кореляційно-регресійного аналізу; обґрунтування та інтерпретація отриманих результатів дослідження.

Запропонований метод ґрунтується на ідентифікуванні пріоритетних діагностичних цілей з урахуванням рівня інноваційної ємності підприємства, що пов’язані із визначенням рівня спонукаючої, стимулюючої та активізуючої дії інструментів митного регулювання експортно-імпортної діяльності на процеси впровадження та комерціалізації інновацій на іноземних ринках для підприємств із низьким, середнім та високим рівнями інноваційної ємності відповідно. Для кількісного відображення дії митних інструментів на результуючий показник митного регулювання експортно-імпортної діяльності було визначено перелік репрезентативних індикаторів, що формувався на підставі результатів спеціалізованих досліджень та з врахуванням індикаторних наповнень загальновизнаних міжнародних діагностичних методик митного спрямування. Зокрема, обґрунтовано, що рівень сприятливості митного регулювання імпорту в умовах використання інноваційної ємності підприємства залежить від таких факторних показників, як середні часові затрати на митне оформлення імпортованих ресурсів, які використовуються для виготовлення інноваційної продукції, середні грошові витрати на митне оформлення імпортованих ресурсів, які використовуються для виготовлення інноваційної продукції, коефіцієнт якості митного обслуговування при імпорті ресурсів, які використовуються для виготовлення інноваційної продукції. Своєю чергою, рівень сприятливості митного регулювання експорту в умовах використання інноваційної ємності підприємства залежить від таких факторних показників, як середні часові затрати на митне оформлення інноваційної продукції, призначеної на експорт, середні грошові витрати на митне оформлення інноваційної продукції, призначеної на експорт, коефіцієнт якості митного обслуговування при експорті результатів інноваційної діяльності. Використання запропонованого методу дасть змогу представникам митних органів оцінити ефективність їхньої політики у контексті стимулювання та активізації експорту інновацій та на цій основі прийняти рішення щодо її удосконалення.

Комар Ю.О., Лучко Г.Й.
Національний університет «Львівська політехніка»

ВПЛИВ ВІЗУАЛЬНОГО КОНТЕНТУ ДЛЯ НАЛАГОДЖЕННЯ СПІВПРАЦІ

Глобалізаційні та інтеграційні процеси, які відбуваються у суспільстві, поставили перед освітою нові виклики, змусили реагувати на зміни потреб суспільства, стимулювали розвиток інноваційних процесів. Характерною ознакою сучасного педагога стає інноваційність, його відкритість до пізнання нового, здатність до освоєння та поширення в практичній діяльності нових ідей, методів, засобів, технологій. Впровадження інновацій в освітній процес підвищує професійний рівень працівника, зацікавленість у навчанні здобувачів, сприяє переходу системи освіти на якісніший рівень [1]. Розвиток вищої освіти не можливий без освоєння інновацій. Процеси євроінтеграції України відкривають перед освітянами нові можливості для освоєння нових знань та інноваційних технологій, налагодження співпраці та розвитку партнерства з закордонними колегами.

При налагодженні співпраці важливо привернути увагу можливих партнерів, тому надзвичайно важливою буде правильно сформована та представлена презентація наукових та інших досліджень працівника. Необхідно показувати важливість всіх аспектів обраного напрямку дослідження та перспектив подальшого розвитку, і це можливо за допомогою правильного візуального контенту та подання інформації. Візуальний контент присутній практично всюди, але і всюди по-своєму чинить певний вплив. Щодня нам доводиться щось обирати, аналізувати та віддавати перевагу одній з альтернатив. Перш, ніж приймати будь-які рішення, кожен з нас хоче бути певен, що це саме те, що нам потрібно. Одним з важелів впливу при прийнятті рішень є візуальний контент довкола нас. Тому при налагодження співпраці, формуванні пропозицій так важливо приділити увагу візуальному контенту, який підкріплений до самої пропозиції.

З надзвичайно стрімким розвитком соціальних мереж, інформаційного потоку в стрічках новин, обмеженістю часу, люди перестали реагувати на просто текст чи стандартні заголовки. Тепер необхідно робити більше для того, щоб виникло бажання прочитати інформацію. Людина спершу реагує на картинку, форму, колір, а вже після того читає, аналізує та приймає рішення, тому необхідно презентацію своїх досліджень підкріплювати хорошим візуальним контентом. Для цього доцільно скористатись 4 основними принципами візуалізації даних, які запропонував розробник, технічний ентузіаст та дослідник UX Нік Бабіч: 1) Подумайте, що і для кого ви робите. 2) Подбайте про контент. Поважайте вашу аудиторію – надавайте їх свіжу та достовірну інформацію. Перш ніж працювати з інформацією, переконайтесь, що вона актуальна та цікава для ваших майбутніх партнерів. Пам'ятайте, яким би естетичним та красивим не був ваш дизайн, він не врятує поганий вміст. 3) Відображайте тільки потрібний обсяг даних. Візуалізація повинна містити правильну кількість важливих даних. 4) Вивчайте свою аудиторію. Вам потрібно підібрати той тип візуалізації, який ідеально підійде вашій аудиторії [2].

Розуміючи вашу цільову аудиторію, те чим вона цікавиться, можна з правильно підібраним та запропонованим візуальним контентом, із застосуванням наведених принципів, створити цікаву пропозицію, на яку звернуть увагу ваші колеги і яка сприятиме в майбутньому розвитку партнерських відносин.

1. Дубасенюк О.А. Інновації в сучасній освіті. Інновації в освіті: інтеграція науки і практики: збірник науково-методичних праць / за заг. ред. О.А.Дубасенюк. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. С. 12-28.

2. Поради щодо візуалізації контенту. URL: http://yellowarrow.design/index.php/ua/blog-article/98-data-visualisation-web.

Кулініч Т.В., Повар О.С.
Національний університет "Львівська політехніка"

ОСНОВНІ НАПРЯМКИ АДАПТАЦІЇ МАШИНОБУДІВНИХ ПІДПРИЄМСТВ ДО СУЧАСНИХ УМОВ ДИНАМІЧНОГО СЕРЕДОВИЩА

Термін «адаптація» в застосуванні до підприємств в сучасних умовах набуває надзвичайної актуальності, а його трактування стає винятково широким. За вивченням поглядів на адаптацію вітчизняних науковців і практиків, таких як Й.М. Петрович, І.І. Грибик, Н.В. Білошкурська, Ж.Л. Крисько, Г.В. Козаченко, В.Ф. Гамалій, М.П. Калиниченко, А.І. Українець, І.П. Отенко та ін. [1-8], можна дійти таких висновків. Адаптація підприємства (у тому числі і машинобудівного) може сприйматися як процес пристосування до змін у середовищі і до нових умов господарювання, як здатність до змін, як реакція на зміни, безпосередньо як процес змін, як виживання в умовах кризи, як перебудова системи управління підприємством, як комплекс заходів, спрямованих на переформатування діяльності внутрішніх функціональних сфер і як спосіб оптимального їх функціонування в змінних умовах.

Актуальність теми підтверджується незадовільною динамікою індексів промислової продукції машинобудування, яке в кризових ситуаціях, що періодично переслідують економіку країни, проявляє недостатній рівень адаптаційних якостей та, як наслідок, змушене скорочувати обсяги виробництва, що призводить до падіння рівня прибутків, зменшення чисельності робітників, простоїв обладнання та послаблення конкурентоспроможності. При цьому темпи відновлення виробництва, на жаль, є недостатніми. І як наслідок українські підприємства втрачають свої частки на закордонних ринках.

Основні причини, які зумовлюють недостатню адаптивність машинобудівних підприємств, можна поділити на дві групи: техніко-технологічні та управлінські.

До техніко-технологічних причин належить:

1. Знос основних виробничих фондів. За даними 2019 року середній рівень зносу обладнання в машинобудуванні складає 60–70% [9]. При цьому рівень оновлення – лише 0,02%, а в розвинених країнах нормою оновлення є 10–12% щорічно. Застарілість устаткування призводить до швидких поломок і, як результат, до простоїв обладнання, додаткових витрат на ремонт. Крім того переважна кількість обладнання є спеціалізованим та не дозволяє виконувати велику кількість операцій. Внаслідок цього виробництво стає не гнучким, і стає необхідно придбання іншого устаткування для зміни технології.

2. Застарілість технологій. Наукова база машинобудування України являє собою зазвичай розробку часів СРСР. Сьогодні на проведення наукових досліджень взагалі з бюджету України виділяється близько 0,6% ВВП (для порівняння в Японії згідно з законодавством розмір фінансування не може бути менше 3% ВВП). У машинобудуванні інноваційною діяльністю займаються не більше 15% підприємств [9].

Основою управлінських причин є продовження функціонування великих машинобудівних підприємств в режимі, схожому до «планової радянської економіки», за умов якої не було необхідності швидко пристосовуватись до зовнішніх змін. До цієї групи причин належать:

1. Негнучкість управлінської системи. Сучасні машинобудівні підприємства в Україні мають переважно лінійно-функціональну структуру, яка вже сама по собі характеризується дуже низьким ступенем гнучкості. Слід також звернути увагу, що норму керованості значно перевищено – замість 5-7 осіб, вона іноді сягає 20–22 осіб. Звичайно, керівництво великою кількістю підлеглих характерно для крупних виробничих підприємств та занадто велика група керівників буде зайвою, тому доречно буде скоротити кількість підлеглих до 12–15 осіб. Окрім цього, операційні стратегії підприємств не пристосовані до впровадження моментальних змін: коливань в обсягах виробництва, впровадженні нових продуктів, перерозподіл навантаження та ресурсів між виробничими лініями.

2. Низький ступінь адаптивності персоналу. Середній вік працівників більшості машинобудівних підприємств складає 55 років. Це свідчить про те, що переважний стаж цих

людей припадає на радянський період, тобто планова система роботи для них є більш звичною та зрозумілою. Звідси випливає, що для підвищення адаптивності персоналу необхідно впровадження особливих навчальних програм, що ускладнюється віковим фактором – після 25 років у людей поступово погіршується здатність пристосовуватися до змін.

Перелічені фактори здійснюють вплив різного ступеня на стан галузі, тож буде доцільним визначити їх ієрархію, починаючи з найвагомішого. Найбільший вплив на галузь в цілому та на здатність її підприємств до адаптації чинить стан технічної бази. Адже не маючи універсального обладнання, яке може виконувати декілька операцій, майже неможливо розробити достатньо гнучку операційну систему. Другим за впливом чинником є система управління. Навіть за наявності необхідних ресурсів повинна бути відлагоджена система їх використання за різних зовнішніх умов. Наступним за ступенем впливу є людський фактор. Психологічна схильність до змін та навички з використання багатопрофільного обладнання є рушійною силою у втіленні гнучкої виробничої системи. І на останньому місці в даній ієрархії знаходиться технологічний фактор, тобто наявність наукових розробок. Технології, за якими виробляються, до прикладу деталі для автотранспортних засобів, ще достатньо задовольняють потреби ринку, тобто критичної потреби в їх оновленні немає, хоча проведення нових досліджень і є досить бажаним.

Відповідно процес підвищення адаптивності машинобудівних підприємств має базуватися на 4-х векторах дії, які визначаються виділеними основними факторами впливу. Зважаючи на специфіку галузі, можна сформулювати такі стратегічні напрямки адаптації: заміна та модернізація устаткування, впровадження організації виробництва світового рівня, пристосування персоналу до умов роботи в невизначеності, запровадження наукових досліджень та розробок нових технологій (за посилення підтримки держави в цій сфері). Загалом реалізація заходів за цими пропозиціями має бути одночасною, адже тільки тоді можна досягнути бажаного синергетичного ефекту без суттєвих перебоїв у виробництві.

1. Петрович Й.М., Грибик І.І. Удосконалення управління процесом адаптації підприємства до ринкових умов господарювання. Вісник Національного університету "Львівська політехніка": Проблеми економіки та управління. 2005. № 533 С. 110–117. URL: http://ena.lp.edu.ua/bitstream/ntb/19227/1/23-Petrovich-110-117.pdf.

2. Білошкурська Н.В. Моделі адаптивної поведінки та їх роль у формуванні економічної безпеки підприємства. Актуальні проблеми економіки. 2010. № 12 (114). С. 101-105.

3. Крисько Ж.Л. Адаптація підприємства до зовнішнього середовища через механізм реструктуризації. Галицький економічний вісник. 2009. № 2. С. 38-42.

4. Козаченко А. В., Пономарев В.П., Ляшенко А.Н. Экономическая безопасность предприятия: сущность и механизм обеспечения: монография. Київ: Либра, 2003. 280 с.

5. Гамалій В.Ф., Кошик О.М., Легінькова Н.І. Реструктуризація суб’єктів реального сектору національної економіки. Наукові праці Кіровоградського НТУ. Економічні науки. 2013. Вип. 24. С. 36-46.

6. Калиниченко М.П. Маркетингова реструктуризація системи управління на підприємствах промисловості. Вісник Запорізького національного університету. Економічні науки. 2013. № 4(20). С. 26-34.

7. Українець А.І., Кулініч Т.В. Механізм адаптації та інноваційного розвитку машинобудівних підприємств. Вісник Національного університету "Львівська політехніка": Проблеми економіки та управління. 2008. № 628. С. 666–673. URL: http://vlp.com.ua/files/108_0.pdf

8. Отенко И.П., Москаленко Н.А. Организационно-экономический механизм реструктуризации предприятия: научное издание. Харьков : Изд. ХНЭУ, 2005. 216 с.

9. Державна служба статистики України: офіційний сайт. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/.

Лащик І.І., Віблий П.І., Тарабінович А.Б.
Національний університет «Львівська політехніка»

АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ СВІТОВОГО БАНКУ В УКРАЇНІ

Світовий банк є надзвичайно важливою міжнародною організацією, що здійснює кредитування пріоритетних проектів розвитку багатьох країн. До складу Світового банку входять дві установи: Міжнародний банк реконструкції і розвитку (МБРР) та Міжнародна асоціація розвитку (МАР), і кожна з них здійснила вагомий внесок в соціальний та економічний розвиток України.

Світовий банк належить до Групи Світового банку – організації, яка здійснює кредитування та технічне сприяння країн, що розвиваються та бідних країн з метою зміцнення економік даних країн та подолання бідності у світі.

Співпраця України та Світового банку розпочалася ще у 1992 році, і з того часу в країні було реалізовано більше 50 проектів і програм. Аналіз виконаних проектів здійснювали багато українських науковців.

Після Міжнародного валютного фонду, Світовий банк є найбільшим кредитором України. Проекти, які фінансує Світовий банк в Україні мають довгостроковий характер і стосуються підтримки бюджету, модернізації інфраструктури, покращення охорони здоров’я, направлені на соціальну підтримку населення тощо. Окрім цього, технічне сприяння через консультативну та аналітичну допомогу, формування рекомендацій щодо виправлення наявної соціально-економічної ситуації та проведення досліджень дають змогу визначити країні пріоритетні напрями розвитку та отримати допомогу в їх реалізації.

У зв’язку з наявністю пандемії коронавірусу в Україні та світі у деякі з даних проектів були внесені зміни.

Зокрема, 5 травня 2020 року було підписано кредитну угоду щодо додаткового фінансування в рамках проекту «Модернізація системи соціальної підтримки населення України». Кредитна угода передбачає виділення коштів для збільшення допомоги сім’ям з низьким рівнем доходу. Так, Україна отримає 150 мільйонів доларів США, які будуть використані за двома напрямами:

– 50 мільйонів доларів США буде направлено на підтримку вразливих верств населення у період епідемії коронавірусу в Україні;

– 100 мільйонів доларів США використають для покращення соціального захисту найбільш вразливих категорій населення [2].

Окрім цього, 15 травня 2020 року також підписана кредитна угода з Світовим банком на додаткове фінансування проекту «Поліпшення охорони здоров'я на службі у людей». Одержані кошти також будуть розподілені за двома напрямами:

– 35 мільйонів доларів США буде направлено на проведення заходів щодо посилення захисту населення і протидії поширенню коронавірусу в Україні;

– решта коштів буде використано на реформування системи охорони здоров'я, покращення надання допомоги при інсультах у регіонах, закупівлю сучасного обладнання для відділень екстреної медичної допомоги тощо [3].

Сьогодні в Україні активно реалізуються вісім проектів Світового банку.

Отже, як бачимо, Україна за час свого існування активно співпрацює зі Світовим банком з початку своєї незалежності. Проекти Світового банку відіграють важливе соціальне та економічне значення для України, і розривати співпрацю країна не планує. На сьогоднішній день в Україні реалізуються 8 проектів Світового банку, частина яких відіграє вагоме значення у протидії поширенню пандемії коронавірусу та підтримки населення у цей непростий час.

Таблиця 1

Проекти Світового банку в Україні станом на 01.04.2020 р., млн. дол. США

№	Назва позики	Номер	Сума позики	Анульо-вано	2018	2019	2020	планове закриття проекту	кінцева дата активних платіжних доручень
1	Другий проект покращення автомобільних доріг та безпеки руху	81950	450,00	0,00	58,69	69,26	8,26	30.06.2020	30.10.2020
2	Модернізація системи соціальної підтримки населення	84040	300,00	0,00	40,81	28,41	0,66	01.10.2020	01.02.2021
	в т.ч. загальний фонд	84040	200,00	0,00	30,00	20,00		01.10.2020	01.02.2021
3	Другий проект розвитку міської інфраструктури, МБРР	83910	292,107	7,893	34,88	32,04	1,22	30.10.2020	28.02.2021
	Другий проект розвитку міської інфраструктури, ФЧТ	TF17112	50,00	0,00	5,82	5,75	0,00	30.10.2020	28.02.2021
4	Проект з підвищення енергоефективності у секторі централізованого теплопостачання, МБРР	83870	160,00	172,00	17,09	27,60	1,80	30.10.2020	28.02.2021
	Проект з підвищення енергоефективності у секторі централізованого теплопостачання, ФЧТ	TF16237	50,00	0,00	2,35	2,48	0,19	30.10.2020	28.02.2021
5	Другий проект з передачі електроенергії в Україні, МБРР	84620	270,00	60,00	13,98	36,51	0,00	30.06.2020	31.10.2020
	Другий проект з передачі електроенергії в Україні, ФЧТ	TF17661	48,43	0,00	0,00	0,26	0,00	30.06.2020	31.10.2020
6	Поліпшення охорони здоров'я на службі у людей	84750	214,73	0,00	32,12	54,34	0,00	30.09.2020	30.01.2021
	в т.ч. загальний фонд	84750	30,00			24,00			
7	Проект розвитку дорожньої галузі	85490	337,80	222,20	29,39	23,11	5,84	31.12.2021	30.04.2022
8	Проект доступу до довготермінового фінансування	8727	150,00		31,66	24,75	0,00	30.03.2022	31.07.2022
Всього			2323,07	462,09	266,79	304,51	17,97		

Джерело: складено на основі даних Міністерства фінансів України [1]

1. Світовий банк. Сайт Міністерства фінансів України. URL: https://mof.gov.ua/uk/svitovij-bank

2. Підписання кредитної угоди в рамках проекту «Модернізація системи соціальної підтримки населення України». Міністерство соціальної політики України. URL: https://www.msp.gov.ua/news/18601.html

3. Підписання кредитної угоди в рамках проекту «Поліпшення охорони здоров'я на службі у людей». Інформаційне агентство «Інтерфакс-Україна». URL: https://ua.interfax.com.ua/news/economic/662517.html

Лісовська Л.С., Юринець О.В., Зінчук І.В.
Національний університет «Львівська політехніка»

СУТНІСНІ ОЗНАКИ ЕКОНОМІЧНОЇ ВЗАЄМОДІЇ

Для реалізації завдань інноваційного розвитку та здійснення етапів інноваційного процесу формується система взаємодій. Багато науковців та практиків у своїй діяльності приходять до висновку, що поняття інновацій все частіше пов'язують не стільки з науково-технічною діяльністю чи з етапами проведення освоєння виробництва, а й із процесом налагодження різних форм та методів взаємодії між працівниками, організаціями та навколишнім середовищем бізнес-діяльності.

Взаємодія у суспільстві існує у різних проявах та різних сферах суспільного життя. Диференціація розуміння взаємодії пов'язана з специфікою відносин, процесів та явищ, які вона описує, та складом її учасників.

Взаємодія може здійснюватися з різною періодичністю в часі: один раз (одноразова), багато разів, тобто більше одного разу (багаторазова), або час від часу у зв'язку із

виникненням певних чинників (періодична). Взаємодія може бути реалізована у різних видах систем, які досліджують різними галузями наук.

Взаємодія у інноваційних процесах відноситься до економічних взаємодій. Взаємодія у економічних системах або економічна взаємодія виникає та існує між тими елементами, які забезпечують процеси відтворення матеріальних благ (виробництва, обміну та споживання) економічного продукту та беруть участь у суспільних виробничих відносинах.

Економічна взаємодія може бути трактована з двох позицій:

– як система;

– як процес.

Економічна взаємодія здійснюється на засадах спільної діяльності різних суб'єктів у системі, яка характеризується рядом ознак (рис. 1.).

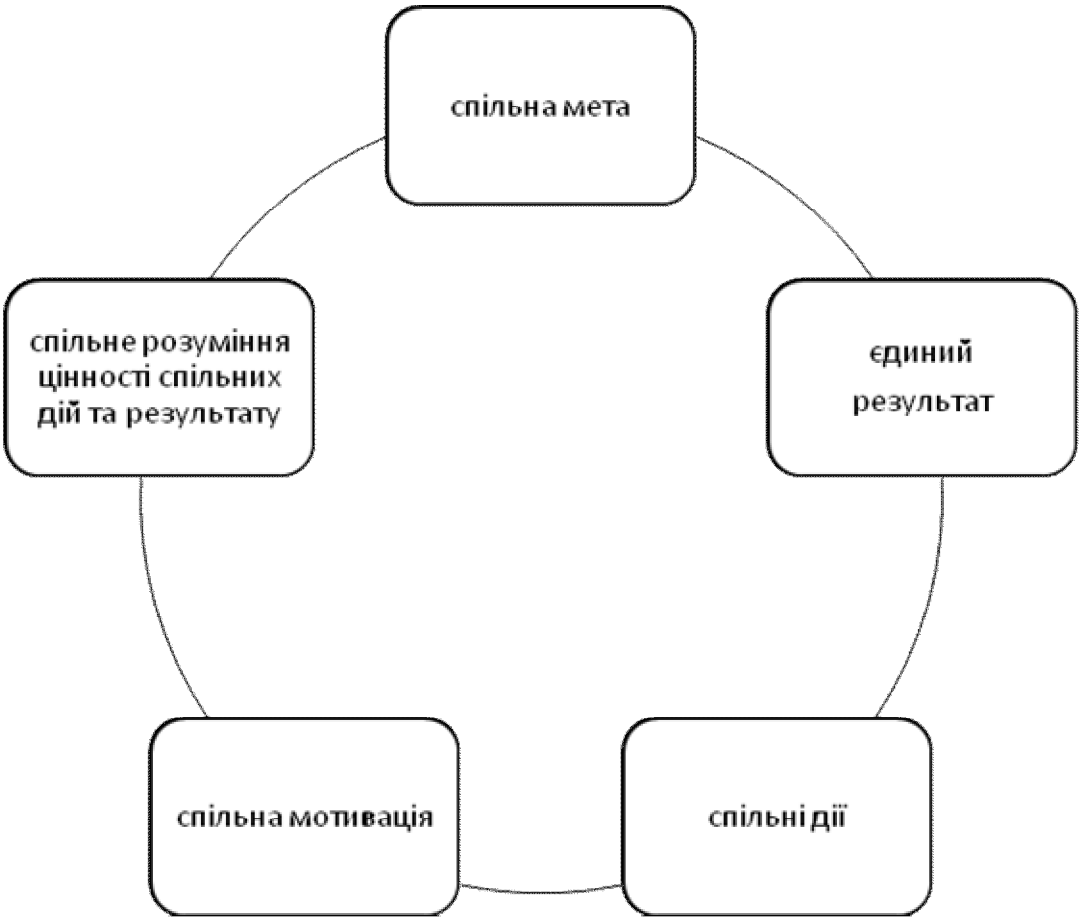

Рис. 1. Елементи системи економічної взаємодії

Складено авторами на основі [1, 2]

Для формування спільної діяльності найважливішою є спільна мета, яка визнана та обґрунтована для всіх учасників. Учасниками повинна бути розроблена підсистема стимулів та мотиваторів, яка визнається чуттєвою до всіх учасників, та налагоджений механізм спільних дій, узгоджений за важливим критеріями. Завершує психологічну структуру такої діяльності загальний результат, який повинен бути єдиним для учасників. Базою для налагодження взаємодії є сформоване єдине погоджене розуміння цінності формування системи. Цей елемент вважається найскладнішим у зв'язку із різними нормами та стандартами мислення та поведінки суб'єктів.

Складовими взаємодії як процесу є фізичний (спільний рух у просторі, спільні дії) і духовний контакти. Тобто організації спільної діяльності властиві такі основні складові, що характеризують взаємодію як процес: індивіди, які діють (актанти), спільні дії, інформаційні зв'язки, взаємовплив, взаємини, взаєморозуміння.

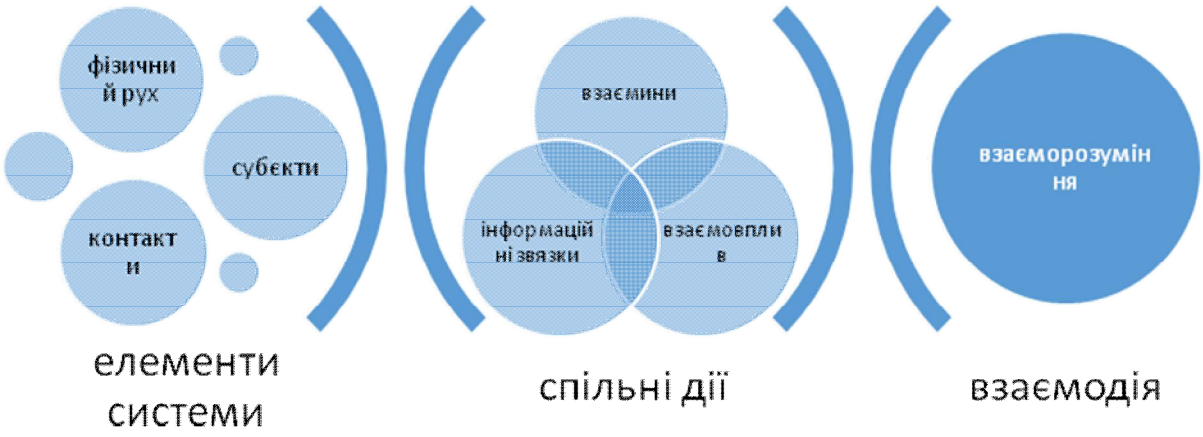

Рис. 2. Елементи економічної взаємодії як процесу

Складено на основі [3,4,5]

Види взаємодії у спільній діяльності реалізуються через різні форми організування цієї діяльності, тобто устрій, структуру та тип спрямованих на загальний предмет праці спільних дій.

Особливої важливості набувають різні види взаємодії у економічних процесах, оскільки ці процеси формують та визначають рівень розвитку національної економіки та країни загалом.

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад і голов. ред. В.Т.Бусел. К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. 1728 с. С.1321.

2. Кваша О.О. Зміст і значення понять «взаємодія» та «система» у філософських і правових досліджень. Держава і право. 2012. Вип. 56. С. 32-38.

3. Тушко К.Ю. (2017). До проблеми аналізу соціально-філософських та психологічних основ теорії взаємодії. Алфімов В.М. – доктор педагогічних наук, професор (заступник головного редактора), (1714), 205.

4. Дильдина Н.А. (2016). Теоретические аспекты социального взаимодействия. С 56-41.

5. Максименюк М.Ю., Нікітенко В.О. (2016). Формування парадигми інформаційно-комунікативного суспільства як різновиду складної соціальної системи і взаємодії. Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії, (66). С. 266-278.

Садура О.Б.
Національний університет «Львівська політехніка»
Агрес О.Г.
Львівський національний аграрний університет

ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОВІДНОСИН МІЖ БАНКАМИ ТА СТРАХОВИМИ КОМПАНІЯМИ

Зростання конкуренції, інновації в напрямку та відповідність новим вимогам є все більшим викликом для обох секторів, особливо якщо мова йде про банківське забезпечення. Проблеми, пов'язані з жорстокою конкуренцією, постійно розвиваються правилами та суттєвими відмінностями динаміки ринку, підкреслюються пропозиціями товарів, які можуть не відповідати потребам споживачів та розбіжним цілям ключових банків та страховиків.

Банківське забезпечення, надання полісів банками або кредитними установами, є однією з найбільш значних змін, що відбулися в страховій галузі за останні роки. У широкому трактуванні bancassurance розглядається як інтеграція фінансових посередників – банків та страхових компаній з розподілу страхових продуктів через банківську мережу [1]. На нашу думку, bancassurance – це взаємовигідна співпраця між банками та страховими компаніями, яка спрямована на залучення клієнтів з метою збільшення прибутку, конкурентоспроможності та довіри населення.

Дослідивши банківське страхування ми визначили, що воно пропонує безліч переваг для клієнтів, одна з яких – зручність. Банк – це єдине вікно для всіх фінансових потреб. Для банків та страхових компаній банківське страхування збільшує диверсифікацію доходів для банку та приносить більший обсяг та прибуток обом гравцям. Розглянемо ж, що являє собою взаємодія банків та страхових компаній для кожного з них.

Для банків це можливість: отримання додаткової комісійної винагороди; – розширення клієнтської бази; зниження вартості послуг та можливості комплексного обслуговування будь-якого клієнта; отримання доступу до страхових резервів страхової компанії; мінімізації власних ризиків та зменшення витрат на ведення банківського бізнесу.

Страховій компанії ж вигідно здійснювати співпрацю з банком виходячи з наступних факторів: можливість отримання доступу до загальної бази клієнтів; використання бренду або репутації банку; зменшення витрат фінансових ресурсів на реалізацію страхових послуг; підвищення ефективності роботи мереж страховиків.

Нові канали дистрибуції страхових компаній – це наступна причина творення страхово-банківського співробітництва. Завдяки їй страхування стають більш конкурентоспроможними.

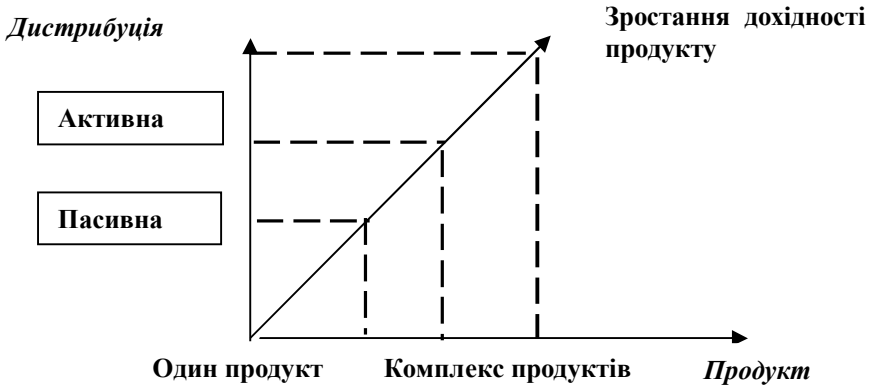

Рис. 1. Реалізація комплексу продажу продуктів через систему bancassurance

Джерело: [побудовано на основі джерела 1]

На рис. 1 відображено напрямки та способи реалізації банківських та страхових продуктів у їхній взаємодії та з метою максимізації прибутку.

На перший погляд здавалась б елементарна схема, проте доволі дієва. Адже, оцінюючи таку взаємодію на вітчизняному ринку бачимо, що у 2019 році обсяг кредитів страхувальникам-громадянам, що видаються в порядку, визначеному Уповноваженим органом і погодженому з Національним банком України склав близько 0,53 млн. грн., (у 2018 році – 0,4 млн. грн.) [2].

Оцінюючи співпрацю цих 2-х фінансових посередників на даному етапі розвитку варто зазначити, що великі банки, які спеціалізуються на наданні послуг фізичним та юридичним особам, такі як Приватбанк, Ощадбанк, Райффайзен банк Аваль мають певний спектр страховиків партнерів.

Банки налагоджують співпрацю з успішними вітчизняними страховими компаніями, які лідирують за обсягами страхових премій, таким чином створюючи позитивне ставлення до продуктів, що продаються. Їхніми основними партнерами є МЕТ ЛАЙФ, PZU Україна, АСКА – Життя, Уніка та інші [3].

Проте незважаючи на наявність таких партнерів, кредитна активність банків залишається все ще досить низькою, що викликано вузьким колом надійних позичальників, високим рівнем невизначеності розвитку економіки та завищених вартостей кредитних ресурсів.

Домінуючими напрямками розвитку bancassurance в Україні повинні бути: зростання довіри клієнтів; удосконалення законодавчої бази; збільшення конкуренто-

спроможності як банків так і страхових компаній; обов'язкове інформаційне забезпечення потенційних клієнтів [4].

Отже, можна припускати, що в наступних роках банківсько-страхове співробітництво розвиватиметься ефективно, а купівля страхувань за посередництва банку стане звичною річчю для клієнта.

Основними рекомендаціями у напрямку розвитку банкострахування будуть такі: удосконалення законодавчої бази з питань регулювання діяльності взаємодій банків та страхових компаній; формування фінансового супермаркету із застосуванням моделі «Agreement on cooperation in the dissemination» задля отримання синергетичного ефекту; збільшення довіри населення до фінансових посередників шляхом забезпечення прозорості та передбачуваності державної політики щодо страхового ринку; зниження вартості кредитних ресурсів задля створення фундаменту розвитку bancassurance в Україні.

1. Лилик О. (2017). Bancassurance та перспективи його розвитку в Україні. Вісник НБУ, № 2 (132) С. 32-34.

2. Офіційний сайт Національного банку України (2020). Режим доступу: https://bank.gov.ua (accessed 5. 03. 2020).

3. Харламов П., Бутенко О. (2019). Гонка на виживання: рейтинг страхових компаній. Mind. – Режим доступу: https://mind.ua/publications/20172756-gonka-na-vizhivannya-rejting-strahovih-kompanij-2019> (accessed 22. 11. 2019).

4. Агрес О.Г., Колодій А.В. Аграрна Економіка. Bancassurance як процес співпраці банківського й страхового бізнесу. 2018. Т. 11. № 1-2. С. 45-53.

Слободюк А.М., Грибик І.І.
Національний університет «Львівська політехніка»

ПРИКЛАДНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ ЗМІНАМИ В АТ «КОНЦЕРН ГАЛНАФТОГАЗ»

Глобалізаційні процеси у світовій економіці, постійні інформаційні потоки, мінливість зовнішнього середовища, наростаюча конкуренція призводять господарюючих суб'єктів до активних змін та впровадження нововведень. Все в світі змінне, лише зміни постійні і динаміка цих змін зростає. Тому вміння вчасно виявляти аспекти змін і належним чином змінюватись є важливим фактором виживання та успіху підприємства.

Серед компаній, що впроваджують ідеологію корпоративної соціальної відповідальності в Україні, піонерами і лідерами є філіали міжнародних фірм. Західноукраїнська нафтова компанія «Концерн Галнафтогаз» – рідкісний приклад суто українського бізнесу, що послідовно обрав для себе шлях співпраці з суспільством.

Компанія є досить потужною, однією із лідерів в своїй сфері та нова реальність вимагає абсолютно інших навичок виживання та усвідомлення того, що нині немає нічого постійного, необхідно переглядати та розвивати вміння належним чином вчасно змінюватись. Оскільки зміни зачіпають інтереси кожного члена Галнафтогаз, вони є особливим об'єктом менеджменту.

Компанія ставить перед собою мету утримати та зміцнити лідерські позиції, але не шляхом недобросовісної конкуренції, примноження прибутку, підвищення курсу акцій, а завдяки швидкій реакції на зміни в світі, державі, вподобаннях клієнтів.

Таблиця 1

Основні аспекти змін в АТ «Концерн Галнафтогаз»

Назва зміни	Фактори, що вплинули	Коментар
Впровадження ОККО Pay	Зростання конкуренції, попит на продукцію; нарощення кількості потенційних споживачів, збільшення рентабельності підприємства, НТП.	Впроваджуючи зміни, необхідно поставити себе на місце того, заради кого ми ці зміни впроваджуємо. Дане рішення було надзвичайно актуальним, оскільки, перш за все, це скорочує час перебування клієнта, якщо він поспішає і дозволяє ефективніше використовувати йому свої ресурси.
Модернізація торгових залів АЗК	Зростання конкуренції, вимоги споживачів до якісного обслуговування, невідповідність технологічного забезпечення виробничого процесу організації, зміна вподобань клієнтів.	В сфері обслуговування, піклуватися про клієнта – це основне завдання. Натомість, будь які, сучасні нововведення, згідно тенденцій на ринку, допоможуть вам в подальшому раціональніше використовувати свої ресурси.
Проект «Благаю, живи! Безпека на дорозі»	Зростання кількості ДТП на дорогах України, почуття соціальної відповідальності.	Приймати участь у соціальних проектах дуже важливо. Хто як не ви зможете частіше та якісніше нагадувати клієнтам про важливі речі, що можуть зберегти їх життя.
Встановлення сонячних електростанцій	Зміни в екологічні та природній інфраструктурі України, НТП, порушення умов раціоналізації ресурсів компанії.	Збереження довкілля та не відновлювальних ресурсів -місія кожної людини, а організації тим паче. Для того, щоб бачити щасливе майбутнє, треба про це думати сьогодні.
Встановлення пунктів зарядки електромобілів на АЗК	Еволюція в автомобільному транспорті,збільшення попиту на електромобілі, конкуренція.	Іти в ногу з модними, актуальними тенденціями на ринку , що безпосередньо впливають на ваш бізнес, допоможуть вчасно реагувати та триматися на плаву.
Відкриття поштових міні-відділень Meest Express	Попит на поштові послуги, конкуренція, розширення послуг для клієнтів.	Розширення послуг для клієнтів – основне завдання бізнесу. необхідно вловлювати та підтримувати усі корисні ідея, які здатні добавити вам унікальності.
Встановлення Menu Board, Digital Signage	Еволюція інформаційних систем, НТП, застарілість технологій, рентабельність організації, конкуренція, попит на продукцію.	Щоб утримувати свої конкурентні позиції, необхідно думати на перерід та слідувати еволюційним процесам в певному функціоналу.
Впровадження програмного продукту SAP ERP	Порушення умов раціоналізації операційних процесів, невідповідність процедур етапові життєвого циклу організації, можливості використання нових комунікативних зв’язків.	Перш ніж впроваджувати зміни, які будуть стосуватися роботи ваших працівників, необхідно обізнати їх у них, дати зрозуміти для чого ці зміни, як вони вплинуть на працівника та як ними користуватися.
Запровадження безкоштовної служби доставки в ресторанах Meiwei	Конкуренція, можливості використання нових комунікативних зв’язків, попит на продукцію.	

Також мережа «ОККО» бере на себе важливу соціальну роль. Компанія підтримує благодійні ініціативи, спрямовані на допомогу медикам, у зв'язку з сьогоднішньою пандемією, на збір речей для малозабезпечених верств населення, охорону довкілля, ресурсозбереженіть та безбар'єрність (для усіх клієнтів, у тому числі батьків, що подорожують з маленькими дітьми чи людей з інвалідністю).

Як ми бачимо, головний вектор змін АТ «Концерн Галнафтогаз» спрямований на підвищення техногенної та екологічної безпеки на автозаправних комплексах та інших інфраструктурних об'єктах, на ефективну взаємодію компанії з партнерами, клієнтами, співробітниками та українським суспільством.

1. Про нас ОККО. Офіційний вебсайт. 2020. URL: https://www.okko.ua/fuel-map.

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

Тези доповідей VIII Міжнародної науково-практичної конференції

“УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМ ПРОЦЕСОМ В УКРАЇНІ: РОЗВИТОК СПІВПРАЦІ”

MANAGEMENT OF INNOVATION PROCESS IN UKRAINE: DEVELOPMENT OF COOPERATION

18–20 червня 2020 р., м. Львів

Режим доступу:
http://science.lpnu.ua/mipu-2020

Видавець і виготівник: Видавництво Львівської політехніки
Свідоцтво суб’єкта видавничої справи ДК № 4459 від 27.12.2012 р.

вул. Ф. Колесси, 4, Львів, 79013
тел. +380 32 2582146, факс +380 32 2582136
vlp.com.ua, ел. пошта: vmr@vlp.com.ua